

2021/22:KU20
GRANSKNINGS-
BETÄNKANDE

Del 3
Utfrågningar

Innehållsförteckning – Bilaga B

Utfrågningar.....	3
Bilaga B1 Coronakommissionens ordförande Mats Melin och huvudsekreterare Joakim Sonnegård	3
Bilaga B2 Tidigare statssekreterare vid Justitiedepartementet Elisabeth Backteman	29
Bilaga B3 Statssekreterare vid Socialdepartementet Maja Fjaestad	49
Bilaga B4 Statsministerns statssekreterare Emma Lennartsson	64
Bilaga B5 Socialminister Lena Hallengren	89
Bilaga B6 Utbildningsminister Anna Ekström	123
Bilaga B7 Försvarsminister Peter Hultqvist	136
Bilaga B8 Statsrådet Mikael Damberg	151
Bilaga B9 Utrikesminister Ann Linde	183
Bilaga B10 Statsminister Magdalena Andersson.....	211

BILAGA B

Utfrågningar

Bilaga B1 Coronakommissionens ordförande Mats Melin och huvudsekreterare Joakim Sonnegård

Tisdagen den 1 mars 2022

Presentation av Coronakommissionens slutbetänkande (SOU 2022:10)

Ordföranden: Klockan är 11 och utskottet inleder sitt sammanträde.

Vi ser fram emot granskningen på programmet. Vi går direkt till vår särskilda kallelse där punkten 1 är Coronakommissionens slutbetänkande. Vi ska få information. Jag välkomnar därför kommissionens ordförande Mats Melin och kommissionens huvudsekreterare Joakim Sonnegård. Ni är med på länk från olika ställen, med risk för skidåkning runt omkring. Vi är inte alls avundsjuka! Ni är hjärtligt välkomna, och vi är glada att vi får denna möjlighet till information trots avståndet fysiskt.

Med detta ger jag ordet till Mats Melin, ordförande i Coronakommissionen.

Mats Melin: Fru ordförande! Både Joakim och jag tyckte att vi kunde unna oss en veckas avkoppling efter väl förrättat värv.

Även om det är min väna stämman som oftast hörts är det en enig kommission som står bakom också detta betänkande, liksom de båda föregående delbetänkandena.

Jag vill göra tydligt två begränsningar. Vi förmådde inte att också göra en utvärdering av den fjärde omikronvågen och de särskilda förutsättningar som gällde för den. Den var i någon mån ett nytt kvalitativt skede i pandemiutvecklingen med särskilda förutsättningar som omfattade vaccination och ett virus som hade annorlunda egenskaper än de tidigare.

Det är kanske väl bekant att våra direktiv inte omfattar att utvärdera vaccinationerna eller vaccinationsprogrammet.

Vi säger att det här är ett deltidsbokslut, även om det är slutet för vår del. Pandemin pågår både i världsmåttstock och i någon mån i vårt land. Viss ödmjukhet fordras därför i och med att det är ett deltidsbokslut. Det kommer att behövas mer tid för att blicka tillbaka och mer forskning för att se vad som har hänt för att stå på fastare mark än vad kommissionen nu gör.

Låt mig återge några övergripande slutsatser.

Vi har också i det här skedet haft i uppdrag att utvärdera de ekonomiska aspekterna, effekterna på pandemin och åtgärder mot dess effekter när det gäller samhällets, företagens och enskildas ekonomi. Där konstaterar vi att det har vidtagits snabba, tidiga och kraftfulla insatser från Riksbanken och från regeringen i samarbete med andra partier inom Regeringskansliet och i finansutskottet. Det har funnits ett tydligt nationellt ledarskap, en beredning av åtgärderna inom Regeringskansliet självt, i ett finansdepartement som, till skillnad från en del andra departement, är välförsett med egen expertis.

När det gäller smittskyddet är vår konklusion att det har varit få, sena och föga kraftfulla åtgärder. Det har funnits ett oklart nationellt ledarskap, och regeringen har fått förlita sig på Folkhälsomyndighetens expertis.

När det gäller utfall i ekonomin blev det enligt vår bedömning i huvudsak bra. Vi hejdade nedgången, och ekonomin har återhämtat sig ganska snabbt.

När det gäller smittskyddet, sett över hela perioden 2020–2021, har Sverige kommit relativt väl ut vid en internationell jämförelse, och vi menar också att det i grunden var rätt att betona personligt ansvarstagande i bekämpningen av pandemin. Staten bör inte begränsa medborgarnas frihet mer än vad som är oundgängligen nödvändigt för att bekämpa en pandemi.

Men – och det här är ett stort men – vi riktar i hög grad sökarmot mot våren 2020, inte minst mot början, mars 2020, när smittan började få fäste i vårt land.

Vi frågar oss hur vi mötte ett nytt okänt och farligt virus som ingen – absolut ingen – var immun mot. Hur bör vi möta ett sådant virus nästa gång det sprider sig över världen?

I det sökarmot är bilden inte lika ljus, anser vi. Under den första vågen hade Sverige bland de högsta dödstalen i Europa – i alla fall periodvis. Smittan härjade på särskilda boenden för äldre, och många avled utan någon anhörig vid sin sida. Vi ska inte glömma den perioden och hur det då såg ut.

Vi anser att det var då i mars 2020 som fler tidiga och mera kraftfulla åtgärder borde ha gjorts för att försöka bromsa den allmänna smittspridningen, för att få överblick och rådru samt ge sjukvård och äldreomsorg möjligheter att förbereda sig. Varför gjordes inte det? Det finns några förklaringar som jag gärna vill lämna.

För det första: Folkhälsomyndigheten och regeringen betonade att smittskyddsåtgärder ska grundas på evidens och beprövad erfarenhet i enlighet med smittskyddslagens allmänna inriktning. Det gjorde man trots att kunskapen om det nya viruset var begränsad och beprövad erfarenhet knappast fanns.

För det andra: Vi menar att Folkhälsomyndigheten hade en defensiv, närmast en defaitistisk, syn på möjligheterna att bromsa smittspridningen. Man utgick från att en bred samhällsspridning var i det närmaste oundviklig.

För det tredje: Folkhälsomyndigheten antog att de allra flesta skulle få lindriga symtom och att de särskilt sårbara skulle skyddas. Men de visste inte om det skulle vara möjligt att skydda de särskilt sårbara.

För det fjärde: Det var ett oklart nationellt ledarskap i detta skede, menar vi. Regeringen lät Folkhälsomyndigheten hålla i den beryktade och omtalade så kallade taktpinnen.

Vi listar i vårt slutbetänkande en rad åtgärder som vi anser borde ha vidtagits. Ett tydligt mottagande av Stockholmsrådets sportlovsresenärer med anvisning om hemkarantän vid återkomsten. Ett tillfälligt inreseförbud. Sänkt tak för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Vi har pratat om ett tidigare besöksförbud. Man borde tillfälligt ha stängt köpcentrum

och andra platser där många möts – i just detta inledande skede. Jag kommenterar gärna de olika åtgärderna ytterligare om ni skulle önska det.

Vi intar dessa ståndpunkter om vad som borde ha gjorts utifrån vad man visste eller kunde anta där i mars 2020. Ett av våra viktigaste bidrag, menar jag, för framtiden är nämligen att till våra allmänna principer för krishantering bör föras den så kallade försiktighetsprincipen. Det är ett något missvisande uttryck. Egentligen ska den betecknas som en handlingsprincip. Inför ett allvarligt och okänt hot måste man handla på bästa möjliga antaganden, inte vänta med att handla tills man får bättre kunskap. Det här förordade katastrofkommissionen efter tsunamin, men det tycks inte ha införlivats med vårt sätt att tänka.

Jag övergår till frågan om det nationella ledarskapet. Det väckte viss uppmärksamhet när vi i vårt första delbetänkande påpekade att regeringen styr riket. Det väckte givetvis ingen uppmärksamhet i det här forumet, men däremot i det allmänna samtalet. Medborgarna kan utkräva ansvar av sin regering, inte av underlydande myndigheter. I en kris accentueras regeringens ansvar för att leda landet. Det är också ståndpunkter som KU tidigare har intagit både efter flodvågskatastrofen och efter coronagranskningen. Nu var det dessutom fråga om en kris med stor osäkerhet och med verkningar på många områden av samhället. Den fordrade avvägningar och prioriteringar mellan olika samhällsintressen. Det är avvägningar som ytterst är av politisk natur.

Som ni vet är Sverige organiserat så att regeringen kan ha svårare att utöva ett tydligt ledarskap än i andra länder. Den har på de flesta områden ett ganska litet kansli till sin hjälp. Expertisen ska i stället finnas hos myndigheterna. Och vi har flera gånger påpekat att det dessutom finns 21 regioner och 290 kommuner med självstyrelse.

En annan svårighet är att Regeringskansliet självt tillämpar en strikt ansvarsprincip. Varje departement får sitt ansvarsområde och har kontakt med sina myndigheter. Det har till exempel gjort arbetet i kansliet för krishantering svårare under krisen. Vi menar att svårigheterna hade kunnat bemästras. Vårt intryck är att regeringen lät Folkhälsomyndigheten hålla i taktpinnen långt fram under pandemin, fram till månadsskiftet oktober/november 2020 när den andra vågen började torna upp sig.

Vi påstår förstås inte att regeringen förhållit sig passiv under den här tiden. Den fattade många beslut, gav olika direktiv med mera. På det ekonomiska området utövade den, som sagt, ett tydligt ledarskap. Men det som påverkade och styrde människors vardag i arbetet mot smittspridningen under den första vågen var Folkhälsomyndighetens råd och rekommendationer. De formliga föreskrifter som kom till under den här tiden och i någon utsträckning begränsade våra liv tillkom väsentligen på begäran av Folkhälsomyndigheten och expedierades av regeringen.

Ett särskilt problem med den här ordningen är att Folkhälsomyndighetens uppdrag är så pass vidsträckt. Den ansvarar inte bara för smittskydd utan också för folkhälsan i vid mening. Det innebär att när myndigheten beslutar eller

förordar åtgärder mot smittan ska den också ha övervägt om nyttan för smittskyddet överväger de negativa effekter för folkhälsan i övrigt som de åtgärderna kan få. Eftersom Folkhälsomyndigheten är en enrådgighetsmyndighet är det ytterst dess generaldirektör som svarar för bedömningar och ställningstaganden.

Vi uttalar oss något i slutbetänkandet om frågan om ansvar för de brister vi funnit. Vi säger att Folkhälsomyndigheten naturligtvis bär ansvaret för den valda huvudinriktningen, det vill säga att kräva evidens i stället för att tillämpa en försiktighetsprincip. För myndighetens beslut och ställningstaganden ansvarade dåvarande generaldirektören Johan Carlson.

Regeringen fattar beslut kollektivt och ansvarar därmed kollektivt för sina beslut. Vi menar att i regeringskretsen har dock statsministern ett särskilt ansvar för såväl regeringsarbetet som Regeringskansliets organisation och inriktning. Vi anser att 2020 års regering och förre statsministern Stefan Löfven bär ett ansvar för att långt fram under pandemin i huvudsak okritiskt ha godtagit Folkhälsomyndighetens bedömningar och för att inte ha gett direktiv till myndigheten att korrigera den inslagna kursen. Det bör i rättvisans namn nämnas att dokument som vi tagit del av tyder på att just statsminister Stefan Löfven var aktiv för att försöka återta taktpinnen i slutet av oktober 2020.

Något kort om lärdomar som vi har dragit och våra förslag.

Vi säger att den materiella, organisatoriska, mentala och rättsliga beredskapen måste stärkas. En del sådana åtgärder är på gång, till exempel när det gäller den konstitutionella beredskapen – med nu i princip ett tjugotal år sedan 2010 års regeringsform där det föreslogs särskilda regler för beslutsfattande i allvarliga kriser. Nu 20 år senare har det arbetet dragits igång. Nu pågår också en utredning om att se över smittskyddslagen i alla dess delar.

Jag har inte nämnt någonting om kommunikationen till allmänheten. Jag kan kommentera det om utskottets ledamöter så önskar. Vi säger bara när det gäller lärdomar att kommunikationen nästa gång måste vara tydlig och uppriktigt och försöka nå ut till alla medborgare.

Vi säger att principerna för krishantering – ansvarsprincipen, närhetsprincipen, likhetsprincipen – måste kompletteras med en försiktighetsprincip eller handlingsprincip. Nu 15 år efter att katastrofkommissionen första gången förordade det är det hög tid att genomföra detta.

Vi menar att regeringens möjligheter och förmåga att leda landet i en omfattande samhällskris måste stärkas. Det bör utredas vidare hur det kan ske. Det bör också utredas om Folkhälsomyndighetens vida mandat är det mest ändamålsenliga sättet att organisera smittskyddsarbetet mot bakgrund av vad jag nyss nämnde om dess vidsträckt mandat, som gör att en del avvägningar som egentligen borde ske på politisk nivå redan är gjorda när förslagen når den politiska nivån.

Vi menar att landets regionala indelning också måste övervägas ännu en gång. Många utredningar före oss har gjort det, och nu kan det ske i ljuset av erfarenheterna under pandemin.

Jag avslutar med att tala om dokumentation i Regeringskansliet.

Som har framgått i den offentliga diskussionen hade vi svårigheter att få inblick i Regeringskansliets arbete under pandemin. Det är förstås en lärdom att Regeringskansliets dokumentation av sin krishantering måste bli mycket bättre. När det gäller förhållandet till kommissionen ska jag säga att det bör länge, åtminstone sedan början av hösten 2021, ha stått klart för Regeringskansliet vilka slag av handlingar som vi behövde få del av för att kunna bedöma det inre arbetet såväl i kansliet som i regeringen när det gäller avvägningar och bedömningar våren 2020 och även framåt i tiden.

Bistånd och aktiv hjälp från kansliets sida för att identifiera och få tillgång till sådana handlingar fick vi dock först sedan vår kommunikation med Regeringskansliet offentliggjorts av tidskriften Dagens Medicin. Vi hade räknat med att få ett fullständigt underlag före jul- och nyårshelgerna. Nu har vi i stället successivt fått del av dokumentationen under andra halvan av januari i år. Det har försvårat vårt arbete. Vi tror oss likväl till slut ha skapat oss en hygglig bild av det material vi har fått ta del av. Viktigare än detta initiala motstånd är den dokumentation som över huvud taget inte tycks finnas.

När en kris hanteras krävs att man löpande för loggböcker, minnesanteckningar och protokoll när möjliga ställningstaganden diskuteras. Sedan ska man hålla dessa anteckningar samlade och tillgängliga. Bara på så sätt kan man lära sig både under pågående krishantering och när hanteringen avslutas. Det här har påpekats tidigare, till exempel av katastrofkommissionen. Det måste bli bättre till nästa gång.

Jag stannar här och ger utrymme för frågor.

Ordföranden: Stort tack för föredragningen och presentationen. Jag släpper ordet fritt. Det finns frågor från ledamöterna.

Tuve Skånberg (KD): Ordförande! Jag vill tacka kommissionen för arbetet, i synnerhet kommissionens ordförande men också de övriga ledamöterna. Det är ett mycket viktigt arbete som ni har gjort. Vi är tacksamma för det ni nu lägger fram.

Det verkar som om det allra mest känsliga är skedet precis när krisen händer och regeringen inte responderar på ett ändamålsenligt sätt. Jag skulle vilja att Mats Melin utvecklar detta ytterligare. Det var en fyllig framställning, men jag har intresse av vad som skulle ha kunnat göras annorlunda precis när krisen händer. Vill han vara riktigt detaljerad så är det välkommet.

Mats Melin: Vi tror att smittan inledningsvis hade kunnat begränsas något. Vi visste när återvändarna från Stockholmsregionens sportlov kom tillbaka att smittan fanns i norra Italien. Vi hade sett bilder därifrån. Folkhälsomyndigheten bedömde vid den tidpunkten risken för importfall som mycket hög. Då menar vi att det därför hade funnits skäl att ha ett ordnat mottagande av dem som kom tillbaka och ge tydliga anvisningar om att de skulle försätta sig i hemkarantän under åtminstone någon vecka.

Vi visste i mitten av mars eller i början av mars att också andra europeiska stater hade vinterlov vid ungefär den tidpunkten. Folkhälsomyndigheten hade

fått information om att även andra europeiska länder hade noterat smittfall som emanerade från Italien. Därför, menar vi, borde ett tillfälligt inreseförbud i det skedet ha beslutats.

Vi visste att det var fråga om en luftvägssjukdom. Det innebär – och det var vid det laget ingen nyhet – att det fanns skäl att försöka få människor att hålla avstånd till varandra för att inte smitta varandra. Den kunskapen ligger bakom i stort sett allt som har gjorts i detta. Men vi menar att då borde på ett mycket tidigare stadium taket för antalet deltagare vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster ha sänkts utöver de inledande 500 som sattes i början. Vi skriver att vi har svårt att se att det över huvud taget kunde vara verkkningsfullt med en så högt satt gräns. Men där väntade regeringen under andra hälften av mars på att generaldirektören i Folkhälsomyndigheten skulle bestämma sig för vad som var en lämplig lägre gräns. Så kom det till att bli 50 mot slutet av månaden.

Vi menar att just i och med att det gällde att hålla avstånd till varandra under den perioden hade det varit befogat att hyggligt kortvarigt, tillfälligt, just då i detta kritiska skede, stänga ned vissa verksamheter där människor samlas inomhus, som köpcentrum, simhallar, museer och vad det nu vara månne. Det hade varit befogat. Det fanns inte lagstöd för det. Det lagstödet kom först med den så kallade bemyndigandelagen i mitten av april. Däremot var regeringen snabb med att åstadkomma ett lagstöd för att om möjligt stänga skolor. En sådan lag bereddes på grundval av ett utskottsinitiativ, initierades, bereddes, beslutades och trädde i kraft på en vecka i mars. Sedan var det, enligt vår bedömning, i och för sig rätt att bland alla de möjliga åtgärderna inte använda just den åtgärden. Vi menar att stänga skolor kan vara en verksam åtgärd när inget annat hjälper eller om faran är utomordentligt hög, men i det här läget menar vi att den avvägning som regeringen i detta skede trots allt gjorde mellan barnens rätt och smittskyddet var riktig. Men de andra åtgärderna borde ha vidtagits.

Joakim Sonnegård: Får jag komplettera med några detaljer till vad Mats Melin har sagt när det gäller deltagartaket för allmänna sammankomster?

Ordföranden: Absolut.

Joakim Sonnegård: I den dokumentation vi har kunnat ta del av på Regeringskansliet – det redovisar vi i kapitel 12 i slutbetänkandet – har vi kunnat följa diskussionerna något så när vad det gäller överväganden om deltagartakets nivå. Den 11 mars beslutades efter en hemställan att det taket skulle sättas till 500 personer. Men mycket snart därefter har Justitiedepartementets chefer instruerat sina jurister om att ta fram ett förslag om att sänka taket till 100 personer, men han meddelar övriga rättschefer i Regeringskansliet att man ännu inte fått någon instruktion från regeringen om att gå vidare med ett konkret förslag. Men mycket snabbt tog Regeringskansliet fram ett förslag som satte taket till 100 personer.

Den 23 mars var politiskt sakkunniga till socialminister Lena Hallengren i kontakt med chefsjuristen på Folkhälsomyndigheten och frågade hur det gick

med övervägandena kring att sänka deltagartaket, och chefsjuristen svarade att generaldirektören fortsätter att fundera: Han vet ännu inte om det ska vara 2, 3 eller 50 personer som ska få samlas. Vi återkommer.

Så återkom Folkhälsomyndigheten den 27 mars, och regeringen fattade mycket snabbt beslut om att sänka taket till 50 personer. Det tycker kommissionen illustrerar bedömningen av att regeringen följde Folkhälso-myndigheten i agerandet och inte tog eget initiativ. Det finns återgivet i kapitel 12 i slutbetänkandet.

Erik Ottoson (M): Har ni gjort någon mer systematisk jämförelse med andra kriskommissioners slutsatser om det finns någon röd tråd i vilka problem och svagheter som brukar uppträda i en sådan krissituation, om de är återkommande? Vi hörde en viss parallell till flodvågskatastrofen och försiktighetsprincipen. Har ni gjort någon bredare jämförelse för att se om det finns återkommande bekymmer?

Vad åsyftar mer konkret era synpunkter kring regeringens dokumentation under kris? Vad är det mer konkret som saknas? Mats Melin nämnde loggböcker, minnesanteckningar och protokoll. En del av detta finns de facto, men vad mer konkret borde ha funnits som inte fanns?

Mats Melin: När det gäller den första frågan beror det på var man sätter kravet på systematik, höll jag på att säga. Men vi har gått tillbaka och sett åtminstone ett återkommande tema, som nu också återfinns i den här hanteringen. Det är möjligheterna att utöva ett tydligt nationellt ledarskap.

Decentralisering är bra i normala tider, och beslut fattas närmare befolkningen. Men i krisen måste det finnas en tydlig nationell inriktning och ett tydligt nationellt ledarskap, ett centrum som kan leda landet. Det har påpekats inte blott av katastrofkommissionen utan också av risk- och sårbarhetsutredningen. Jag kommer inte i huvudet ihåg alla. Just den aspekten har funnits med länge.

Sedan var det frågan om dokumentationen. Det är framför allt att man i realiteten har betraktat forum där saker diskuteras som rent utbyte av information och därmed inte ansett sig behöva föra några anteckningar om vad som sägs. Medan vårt intryck är att i vissa sådana forum förs i realiteten naturligtvis diskussioner som leder fram till antingen att förordna åtgärder eller att avstå från åtgärder.

Jag tänker till exempel på allmän beredning i regeringen och jag tänker på expeditionschefsmöten, men jag tänker kanske framför allt på de så kallade GSS-mötena, alltså mötena som ägde rum i princip dagligen under våren 2020 mellan berörda statssekreterare i en större eller mindre krets. I sådana sammanhang borde man åtminstone antingen ha tagit med sig en tjänsteman med uppgift att föra minnesanteckningar och hålla dem samlade eller ha instruerat någon av ledamöterna: "Gustavsson, det är du som för minnesanteckningar i dag!" och sedan hålla dem samlade.

Den typen av minnesanteckningar tror jag är centrala i andra myndigheters krishantering. Jag tänker på Försvarmakten, och jag tänker på polisen. När polisen har en särskild händelse och går upp i stabsläge har man en

kommenderingschef, men man har också en stabsssekreterare som för anteckningar om de löpande diskussionerna och besluten som fattas under stabens överläggningar.

Även Regeringskansliet har ju egna regler för vad man kallar erfarenhetsåterföring. Då tänker man sig att man ska gå tillbaka och intervjua deltagare. Men dels är det personliga minnet bedrägligt, tror jag, när det gäller att minnas vad man verkligen sa och tänkte i ett visst skede, dels kan befattningshavare gå vidare till andra uppgifter.

I de särskilda forum som jag nämnde, som i och för sig inte är beslutsfattande men vars diskussioner syftar till att avgöra eller åtminstone lägga fram synpunkter på vad man bör göra och vad man bör avstå från, ska det föras löpande minnesanteckningar, och de ska hållas ordnade på ett och samma ställe så att både Regeringskansliet självt och andra kan gå tillbaka och se vad som sagts. Alltså ta deltagartaketets storlek. Då har man 500 först, sedan 50 och sedan blir det 8 framåt under den andra vågen.

När man ska fatta sådana successiva beslut om i det här avseendet tillämpning av ordningslagen kan man verkligen behöva gå tillbaka och se: Hur tänkte vi förra gången? Vad var det som fick oss att ta just den här siffran den gången, och hur ska vi tänka nu? Ja, ungefär så.

Mikael Strandman (SD): Tack för genomgången! Jag har en fråga. På vårvintern 2020 sa man från Folkhälsomyndigheten att det skedde en allmän smittspridning i samhället och pratade mycket om att platta till kurvan och framför allt underförstått om att acceptera att det inte gick att stoppa men att man skulle skydda de grupper som var utsatta. Man hade ju märkt att det var äldre och de med bakomliggande sjukdomar och så där. Då tog det väldigt lång tid. Under våren blev det en väldig smittspridning och faktiskt massdöd på äldreboendena.

Finns det någonting att säga om just det här med att man inte införde kohortvård, att man blandade friska och sjuka och lät vårdpersonalen gå från en frisk till en sjuk och så där? Jag vet att det när det gäller vissa typer av äldreboenden där man mer eller mindre har en lägenhet finns en lagstiftning som gör att det inte bara går att gå in och göra så, men man kanske ändå på något sätt hade kunnat göra det, på frivillig basis eller så.

Och när det gäller rena äldreboenden hade man väl kunnat se till via något direktiv att få igång den här kohortvården och inte blanda friska och sjuka, utan man hade kunnat se till att personal som behandlade sjuka bara gjorde det och inte sedan gick till en frisk person. Det där verkade vara en av de punkter som det verkligen fallerade på och som ledde till den stora döden bland äldre.

Finns det någonting ni kan säga om det?

Mats Melin: Vi har ju sagt åtskilligt om de här frågorna i vårt första delbetänkande som kom i december 2020. Det finns en kritisk genomgång av både kommuners och regioners förmåga att skydda de äldre.

Min huvudpoäng här i dag är närmast att genom mer kraftfulla åtgärder alldeles inledningsvis och genom att försöka bromsa smittan hade man – trots de strukturella brister som vi vet fanns i äldrevården, för dem kunde man ju

inte bota på några veckor, det är en självklarhet – kunnat ge äldreomsorgen möjlighet att vidta de förberedelser som gick att vidta givet de strukturella svårigheterna. Till exempel hade man kunnat planera för kohortvård, som Mikael Strandman exemplifierade med, betona hygienfrågor och, som Mikael Strandman väl också var inne på, försöka planera för hur personalen skulle formera sig så att så få medlemmar i personalen som möjligt mötte så få vårdtagare som möjligt. Det tror jag hade varit saker som man hade kunnat börja åtminstone diskutera.

Problemet här var ju att Folkhälsomyndigheten, om jag ska uttrycka mig lite slarvigt, inte hade en susning om vilka svårigheter och utmaningar som äldreomsorgen skulle möta trots att man ansåg att det var viktigt att skydda just den gruppen.

Ulrika Karlsson (M): Det är tung materia det här. Jag undrar om ni skulle kunna lägga ut orden lite om det här med taktpinnen från regeringen. Du nämnde någonting om att Stefan Löfven i oktober 2020 försökte återta taktpinnen, och jag undrar hur ni kunde spåra det, i vilka handlingar det gick att se och hur det sedermera blev och vem som behöll taktpinnen.

Jag är intresserad av turerna kring 2021 när vi öppnade upp och sedan inom någon vecka stängde ned igen. Vad var det som hände där, och vad var det som låg till grund för det? Det nämns också i en av era slutsatser. Ni säger: ”Folkhälsomyndigheten kan därför inte ensamt vara ansvarig för att förse regeringen med beslutsunderlag.”

Var det så att det bara var Folkhälsomyndigheten och dess underlag som låg till grund för beslutet att öppna upp samhället och tillåta folk att gå på krogen och allt ena dagen och för att sedan stängda ned någon vecka senare?

Jag vill alltså veta lite mer om taktpinnen.

Mats Melin: Joakim Sonnégård kan komplettera eftersom han har varit vår främste granskare på plats av tillgänglig dokumentation i Regeringskansliet. Jag kan bara säga att ända fram till efter första vågen är vårt intryck att det var blott Folkhälsomyndighetens dels egna beslut, dels förordade åtgärder som kom att genomföras av regeringen. Men någonstans där, när den andra vågen började torna upp sig runt månadsskiftet oktober/november, är vårt intryck att regeringen började dra öronen åt sig och av egen kraft fundera över: Hur ska vi nu möta detta?

Vill Joakim säga någonting om vad vi har sett på plats i Regeringskansliet?

Joakim Sonnégård: Ja, gärna det! Vi har kunnat konstatera att Stefan Löfvens statssekreterare Mats Andersson den 29 oktober skrev till statssekreterare Bäckteman: Statsministern vill vid nästa veckas regeringssammanträde ha ett paket med åtgärder som svarar upp mot den nya situation vi nu börjar gå in i. Ett par dagar senare svarade Bäckteman Andersson att man hade förslag på idéer om att bland annat sänka taket för allmän sammankomst och gå tillbaka på några av de lättnader som hade införts i oktober 2020.

Ytterligare någon dag senare skickade rättschefen på Justitiedepartementet ett svar till Bäckteman och sa att man hade ett förslag på att sänka taket för allmän sammankomst till åtta personer.

Ungefär vid den här tiden har vi kunnat konstatera i de loggböcker som har förts på Folkhälsomyndigheten om de möten som man har haft med Regeringskansliet och de överväganden man har gjort på Folkhälsomyndigheten att Folkhälsomyndigheten då hade haft en daglig dialog med Socialdepartementet.

Folkhälsomyndigheten tyckte inte alls att det var en bra åtgärd att sänka taket, och man tyckte inte att lättnaden på ned till 300 sittande personer behövde tas bort, för man ansåg inte att de sociala tillfällena då de här begränsningarna bet var tillfällena då det förekom någon större smittspridning. Men regeringen fäste inget avseende vid det, utan man gick vidare och tog bort de lättnader som hade införts i oktober och sänkte taket drastiskt till åtta personer i slutet av november.

Sedan kan man väl säga utifrån de handlingar som vi har tagit del av att det tycks ha förekommit en diskussion under oktober månad mellan å ena sidan Närings- och Socialdepartementet och å andra sidan Kulturdepartementet. Det var en konflikt som så att säga hissades till Statsrådsberedningen för en avdömning. Det handlade bland annat om trubadurundantaget med mera.

Vi har tagit del av så kallade hissningspromemorior och e-post som antyder att det var en diskussion där man från Kulturdepartementet ansåg att man måste lätta upp medan man från Social- och Näringsdepartementet menade att man inte skulle göra det. Men den dokumentationen är inte så utförlig, så vi vill inte säga någonting mer än så. Vi har anat en konflikt här, det har vi gjort, men i övrigt vet vi inte.

Linda Modig (C): Tack för presentationen! Vi hade stora svårigheter under utfrågningarna förra året att få statsråden att närmare redogöra för övervägandena. Det har ni ju också noterat i kapitel 12 här i ert betänkande. Men vad jag uppfattar har ni inte tagit ställning till rimligheten i själva åtgärden och balansen med tanke på att det var ingrepp i grundlagsfästa fri- och rättigheter som faktiskt med facit i hand fick en påtagligt lång varaktighet, vilket gjorde att våra grundlagsfästa fri- och rättigheter därmed var satta på undantag under lång tid.

Men jag kan inte se att ni gör en materiell bedömning. Har jag fel, eller har jag letat på fel ställe? Finns det någonting annat som ni kan säga om det?

Jag bara noterar att ni är inne på spåret att en stor del av intresse-avvägningarna anförtroddes Folkhälsomyndigheten.

Mats Melin: Vi har ett avsnitt om detta om smittskydd och grundläggande fri- och rättigheter. Nästan all smittskyddsverksamhet innebär att det skaver mellan smittskyddseffektivitet å ena sidan och medborgerlig frihet och konkreta grundläggande fri- och rättigheter å andra sidan.

Bland de tydliga inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter som vi kunnat göra en bedömning av är den ena deltagartaket för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som ju på ett tydligt sätt

begränsar medborgarnas möjlighet att både demonstrera och ge uttryck för sin uppfattning och att samlas till såväl politiska som religiösa och kulturella möten. Där är kommissionens uppfattning att smittskyddsaspekten var så stark att det var befogat att begränsa medborgarnas fri- och rättigheter i det avseendet.

Den andra tydliga fri- och rättighetsinskränkningen har närmast med besöksförbudet på äldreboenden att göra.

Om jag får tillägga när det gäller just deltagartaket är vår kritik där i huvudsak att de bestämmelserna gällde tills vidare. Det sas att man skulle ompröva dem när behov fanns, men vi menar att för sådan tydligt fri- och rättighetsbegränsande lagstiftning bör det finnas så kallade sunset clauses, det vill säga att lagen upphör att gälla vid en viss tidpunkt om man inte fattar ett nytt beslut. Det fanns inte när det gäller den så kallade begränsningslagen.

När det gäller besöksförbuden är vi mer tveksamma till hur man ska se på den saken. Det är kanske inte så mycket en fri- och rättighetsinskränkning i förhållande till tydliga regler i 2 kap. regeringsformen men väl i förhållande till artikel 8 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter som handlar om skyddet för privat- och familjeliv.

Vi har konstaterat att det är en särskild svårighet att i de enskilda lägenheter som många gånger hyrs med vanliga civilrättsliga kontrakt av boende på boenden för äldre finns det såvitt vi begriper egentligen ingen möjlighet att begränsa vem man får ta emot och när. Men samtidigt är det något av ett problem som gör att bedömningen kan bli lite mer tveksam, nämligen att de där lägenheterna finns inom ramen för ett slags offentlig institution, och man måste passera entréer och matsalar och så där för att komma fram.

Men vi pekar ut det som ett särskilt problem, jag kan tyvärr inte hänvisa Linda Modig till någon sida rakt av, men det finns ett avsnitt, det lovar jag.

Hans Ekström (S): När det gäller den så kallade försiktighetsprincipen som du förordar, och om man nu ska ägna sig åt kontrafaktisk historiebeteckning och säga att man hade tillämpat en sådan och vidtagit åtgärder som hade varit kraftigt missriktade och överdrivna, hade det inte då fått stark kritik av kommissionen för att det var för dåligt underlag för de besluten?

Mats Melin: Jo, det är väl inte uteslutet, Hans Ekström. Det är så politiskt och myndighetsbeslutsfattande måste gå till. Vår huvudkritik här är att man väntade på evidens och beprövad erfarenhet innan man tog ställning. Man borde hellre ha gjort för mycket än för lite i början och hellre agerat för tidigt än för sent i början.

Det är klart att hade man tagit i på ett sätt som hade förtjänat kritik i efterhand hade den kritiken kanske kommit, eller borde väl ha kommit, men det är så man lär sig till nästa kris. Det är oundvikligt att politiskt beslutsfattande sker under den typen av granskning i efterhand för ett kontinuerligt lärande om inte annat.

Jessica Wetterling (V): Tack så mycket för dragningen och tidigare svar! Jag skulle gärna vilja höra om ni har möjlighet att utveckla lite kring

Folkhälsomyndigheten och, om jag uttrycker mig lite slarvigt, att ni var inne på att man kanske skulle dela på uppgifterna och alltså ha smittskydd för sig och det övriga för sig.

Jag noterar att ni också skriver om andra myndigheter och ansvarsfördelningen och att man kanske har varit otydlig kring vilka mandat olika myndigheter har haft, till exempel MSB kontra Folkhälsomyndigheten, och att vissa myndigheter har fått uppgifter i en kristid som man inte har vanligtvis, till exempel Socialstyrelsen.

Utifrån det som finns i er rapport verkar det som att det har funnits en viss svårighet med samverkan. Hur mycket mer effektivt skulle det bli om Folkhälsomyndigheten skulle få skilda uppgifter och kanske delas i fler myndigheter än i dag?

Mats Melin: Jag tänker, Jessica Wetterling, att det är två aspekter i detta. När vi pratar om Folkhälsomyndighetens vidsträckta mandat och att man ska överväga hur man skulle kunna förändra det är det utifrån att vi anser att regeringen som ytterst ansvarig nationell krisledning måste få bästa möjliga råd från ett håll, från experter på ett håll, om vad ett effektivt smittskydd kräver. Men regeringen måste också, och då från ett annat håll, få bästa möjliga råd och information om vilken negativ verkan de tilltänkta smittskyddsåtgärderna får på andra samhällsviktiga intressen.

Sedan är det regeringen som på grundval av bästa möjliga råd från båda de här hållen får göra den slutliga politiska avvägningen. Finns det anledning att just i det här fallet sätta ett annat viktigt samhällsintresse framför skyddet för liv och hälsa? Det är den ena sidan.

Just den aspekten har kanske inte så mycket med svårigheterna med myndighetssamverkan generellt att göra, enligt min uppfattning. Men som du påpekar har det funnits åtskilliga utmaningar också i den delen, och där är det väl närmast så att vi menar att med all respekt för normgivning som föreskriver samrådsskyldighet och skyldighet att samverka måste det i en tillräckligt allvarlig samhällskris vara så att man inte kan förlita sig på att sådana föreskrifter om samråd och samverkansskyldighet efterlevs, och då måste det finnas en central, nationell krisledning som pekar med hela handen och kan uppdra åt olika aktörer att hantera saken på ett visst sätt.

Nina Lundström (L): Tack för en mycket intressant föredragning! Jag har en fråga som rör försiktighetsprincipen. Jag noterar att ni i betänkandet skriver: ”Rätt tillämpad ställer en försiktighets- eller handlingsprincip också krav på att beslutsfattare accepterar att man inte säkert vet vad som är bäst.” Då är min fråga om ni kan vidareutveckla detta om vilka som anses vara beslutsfattare.

Mats Melin: Det beror ju på krisens karaktär, höll jag på att säga. Under just den här krisen är det i första hand ledningen och ytterst generaldirektören för Folkhälsomyndigheten som har varit beslutsfattare och som har haft att, enligt vår mening, tillämpa försiktighetsprincipen snarare än krav på evidens.

Därutöver är det naturligtvis så att den nationella krisledningen i form av regeringen är den yttersta beslutsfattaren och därmed också en beslutsfattare som borde tillämpa samma ledstjärna.

Ordföranden: Jag har en reflektion som det kanske finns ett självklart svar på. Det blir så tydligt när kommissionens ordförande i inledningen jämför de två olika områdena, det som handlar om de ekonomiska aspekterna respektive smittskyddet, att när det gäller de ekonomiska aspekterna ser kommissionen att det har varit snabba, tidiga och kraftfulla åtgärder och ett tydligt nationellt ledarskap, och i det andra fallet är det motsatsen.

Då är det kanske lätt att dra slutsatsen att regeringen i det första fallet har ett eget departement och inte förlitar sig på en enskild myndighet, medan man i det andra fallet har förlitat sig just på en enskild myndighet. Men finns det något annat svar däremellan? Är det för enkelt att bara dra den slutsatsen?

Mats Melin: Det är svårt att säga, men jag tror att det i sig är en viktig slutsats huruvida centrum faktiskt har expertis hos sig. Vi säger till exempel att vi tycker att regeringen när det gäller smittskyddet omedelbart borde ha försökt få mer och kallat till sig oberoende experter och förstärkt sin egen kompetens, så att säga. Man hade ju inte kunnat bygga ett finansdepartement på en vecka eller två, men man hade kunnat förstärka sin egen kompetens.

Vi skriver också, apropå försiktighetsprincipen, att en försiktighetsprincip de facto synes ha tillämpats på det ekonomiska området med kraftfulla åtgärder som var så kraftfulla att bara ungefär hälften av alla de miljarder som man anslog behövde användas. Där tog man alltså i, med någons ord, kanske för mycket. Men vi menar att det var befogat.

Jag kan inte underlåta reflektionen att det i någon mån kanske, med all respekt för svåra nationalekonomiska överväganden, trots allt är politiskt något mindre kontroversiellt att besluta om omfattande bidragsgivning till företag och enskilda än att besluta om åtgärder som begränsar människors vardag och personliga frihet.

Ordföranden: Ja, lagstiftaren har väl tänkt till där lite när det gäller vad regeringen kan besluta på egen hand, och där är det ganska tydligt att gynnande beslut är lägre i beslutshierarkin.

Det finns massor att fundera över och fråga om. Är det någon som nu vill ställa någon ytterligare fråga? Nej.

Då vill jag å hela utskottets vägnar tacka både för presentationen och för allt ert arbete och nu släppa iväg er för kanske lite mer trivsamma aktiviteter. Stort tack för i dag! Vi avslutar den här punkten.

Mats Melin: Tack!

Torsdagen den 31 mars 2022

Granskningsärende 30 och 32 – Regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen (se avsnitt 2.3)

Ordföranden: Jag välkomnar alla till konstitutionsutskottets offentliga utfrågning i riksdagens förstakammarsal. Innan vi sätter igång vill jag ge lite praktisk information om hur utfrågningen kommer att gå till. Jag vill också påminna om att utfrågningen sänds direkt via riksdagens webb-tv.

När utfrågningen börjar ges de utfrågade möjlighet att göra en kortare inledning. Därefter får ledamöterna ställa sina frågor. Anmälände parti inleder, och därefter följer partierna i storleksordning. Finns det fler anmälningar än en börjar det största partiet.

Jag vill också säga någonting väldigt kort om att KU har granskat regeringens hantering av coronapandemin tidigare; det var under förra årets vårgranskning. Man kan till del se det här som en fortsättning på den granskningen.

Jag vill understryka att de utfrågade i de båda delarna i dag inte är föremål för utskottets granskning, utan vi har dessa utfrågningar för att få ytterligare information och underlag för vår granskning.

Vår första punkt är en offentlig utfrågning med Mats Melin och Joakim Sonnégård, som är ordförande respektive huvudsekreterare i Coronakommissionen. Ni är varmt välkomna hit. Vi vill tacka i förväg för att ni kommer för att svara på KU:s frågor. Den här punkten heter formellt, på KU-språk, G30 och 32. Det betyder granskningsärende 30 och 32. Rubriken är Regeringens och socialministerns agerande i förhållande till Coronakommissionen.

Mats Melin: Fru ordförande! Tack för inbjudan att komma till konstitutionsutskottet i detta ärende!

Jag ska fatta mig tämligen kort inledningsvis och bara säga att det hörde till kommissionens uppgifter att utvärdera regeringens åtgärder för att hantera virusutbrottet och utbrottets effekter liksom hur krisorganisationen inom Regeringskansliets fungerat under pandemin. För det ändamålet behövde vi, kort uttryckt, dels få klart för oss hur beredningsarbetet inom Regeringskansliet fungerat, dels få en inblick i vilka överväganden som gjorts under olika kritiska skeden av hanteringen och på vilka grunder man vidtagit åtgärder eller avstått från möjliga åtgärder.

De yttre formerna för beredningsarbetet fick vi hyggligt klara för oss, vågar jag säga, i samband med en utfrågning av bland annat berörda statssekreterare i maj 2021. Vi fick då också klara besked om bland annat när gruppen för strategisk samordning, som den kallas, eller GSS, en särskild statssekreterargrupp, sammanträtt, när pandemifrågor diskuterats vid allmän beredning och när sådana frågor föredragits för statsministern. Vi fick alltså en lista över sammanträdestidpunkter och tidpunkter när saken diskuterats i olika fora inom Regeringskansliet och i regeringen. Vi fick då också information om att några

mötesanteckningar från till exempel GSS sammanträden, som ju i princip skedde dagligen under våren 2020 och även senare, inte finns.

Den 4 juli begärde vi att få ta del av visst skriftligt material liksom annat material som kunde vara av betydelse för kommissionens granskning. Vi fick också tillgång till visst material vid ett besök i Regeringskansliet i augusti. Vi insåg att vi kunde komma att behöva mer, men vid den tidpunkten fick vi lov att koncentrera vårt arbete på att färdigställa vårt andra delbetänkande, som ju skulle överlämnas den 31 oktober.

Sedan vi fick klart för oss att några ordnade mötesanteckningar inte förts vid diskussioner om läget och vad som borde göras, begärde vi den 6 december att få ta del av bland annat e-posttrafik mellan centrala statssekreterare under två, som vi bedömde det, kritiska tidsperioder liksom av anteckningar som dessa befattningshavare och några andra befattningshavare fört under samma period.

Eftersom det för en utomstående kan vara lite svårt att veta vilken dokumentation som kunde finnas begärde vi även den här gången att få del av annat material som kunde vara av betydelse för kommissionens granskning. Det kan tilläggas att kommissionen i början av december höll utfrågningar med statsråden Mikael Damberg och Lena Hallengren, tidigare finansministern Magdalena Andersson och tidigare statsministern Stefan Löfven. Jag kan säga så mycket som att behovet av att få ta del av dokumentation kvarstod efter utfrågningarna.

Avsikten med vår begäran att få ta del av bland annat e-posttrafik och anteckningar var att vi skulle kunna få ta del av materialen när ett antal medarbetare från kommissionen besökte Regeringskansliet måndagen den 20 december. Sen eftermiddag fredagen den 17 december fick vi besked om att varken enskilda tjänstemäns anteckningar eller den interna e-posttrafiken skulle tillhandahållas kommissionen måndagen därpå.

Vad gällde befattningshavares anteckningar klargjordes efter hand att ståndpunkten var att Regeringskansliet inte förfogade över dem. Vad gällde e-posttrafiken var beskedet att den inte ger en fullständig eller rättvisande bild av regeringens och Regeringskansliets pandemihantering. Invändningen rörande e-posttrafiken frånfölls sedan strax efter nyår.

Den 10 januari begärde tidskriften Dagens Medicin att få ta del av kommissionens diarium och kunde då se att vi haft en del e-postkorrespondens med Regeringskansliet, vilken man också begärde ut. Tidskriften publicerade tre dagar senare en artikel som kom att väcka uppmärksamhet också på det politiska planet.

Den 19 januari ringde rättschefen i Statsrådsberedningen mig och föreslog ett möte för att reda ut vad kommissionen behövde och vad vi kunde få tillgång till. Efter ett första möte den 21 januari kom så e-post, loggar, annoterade dagordningar, talepunkter inför lägesorienteringar med statsministern med mera att göras tillgängliga för mina medarbetare.

Det är i korthet vad som utspelats i denna sak. Jag tänkte stanna där och ge utrymme för frågor.

Ordföranden: Anmälade partier i de här två ärendena är Moderaterna och Sverigedemokraterna. Vi börjar med Moderaterna, och jag ger ordet till mig själv.

Ni har beskrivit processen i er rapport, och ordföranden har också här beskrivit den. Detta ger en bild från er sida av att det har varit väldigt svårt att få den dokumentation som ni efterfrågat och framför allt av att det har varit en utdragen process. Vad har ni i kommissionen, utan att spekulera, fått för bild av grundorsaken till att detta utbyte – denna informationsgivning – inte har fungerat och till att det framför allt har dröjt och dragit ut långt på tiden? Vad skulle, enligt er bedömning, grundorsaken till detta kunna vara?

Mats Melin: Jag vill ogärna spekulera i det. Jag har förstått att det ibland, i den diskussion som uppstått efter de här mellanhavandena, har sagts att det fanns en oklarhet i vad kommissionen egentligen ville se. Det äger väl delvis sin riktighet. Som jag antydde tidigare fick vi klart för oss att det inte fördes några minnesanteckningar i samband med centrala möten under krishanteringen, vilket jag personligen blev förvånad över. För en utanförstående var det något knepigt att veta vad som kunde tänkas finnas i form av dokumentation som kunde ge belysning av de frågor som vi ville titta på. Det var väl också ett skäl till att vi i åtminstone två framställningar var väldigt tydliga med att vi efterfrågade, ska vi säga, en beredvillighet från Regeringskansliets sida att bistå oss med vad som kunde vara av intresse för oss genom att fråga om just andra dokument som kunde ha betydelse för vår granskning.

Det är väl det enda jag har hört i efterhand om skäl för att det gick så förtvivlat långsamt, minst sagt.

Joakim Sonnegård: Jag vill inte heller spekulera i orsakerna till detta. De framställningar vi har gjort ... I efterhand har det visat sig att man kan tycka att en del av den dokumentation som vi senare fick tillgång till kunde ha lämnats ut tidigare. Ett exempel på det är att vi den 4 juli frågade efter underlaget till strategisk diskussion om covid-19 vid allmän beredning, bland annat den 2 april, och dessutom efter annat material som har koppling till punkten ovan och som kunde vara av betydelse för kommissionens granskning. Då fick vi inte ta del av material som vi senare, i slutet av januari i år, fick ta del av, till exempel talepunkter för statsministern inför allmän beredning den 2 april och den strategiska diskussion som då fördes eller de annoterade dagordningarna.

Jag tycker själv att den fråga vi ställde till Regeringskansliet den 4 juli förra året var så pass tydlig att det material som vi senare fick del av kunde ha lämnats ut redan i augusti, när vi besökte dem.

Ordföranden: Jag har en följdfråga. Har dessa förhållanden och det faktum att det tog väldigt lång tid att få ut det material som ni frågade efter, samt att ni är osäkra på om ni verkligen har fått allt väsentligt material för att fullgöra er uppgift, påverkat kommissionens arbete, och i så fall på vilket sätt?

Mats Melin: Det är klart att det har påverkat kommissionens arbete. Hade vi haft tillgång till en del av detta material redan tidigare – antingen, som Joakim

sa, redan i samband med kommissionens, eller medarbetarnas, besök i Regeringskansliet i augusti eller åtminstone senast i samband med det besök som sedan gjordes den 20 december – är det klart att vi hade haft ytterligare tid för att värdera innehållet i de dokument som tillhandahölls och möjlighet att med Regeringskansliet diskutera om det kunde finnas ytterligare material som kunde vara av nytta för granskningen.

I allt väsentligt fick vi ju löpande del av vad vi ändå tror, kan jag väl säga, är det material som vi kunde behöva under andra hälften av januari månad. Sedan skulle slutbetänkandet vara klart, tryckt och i överlämningsbart skick i slutet av februari, så det är klart att det blev en väldig tidspress när det gällde att värdera innehållet i materialet. Dessutom innebar det att alltför mycket tid och, höll jag på att säga, mental kraft fick ägnas åt denna fråga i ett sent skede när framför allt sekretariatets och i någon mån mitt eget arbete hade behövt koncentreras också på övriga delar av slutbetänkandet i januari–februari i år.

Låt mig säga så här: Jag vågar inte säga om det alltjämt finns material som hade kunnat vara av intresse för oss och som vi inte ens i januari februari har fått del av. Det enda som vi klart vet att vi inte har fått ta del av, som vi begärde att få ta del av och granska, är centrala befattningshavares egna minnesanteckningar från överläggningarna. Man kan väl ändå förmoda att de hade kunnat ge ytterligare information.

Mikael Strandman (SD): Tack för genomgången! Jag har en fråga som gäller den förordning som tillkom och som skulle ålägga myndigheter att delge material. Den tillkom väl just för att ni väl visste att det fanns material som myndigheterna kanske inte i direkt juridisk mening hade rådighet över. Men syftet med kommissionen är ju att stärka Sverige inför framtida kriser för att få en bättre krishantering. Det var därför så viktigt att få all information för att kunna göra detta viktiga arbete. Och det var därför som ni bad om att den här förordningen skulle utfärdas, så att det verkligen skulle gå lätt att få ut informationen. Om man ändå skulle hävda att man inte hade rådighet över informationen hade man inte behövt förordningen. Den sekretessbrytande delen av informationen hade ju kunnat tillkomma ändå. Men själva syftet med förordningen måste väl ha varit att just denna situation inte skulle uppstå. Ni efterfrågade även material från Folkhälsomyndigheten, och där var det väl inga problem på det här sättet.

Om det nu är så att regeringen hävdar att de inte har rådighet över materialet, undrar jag om de ens har försökt uppmana sina medarbetare att vara behjälpliga. Har ni upplevt det så, eller har de strikt hållit på att de juridiskt sett inte har rådighet över materialet och därför inte kan vara behjälpliga med det? Har det funnits någon diskussion om att syftet ändå är att kunna få så mycket material som möjligt?

Mats Melin: Tack för frågan! När det gäller förordningen tror jag inte, om jag ska vara uppriktig, att syftet när vi begärde en sådan reglering – det föresvävade åtminstone inte mig i det läget – var att den också skulle omfatta handlingar som myndigheter inte hade rådighet över.

Vad det är fråga om är i första hand egentligen en sekretessbrytande regel som regeringen har möjlighet att utfärda. Vår tanke när vi besökte olika myndigheter och begärde ut handlingar var helt enkelt att det inte skulle behöva uppstå någon diskussion om eller någon särskild prövning av huruvida visst material inte kunde ställas till kommissionens förfogande av sekretesskäl. Själva rådighetsfrågan var ärligt talat inte på bordet hos oss och mig i det skedet.

Det är alldeles riktigt att förordningen trots allt tjänat sitt syfte väl och inte minst, som Mikael Strandman antydde, vid kontakter med till exempel Folkhälsomyndigheten, som har varit väl behjälplig med all dokumentation i form av löpande minnesanteckningar, postkommunikation och annat som vi har behövt se. Det har någon gång skett med viss fördröjning. Men det har i så fall motiverats av att man var mitt uppe i pandemibekämpningen och därmed kanske inte kunde ge oss tillgång till det som vi ville se precis på dagen, och det hade vi full förståelse för.

När det gäller de personliga anteckningar som gjordes av enskilda centralt placerade befattningshavare kan jag medge att rättsligt är situationen inte helt glasklar vad gäller deras ställning. Anteckningarna är dock, menar jag, gjorda i tjänsten. De syftar till att göra det möjligt att föra vidare de diskussioner och tentativa ställningstaganden som gjorts inom Regeringskansliet och resultera i vidare beredning och ytterst i regeringsbeslut. I synnerhet när resultatet av sådana överläggningar inte dokumenteras på annat sätt får ansvariga befattningshavares anteckningar sådan betydelse för kansliets och regeringens handlande att kansliets hittillsvarande praxis, åtminstone enligt min mening, starkt kan ifrågasättas.

Jag ska för fullständighetens skull säga att också mot slutet av arbetet erbjöd statssekreterare Maja Fjaestad oss tillgång till sina dagboks-anteckningar, men det visade sig att de omfattade en period som var av mindre kritiskt intresse för kommissionen. Det förekom ändå att anteckningar av det slaget till slut ställdes till vårt förfogande, om än de i just det fallet visade sig ha ett begränsat värde.

Vi har arbetat på två sätt. Vi har haft utfrågningar med statssekreterare, statsråd och andra centrala befattningshavare. Vi har då försökt ställa så precisa frågor som möjligt och utgått från att man har förberett sig genom att konsultera sina anteckningar inför svaren. Är det för mycket att säga, Joakim, att detaljeringsgraden i vissa svar – det är mitt intryck – möjligen kunde tyda på att förberedelserna kunde ha varit mer noggranna, om jag uttrycker mig försiktigt?

Vi har dels haft utfrågningar, dels gjort dokumentgranskning. När det gäller dokumentgranskningen har vi som sagt begärt att faktiskt få se anteckningsböckerna, men det har inte varit möjligt, med undantag av Maja Fjaestads dagbok från våren 2021.

Joakim Sonnegård: Jag har bara en komplettering här. Skälet till att vi till slut bad om att få ta del av minnesanteckningarna var just att vi fick beskedet att det inte hade gjorts några regelbundna, regelmässiga anteckningar vid mötena.

Och de svar som statsråd, statssekreterare och andra befattningshavare gav oss vid de muntliga utfrågningar som vi genomförde antydde i vissa fall att de hade någon typ av anteckningar som de baserade sina svar på. I vissa fall var det oklart vad de baserade svaren på. Mats sa att de kanske inte hade förberett sig så grundligt. Man kan ju också tolka det som att de hade förberett sig väldigt grundligt och kollat av varandras svar innan de gav svaren till kommissionen. Många av svaren överensstämde i hög grad med varandra från olika håll i Regeringskansliet.

Mikael Strandman (SD): Vad jag har förstått har det varit flera hundra möten i GSS och i krishanteringsrådet. Och de har haft en stående dagordning, men de har uppenbarligen inte formaliserat ett protokoll utifrån denna. Det låter ju väldigt osannolikt att de inte skulle ha skrivit något. Jag har hört att ni från en trovärdig källa har fått reda på att det skulle finnas anteckningar. Stämmer det?

Mats Melin: Nej, det skulle jag inte säga. Det som har gjort det möjligt att i någon mån förstå vad som diskuterades vid GSS sammanträden är det som kallas annoterade dagordningar. Jag hade personligen ingen aning om att det fanns ett sådant begrepp innan det publicerades på Svenska Dagbladets ledarsida att uppgiftslämnare hade närmast sig tidningen med uppgifter om dessa annoterade dagordningar. Och de har ju sin begränsning i det att det var frågor som var tänkta att tas upp vid GSS sammanträden, men de återspeglar ju inte med nödvändighet vad som sedan faktiskt kom att diskuteras vid sammanträdet.

Jag måste säga att jag blev uppriktigt förvånad över att några ordnade minnesanteckningar inte hade förts i främst GSS, som enligt sina egna standardiserade dagordningar har haft att diskutera behovet av åtgärder från regeringens och Regeringskansliets sida. Det förvånade efter den diskussion och den kritik som fördes fram vid granskningen av regeringens hantering av tsunamikatastrofen 2004. Såväl katastrofkommissionen som detta utskott underströk då vikten av dokumentation under hantering av en kris, både för eget lärande och för en granskning i efterhand. Dessa hundratal sammanträden i GSS, som Mikael Strandman riktigt säger, sammanfattades inte på ett ordnat sätt. Jag har full förståelse för att man när man sammanträdde varje dag, också vissa helgdagar under de mest intensiva perioderna våren 2020, inte kunde föra formliga protokoll som sedan skulle justeras i efterhand. Men jag har väldigt svårt att förstå att inte någon befattningshavare gavs i uppgift att föra ordnade minnesanteckningar om vilka diskussioner som fördes och vilka överväganden som gjordes inför det som sedan skulle föras vidare för vidare beredning. Enligt min ringa mening borde antingen någon särskilt utpekad befattningshavare av administrativ karaktär eller, om man ville hålla diskussionerna i en snävare krets, någon av ledamöterna i kretsen ha utsetts att föra minnesanteckningar som sedan kunde hållas ordnade och tillgängliga för både det egna lärandet och, i den mån det skulle förekomma, en granskning i efterhand.

Hans Ekström (S): Tack så mycket för svaren så här långt! Ni har upplevt svårigheter att få ut de egna anteckningarna. Kan det ha att göra med den oklara rättsliga ställningen och att det var att frångå de administrativa rutinerna? Det finns ju rättschefer och andra som sitter på departementen, och om man ska börja tänja på normala administrativa rutiner kanske det ställer till något. Kan det vara en förklaring?

Mats Melin: Det kan det alldeles säkert vara. Det har ju sagts oss, och det är säkert alldeles riktigt, att det har varit etablerad praxis i Regeringskansliet att anteckningar av det slag som görs av ledande befattningshavare inte ingår i det material som Regeringskansliet förfogar över och att det närmast är något slags personliga anteckningar från respektive befattningshavares sida, så det tror jag absolut.

Hans Ekström (S): Då kan man ju tänka sig att medarbetarna gjorde anteckningarna på ett sätt som kanske var mer personligt än om de hade vetat att de var offentligt tillgängliga.

Mats Melin: Det kan man väl utmärkt väl tänka sig. De kan innehålla både sådant som är av väsentlig betydelse för sakbehandlingen och granskningen i efterhand och sådant som kanske egentligen saknar all betydelse för både saken och granskningen i efterhand.

Hans Ekström (S): Då är det väl en lärdom att vi efter den här händelsen borde klargöra om anteckningarna ska vara tillgängliga eller inte för att medarbetarna ska vara säkra på vem som har tillgång till deras egna anteckningar.

Mats Melin: Ja, det kanske man kan säga. Men framför allt menar jag att om någon får Regeringskansliets uppdrag att vid ett möte av det här slaget göra ordnade minnesanteckningar som har mer officiell status, och som ska leda fram till beredning och regeringsbeslut, kan ju den personliga uppfattningen om vad som har sagts av vissa deltagare i överläggningen vara av mindre intresse.

Linda Modig (C): Tack, ordförande! Om vi tittar på de handlingar som inte har blivit utlämnade verkar det som att det som kvarstår, om vi bortser från meningsskiljaktigheterna huruvida de personliga minnesanteckningarna skulle lämnas ut, framför allt är anteckningar från krishanteringsrådet och GSS. De kan inte utlämnas för att de sannolikt inte finns.

Om jag uppfattar det rätt, såväl i ert slutbetänkande som när ordföranden i kommissionen gästade KU den 1 mars, är det just bristen på dokumentation från GSS och krishanteringsrådet som i slutändan framstår som betydligt mer allvarligt än det faktum att det fanns ett initialt motstånd.

Det är vad jag har kunnat se i ert slutbetänkande, och det är vad jag har kunnat se i det som ordföranden framförde den 1 mars. Jag vill bara försäkra mig om att jag har uppfattat detta korrekt eller om jag inte har gjort det.

Mats Melin: Det är alldeles riktigt uppfattat. Jag tror att vi uttrycker oss så i slutbetänkandet, och det är åtminstone min starkt kända personliga uppfattning

att det lärande som vår granskning i det här avseendet kan ge upphov till inte ens i första hand är en mer tillmötesgående attityd från granskningsobjektet, utan det är att se till att det finns ordnade ... en dokumentation av de överläggningar som leder fram till beredning och sedan beslut men också överläggningar som leder fram till, ska vi säga icke-beslut, det vill säga att man avstår från en möjlig åtgärd.

En central aspekt i detta är ju att kommissionen anser, och jag utgår från att det inte är särskilt kontroversiellt, att de yttersta avvägningarna mellan motstående ... åtminstone olika och ibland motstående vitala samhällsintressen – smittskydd och människors liv å ena sidan, andra vitala samhällsintressen å andra sidan – är en uppgift för den politiska ledningen i ett land. Det är den politiska ledningen som ytterst har att göra dessa avvägningar och fatta beslut om det.

Att en dokumentation som visar på vilka grunder dessa avvägningar har gjorts och med vilka skäl man har valt att prioritera den ena sidan framför den andra måste finnas vid framtida krishanteringar menar jag också är viktigt för den egna hanteringen, och det tror jag att vi betonar i betänkandet. Under en långvarig kris av det här slaget återkommer ju frågor. Man beslutar om ett deltagartak för offentliga sammankomster i mars, sedan revideras det taket i olika omgångar, först ned till 50, sedan höjs det igen, sedan är det 8, liksom med besöksförbudet i äldreomsorgen, som ju omprövas vid olika tillfällen.

Att man då inte som beslutsfattare genom ordentligt förda minnesanteckningar har klart för sig hur man tänkte förra gången och hur man ska ställa sig i ljuset av de överväganden man gjorde då – jag har väldigt svårt att begripa att det inte skulle vara den allra viktigaste lärdomen när det gäller det vi i dag diskuterar för framtiden.

Jessica Wetterling (V): Tack, ordförande, och tack så mycket för svaren hittills!

Coronakommissionen tillsattes ju i juni 2020, och jag har förstått det som att ni har haft löpande kontakt med Regeringskansliet kring handlingar och sådant. Ni har svarat på så många frågor hittills, och Mats Melin pratade till exempel tidigare om att han inte kände till att det fanns annoterade dagordningar – inte jag heller, kan jag säga.

Jag tänker att det är det som är svårt ibland, att som kommission efterfråga material när man inte riktigt vet vad det är man ska efterfråga. Man kan givetvis fråga om annat material, men det kan vara svårt, tänker jag, både för den som ber om det och även för den som tar emot frågan, att veta vad det är som efterfrågas.

Min fråga är: I inledningsskedet när kommissionen tillsattes och även sedan, vilka kontakter hade ni med Regeringskansliet för att liksom klargöra att man har en bra kommunikation?

Joakim Sonnegård: Jag ska försöka svara på frågan. Jag hade inledande kontakter med Regeringskansliet i september 2020, och då var det expeditionschefen på Socialdepartementet, Marianne Jenryd, som ringde upp mig efter det att jag och mina medarbetare hade tagit en del kontakter med tjänstemän

som vi tidigare hade jobbat med på Regeringskansliet, på relevanta departement. Hon förklarade då för mig att sådana kontakter skulle inte vi ha, utan alla kontakter skulle gå via expeditiionscheferna på respektive departement, och det skulle ske i ordnade former, i skriftlig form.

Det gjorde vi då. Vi behövde ju en bra arbetsrelation med Regeringskansliet, så den uppmaningen efterlevde vi. Sedan har enskilda regeringskanslitjänstemän tagit kontakt med oss, och då har vi pratat med dem både on och off the record. När det gäller frågan om vilka handlingar vi behövde få se och ta del av fick vi börja systematiskt med det den 24 maj förra året när vi träffade centrala tjänstemän och statssekreterare och frågade ut dem. Det var så vi fick börja nysta i frågan vad det är vi ska leta efter, helt enkelt.

Sedan kan jag konstatera att i våra kontakter med Folkhälsomyndigheten har de på eget initiativ gett oss mycket information som vi inte efterfrågat explicit, utan de har sagt att det här kan ni också behöva se, för det tror vi att ni har nytta av. Något sådant har vi inte sett från Regeringskansliets sida.

Tuve Skånberg (KD): Tack för det arbete som kommissionen har gjort! Det är väldigt värdefullt att få ta del av det nu för de ställningstaganden som KU ska göra.

Det gjordes en parallell med tsunamin 2004 och hanteringen i kommissionen efter. Vad jag förstår förnekades den kommissionen ... emfiskt besked om att det över huvud taget fanns några bandupptagningar. Så gick det till i oktober 2006, och så återfanns, tror jag, 119 av omkring 150 band, av dem som över huvud taget inte fanns tidigare.

Är det er uppfattning att ni har fått ut allt material som finns, eller kommer det att dyka upp mer om ett år eller två?

Mats Melin: Min förhoppning är att vi har fått del av allt material som finns och som kan ha relevans för vår granskning. Men det kan inte jag och inte någon från kommissionens sida veta.

Tuve Skånberg (KD): Man skulle ju kunna tänka sig av i storleksordningen 200 möten att det helt enkelt inte är praktiskt möjligt att det skulle kunna genomföras utan att det fanns någon återföring från dag till dag eller åtminstone från vecka till vecka eller månad till månad. Det skulle ju helt enkelt inte vara möjligt, är min enkla synpunkt.

När ni tittade på materialet ni ändå fick, fick ni några indicier om att man hade försökt att ha någon uppföljning av de tidigare mötena, eller var varje möte – 200 – ad hoc?

Joakim Sonnegård: I de annoterade dagordningarna har vi kunnat konstatera att vissa frågor och vissa riskbedömningar som gjordes inom Regeringskansliet under hösten 2020 var föremål för beredningar i olika grupper – expeditiionschefsmöten, allmän beredning med regeringen och sedan tillbaka till GSS och så kallade lilla GSS med de mest centrala statssekreterarna. Det har funnits formuleringar som vi har kunnat följa hur de har förändrats, och man har hänvisat tillbaka till andra möten.

I viss mån har vi alltså fått en inblick i att det har pågått möten utöver de möten vi har kunnat ta del av viss dokumentation ifrån, och givetvis finns det promemorior och annat som de har tagit fram till de här mötena men som vi inte har fått se.

Så är det ju. Regeringskansliet producerar mängder med material i alla frågor och allra helst i den här frågan, så det är klart att det finns promemorior i olika handläggares datorer. Men det är arbetsmaterial som kan vara felaktigt eller daterat eller vad det nu är. Vi har inte fått ta del av det.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Skulle man kunna förstå svaret som att ni har anledning att tro att inte varje möte av de här drygt 200 skulle vara ad hoc utan att det finns någon form av progress i detta, någon form av uppföljning?

Joakim Sonnegård: Givetvis. Till exempel när det gäller framväxten av den strategi som publicerades på regeringen hemsida den 7 april 2020 har de själva sagt att den har bearbetats vid en rad möten och även i andra fora. Så det har funnits en arbetslinje, givetvis.

Nina Lundström (L): Skulle ni kunna utveckla varför dokumentationen är viktig? Finns det en skillnad i syn, så som ni upplever det, på vilken dokumentation som är viktig? Har dokumentationens utformning och innehåll i sig, även i formfrågan, påverkat kommissionens möjlighet att utföra sitt arbete och eventuellt de slutsatser som finns?

Jag noterar att ni tar upp frågan vilken dokumentation som kunde finnas, och då blir det intressant också att få en vidareutveckling av varför det just är så viktigt med dokumentationen.

Mats Melin: Det korta svaret är att det är viktigt för, ska vi säga, Regeringskansliets och därmed regeringens egen hantering under det pågående krishanteringsskedet, i all synnerhet när det inte är fråga om ett helt avgränsat skede utan något som pågår under lång tid, att kunna gå tillbaka, som jag antydde, och se: Hur tänkte vi där? Hur ska vi tänka nu i samma, liknande eller angränsande frågor? Det är det ena.

Det andra är ju för Regeringskansliets krishanteringsorganisations eget lärande när väl krisen börjar ebba ut, att kunna gå tillbaka och utvärdera. Det finns en ordning i Regeringskansliet för vad man kallar erfarenhetsåterföring och ett regelverk kring det. Hur den ska gå till och bli tillräckligt effektiv om man tvingas grunda den på enskilda befattningshavares spridda hågkomster från ett långt skeende har jag lite svårt att förstå. Det är den andra aspekten.

Den tredje aspekten är naturligtvis för, i den mån det förekommer, en, som i det här fallet, utanförstående granskning i efterhand som syftar till att på hela samhällets vägnar och inte bara det egna kansliets vägnar försöka lära inför framtiden. Då måste man veta hur man tänkte och på vilka grunder man tänkte som man gjorde, och på vilka grunder fattades beslut eller avstod man från beslut.

Då menar nog åtminstone jag – jag vet inte om vi formligen har diskuterat i hela kommissionen – att då är kanske inte formerna för dokumentationen det

ensamt avgörande, alltså att man har, som jag antydde förut, formliga, i efterhand justerade, protokoll. Jag kan förstå att det är en omöjlig uppgift när man sammanträder dagligen. Men att man åtminstone som i andra organisationer, som när polisen utlyser en särskild händelse och går upp i stab och staben sammanträder så utser man en stabssekreterare som för noteringar om vad som sker under den krishantering som polisen svarar för. Jag har svårt att förstå att inte samma grundtanke och grundkoncept har etsat sig fast i Regeringskansliets krishantering.

Nina Lundström (L): Formfrågan blir intressant. Ni tar också upp att det har varit svårt att få tillgång till anteckningar för minnet. Om det hade funnits något mer systematiskt synsätt på formfrågan kanske den frågan inte hade blivit så accentuerad?

Mats Melin: Just så!

Jag antydde som svar på Hans Ekströms fråga att det är centralt att det finns något som hålls ordnat, att någon befattningshavare haft i uppgift att hålla det samlat och ordnat. Då kan varje diskussionsdeltagares egna hågkomster och personliga noteringar vara av mindre intresse. De är mer för vederbörandes memoarer än för en granskning i efterhand. Precis så.

Camilla Hansén (MP): Ordförande! Jag tackar för svaren på frågorna. Flera frågor har redan ställts.

Jag funderar över behovet av att föra egna anteckningar som man som befattningshavare vet är ens egna anteckningar. Här kan jag utforska tankar som kan vara både rätt och fel. Här kan jag förbereda frågor som kanske aldrig blir ställda.

Jag har några frågor på min lista som andra redan har ställt! Det handlar om värdet av att det ska finnas en frizon för egna tankar.

I relation till att om ni hade fått en trygghet i att det fanns en ordnad dokumentation kanske ni inte haft så mycket synpunkter på exakt hur, bara att den var ordnad, och då hade friutrymmet inte väckt så mycket uppmärksamhet.

Mats Melin: Precis så! Det var först när vi fick klart för oss att det inte fördes någon form av minnesanteckningar inom vare sig GSS, det så kallade lilla GSS eller krishanteringsrådet som frågan kom upp: Hur ska vi då få en uppfattning om vad som faktiskt diskuterades i dessa löpande möten? Då såg vi ingen annan utväg än att försöka begära att få ta del av befattningshavares egna anteckningar.

Vi och jag är inte ute efter en i första hand praxisändring eller regeländring som gör att personliga notater ska föras till något slags annaler i Regeringskansliet. Vi är ute efter att det förs ordnade anteckningar av någon som särskilt utpekats.

Innan tiden rinner ut vill jag säga att det som i någon mån har varit irriterande är argumentet att vissa dokument inte skulle ge en fullständig och rättvisande beskrivning av Regeringskansliets arbete.

Personligen blev jag lätt irriterad över det argumentet. Regeringen utser några personer som man anser åtnjuter samhälleligt förtroende till en

kommission för att utvärdera också sitt eget arbete, men från kansliets sida anser man inte att samma kommission är kapabel att avgöra innehållet i ett material och huruvida det är av relevans; hur viktigt och rättvisande det kan anses skildra det skeende vi är satt att utvärdera.

Camilla Hansén (MP): Jag behöver veta att jag har uppfattat rätt: Jag förstår det som att det finns en förståelse för att det kan behöva finnas ett utrymme att utforska tankarna. Min fundering är att en ändrad praxis för tjänstemän på Regeringskansliet inte skulle innebära en förändring bara för Regeringskansliet utan även för offentligtanställda tjänstemän i alla myndigheter, kommuner och regioner. Det skulle i så fall vara en stor sak. Men jag uppfattar att det inte är det ni söker här utan mer ordning och reda.

Mats Melin: Absolut! När jag inledningsvis argumenterade ville jag vara tydlig med att det inte var helt glasklart vad som gällde. Argumentet kunde göras gällande att det här var de anteckningar som i realiteten fanns om vilka överväganden som ledde fram till vidare beredning och sedan regeringsbeslut. Med det i grunden anser jag att vi i det läget, givet vår uppgift, hade fog för att begära att få ta del av detta när inget annat fanns att tillgå.

Ordföranden: Vi har utrymme för någon enstaka kort fråga i en andra omgång.

Ida Drougge (M): Jag uppfattade av vad Joakim Sonnégård sa tidigare att ni hade fått bilden av att statssekreterarna hade pratat ihop sig inför utfrågningen i svaren till er. Kan du utveckla detta? Hur tog sig detta uttryck?

Joakim Sonnégård: Det gällde vid den första utfrågningen den 24 maj. Statssekreterare Vikmång och Backteman samt tjänstemännen Karin Lindgren och Annika Brändström hade förskrivna inledningsanföranden och svar på frågor som vi hade ställt på förhand. Där var det ett antal formuleringar som var identiska, och sedan höll de sig till formuleringarna som fanns i inledningarna i de följdfrågor som vi ställde. Statssekreterare Fjaestad talade fritt och var mer öppen visavi kommissionen och svarade spontant på de frågor som ställdes. Detta gav intrycket av att det hade förekommit något slags avstämning mellan de först nämnda statssekreterarna inför mötet.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag har en fråga om statssekreterare Fjaestads minnesanteckningar, vilken tidsperiod de omfattar och vilken period ur er synvinkel som var intressant.

Vi har inte kommit till botten med de annoterade dagordningarna. Finns de, eller finns det inte? Hur såg de ut? Hur fullständiga var de? Det vet vi inte heller. Kan ni kasta ljus på detta?

Mats Melin: Joakim Sonnégård får svara på den frågan, som faktiskt har sett de annoterade dagordningarna.

Joakim Sonnégård: Statssekreterare Fjaestad hade röstmemos från delar av 2020 – inte den inledande fasen. Sedan hade hon skrivna anteckningar under våren 2021. Några medarbetare till mig hade ett Skypemöte där hon konsulterade sina anteckningar när de ställde olika frågor. Det var de perioderna som hon hade dokumenterat.

De annoterade dagordningarna var ibland omfattande material. Det var talepunkter för den statssekreterare som ledde mötena, vanligtvis Backteman. Vid några tillfällen var det andra statssekreterare. Där hade tjänstemännen på Regeringskansliets krishanteringsenhet förberett mötet och skrivit ut talepunkter med information. Det kunde handla om smittläget, och det kunde även handla om beredningsläget när det gällde en proposition eller vilka åtgärder en myndighet vidtog. Det var i första hand fakta som fanns i hennes anteckningar, och de kunde vara upp till åtta nio sidor.

Mats Melin: Låt mig lägga till att det här var ett omfattande skede, och vi bedömde att vi inte skulle kunna gå igenom hela skeendet i detalj i våra första framställningar. Vi valde ut vad vi ansåg vara två mer centrala skeden, när det gäller e-posttrafik och minnesanteckningar och annat. Det är naturligtvis det inledande skedet under februari, mars och en bit in i april 2020, och det andra skedet var inför och början av den andra vågen, oktober, november och början av december samma år. Vi koncentrerade samtliga våra framställningar på de två perioderna.

Ordföranden: Vi från utskottet tackar för att ni båda har kommit hit och svarat på konstitutionsutskottets frågor. Därmed lämnar vi den här punkten och ajournerar sammanträdet till kl. 10.

Bilaga B2 Tidigare statssekreterare vid Justitiedepartementet Elisabeth Backteman

Torsdagen den 31 mars 2022

Granskningsärende 33 – Regeringens krishanteringsorganisation under coronapandemin (se avsnitt 2.2)

Granskningsärende 30 och 32 – Regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen (se avsnitt 2.3)

Ordföranden: Då återupptar konstitutionsutskottet sitt sammanträde. Vi är på punkt 2, Offentlig utfrågning med Elisabeth Backteman, tidigare statssekreterare.

Innan vi går in på ärendet ska jag för nytilkomna tittare och även för Elisabeth Backteman ge några praktiska detaljer.

Den här utfrågningen sänds direkt via riksdagens webb-tv. Innan vi börjar själva utfrågningen kommer Elisabeth Backteman att få möjlighet att ge en kortare inledning. Därefter får ledamöterna ställa sina frågor. Anmälände parti inleder, därefter partierna i storleksordning. Finns det fler anmälände partier börjar de i storleksordning, därefter partierna i storleksordning.

Jag vill också understryka att Elisabeth Backteman inte är föremål för granskning från utskottet utan är här för att ge oss upplysningar och information. Jag vill självklart tacka dig för att du kommer hit och svarar på utskottets frågor.

Det är två delar i den här utfrågningen. Det ena ärendet kallar vi på KU-språk G33. Det handlar om regeringens krishantering och dokumentation av densamma under coronapandemin, och det är det vi kommer att börja med. Därefter går vi in på ärendena G30 och G32, som handlar om regeringens och socialministerns agerande i förhållande till Coronakommissionen. Jag ser alltså framför mig att vi börjar med G33 och när det är klart går vidare till de andra två ärendena, som har samma rubrik.

Därmed ger jag ordet till tidigare statssekreterare Elisabeth Backteman. Välkommen hit!

Elisabeth Backteman: Fru ordförande och ärade ledamöter! Jag vill förstås inleda med att tacka för möjligheten att komma hit och svara på utskottets frågor.

Jag vill också så här inledningsvis bara understryka – och jag tror att ni känner till det – att jag lämnade min anställning i Regeringskansliet i samband med regeringsombildningen i november 2021.

Jag ska säga någonting bara inledningsvis; jag ska vara ganska kortfattad. Då vill jag säga att under min tid som statssekreterare vid Justitiedepartementet ingick i mina arbetsuppgifter ansvarsområdet som benämndes Regeringskansliets krishantering och samordnings- och utvecklingsfrågor för att förstärka och följa upp samhällets krisberedskap och civilt försvar.

I uppgiften ingick att leda gruppen för strategisk samordning, GSS. Det framgick av Regeringskansliets instruktion att gruppen ska ledas av en statssekreterare i Justitiedepartementet. Jag hade den uppgiften, och i den rollen förmedlade jag också till regeringen vid allmän beredning Regeringskansliets samlade bedömning av läget och behov av regeringsbeslut eller andra åtgärder samt kommunikation. Till stöd i det arbetet hade jag chefs-tjänstemannen för krishantering och kansliet för krishantering.

Gruppen för strategisk samordning samordnade Regeringskansliets krishanteringsarbete på strategisk nivå. Gruppen bestod av statssekreterare i de departement vars verksamhetsområde berördes av en allvarlig händelse eller en uppkommen situation. Vid mötena deltog även presschefen i Statsrådsberedningen. Berörda opolitiska tjänstemän närvarade också som regel.

Under coronapandemin var det som bekant väldigt många departement som var berörda – i princip samtliga departement. Många departement hade också flera statssekreterare. Det innebar att i samband med pandemin deltog inte alla statssekreterare vid varje möte, men samtliga departement har varit representerade.

Gruppen diskuterade hur krishanteringsarbetet skulle inriktas på kort, medellång och lång sikt. Den tog också in information om genomfört arbete och aktuella eller planerade åtgärder i departementen och förmedlade den strategiska inriktningen av krishanteringsarbetet tillbaka till departementen.

Det är viktigt att notera att GSS inte är ett besluts- eller beredningsorgan. Departementen ansvarar även under en kris för att bereda ärenden inom sina respektive verksamhetsområden och ha kontakt med de myndigheter som lyder under departementen. Vid de tillfällen som inblandade departement inte kom överens överlämnades frågan till Statsrådsberedningen för avdömning på ordinarie sätt. Det innebar att arbete som skulle leda fram till regeringsbeslut eller andra ställningstaganden utfördes inom det departement som ansvarade för sakfrågan.

Med det avrundar jag min inledning och är beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Ordet går då till Moderaterna som anmälände parti. Det är jag som ställer frågor först.

Du har till del beskrivit din roll och GSS och lilla GSS roll.

Enligt Coronakommissionen har det inte varit helt enkelt att följa hur arbetet med strategin, det vill säga regeringens strategi för att hantera coronapandemin, har gått till. Det står i slutbetänkandet på sidan 348. Kommissionen pekar samtidigt på att det var du som drev detta arbete med att ta fram strategin. Stämmer det, och har du någon kommentar till Coronakommissionens kritik när det gäller framtagnandet av strategin? Höll du din chef, statsrådet Mikael Damberg, informerad om ditt arbete med strategin? Det är min första fråga.

Elisabeth Backetman: Fru ordförande! Ja, arbetet med strategin var ju någonting som vi gjorde tillsammans i gruppen för strategisk samordning. Det

handlade naturligtvis om att utifrån så många olika perspektiv som möjligt belysa den så att säga strategiska dimensionen av pandemin och hanteringen av den. Det var ett arbete som bedrevs inom GSS.

Jag informerade naturligtvis mitt dåvarande statsråd Mikael Damberg fortlöpande om arbetet med krishanteringen i GSS precis som jag gjorde i alla andra, övriga ärenden.

Ordföranden: Då har jag en följdfråga. Det gällde inte bara strategin, utan det gäller ert arbete i GSS och ställningstaganden eller avvägningar och bedömningar. Den informationen, som ju måste vara av betydande omfattning över tid, hur spreds den vidare till andra delar inom Regeringskansliet?

Elisabeth Backetman: Ja, det var ju en uppgift för statssekreterarna som deltog i GSS att föra tillbaka informationen till sina departement.

I GSS deltog också expeditonschefer. Det är också ett sätt att säkerställa att informationen kommer tillbaka till både politisk nivå och tjänstemannanivå.

Ordföranden: Min sista fråga för nu. En hel del av det här ärendet handlar ju om hur arbetet har bedrivits i krishanteringen. Som vi förstått det skedde det i princip ingen dokumentation alls från era väldigt många möten. Det har också bekräftats av Coronakommissionen. Men om ni inte har dokumenterat, hur har då förmedlandet av information kunnat gå vidare i Regeringskansliet till myndigheter? Det är en fråga som jag skulle vilja ha svar på.

Elisabeth Backetman: Fru ordförande! Min bild är att det finns dokumentation också från GSS. Krishanteringskansliet har ju gjort noteringar av vad som har varit fokus för mötena och vad som har varit liksom huvudpunkterna för diskussionerna, så en total avsaknad av dokumentation finns inte. Men det finns inte vad vi normalt sett kallar minnesanteckningar eller mötesprotokoll; det stämmer.

Förlåt, jag tror att jag glömde din andra delfråga.

Ordföranden: I vilken form, eftersom det är kärnan här, var den dokumentationen för att sedan kunna spridas vidare inom Regeringskansliet och till myndigheterna?

Elisabeth Backetman: Det som har varit det allra viktigaste för GSS och som har varit i fokus och som en röd tråd genom hela krishanteringen, när vi har haft att hantera en kris som har varit av så omfattande karaktär, är att säkerställa att alla departement har en gemensam bild av läget och att det blir så att säga grunden mot vilken man sedan kan ha en diskussion om behov av åtgärder eller eventuella regeringsbeslut. När det gäller den där lägesbilden togs det också tidigt fram en process och en rutin för hur den skulle tas fram och för att säkerställa att alla departement också var med i den och att det blev en gemensam bild. Den har varit väldigt avgörande för att kunna ta med sig tillbaka till departementen i deras fortsatta arbete med att hantera det som har legat inom respektive departements ansvarsområde.

Per-Arne Håkansson (S): Ordförande! Elisabeth Backteman har redogjort för gruppen för strategisk samordning och sammansättningen, och vi har också i våra handlingar dokumentation över hur många sammanträden ni hade under den här tiden. Det var en intensiv tid med kanske uppemot 200 sammanträden, och Backteman var med till och med november 2021, vad jag förstår.

Vikten av dokumentation har nämnts, men vad jag förstår finns det väl anledning att också betona det som Backteman nämnde, att GSS ju inte är ett besluts- eller beredningsorgan. Sett ur det sammanhanget kanske tonvikten låg på att skapa samordning och handlingskraft och på att kunna agera i de situationer som uppstod. Det har också nämnts att det har funnits anteckningar, så kallade annoterade dagordningar, för dessa möten men att detta också kan vara missvisande när det gäller hur arbetet bedrevs och så.

Finns det möjlighet för Backteman att utveckla kring den dokumentation som fördes i GSS? Jag förstår att det ändå har förts kontinuerliga anteckningar under denna intensiva tidsperiod, när ni hade möten mer eller mindre dagligen.

Elisabeth Backteman: Tack så mycket för frågan! Det har ju, som jag sa tidigare, förts noteringar kontinuerligt av kansliet för krishantering, för varje möte som har varit i GSS, för att memorera, så att säga, vad som har varit i huvudfokus. Det har varit en kris och en utveckling som har förändrats över tid, så vid olika tidpunkter har olika frågor varit i huvudfokus. Så den dokumentationen finns.

Sedan finns också det som vi, möjligtvis missvisande, kallar för annoterad dagordning. Det verkar inte vara ett begrepp som är vidare känt, men det är i alla fall vad vi har valt att kalla det för. Det är ett underlag för den som leder GSS. Det har i de flesta fall varit jag, men jag har också haft kollegor som har ersatt mig vid flera tillfällen. Det har varit förslag på talepunkter för att inleda GSS-mötet och ge, så att säga, en plattform för det aktuella mötet. Sedan är det, precis som har framförts tidigare, inte säkert att de annoterade dagordningarna har följts från A till Ö. Men det har varit ett förslag och grunden för att inleda ett möte och lägga en plattform för en diskussion.

Per-Arne Håkansson (S): Tack för svaret! Då får man ändå bilden av att det dokumenterades resonemang och beslut som ni hade med er vid kommande möten och planering och i det strategiska arbetet framåt.

Elisabeth Backteman: Inte i form av mötesanteckningar eller protokoll, men i sammanfattande ordalag vad huvudfokus har varit för mötet – det har gjorts i efterhand, så att säga. De annoterade dagordningarna gjordes ju i förhand, som ett underlag för ordföranden för mötet.

Mikael Strandman (SD): Tack för genomgången! Jag har en fråga baserat på det som Elisabeth har nämnt tidigare här. Visserligen har GSS inget eget mandat att besluta eller så, men det är ju ändå på något sätt därifrån som det bestäms hur det sedan ska gå vidare till departementen och så. Om man har en annoterad dagordning som är gjord på förhand, hur kan man då säkerställa att det som har sagts på mötet sedan sker? Visst, man kan säga att alla har hört vad som har sagts och så, men borde det inte vara en dokumentation där? Ja,

då gör ni det och det och det – så att man i efterhand skriver ned vad de olika departementen ska göra. Det blir väldigt svårt i efterhand att komma ihåg.

Ni har ju haft flera hundra möten. Att ni inte på något av de mötena skulle skriva ned vad som har sagts på det sättet – kan du kommentera det?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Då vill jag återigen understryka att GSS inte är ett beslutsorgan och inte ett beredningsorgan, utan den primära uppgiften har varit att säkerställa att det finns ett forum där alla departement, alla berörda, alla deltagare kan få en gemensam bild av läget. Det är också ett forum för alla att kunna informera varandra om pågående aktiviteter, både inom departementen och inom myndigheterna, och också lyfta frågor.

Jag vill nog lite grann gå till, vad ska jag säga, grunden med GSS – vad det är för organ – och betona att det inte är ett berednings- eller beslutsorgan. Sedan har det varit diskussioner, och vi har också försökt att vid inledningen av mötena återkomma till tidigare diskussioner för att följa upp hur saker och ting har utvecklats i olika frågor som har diskuterats.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaret! Men bara namnet – gruppen för strategisk samordning är det va? – betyder väl att den ska ha någon samordnande funktion och att man där beslutar hur olika grejer ska hanteras på de olika departementen? Det måste väl vara någon dokumentation som kommer fram om vad som har sagts då? Ni ska göra det här, ni gör det här och så där. Att det bara skulle vara information och ett forum där alla kan prata av sig – det måste väl ändå vara någon form av samordningsfunktion som det här organet har?

Elisabeth Bäckteman: Jo, men det stämmer ju att det är ett samordnande organ. Men i min roll som ordförande för GSS har inte legat att kunna peka på X- eller Y-departementet – nu gör ni si eller så – utan det är ett samordningsorgan. När departementen sedan har berett sina förslag till regeringsbeslut har det skett på sedvanligt sätt i ordinarie strukturer. Eventuella meningsskiljaktigheter har hanterats av Statsrådsberedningen, som är det organ som kan döma av i den typ av meningsskiljaktigheter som kan uppstå vid beredning inför regeringsbeslut.

Linda Modig (C): Ordförande! Jag skulle vilja fråga den före detta statssekreteraren hur hon reflekterade över utgångspunkten och resonemanget om dokumentation i Regeringskansliets vägledning för krishantering, dels i det initiala skedet och dels under det långvariga förloppet – hundratals möten in i GSS senare, så att säga.

I vägledningen nämns att det kan vara en utgångspunkt att dokumentera. Det står vidare att man med fördel kan skriva ned dessa och andra utgångspunkter på olika checklistor. Vid hantering av en händelse är det viktigt att dokumentera vilka åtgärder som vidtas och vem som vidtar dessa åtgärder, och så finns det en checklista.

Jag vill i första hand be före detta statssekreteraren att reflektera över det här kravet, eller den här beskrivningen, helt enkelt, och hur man förhöll sig till detta.

Elisabeth Bacteman: Tack för frågan! Det är så att varje departement ju har ansvar för sin egen krisorganisation och sin egen krisledning. Sedan finns det också, vid kriser som berör flera departement, den här samordnande funktionen och samordnande rollen som GSS innebär. Så den här vägledningen riktar sig också till alla departement – att tänka till kring hur man ska dokumentera, inte minst med loggar och annan typ av dokumentation och så. Så det stämmer.

Linda Modig (C): Med tanke på det speciella ansvar som före detta statssekreteraren ändå hade – vid departementet fanns också chefs-tjänstemannen för krishantering – och med tanke på att själva kärnuppgiften var just utveckling, samordning och uppföljning, vilka reflektioner gällande behovet av eller rutiner för dokumentation utvecklades under resans gång, eller nu i backspeglarna?

Elisabeth Bacteman: Jag tycker att det är viktigt att komma ihåg att det finns väldigt mycket dokumentation från den här krisen. Det här är den enda krisen av den här omfattningen som vi har haft. Om man också tittar på de förteckningar som har ställts upp här över allt det material som Corona-kommissionen, till exempel, har kunnat ta del av och som också har lämnats ut till andra som har begärt ut det är det en omfattande dokumentation, med olika typer av dokument.

Så jag skulle vilja påstå att det är ett väldokumenterat förlopp, så att säga, där det finns mängder av olika typer av dokument som också har tillgängliggjorts. Så att det råder brist på dokumentation tycker jag inte riktigt stämmer, om någon skulle påstå det.

Däremot det som har varit i fokus mycket är de här minnesanteckningarna från GSS, eller mötesprotokoll. Några sådana i formell mening finns ju inte.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack så mycket för svaren hittills! Jag känner att min fråga kanske lite är en upprepning, så jag ber om ursäkt. Men det är lite svårt, i alla fall för mig som utomstående, att förstå riktigt, så du får jättegärna utveckla om du har möjlighet.

Det har ju varit så otroligt många möten, och du uppgav tidigare, Elisabeth Bacteman, att alla departement i princip har berörts men att samma personer inte har varit med på alla möten, vilket ju är fullt förståeligt med tanke på att det har varit en pandemi och så. Jag har ändå svårt att förstå hur man då kunde säkerställa en gemensam bild av läget och få den här – vad ska man säga – återföringen till sina departement så att det kom ut och man hade den här samordningen.

Det blir kanske fel att spekulera, men min spontana tanke är: Borde varje departement ha haft någon som fört sina minnesanteckningar till departementet? Eller hur skulle man säkerställa att den här dokumentationen ändå på något sätt fanns i en kanske mer ordnad form? Jag förstår att det finns mycket dokumentation – det är inte det. Men just så här i efterhand, eftersom det har pågått under lång tid med pandemin, kan man tänka sig att det i det inledande skedet verkligen var jätteakut, men efter en tid kanske man behövde

skapa rutiner för att liksom hålla i processen under den här väldigt långa tid som vi har levt med en pandemi. Jag vet inte om du förstår min fråga, men du får gärna utveckla, Elisabeth, om du har möjlighet.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Med risk för att jag kanske upprepar mig, men det som har varit väldigt grundläggande, och som jag tror är väldigt grundläggande vid all krishantering under mer omfattande krisförlopp, är att säkerställa att man har en gemensam bild av läget. Där har vi jobbat enligt den process som lades fast tidigt för att säkerställa att alla departement kunde bidra till lägesbilden och att vi kunde enas om den när den så att säga var färdig. Det jobbades med detta kontinuerligt, naturligtvis, men när den var färdig för stunden kunde den tas med till GSS, och jag kunde ta den med till allmän beredning. Inte minst viktigt var att den kunde tas med ut till departementen för att ligga till grund för vidare åtgärder och beslut.

Vid mötena i GSS har det också varit viktigt att försöka runda av med att göra någon form av sammanfattning av diskussionen och vad olika departement och företrädare har sagt att man arbetar med och sådant som det finns anledning för GSS att återkomma till vid kommande möten. Någon form av sådan muntlig sammanfattning har ordförande för GSS försökt göra vid varje möte.

Vi har ju träffats frekvent i GSS, men vi har såklart också haft mängder med bilaterala kontakter mellan mötena, är brukligt inom Regeringskansliet.

Jessica Wetterling (V): Jag har bara en kort följdfråga. Jag förstår att det i processen med att skapa en gemensam bild har varit inspel från olika departement. Har man kommit med dessa inspel vid själva mötet i GSS, eller har man gjort det till kriskansliet på förhand?

Elisabeth Bäckteman: Jag kan inte gå in på detaljerna, men det bygger ju på en informationsinhämtning av läget från massor med olika källor, inte minst från myndigheter. Det här är ett arbete som har gjorts på tjänstemannanivå. Det har sedan så att säga processats fram och lagts fram efter en gemensam beredning där alla departementen har varit överens om att det är en rättvisande bild av det aktuella läget. Den har lagts fram som en grund för diskussionerna i GSS.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Förra statssekreteraren sa att hon inte kan gå in på detaljerna, men jag skulle ändå med förlov sagt vilja be henne att göra det i de frågor som jag ställer. Den första frågan är: Vad för besked, order eller arbetsbeskrivning hade hon från sin uppdragsgivare, statsrådet, när det gällde dokumentation? Hur såg beskedet i detalj ut när det gällde hur GSS-gruppen skulle dokumentera sitt arbete? Om det utföll annorlunda än beskedet vill jag gärna veta det också.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Jag har inte fått några uttryckliga order eller beställningar från statsrådet om dokumentationen. Vi har valt att jobba på det sätt som man har gjort sedan GSS inrättades av regeringen Reinfeldt i mars 2008. Det innebär att det aldrig någonsin har förts minnesanteckningar eller formella mötesprotokoll i GSS sedan det inrättades, alltså i mars 2008.

Tuve Skånberg (KD): Då förstår jag att GSS-gruppen arbetade utan att ha fått några direktiv om hur man skulle dokumentera. Men att man har dokumenterat har ju förra statssekreteraren sagt. Det kom ju lite olika besked till Coronakommissionen – först att det inte fanns några formella anteckningar och sedan att anteckningarna, om de ändå skulle finnas, inte skulle ge någon fullständig och rättvisande bild om man lämnade ut dem. Hur var det – fanns det några anteckningar? Och hur kommer det sig att de anteckningar som inte fanns inte skulle kunna ge en fullständig och rättvisande bild?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Det är en fråga som är svår för mig att svara på. Jag vet inte vilka personliga noteringar som andra statssekreterare eller andra personer har gjort. Jag vet bara vad jag själv har gjort och inte gjort i den delen.

Tuve Skånberg (KD): Det skulle kunna vara frasen ”i formell mening”. Vill statssekreteraren utveckla hur anteckningar finns, kanske fortfarande och om de finns i formell mening? Vi fick veta att de här annoterade dagordningarna – ett nytt ord för mig – skulle ha kunnat vara åtta eller nio sidor långa och innehållit röstmemon, alltså någon typ av motsvarighet till de bandupptagningar som fanns från tsunamikatastrofen. Finns dessa röstmemon kvar men inte i formell mening? Hur hänger detta ihop?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Ja, några röstmemon känner jag inte till. Det är ingenting som har tagits upp kopplat till annoterade dagordningar eller sådant. Huruvida enskilda statssekreterare eller andra har använt sig av tekniken med röstmemon för att memorera eller göra noteringar är något som jag inte känner till. De annoterade dagordningarna är ett skrivet material, och de var som sagt ett underlag som var ett förslag på ett stöd till den som skulle sitta ordförande för GSS.

Nina Lundström (L): Jag uppfattar att syftet med GSS var att bland annat få en gemensam bild av läget. Jag skulle gärna önska att du utvecklar definitionen av ”läget”. Vad är det som diskuteras i form av läge? Och har det skett någon dokumentation av just läget i sig någonstans, på departement eller någon annanstans? Jag har uppfattat att det är en viktig strategisk fråga vad gäller samordningen i arbetet.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Lägesbilderna finns ju i skriftlig form, och de har också lämnats ut. Coronakommissionen har fått ta del av dem. Men de är många till antalet, och de har varierat över tiden beroende på hur utvecklingen har sett ut.

De har haft fokus och tonvikt på olika saker, men de har handlat både om läget i Sverige när det gäller smittspridningen och konsekvenser för övrig samhällsviktig verksamhet till följd av smittspridningen och också till följd av de åtgärder som har vidtagits för att stävja smittspridningen. Det har också varit en utblick i vår nära omvärld för att ge en bild av vad som sker i andra länder. Men tematiskt eller innehållsligt har det varit olika fokus på olika frågor beroende på hur händelseutvecklingen har varit och vad som har varit viktigt i det aktuella läget.

Camilla Hansén (MP): Ordförande! Jag har en fundering. Jag tror att det finns en sak som ställer till det lite för oss i förståelsen, och det är det här med vilka typer av organ som finns: beslutande organ och beredande organ. Det är klart att om man beslutar saker måste det finnas ett underlag till beslutet och ett protokoll som visar vilka som var med och fattade beslutet. Det tror jag att många har erfarenhet av och förstår. Och i beredande organ, där man bereder underlagen bestämmer man sig ändå någonstans för att nu är underlaget färdigberett och kan skickas vidare till beslutande nivå.

Men det du beskriver nu är ett samordnande organ som inte har någon av de här andra rollerna. Men det finns ändå underlag som är ihopsamlade och som delas med er och som ni ska kunna dela och kommentera och diskutera. Och det är ju någonting annat. Jag uppfattar det som att underlagen är framtagna av tjänstemän inom departementen och har någonstans sammantogs för att ge er en gemensam bild i det samordnande organet.

Jag undrar om du kan förklara lite mer just vad den här samordningen är och var dokumentationen finns. Du nämnde ju att det finns jättemycket dokumentation i den här krishantering. Jag undrar över systematiken, så att man tittar på rätt ställe efter dokumentation.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Jag tycker att du gjorde en väldigt bra beskrivning av distinktionerna mellan olika typer av organ. När det gäller beredningsunderlag och beslutsunderlag får man ju gå till den som är ansvarig för beredningen av det som så småningom ska bli ett beslut. Om det är ett regeringsbeslut eller ett regeringskanslibeslut behöver man i så fall gå till det departement som har varit ansvarigt för det som så småningom blir ett beslut av regeringen.

Där är dokumentationen densamma under en kris som i ett normalläge. När det gäller den samordnande funktionen är det ju väldigt viktigt i en kris av den här omfattningen som har haft så stor påverkan på så många olika samhällssektorer att ha ett organ där berörda departement – i det här fallet har ju över tid alla departement varit berörda – kan samlas och där man på ett effektivt sätt i varje stund kan få en uppdaterad bild av läget och också utbyta information, tankar och funderingar. Det är detta som är samordningen, alltså att vara en plattform eller en mötesstruktur för flera olika berörda departement.

Camilla Hansén (MP): Nu kanske det här blir en alltför praktisk fråga, men du får avgöra hur du kan svara. Men innebär alltså detta att när man som representant för ett departement sitter på ett sådant möte – det är ju olika konstellationer över tid – förstår att det finns saker som mitt departement skulle behöva diskutera mer med ett annat departement är det inte nödvändigtvis i den här samordningskonstellationen man gör det? Tar man då bilaterala kontakter och delar med sig av den dokumentation som man behöver mellan departementen utanför det här samordningsforumet?

Elisabeth Bäckteman: Ja, det är korrekt uppfattat.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Tack, före detta statssekreteraren, för en intressant inblick i hur arbetet med GSS har fortlöpt! Jag skulle vilja lyfta blicken en nivå. Det ärende som utskottet granskar handlar ju inte endast om dokumentation eller om GSS utan om regeringens krishantering och ledning i detta. Coronakommissionen har kritiserat regeringen för att inte ha tagit ledningen i ett tillräckligt tidigt skede. Vi har ju en modell för hur man leder landet i Sverige, där vi har våra expertmyndigheter som sitter på stora mått av kompetens och ett visst mått av egna befogenheter. Men det är ändå regeringen som styr riket och prioriterar mellan olika intressen, vilket möjligen accentueras i en krissituation.

Före detta statssekreterare har ju beskrivit hur GSS har handlat genom en gemensam lägesbild. I svaret till Camilla Hansén beskrivs hur saker och ting när de går in i ett beredningsskede snarare bereds mellan departementen, alltså vid sidan om GSS.

I ljuset av Coronakommissionens kritik gentemot regeringen att Folkhälsomyndigheten fick en alltför framstående ställning, och före detta statssekreteraren har suttit i en så pass central position i sin roll som statssekreterare för det departement som har hand om krishantering, har prioriteringen mellan olika intressen inför beslut i regeringen – folkhälso-intresset, kanske också det nationalekonomiska intresset, det rättsuppehållande intresset och möjligheten att följa upp och allt sådant – har prioriteringen däremellan varit så välfungerande som man skulle kunna önska med tanke på att varje hemställan som kommer från Folkhälsomyndigheten godkändes av regeringen utan några förändringar?

Var det så att Folkhälsomyndigheten hade vägt in alla de perspektiven innan man gjorde sin hemställan till regeringen om att fatta beslut? Det känns som att någonting mer borde ha hänt efter att Folkhälsomyndigheten lämnar ifrån sig ett underlag annat än att en regering helt enkelt bara stämplar detta och skickar det vidare.

Elisabeth Backetman: Tack för frågan. Jag uppfattar det som att din fråga gäller avvägningar mellan olika samhällsintressen och i vilken utsträckning som regeringen och Regeringskansliet har gjort det.

Det är självklart så att en regering alltid behöver väga olika intressen mot varandra och ha det perspektivet att här finns det flera olika behov och flera olika intressen, och här kan det behöva göras avvägningar.

Det är min bild att regeringen naturligtvis har gjort den typen av avvägningar under hanteringen av coronapandemin på samma sätt som man alltid behöver göra den typen av avvägningar. Det är också det som har varit väldigt viktigt med lägesbilden och lägesbeskrivningarna att hela tiden ha olika perspektiv med in i den som en grund för fortsatt beredning i Regeringskansliet.

Erik Ottoson (M): Coronakommissionen beskriver i sina slutsatser att de inledande åtgärderna i pandemin kom för sent och att det saknades ett tydligt ledarskap i den svenska statsförvaltningen för hur man skulle hantera detta. Regeringen borde omgående ha tagit ledningen i delar av krishantering, och

regeringen borde ha kunnat bemästra hinder som fanns för ett tydligt nationellt ledarskap och så vidare.

Har krishanteringen inom Regeringskansliet varit tillräckligt mycket på tårna givet att Coronakommissionen kommer med den formen av slutsatser?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan. Min bild utifrån den rollen som jag har haft eller hade under detta är att krishanteringskansliet och den omvärldsbevakning som finns tidigt uppmärksammade den utveckling som då rapporterades om från Kina med viruset. Man följde tidigt händelseutvecklingen.

Min bild är att vi aktiverade krissamordningen i Regeringskansliet tidigt i den processen. Jag sammankallade departementen för att få igång samordningen i tidigt skede.

Per-Arne Håkansson (S): Om vi återknyter till Coronakommissionen nämns det där kring regeringens ansvar och hantering. Man skriver att regeringens uppgifter gäller i första hand strategiska frågor medan ansvaret för ledning och samordning av det operativa arbetet ligger på berörda myndigheter.

Man nämner också på sidan 329 att de styrinstrument som regeringen har i olika utsträckning också använts under hanteringen under pandemin.

Jag tänker att utifrån det organ vi tittar på nu, GSS, hänvisade Bäckteman till att det inrättades 2008. I det perspektivet, har arbetsformer och sådant varit annorlunda nu? Det har varit väldigt många sammanträden, självklart. Men det gäller gentemot bakåt i historien kring detta.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan. Jag är inte säker på att jag kan svara på den frågan. Jag kan bara överblicka det jag själv har erfarenhet av. Det är framför allt pandemihanteringen och krissamordningen som har varit under pandemin.

Någonting som sticker ut här är naturligtvis att det är den längsta krishanteringen som vi har haft i det svenska samhället över huvud taget och i Regeringskansliet. Den har varit av en väldigt bred och omfattande karaktär med en inverkan på väldigt många olika samhällssektorer. Det har varit en inverkan på alltifrån individnivå upp till systemnivå. Det har varit en väldigt bred och omfattande krishantering.

Det har också medfört att vi har haft behov av att ha en väldigt hög intensitet i samordningen. Sedan har den naturligtvis utvecklats och i frekvens varierat över tiden beroende på i vilket skede i pandemin som vi har varit i, vad det är för typ av frågor som har stått i fokus och vilken typ av utmaningar som har funnits.

Jag tror ändå att jag kan säga att det är den mest omfattande krissamordningen och den mest omfattande krishanteringen, och den har varit väldigt intensiv.

Linda Modig (C): Före detta statssekreteraren svarade på min förra fråga att varje departement har ett ansvar för sin krishantering. Så är det med ansvarsprincipen. Men lilla GSS framstår ändå som att ha varit navet i Regeringskansliets krishantering under den utdragna krisen.

Vi har ändå tidigare erfarenheter av stora kriser. Jag tänker närmast på Tsunamikommissionen, flodvågskatastrofen, som både utreddes i Tsunami-kommissionen och i det här utskottet. Där framhöll man då från KU:s sida att även om mötena är av mer informell karaktär är det viktigt med dokumentation.

Den är värdefull internt för att säkerställa att det inte uppstår osäkerheter om vad man har kommit fram till, för att snabbt kunna vidareförmedla viktig information från mötet, men också för att i ett senare skede underlätta granskning av händelseförloppet. Där är vi nu.

En viktig del i krisarbetet är också att göra lärdomar. Jag vill därför fråga före detta statssekreteraren om hon anser att regeringens krishantering har beaktat de uttalandena från KU och Tsunamikommissionen. Har man beaktat dessa uttalanden och lägesbilder, lärdomar som man har gjort där, i sin egen hantering den här gången? Har man tagit fasta på det, och på vilket sätt i så fall?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan. Det är inte helt lätt att svara på den frågan för mig känner jag. Jag skulle ändå, med risk för att jag upprepar mig, vilja peka på att det finns en omfattande dokumentation i Regeringskansliet från krishantering. Den finns i olika departement. Men den finns också i det mer centrala organet som jag har ansvarat för i krishanteringskansliet. Det är underlag som har varit föremål för möten i GSS och så.

Det finns dokumentation, och den är omfattande. Men vi kommer hela tiden tillbaka till frågan om mötesanteckningarna eller mötesprotokoll. Det ligger inte på mig att dra några slutsatser för framtiden. Men jag utgår från att Regeringskansliet och regeringen funderar över helheten inom Coronakommissionens slutrapport och kommer väl så småningom landa i slutsatser och lärdomar både från den och från de egna erfarenheterna om hur man vill göra framgent.

Tuve Skånberg (KD): Tack för en väldigt fin frågestund. Vi har fått kunskaper som vi inte hade innan. Det såg möjligen ut som att alla de hundratals mötena var ad hoc-möten. Det är klargjort att så är inte fallet. Det fanns dokumentation, lägesbild och uppföljning. Det fanns en mycket fyllig dagordning som kunde vara åtta, nio sidor.

Det har framkommit exempel på att dokumentation i efterhand skedde i statssekreterarnas egna röstmemon. Men det fanns inte protokoll i formell mening.

Man skulle kunna göra en parallell till tsunamin och den bristande dokumentation som fanns där. Fanns det en tanke i att inte göra några formella anteckningar eller protokoll och i stället välja den frivilliga formen att göra röstmemon?

Gjorde till exempel före statssekreteraren Bäckteman själv röstmemon och på det viset kunde hålla en röd tråd från en gång till en annan?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan. Den här frågan om röstmemon är ingenting jag känner till. Jag har själv för egen del inte använt mig av den

tekniken. Huruvida någon annan har gjort det kan jag inte uttala mig om, för det känner jag inte till. Det är ledamoten som för fram frågan om röstmemon. Men för egen del kan jag svara att jag inte har använt mig av den tekniken.

Nina Lundström (L): Jag har en fråga om anteckningar för minnet. Har de använts i något sammanhang där man har återkommit till GSS? Har de haft ett syfte som har gjort att de har varit av intresse för en bredare krets än själva den som har gjort anteckningen för minnet?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan. Bara ett förtydligande: Avser ledamoten de noteringar som har gjorts för personligt bruk? Det är jättesvårt för mig att svara på huruvida de har legat till grund för några vidare aktiviteter eller åtgärder och så. Det kan jag inte svara på, hur andra har noterat.

I mitt eget fall kanske jag vid något tillfälle har gått tillbaka, tittat och agerat vidare utifrån det och i andra fall inte. Jag tror att det finns en stor variation på vilken betydelse noteringar har spelat. Då pratar jag utifrån min egen erfarenhet. Jag kan inte överblicka och har ingen insyn i hur andra har agerat där.

Ordföranden: Vi ska landa i detta och gå över till nästa ärende. Det är också kopplat till dokumentation.

Jag har ändå någonting som har slagit mig under den nästan timme som vi har suttit tillsammans. Det är kring inte dokumentationen som sådan men kring den fråga jag ställde inledningsvis om hur informationen från GSS har kunnat gå vidare till departementen och till övriga Regeringskansliet, och i vissa fall säkert också berörda myndigheter som så behövt. Den frågan tycker jag att jag inte fick riktigt svar på. Det är det ena.

Det andra är: Efter den muntliga sammanfattningen som man gör som ordförande i GSS, hur följer man sedan upp en sådan sammanfattning om vad som egentligen är sagt till nästa gång, till nästa någon och till nästa gång? Finns eller fanns inte då den muntliga sammanfattningen? Hur har ni följt upp? Hur har du som ordförande i GSS följt upp det som har sagts dagen innan eller veckan innan utan att ha någon form av ordnade minnesanteckningar, eller vad vi nu ska kalla dem för? Det handlar om stöd för att gå tillbaka och sedan följa upp. Det är min fråga.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan, fru ordförande. De underlag som har funnits till mötena har varit de annoterade dagordningarna. Ibland har det också varit annat material från Regeringskansliet. Det har varit grunden för mötet.

Alldenstund lägesbilden inte har fått några justeringar i sig har den naturligtvis kunnat föras tillbaka till departementen. De har kunnat använda den i sitt fortsatta arbete.

Frågan gällde frågor att komma tillbaka till. Det är väl noteringar som jag själv har gjort för mitt eget minne för att komma ihåg vad vi har sagt vid tidigare möten och för att kunna komma tillbaka till det. Det är så det har varit.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Fortfarande hänger i luften det här beskedet, som Coronakommissionen fick, att skulle de lämna ut sin dokumentation skulle det, citat, inte ge en fullständig och rättvisande bild.

Hur ska vi tänka om det?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Ja, det är en bedömning som inte jag har gjort. Det där är ju en del i den dialog som har varit mellan Regeringskansliet och kommissionen efter det att jag lämnade. Jag har inte varit inne i den processen över huvud taget, så jag vill inte uttala mig i den delen.

Ordföranden: Då frågar jag om vi därmed kan avsluta G33 och gå vidare till ärendena G30 och G32, som har rubriken Regeringens och socialministerns agerande i förhållande till Coronakommissionen.

Vi är medvetna om att den tidigare statssekreteraren, som sades inledningsvis också på det här mötet, lämnade sin tjänst på Regeringskansliet den sista november, om vi har uppfattat det rätt. Ja.

Vi har varit inne på dokumentationsfrågorna även i det tidigare ärendet, men nu handlar det om förhållandet mellan Regeringskansliet och kommissionen. Det blir ett omtag, men jag måste ändå ställa frågan. När ni arbetade i GSS, fanns tanken på att det ni dokumenterade skulle kunna gå vidare till en granskning, eller fanns det inte med i det sättet som ni hanterade dokumentationen? Jag börjar med den frågan.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Jag tror att vi har varit medvetna, naturligtvis, om att hanteringen av den här pandemin, den här krishanteringen, skulle bli föremål för granskningar av olika slag. I juni 2020 fattade också regeringen beslutet om att tillsätta Coronakommissionen, och också att granskningen av konstitutionsutskottet skulle ske kändes ju ganska uppenbart. Så det tror jag har varit någonting som vi har varit medvetna om eller som vi var medvetna om under hanteringen.

Det finns ju, som jag har sagt tidigare, en mängd olika typer av dokument som också har lämnats till Coronakommissionen för att de ska kunna, så att säga, fullfölja sitt granskningsuppdrag och som också har begärts ut av andra för olika ändamål.

Ordföranden: Ja, som har sagts här tidigare också finns det ju allvarlig kritik från Coronakommissionen kring just dokumentationen. Med risk för att repetera det som har sagts tidigare skriver man – och jag citerar: Vi har till exempel önskat få en bild av vad som diskuterats i GSS och stora GSS. Vi har fått beskedet att några minnesanteckningar inte görs och än mindre protokoll förs vid dessa ofta dagliga möten.

Sedan citerar jag vidare: Gruppen är därför ett tydligt exempel på ett forum där någon borde avdelats att föra minnesanteckningar. Slut citat.

Vilka kommentarer har tidigare statssekreteraren till just den kritiken? Delar du den eller inte?

Elisabeth Bäckteman: Det finns ju underlag som har tagits fram till GSS som Coronakommissionen har fått ta del av. Det som inte finns är minnesanteckningar eller mötesprotokoll. Och som jag har sagt tidigare har vi jobbat

enligt den ordning som är etablerad sedan GSS inrättades i mars 2008 av dåvarande Reinfeldtregeringen. Då har de här mötena inte dokumenterats i form av mötesanteckningar eller mötesprotokoll. Det är den praxis, om man ska kalla det för det, som har funnits kring de här mötena sedan GSS instiftades. Jag tror ... Skälet för det är att det inte är ett berednings- eller ett beslutsorgan, utan det är framför allt ett informationsutbyte och ett mötesforum för diskussion.

Ordföranden: Vill du ge några ytterligare kommentarer kring Coronakommissionens kritik av det som har skett just kring dokumentationen? Skulle det ha varit bättre att göra på annat sätt – om förra statssekreteraren ser det nu med viss distans?

Elisabeth Bäckteman: Nej, men jag tänker så här: Coronakommissionen har haft ett omfattande uppdrag, och de har gjort en omfattande granskning. De har kommit med ett väldigt omfattande underlag i form av rapporter. Och det finns säkert mycket att ta in och att överväga i väldigt många olika avseenden.

Jag stannar där, för jag har lämnat min tjänst och sitter här, liksom, i min egen person, så att säga. Men jag är helt övertygad om att man tittar på innehållet och överväger vilka förändringar och vilken utveckling man ska se framgent.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaret på frågorna hittills! Jag har en fråga. Jag tänkte återgå till den här förordningen, som Coronakommissionen bad regeringen göra för att säkerställa att myndigheter lämnar ut allt det som de behövde för sitt arbete. Syftet med Coronakommissionens arbete är ju att göra Sverige starkare inför framtida kriser och egentligen inte på något annat sätt hänga ut någon på det sättet, utan göra så att vi kan göra ett bättre arbete framledes.

När den här förordningen kom till ... Någonstans känns det som att ... De som närvarar på de här mötena gör ju det på arbetstid, för skattebetalarnas pengar, i Regeringskansliet. Alltså, ni säger att ni inte har någon rådighet över de här handlingarna. Men när den här förordningen gjordes var det väl just för att man skulle kunna få ut allt som Coronakommissionen behövde för sitt arbete.

Håller Elisabeth med om att det var liksom syftet med den här förordningen? Annars hade man ju inte behövt göra en förordning kanske på det sättet. Då hade det räckt att kanske bara skriva in att det ska vara offentligt och sekretessbrytande, att det skulle vara okej. Men nu gjorde man en förordning just för det syftet. Håller ni med om det?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Jag tror inte att jag kan uttala mig om det. Jag har inte varit inne i de processerna. Jag är inte heller jurist, så att säga, så jag kan inte se materiellt på den här frågan. Jag har inte varit inne i de här processerna heller, så jag får nog passa på den frågan.

Hans Ekström (S): Jag har inga ytterligare frågor. Jag har fått svar på dem.

Linda Modig (C): Ordförande! Det har refererats här från förra statssekreteraren några gånger till praxis och den av Reinfeldt inrättade GSS. Jag tänker att om man är den enhet inom RK som har ansvar för Regeringskansliets krishanteringsförmåga och om man inser att de rutiner man har inte är ändamålsenliga då är man ju oförhindrad att ta initiativ för att uppdatera och utveckla dem, i sådana fall.

Jag skulle bara vilja ställa den mycket enkla frågan till den före detta statssekreteraren: Är det rimligt att man inte dokumenterar ett arbete, givet de uttalanden som finns från tsunamikommissionen och KU om vikten av att dokumentera även informella möten?

Elisabeth Backteman: Tack för frågan! Med risk för att upprepa mig så finns ju dokumentation. Krishanteringskansliet har ju fört en loggbok. Man har också fört någon form av ... ja, det som jag tror har kommit att kallas för en dagbok. Där ingår det också att göra noteringar över varje GSS-möte. Vad har varit, så att säga, huvudfrågan eller huvuddiskussionen, i väldigt sammanfattande ordalag? Huruvida det här är någonting som är en förändring jämfört med tidigare vet jag inte, men det är ändå en dokumentation som är gjord.

Du hade någon ytterligare aspekt på din fråga, som jag tror jag glömde nu.

Linda Modig (C): Ordförande! Ja, jag undrar helt enkelt om det är rimligt att det är så. Jag vill bara liksom ställa den frågan ändå, fortfarande, om det är en rimlig ordning att man inte dokumenterar.

Elisabeth Backteman: Ja, det är den bedömning som är gjord nu under coronapandemin – att det har varit, så att säga, en rimlig ordning att arbeta på det sätt som GSS har gjort sedan inrättandet 2008. Mot bakgrund av att det inte är ett berednings- eller beslutsorgan har det heller inte gjorts mötesanteckningar eller skrivits mötesprotokoll. Den dokumentation som finns är då det underlag som GSS har haft på bordet för respektive möte och också de loggar och de dagböcker som jag refererade till, där det har gjorts sammanfattande noteringar om vad som har varit, så att säga, temat eller huvudfokus för respektive möte.

Linda Modig (C): Ordförande! Ska jag alltså förstå det som att statssekreterarens bedömning är att det sätt på vilket GSS har dokumenterat under krisen ... Det har skett på ett betryggande sätt?

Elisabeth Backteman: Ja, alltså, det är den praxis som har funnits, och det är det sättet som vi jobbade på, som jag kan överblicka då fram till november 2021. Mot bakgrund av att det inte är ett berednings- eller ett beslutsorgan och att det också är det sättet man har jobbat på sedan 2008 är det ett rimligt arbetssätt. Sedan får andra överväga om det ska göras på något annat sätt framgent och ta ställning till det, men det är inte min uppgift.

Jessica Wetterling (V): Nu kan det vara så att jag ställer frågan till fel person, så jag ber om ursäkt. Men när Coronakommissionen tillsattes, vilka kontakter hade man mellan krishanteringskansliet och Coronakommissionen inledningsvis? Jag tänker ... Alltså just det här med material ... Jag ska inte föregå någonting. Men jag tänker att de kanske har efterfrågat fel instans om

dokumentation och fått till svar att det inte finns när det kanske finns någon annanstans. Jag bara undrar vilken kontakt man hade i inledningsskedet för att kanske klargöra vissa frågetecken ... och att de kände – och även ni såklart – att de skulle kunna bedriva ett bra arbete.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Jag tror inte att jag vågar svara på den frågan av det skälet att jag faktiskt inte vet hur kontaktytorna såg ut där initialt. Jag vill inte ge mig in i den därför att jag har för dåliga kunskaper om hur kontakterna var.

Jessica Wetterling (V): Jag gissade att det kanske var så. Jag ber om ursäkt för frågan då.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Vi har en utestående fråga som hänger ihop med det här, och det är lilla GSS, som ju förra statssekreteraren ledde. Hur gick informationen vidare från den gruppen, lilla GSS? Var den skriftlig? Var det muntliga dragningar? Jag kan inte riktigt följa det.

Elisabeth Bäckteman: Det är på samma sätt som jag tidigare sagt, så att säga. Eventuella förändringar i några bedömningar av läget som eventuellt ... Nu kan jag inte dra mig till minnes att det var så på något möte, men om det hade varit så är det naturligtvis någonting som hade förts in i den större kretsen av statssekreterare som träffades regelbundet. Med olika frekvens men inte mindre än en gång i veckan under hela pandemin fördes det med in i den kretsen.

Tuve Skånberg (KD): Just det. Hur fördes det med in i den kretsen?

Elisabeth Bäckteman: Muntligt.

Tuve Skånberg (KD): Ni visste ju att GSS, även lilla GSS, skulle granskas. Var det då ... Ursäkta om frågan kanske är lite oförsämd. Var det medvetet att GSS inte förde formella anteckningar? Om det var medvetet, var den hållningen avstämd med statsrådet Damberg?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Som jag tidigare sa är det klart att vi var medvetna om att hanteringen skulle komma att granskas. Men det har absolut inte funnits några överväganden om att vi på något sätt ska undanhålla information.

Vi har jobbat på enligt den praxis som har funnits sedan tidigare och som handlar om att det inte är ett berednings- eller beslutsorgan. Därför har man inte, vare sig tidigare eller under den här pandemin, dokumenterat det här mötet i form av mötesanteckningar eller mötesprotokoll.

Tuve Skånberg (KD): Jag fick fortfarande inget svar på om den hållningen var avstämd med statsrådet. Kom beskedet att ni skulle handla på det viset från statsrådet, eller handlade ni på eget bevåg?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Vi har som sagt jobbat enligt den praxis som var etablerad sedan tidigare. Det är inte en fråga som har ... Jag har inte fått några andra besked från mitt statsråd i det. Vi har jobbat enligt etablerad praxis.

Nina Lundström (L): Jag skulle vilja fortsätta med en följdfråga utifrån den tidigare diskussionen.

Om GSS hade velat ändra praxis, hade det i så fall varit möjligt att inrätta en ny eller utvecklad praxis för att kunna föra anteckningar?

Vilka andra bedömningar gjordes av behovet av dokumentation och var det skulle ske med tanke på just att ni antog att det skulle komma en granskning och en uppföljning? Hur säkrar man upp om man väljer att inte göra det inom ramen för GSS? Var någonstans skulle en sammanhållen dokumentation kunna säkras upp?

Elisabeth Backteman: Tack för frågan! I den senare delen hänvisar jag till det som Linda Modig tog upp här och refererade till – den här vägledningen från chefstjänstemannen för krishantering som vänder sig till alla departement med information om hur man ska organisera sig när det är en kris men också vilken typ av dokumentation man kan använda sig av. Jag tror att det nämns loggböcker, och det finns andra exempel där också.

Det är också varje departements ansvar att ansvara för sin egen krisorganisation och den eventuella dokumentation som man gör. Detsamma gäller för krishanteringskansliet i Regeringskansliet. Där har man fört loggböcker och dagböcker och samlat på sig olika typer av dokumentation.

Till din första fråga om huruvida vi hade kunnat välja att jobba på ett annat sätt med dokumentationen. Där tänker jag mig väl att vi skulle ha kunnat göra det och ha en diskussion kring det. Men det har vi inte valt att göra, utan vi har jobbat på enligt den praxis som varit etablerad sedan 2008 av de skäl som jag tidigare nämnt.

Nina Lundström (L): Hade det funnits något formellt hinder i vägledning eller någon annan typ av riktlinjer, eller var ni fria i GSS att utveckla praxis? Hade det varit möjligt att utveckla praxis, eller hade det krävt några andra typer av beslut exempelvis i vägledning med mera?

Elisabeth Backteman: Det är en bra fråga. Jag kan inte svara på rak arm om det fanns några hinder, några formella hinder, i någon vägledning eller så för oss att göra på något annat sätt. Det kan jag faktiskt inte svara på. Jag vet inte det.

Camilla Hansén (MP): Det verkar som att det finns något slags polarisering här kring att inget finns och att det finns mycket dokumentation.

Vi vet ju att det finns mycket dokumentation. Det har vi också tagit del av en hel del i utskottet. Men bara så att jag har förstått det här rätt. Det har ju kokat ned till den här detaljen i hela krishanteringens kring just den här gruppens dokumentation.

Coronakommissionen har alltså fått de här noterade dagordningarna och lägesbilderna som tagits fram på tjänstemannanivå och dagböcker och loggböcker där temat har beskrivits. Det är liksom min sammanfattning hittills.

Då funderar jag på ... Det blir lite kontrafaktisk historieskrivning, men om man också hade lagt allting i formella protokoll eller minnesanteckningar med bilagor och så hos GSS funderar jag på vad riskerna i så fall skulle vara med

den typen av dubbeldokumentation. Man kan hamna i ett läge där det blir svårt att följa upp därför att det finns för mycket och kan vara svårt att avgöra vad som är dubbletter och inte. Det är en risk som jag funderar på och undrar om du kan reflektera över.

För mig kokar det här ned till ...

Ordföranden: Nu måste vi komma till frågan.

Camilla Hansén (MP): Jag kommer till frågan, fru ordförande.

Är det något slags missförstånd kring var dokumentationen finns? Finns det förväntningar som inte riktigt passar in i hur dokumentationen faktiskt går till?

Elisabeth Bäckteman: Det är en fråga som jag tycker är svår att svara på, för kommissionen under min tid i Regeringskansliet var framför allt i kontakt med Regeringskansliets jurister när det gällde de här utlämnandeärendena. Jag har liksom inga interiörer från de kontakterna om det har varit för mycket eller för lite eller till fyllest eller inte. Jag har helt enkelt varit utanför den processen.

Ordföranden: Då är klockan 11.23. Det finns ett litet utrymme, men jag vill ändå uppmana de ledamöter som har fler frågor att ställa korta och koncisa frågor.

Ida Drougge (M): Jag ska försöka vara koncis så att det blir lättare att ge koncisa svar.

Inför utfrågningarna som kommissionen hade mer er på våren 2021 undrar jag hur ni förberedde er och om det var så att ni pratade ihop er med andra statssekreterare.

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Jag kan uttala mig för egen del om hur jag förberedde mig.

Jag fick naturligtvis hjälp av krishanteringskansliet att ta fram förslag på svar på frågorna. Det var skriftliga frågor, om jag inte missminner mig, som jag hade fått på förhand och som jag ville förbereda mig på för att kunna svara på ett så uttömmande och rättvisande sätt som möjligt. Jag fick hjälp av krishanteringskansliet att ta fram förslag på de frågorna som jag sedan tittade på och, som jag kommer ihåg det, använde mig av i hög utsträckning.

Ida Drougge (M): Statssekreterare Fjaestad har ju berättat att hon har gett tillgång till minnesanteckningar till Coronakommissionen. Vi har förstått under dagens utfrågning att du också har gjort minnesanteckningar. Varför har du valt att inte lämna ut dem?

Elisabeth Bäckteman: Tack för frågan! Jag lämnade ju Regeringskansliet i slutet av november. Den här diskussionen om minnesanteckningar och huruvida de skulle lämnas ut eller inte är något som har varit efter det att jag slutade, så jag har inte alls varit inne i den processen.

Ida Drougge (M): Ska jag tolka det som att du inte ens har fått frågan om att lämna ut dem?

Elisabeth Bäckteman: Nej, jag har inte fått frågan.

Ordföranden: Har vi någon ytterligare från något parti som har någon fråga?
Nej.

Då skulle jag å utskottets vägnar vilja tacka dig, Elisabeth Backteman, för att du kommit hit och svarat på våra många frågor. Det är viktigt för oss så att vi kan få en så sammanlagd bild som möjligt av skeendena som vår granskning handlar om.

Bilaga B3 Statssekreterare vid Socialdepartementet Maja Fjaestad

Torsdagen den 7 april 2022

Granskningsärende 33 – Regeringens krishanteringsorganisation under coronapandemin (se avsnitt 2.2)

Ordföranden: Klockan är 09.30, och konstitutionsutskottet återupptar sitt sammanträde. Innan vi går in på själva punkten 3 vill jag hälsa alla välkomna till konstitutionsutskottets offentliga utfrågning i riksdagens förstakammarsal, och jag vill ge lite praktisk information om hur detta kommer att gå till.

Utfrågningen sänds direkt via riksdagens webb-tv. Innan själva utfrågningen börjar kommer den utfrågade att ges möjlighet att göra en kortare inledning, och därefter får ledamöterna ställa sina frågor. Det är anmälände parti som inleder, och därefter går ordet till partierna i storleksordning. Skulle det vara flera anmälände partier börjar det största partiet.

Det vi gör i dag handlar om att KU granskar frågor som rör regeringens hantering av coronapandemin. Det har konstitutionsutskottet gjort tidigare, i den förra vårens granskning, så detta kan ses som en fortsättning på det. Därmed vill jag hälsa Maja Fjaestad, statssekreterare vid Socialdepartementet, välkommen! Jag vill tacka dig för att du kommer hit för att svara på våra frågor. Jag vill också understryka att du inte är föremål för utskottets granskning utan är här för att ge oss upplysningar och information.

Den här punkten heter på KU-språk granskningsärende 33, regeringens krishantering och dokumentationen av densamma under coronapandemin. Anmälände parti är Moderaterna. Först ger jag alltså ordet till Maja Fjaestad. Återigen, välkommen hit!

Maja Fjaestad: God morgon, utskottet och fru ordförande! Tack så mycket för inbjudan och möjligheten att komma hit som statssekreterare hos socialminister Lena Hallengren och reda ut eventuella frågetecken och svara på frågor om regeringens krishantering av coronapandemin!

Jag kommer att redogöra lite kort för hur arbetet på Socialdepartementet har varit organiserat, och jag kommer avslutningsvis att säga någonting om GSS.

Under hela den här pandemin har jag haft rollen som statssekreterare hos socialministern. I slutet av januari 2020 påbörjades ett intensivt arbete i departementet för att hantera frågorna kopplade till coronapandemin. Pandemifrågorna har hela tiden hanterats i huvudsak i ordinarie strukturer.

Totalt har departementet under perioden förstärkts med ett trettiotal medarbetare. Vi har förstås också behövt prioritera ned en del av den ordinarie verksamheten eftersom pandemifrågorna har tagit väldigt mycket kraft och resurser i anspråk. Vi har också under långa perioder haft hög arbetsbelastning; jag vet att vi beredskapssatte medarbetare 14 helger i rad våren 2020.

Man kan notera, tänker jag, att Regeringskansliet i en internationell jämförelse är en liten organisation. Den svenska förvaltningstraditionen är ju

sådan att det operativa arbetet till stor del sker vid våra myndigheter, och det är också de som besitter expertisen. Två av de mest centrala myndigheterna under den här krisen har förstås varit Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

Folkhälsomyndigheten är Sveriges expertmyndighet inom smittskydd och folkhälsa. Myndigheten har i uppdrag att samordna, följa och utveckla smittskyddet på nationell nivå. Myndigheten ska också enligt sin instruktion ta initiativ inom sitt ansvarsområde för åtgärder som skyddar befolkningen mot smittsamma sjukdomar, och det här är ett ansvar som myndigheten har både under normala förhållanden och under kris. Folkhälsomyndigheten har över 600 anställda, varav cirka 180 disputerade forskare. Som jämförelse hade Socialdepartementet under 2020 ungefär 250 årsarbetskrafter.

Jag tänkte säga något väldigt kort om vaccination med tredje dos, för jag vet att det också ingår i KU:s granskning. Min generella uppfattning är att vaccination med tredje dos har fungerat väl. Vi började vaccinera vid ungefär samma tidpunkt som de flesta andra europeiska länder.

I Folkhälsomyndighetens uppdrag från regeringen är det stipulerat att uppdraget ska genomföras i dialog med Sveriges Kommuner och Regioner, och i uppdraget från regeringen står också att man i så god tid som möjligt ska informera regionerna. Min bild är att samspelet mellan Folkhälsomyndigheten och regionerna har fungerat väl, och jag tycker också att regionerna har skött vaccinationerna väl. Folkhälsomyndigheten och SKR har haft veckovisa avstämningsmöten i planeringssyfte.

Det här var ju en tid när kunskapen om immunisering och immunsvaret på vaccination utvecklades väldigt snabbt. Man hade kanske hoppats att antikropparna efter dos 2 skulle vara mer hållbara; ofta vill man ge två lite tätare doser och sedan en boosterdos för att liksom ge immunförsvaret en riktig skjuts, men det visade sig nu – bland annat kom det data från Israel – att immunsvaret klingade av ganska snabbt efter dos 2. Det är klart att man inte får låta antikropparna klinga av för mycket heller, utan man behöver upprätthålla ett immunförsvaret. Det fanns också förhoppningar under ett tidigt skede att man kanske skulle kunna ge en boosterdos med ett så kallat proteinvaccin, vilket också hade kunnat ge ett intressant immunsvaret.

Men sammantaget utvecklades kunskapen snabbt under sensommaren och hösten 2021, och när kunskapen förändrades behövde också beskedet förändras. Bedömningen av när och till vilka grupper vaccination ska ges ska förstås grundas på vetenskaplig kunskap och är en fråga för den medicinska expertisen.

Det huvudsakliga krishanteringsarbetet vid Regeringskansliet har skett vid respektive departement. De regeringsbeslut som har fattats under den här perioden har beretts på sedvanligt sätt. Det har varit viktigt med en tät och nära samverkan mellan departementen, inte minst för att åtgärderna ska komplettera och förstärka varandra. I grund och botten har också respektive departement ansvaret för dialogen med de myndigheter som ligger under

departementet. Men samordningen och informationsspridningen till andra departement har förstås varit viktig.

Här har diskussionerna i GSS varit ett stöd och spelat en viktig roll, tror jag, för att åstadkomma en sådan samverkan. GSS har enligt min bild fungerat bra som ett diskussions- och informationsforum, men jag vill också betona att GSS inte är ett beslutsorgan eller ett beredande organ. Dokumentationen av åtgärder, som då i de flesta fall är regeringsbeslut, finns att tillgå i de ordinarie beredningsprocesserna. Jag vill också säga att min och mina kollegors tid alltid har funnits när Coronakommissionen så har önskat.

Om jag avslutningsvis bara ska säga något väldigt kort om den relativt framskjutna plats mina så kallade röstmemos fick under utfrågningen den 31 mars: Jag har under många perioder av mitt liv skrivit dagbok, men det är klart att mars och april 2020 var extremt arbetsintensiva månader. Det var svårt att få tid att sätta sig med dagboken, så ibland gjorde jag så att jag använde min telefon som diktafon och spelade in ett kort dagboksmeddelande på vägen hem eller så. Jag vill bara betona att det här inte handlade om dokumentation av GSS utan är att betrakta som dagboksanteckningar.

I min ambition att vara tillmötesgående mot Coronakommissionen transkriberade jag delar av detta och redovisade det muntligt vid ett Skype-möte med kommissionen. Jag tror att Mats Melin konkluderade att Maja Fjaestads dagbok var av ringa intresse, och jag tycker att det lite grann sammanfattar detta: Ibland skriver man inte det i sin dagbok som är intressant för eftervärlden.

Tack, fru ordförande – jag svarar gärna på era frågor!

Ordföranden: Tack för det! Anmälände parti i det här ärendet är som sagt Moderaterna, och därför kommer jag att börja.

Coronakommissionen konstaterar i sina slutsatser att de inledande åtgärderna i pandemin kom för sent och att det saknades ett tydligt ledarskap. Jag citerar: ”Regeringen borde omgående ha tagit ledningen i alla delar av krishanteringen. Regeringen borde ha kunnat bemästra de hinder som finns för ett tydligt nationellt ledarskap: i viss mån självständiga myndigheter, regioner och kommuner med självstyrelse och Regeringskansliets normala beredningsrutiner.”

Vem eller vilka var det, skulle du säga, som bestämde hur Sverige skulle hantera pandemin och vilka åtgärder som skulle vidtas? Var det GSS, var det de olika departementen eller var det någon annan? Det är min första fråga.

Maja Fjaestad: Tack, fru ordförande! Det är förstås en intressant fråga. Jag tänker att i vårt förvaltningssystem ligger olika uppgifter på olika delar. Däremot tycker jag aldrig att det har varit oklart att det är regeringen som har ansvaret och regeringen som styr riket.

Regeringen har också styrt Folkhälsomyndigheten. Jag tänker att vi däremot hela tiden har försökt ha respekt för expertkunskap och att smittskyddskompetens och medicinsk kunskap finns på Folkhälsomyndigheten. Det har varit viktigt för regeringen och Regeringskansliet att lyssna in Folkhälsomyndigheten. När man inte är läkare är det svårt att veta

vad som är de mest effektiva smittskyddsåtgärderna, så där har regeringen försökt vara lyhörd. Men regeringen har också styrt Folkhälsomyndigheten; jag tror att Coronakommissionen nämner att regeringen har gett 56 regeringsuppdrag till Folkhälsomyndigheten under 2021.

Jag skulle alltså säga att regeringen har haft en aktiv styrning av Folkhälsomyndigheten och lyssnat mycket på Folkhälsomyndigheten och den medicinska expertisen men varit det styrande organet.

Ordföranden: När det då gäller GSS roll – det var du inne på i din inledning, men vi har ändå försökt förstå och ställer därför de här frågorna – hur har arbetsfördelningen sett ut? Var har avvägningarna gjorts för att sedan fatta beslut? Det är nämligen ett antal steg. Statssekreteraren har beskrivit beredningsprocessen, men det vi har förstått är att lilla GSS, som det kallas, i princip sammanträdde varje dag under pandemin och att det var ni – de högsta tjänstemännen inom Regeringskansliet – som träffades.

Skulle du ändå ytterligare vilja beskriva GSS roll under coronapandemin? Det har fått stor uppmärksamhet. Vad uppfattade ni var er roll, och vad var syftet med ert arbete i krishantering? Det är min fråga.

Maja Fjaestad: Tack så mycket, fru ordförande! Jag tänker att avvägningarna väldigt mycket har skett i Regeringskansliets proportionalitetsbedömningar; alltid när man gör någon typ av inskränkning i friheter eller möjligheter ska ju regeringen göra en proportionalitetsbedömning, och det görs i de ordinarie beredningsprocesserna. Men GSS, tänker jag, har varit väldigt mycket ett forum att också – vad ska man säga – dryfta problemställningar.

Om jag ska ge ett exempel tänker jag så här: Jag upplevde att bemyndigandelagen var en sådan fråga där vi i GSS formulerade problemet, alltså att smittskyddslagen från 2004 kanske inte innehåller tillräckligt många bemyndiganden och att det gör att regeringen kanske inte har riktigt de befogenheter den skulle behöva om krisen eskalerar. Då kanske problemställningen lyfts i GSS, men sedan tar ju jag med mig det hem till mitt departement, pratar med min rättschef, tar fram ett beredningsunderlag, bereder, gör proportionalitetsbedömningar och pratar med riksdagens partier.

Arbetet med avvägningar och gemensam beredning sker alltså från departementet, men GSS är dels ett informationsforum där man får en gemensam problembild, dels ett forum där man kan lyfta olika problem. Men i GSS har det inte fattats några beslut.

Ordföranden: Då går ordet i denna runda vidare till Socialdemokraterna.

Hans Ekström (S): Tack så mycket för genomgången och för svaren så här långt, Maja Fjaestad!

Jag tror att vi lite grann är inne på en central fråga, nämligen GSS roll, för som ni har läst i det Coronakommissionen säger uppfattas GSS som en ledningsgrupp. Men om jag förstår saken bestämdes det redan från början när GSS inrättades att det inte skulle föras några mötesanteckningar, att det inte skulle ges uppdrag och sådant. Kan du kommentera det här hur den har kommit att uppfattas som ledningsgruppen för landets krishantering?

Maja Fjaestad: Stort tack för frågan, ledamoten! Jag kan förstå att det kan verka så, men så tror jag inte att det framstår inom Regeringskansliet.

I Regeringskansliet är ju vår ledningsgrupp statsministern eller Statsrådsberedningen, och jag tänker att det aldrig har varit ... Justitiedepartementet har skött ledningen av GSS, men Justitiedepartementet leder ju inte departementens arbete. När jag behöver ledning ringer jag ju till Statsrådsberedningen, inte till Justitiedepartementet. Jag tänker också att GSS inte är det enda forum vi har haft för samtal eller avstämning, utan vi statssekreterare – och alla andra statssekreterare också – ringer ju varandra hela tiden och stämmer av och diskuterar.

Däremot är ju GSS en struktur, och jag tänker att man inte heller ska underskatta strukturer i Regeringskansliet – att ha en mötesstruktur som finns varje dag, där vi fyra statssekreterare ... bara det att vi är lediga, för våra telefoner ringde ju hela tiden under den här perioden, så det var också en chans att få möjlighet att sitta ned med de här figurerna, dela information och dryfta lite problem. Men ledningen av krisen sker självklart från Statsrådsberedningen och statsministern.

Sedan är det min förståelse, precis som ledamoten säger, att GSS har haft samma struktur sedan den inrättades 2008. Men det är klart att man löpande ska omvärdera sådana strukturer och deras rutiner.

Hans Ekström (S): En annan kritik som har framförts är att regeringen har avstått från att regera och låtit Folkhälsomyndigheten regera – om man ska spetsa till det. Bilden som har spridits av att regeringen har avstått från att göra saker och låtit Folkhälsomyndigheten ta taktpinnen – kan jag få kommentarer till detta? Är det så att regeringen har gått i Folkhälsomyndighetens ledband, eller har man också till och med avvikit från Folkhälsomyndighetens förslag?

Maja Fjaestad: Jag tackar ledamoten för frågan.

Det har varit viktigt för oss att vetenskapliga frågor inte ska vara partipolitik. Jag tänker att huruvida munskydden skyddar mot droppsmitta eller inte ska inte en politiker som jag bestämma över, utan det ska vara en läkare som avgör det. Det har varit viktigt och är en viktig princip. Det finns många auktoritära stater där politiken har lagt sig i vetenskapliga frågor. Jag vågar säga att det aldrig har gått väl.

Vi har haft stor respekt för expertisen på myndigheten, men däremot tycker jag att det är en inkorrekt beskrivning att Folkhälsomyndigheten har hållit i taktpinnen. Vi har haft en aktiv styrning av Folkhälsomyndigheten. Jag nämnde att vi har gett myndigheten många uppdrag. Vi hade dagliga möten med Folkhälsomyndigheten. Jag tror att Folkhälsomyndigheten skulle beskriva det som att de har varit föremål för en stark styrning. Det har varit en väl påläst och stark styrning av Folkhälsomyndigheten.

Sedan har vi förstås ibland behövt göra avvägningar. När vi har fått hemställan från Folkhälsomyndigheten har vi ibland gjort justeringar. När vi fick in hemställan i julas justerade vi en fråga om sektionering. Vi tittade på hur man skulle definiera medicinska hinder mot vaccination. Vi lade in ett undantag för diplomater. Ibland har vi förstås gjort avvägningar i vår

gemensamma beredning i Regeringskansliet. Däremot har det varit viktigt att inte lägga sig i smittskyddsåtgärder, exempelvis när vi fick in hemställan om att begränsa allmänna sammankomster till 500. Då hade det varit konstigt om en vetenskapshistoriker som jag skulle ha sagt att jag tror att 350 eller 602 är den gräns som är lagom. Där var det viktigt att lita på den medicinska expertisen.

Mikael Strandman (SD): Jag tackar för svaren på frågorna.

Jag har en fråga om GSS. Även om det rent formellt inte finns några juridiska regler att det ska dokumenteras ger Coronakommissionen en bild av hur vi har hanterat krisen just för att kunna stärka vår krishantering framöver. Det är ett gott syfte.

Jag kan tänka att den centrala informationen är just vad som sas där. Det har ändå varit någon form av samordnande funktion. Som ni skriver har statssekreterarna lämnat information som ni har fått vid möten i GSS vidare till respektive statsråd.

Låt oss jämföra med kommunal nivå. Där finns nämnder, arbetsutskott till nämnderna, men innan finns något som kallas kommunalrådsberedning. Det är där mycket av informationen kommer fram, varför man tänkte så, gjorde så och så vidare. Hade jag själv suttit i Coronakommissionen hade jag tyckt att det som har skrivits ned i anteckningarna vid GSS är helt fundamentalt viktigt för att få en förståelse för vad som har hänt. Jag har svårt att tänka mig att det inte skulle skrivas ned något där, eftersom det är mycket information som kommer och som ska föras vidare.

Jag är lite fundersam över varför ni säger att ni inte har anteckningar eller inte har rådighet över vad tjänstemännen har skrivit ned. Har ni ens försökt att uppmana till att ge Coronakommissionen allt vad ni har så att kommissionen kan göra sitt jobb? Det är här den viktiga grunden till det hela finns.

Maja Fjaestad: Stort tack för frågan, riksdagsledamoten!

Jag tror att man kan få en relativt bra bild av vad som har skett vid GSS av den dokumentation som finns. Jag säger detta med brasklappen att jag inte är ansvarig för GSS och att jag själv inte har sett dokumentationen. Min förståelse är att krishanteringskansliet har fört det de kallar noteringar, vilket är något slags övergripande beskrivningar av vad mötet har handlat om. Det finns också en loggbok som krishanteringskansliet har fört där man kan se vilka kontakter som har tagits. Jag vet att Coronakommissionen har fått tillgång till vårt blädderblock som vi skrev på under GSS.

Det är korrekt att det inte finns minnesanteckningar från GSS. Om man vill följa besluten så fattas de inte i GSS. Besluten fattas i alla beredningar i departementen. Om man tänker på en kommunalrådsberedning finns en beredning för statssekreterare. De finns minutiöst dokumenterade med rondpm och avvägningar och bedömningar. Den typen av dragningar sker inte på GSS.

Det är förstås självklart ett intressant medskick från Coronakommissionen. Borde Regeringskansliet föra fler minnesanteckningar i egentlig mening? Det tänker jag är en fråga som kan ställas till Emma Lennartsson.

Mikael Strandman (SD): Jag tackar för svaren.

Jag har sedan en fråga vad gäller själva hanteringen i pandemin. Den andra delen i ärendet.

Ordföranden: Det här är G33. Ställ den nu.

Mikael Strandman (SD): Självklart är det expertmyndigheterna och den vetenskapliga expertisen som ska stå för det. Men i regeringsformen står det att det är regeringen som ytterst styr riket.

När det gäller samordningen mellan myndigheter och regioner har det ändå uppstått en del dispyter som regeringen var senfärdig att lösa. Att inte lägga sig i de medicinska bedömningarna är en sak, men styret över landet är en annan sak. Tycker ni att ni har hanterat det väl? Är det inte så att ni ibland har låtit Folkhälsomyndigheten även ta över den delen, som den inte ska göra? Den ska hålla sig till sin medicinska expertis.

Ordföranden: Vi behöver frågor.

Maja Fjaestad: Jag tackar ledamoten.

Jag var lite osäker på vilka konflikter mellan Folkhälsomyndigheten och regionerna som ledamoten syftar på.

Mikael Strandman (SD): Det var från ett tidigare exempel, om testning. Att det var sådana grejer. Det var egentligen ingenting som har med ...

Ordföranden: Vi behöver komma till frågan.

Mikael Strandman (SD): Varför tog inte regeringen över ledningen och samordnade sådant som inte hade med medicinska frågor att göra utan själva ledningsfrågorna?

Maja Fjaestad: Jag tackar ledamoten.

Min bild generellt är att det förstås har varit en svår kris. Den största krisen sedan andra världskriget, den största hälsokrisen i modern tid.

Regionerna har jobbat under exceptionella förhållanden. Jag tycker att svensk sjukvård har klarat krisen fantastiskt. Sjukvården har i stor utsträckning jobbat ihop med Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. De är kunskapsmyndigheter. Vi har kanaliserat olika typer av ekonomiskt stöd via Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

Det är klart att vi har självstyrande regioner i Sverige. När man säger att man ska ta ledning över regionerna blir jag lite osäker på vad det skulle innebära. Jag tycker att vi har haft en god dialog med regionerna. Vi har jobbat med regionerna på olika sätt. Ledamoten nämnde testningen. Där jobbade vi med en så kallad överenskommelse. Vi har haft en tät dialog med regionerna. Vi har försökt stödja regionerna. De har ibland skickat in en hemställan vad gäller skyddsutrustning. Det var den skyddsutrustning som regionerna egentligen skulle ha haft i sina lager, som visade sig vara bristfälliga. Då skapade vi ett inköpssystem på Socialstyrelsen. Vi har försökt att avlasta regionerna i deras uppgifter när det inte riktigt har fungerat för dem.

Min bild är inte att det har varit återkommande kontroverser mellan Folkhälsomyndigheten och regionerna.

Linda Modig (C): Jag vill fråga statssekreteraren om det fördes någon diskussion i eller utanför GSS i något skede, före eller efter, om behovet av att göra minnesanteckningar. Det är en sak med besluten. Vi behöver inte fästa mer avseende vid dem. Vi har redan gått igenom dem. Men vi vill se Regeringskansliets förståelse av förloppet, strömmen av ny information som hela tiden tillförs, övervägandena, vilken förståelse Regeringskansliet hade av dem. Om man vill förstå och granska i efterhand påpekade redan tsunami-kommissionen vikten av att dokumentera. Det är själva det skedet. Eftersom GSS ändå har fungerat som ett nav i krishantering blir det intressant. Jag är intresserad av att höra om vilka diskussioner som fördes och statssekreterarens reflektioner om att det inte fördes minnesanteckningar i GSS.

Maja Fjaestad: Stort tack, ledamoten!

Jag har varit en deltagare i GSS, och jag har inte sett noteringarna som har förts av tjänstemännen vid GSS.

Låt mig gå till den direkta frågan. Nej, det har inte funnits en diskussion om minnesanteckningar. Jag är själv lite osäker på skillnaden mellan minnesanteckningar och noteringar, men det har inte förts diskussionsprotokoll som har skickats ut för justering. Några justerade protokoll har inte skickats ut, och det har inte varit en diskussion om att det ska behöva göras.

Det har däremot funnits en lägesbild. En lägesbild är just hur läget i krisen är, vad som händer, att nu ökar smittspridningen i Kina, oroande tecken på mutationer i Brasilien. En sådan lägesbild har skickats ut i pdf-format och beretts med departementen. Där har departementen hjälpt till att samla in information, och sedan har den skickats ut till alla. Den finns dokumenterad och har lämnats över till både KU och Coronakommissionen.

Jessica Wetterling (V): Maja Fjaestad sa tidigare att problemställningar ändå lyftes upp i GSS, och sedan togs de tillbaka till departementen – om jag förstod rätt.

Du får prata utifrån ditt perspektiv, men hur säkerställde du att allt som lyftes upp och dryftades kom in i ordinarie beredning på Socialdepartementet och att ingen boll tappades?

Maja Fjaestad: Stort tack, ledamoten!

Det fanns tre tydliga sätt att föra information vidare från GSS. Ett sätt var att det alltid fanns en tjänstemannastruktur och det fanns tjänsteman från kansliet för krishantering. De hade egna tjänstemannamöten med mina tjänstemän. De hade möten ett par gånger i veckan. Det fanns hela tiden en tjänstemannadialog vid sidan av GSS.

Från september 2021 hade jag också med mig min expeditionschef på själva GSS-mötena. Det fanns en tjänstemannakontakt där också. I övrigt fick jag lita på mitt minne, att jag mindes i promenaden tillbaka i kulverten.

Jessica Wetterling (V): Vi har fått ta del av vägledningen som finns för krishantering till alla departement. Du nämnde tidigare just på grund av krisen med pandemin att ni har behövt förstärka departementet med ganska många anställda – över 10 procent, om jag räknar rätt.

Vilka rutiner fanns på plats redan från början innan pandemin om hur man jobbar i Socialdepartementet vid kris? Hur säkerställde man att nya medarbetare under en speciell period också fick del av rutinerna?

Maja Fjaestad: Stort tack, ledamoten, för frågan!

Det är en relevant fråga – just i fråga om en period när man växer mycket. Vi lånade in medarbetare från andra departement, som förstås hade en grundläggande förståelse för säkerhet och hur dokumentation går till i Regeringskansliet. Vi har också försökt att ge en introduktion för alla. Regeringskansliet har en krishanteringsplan. Även Socialdepartementet har en krishanteringsplan där uppgifterna är förskrivna.

Jag är lite osäker på om ledamoten menar dokumentation specifikt eller krishantering generellt.

Jessica Wetterling (V): Jag menar generellt.

Maja Fjaestad: Generellt.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag tackar för svaren så här långt, statssekreteraren.

KU gör inte en medicinsk granskning utan en rent konstitutionell. Vi kan inte ha medicinska synpunkter på munskydd och så vidare. Det är sådant som Coronakommissionen har utrett.

Vi har den avgränsade uppgiften att se till exempel på hur dokumentationen ser ut. Dokumentationen har brutit i tidigare kriser, till exempel tsunamin eller Transportstyrelsen.

Vilka instruktioner fick du av ditt statsråd för dokumentationen just för gruppen GSS, som ingår i beredningen av ärendet?

Maja Fjaestad: Tack, ledamoten! Ett litet klagörande bara: GSS ingår inte i beredningen, utan GSS är ett informationsorgan.

Det här var en period när jag och statsrådet pratade väldigt mycket. Vi bodde i princip på kontoret båda två, och vi hade en väldigt tät dialog och en löpande avstämning. Jag bedömer att det jag har fått reda på har jag fört vidare till statsrådet och vice versa. Men vi hade inte några särskilda överenskommelser om just GSS, mer än att jag löpande har hållit statsrådet informerat.

Tuve Skånberg (KD): Förstod jag det rätt att statssekreteraren inte hade fått någon instruktion om hur det arbete som faktiskt skedde i GSS skulle eller inte skulle dokumenteras utan att det var upp till omdömet hos statssekreterarna som var samlade där? Eller hur ska jag förstå det?

Maja Fjaestad: Tack, ledamoten! Mina instruktioner är att hålla statsrådet löpande informerat. Jag tänker att det förstås ingår för statsrådet att lita på sin statssekreterares omdöme. Jag har hållit mitt statsråd löpande informerat om både det som har hänt i GSS och övrigt. Det fanns inte någon särskild överenskommelse om just GSS, mer än att hålla varandra löpande informerade.

Tuve Skånberg (KD): Tack, fru ordförande! Förstår jag det rätt att GSS träffades nästan varje dag så att det tillsammans blev två hundra eller flera hundra möten, att det fanns en anoterad dagordning, ganska detaljerad, som

kunde vara på sju åtta sidor och att det var här arbetet skedde? Och ändå finns det ingen dokumentation över vad ni hade, utan varje möte verkar ha varit ad hoc, liksom hängande fritt i luften. Eller hur ska jag förstå det?

Maja Fjaestad: Tack, ledamoten! Det stämmer att vi träffades intensivt under en period, framför allt under våren 2020. Jag har inte haft ansvar för GSS, så jag har aldrig sett någon sådan här annoterad dagordning, till exempel. Min förståelse bara utifrån medieuppgifter är att det har varit någon typ av manus för den som har lett GSS, och den äran har jag aldrig haft. Jag har inte haft med mig något manus till GSS.

GSS har varit som en ram, en mötesstruktur, för att man ska kunna prata om det som är aktuellt. Ofta har vi pratat utifrån lägesbilden. Jag har ofta varit den informationsgivande parten i GSS därför att jag har pratat med myndigheten och med mina tjänstemän och har en bild av läget i epidemin. Den dokumentation som finns tror jag att Lisa Bäckteman har redogjort för.

Nina Lundström (L): Ordförande! Jag skulle gärna se att du kunde utveckla frågan om lägesbilden. Jag uppfattar att lägesbilden har dokumenterats i något pm som har sänts ut inför mötena. Men fanns det något i dessa diskussioner som gjorde att lägesbilden kunde förändras? Kunde GSS-mötena, själva diskussionerna och informationsutbytet, faktiskt också påverka lägesbilden?

Maja Fjaestad: Tack, fru ordförande! Detta tänker jag egentligen är en fråga för Elisabeth Bäckteman. Men jag förstod på hur Lisa beskrev det att man fångar in informationen, pratar igenom den i GSS – antingen lilla eller stora, något av GSS-forumet – och utifrån den diskussionen har Lisa sedan presenterat på allmän beredning. Min förståelse bara utifrån Lisa är att man då kanske har lagt till något eller tänkt att det här behöver fördjupas ytterligare. Men jag tror att det är en fråga som får ställas till Elisabeth.

Nina Lundström (L): Tack så mycket! Min andra fråga handlar om ifall det fanns formella hinder mot att inom ramen för GSS arbete själv komma fram till att minnesanteckningar skulle kunna föras. Hade man kunnat besluta om att göra det? Jag tänker på om det fanns någon diskussion kring vikten av att inför en kommande utvärdering ändå kunna följa förloppet. Det har varit en fråga som ständigt har återkommit – att kunna ta del av även frågor som anteckningar för minnet när det inte har funnits andra typer av anteckningar. Jag skulle gärna se en utvecklad kommentar till detta.

Maja Fjaestad: Stort tack, ledamoten, för frågan! Om det funnits några formella hinder – spontant kan jag inte tänka mig det. Jag tänker att detta också är en fråga för den som har ansvar för GSS, vilket ju var Lisa Bäckteman under krisen och Emma Lennartsson nu.

Sedan var frågan ... Förlåt, andra delen av frågan?

Nina Lundström (L): Frågan om att det också finns ett viktigt syfte med anteckningar för att kunna göra en uppföljning av en kris, för att lära av krisen – om det var en faktor som fanns med i diskussionerna.

Maja Fjaestad: Tack, ledamoten! Jag tänker att Lisa, Elisabeth Backteman, beskrev det när hon var här, att krishanteringskansliet har tänkt utifrån ett uppföljande perspektiv. Jag tänker att det också är därför man har fört det man kallar för noteringar under GSS och att det är därför man har fört sådana här loggböcker, som dokumenterar alla de kontakter man har haft. Det finns förstås alla möjligheter att följa besluten och beredningarna på departementen.

Men på den direkta frågan om jag har tänkt mycket på ansvarsutkrävande så har jag nog mest jobbat på. Men ansvaret för den dokumentation som finns från GSS har legat på krishanteringskansliet och Elisabeth Backteman.

Camilla Hansén (MP): Ordförande! Tack för föredragning och svar hittills! För att förstå detta verkar det vara viktigt att förstå skillnaden mellan ett organ för information, för beredning och för beslut. Du har ju, statssekreteraren, tydliggjort att det här är ett informationsorgan.

Om man då ska göra detta väldigt praktiskt i vardagen – om du som statssekreterare inte kunde ge lägesbilden från Socialdepartementet samlat till de olika departementen och andra statssekreterarna vid GSS-möten, skulle du då alltså behöva ha separata möten med varje berört departement för att ge samma lägesbild från Socialdepartementet?

Maja Fjaestad: Tack, ledamoten! Precis det tänker jag är just syftet med GSS: att man ska ha en gemensam lägesbild. GSS har träffats i både större och mindre konstellationer. I de större konstellationerna har det förstås varit väldigt viktigt att ge en större mängd av statssekreterarna samma bild. Denna lägesbild har också distribuerats utanför dem som varit på GSS.

Men det finns ett syfte, tänker jag, med att ses också för att kunna ställa frågor. Jag var en hårt ansträngd resurs under den här tiden. Det var svårt för mina statssekreterarkollegor att ringa mig, och då var det utmärkt att ha tillgång till mig på de här mötena, exempelvis.

Camilla Hansén (MP): Om statssekreteraren och såklart också de andra statssekreterarna inte hade haft möjlighet till den gemensamma plattform som GSS utgör för att ge information om lägesbilden, kan du problematisera kring hur man då skulle ha hanterat en verkligt gemensam lägesbild? Om man inte hade haft tillgång till detta informationsorgan, hur gemensam hade lägesbilden kunnat bli?

Ordföranden: En hypotetisk fråga, men varsågod statssekreteraren!

Maja Fjaestad: Tack, ledamoten! Jag tänker att det är viktigt i en kris att sitta ned tillsammans. Jag tror inte att man ska underskatta det. Det är klart att man skulle kunna ställa sig frågan: Varför har ni setts varje dag? Det verkar onödigt. Kunde ni inte ha haft ett wiki-dokument där ni skrev in lägesbilden, eller hade ni inte kunnat mejla några dokument till varandra? Fast det ersätter inte riktigt att sitta i samma rum och titta på Powerpointbilder och prata om kurvan.

Jag tror att det är viktigt i en kris att faktiskt ta sig tid att sitta ned och titta på information tillsammans. Det är förstås svårt att veta vad som hade hänt om vi inte hade gjort det, tänker jag, men jag tror att det för mig var viktigt att få

tillgång till mina kollegor en halvtimme om dagen och titta lite på utvecklingen.

Det var också viktigt att budgetstatssekreteraren, statsministerns statssekreterare, jag och Justitiedepartementet hade ungefär samma information och, på det större GSS, förstås alla de andra frågorna som också berördes. Det som också har varit speciellt med coronakrisen är att den berört så enormt många olika frågor. Då blir det också farligt att hålla lägesbilden i en liten krets, tänker jag. Det har varit viktigt att vara inkluderande och ta in perspektiv från många olika departement.

Ordföranden: Nu har vi lite tid för en ytterligare runda, om det finns intresse för det. Men vi ska vara klara absolut senast kvart över tio, då vi ska ha nästa.

Erik Ottoson (M): Tack, statssekreteraren – mycket intressant! I det inledande skedet av utfrågningen beskrev statssekreteraren GSS som det här informationsutbytesorganet, att det fanns möjlighet att lyfta och bolla och dryfta problem med kollegor. Jag tyckte mig också höra statssekreteraren beskriva till exempel hur man tog upp bemyndigandelagen och diskuterade den problemformuleringen och landade i den. Nu beskriver statssekreteraren också att det var viktigt för er att ses i den här krisen, för att kunna diskutera med varandra och kunna ha en gemensam lägesbild.

När statssekreteraren beskriver detta får jag intrycket att det var här tankar började men inte beslutades. Det leder faktiskt till frågeställningen om det inte verkligen är så att detta också har varit en ganska viktig del i krisledningen eftersom att formulera problem, som statssekreteraren inledde med att beskriva, ju är där vi börjar. Det är så att säga den första styrningen inför att beredningsåtgärder sedan tar vid och leder fram till ett beslut. Om man formulerar och diskuterar problem i det här forumet, är det då inte en aktiv del av krisledningen?

Maja Fjaestad: Stort tack, ledamoten! Jag tänker att detta är en enormt intressant fråga. Var börjar en politisk idé, eller var formuleras ett politiskt problem? Under den här krisen tror jag att politiska idéer, eller krishanterings-idéer, har utvecklats på väldigt många håll – många gånger i samtal med myndigheterna, många gånger i samtal med mig och statsrådet, många gånger på allmän beredning, ofta i samtal med andra statssekreterare. Ibland har de samtalen skett på GSS, och ibland har de skett på telefon eller kanske till och med sms.

Jag tror att man gärna skulle vilja vaska ur var i Regeringskansliet den politiska kreativiteten finns. Jag tror att det är svårt att svara på det. Jag tror att GSS varit ett sådant organ, just för att människor samlas och pratar med varandra och beskriver ett problem.

Däremot skulle jag snarare säga att man har tagit med sig problemet hem. Det är inte så att på GSS har Nils Vikmång sagt: Du kanske ska skriva ihop en lag med några smarta bemyndiganden i smittskyddslagen. Utan det är snarare: Ja, problematiskt – Maja, tar du med dig frågan hem? Och så tar jag med mig frågan till departementet och tittar på lösningen.

Men det är klart att problemformulering också är en del av krishantering. Där delar jag riksdagsledamotens bild.

Ordföranden: Korta följdfrågor och korta frågor!

Erik Ottoson (M): Absolut, jag ska vara koncis. Då konstaterar vi att krisledningen inte har funnits i GSS. När statssekreteraren sedan utvecklar detta säger hon att när hon har letat efter ledningsgruppen har det varit statsministern och Statsrådsberedningen som hon har ringt, inte Justitiedepartementet, där krisledningskansliet finns.

Vem har styrt? Vem har samordnat? Vem har varit krisledning i den här krisen? Om det inte är GSS, där problemen har kunnat formuleras, och inte krisledningskansliet på Justitiedepartementet som hon har ringt för krisledning och Statsrådsberedningen inte har krisledningskansliet men det är dit hon har ringt för att få krisledning, vem har styrt i den här krisen? Vem har haft det övergripande ledningsansvaret?

Maja Fjaestad: Stort tack, ledamoten, för frågan! Statsministern styr regeringen och Regeringskansliet. Det tror jag inte att någon i Regeringskansliet känner sig osäker på. Jag ska också säga att kansliet på Justitiedepartementet heter krishanteringskansliet och inte krisledningskansliet.

Sedan finns det en annan styrning. Styrningen av Folkhälsomyndigheten, exempelvis, har legat på Socialdepartementet. Då är det förstås jag och Lena Hallengren som har styrt Folkhälsomyndigheten. Folkhälsomyndigheten har styrts av sin generaldirektör. Det är så det svenska förvaltningssystemet är; det är ju byggt i lager. Men i Regeringskansliet heter ledningsgruppen statsministern, eller regeringen.

Hans Ekström (S): Jag funderar på GSS roll. Coronakommissionen har ju uttryckt missnöje med sin möjlighet att få tillgång till information och att man kom i tidsnöd och sådana saker. Den bild jag får är att man har letat efter information i GSS, där informationen inte fanns. Är det då så att man har missat information där den kanske fanns, i departementen eller på andra ställen? Är detta en orsak till att man kom i tidsnöd? Hur har ni på departementet försökt hjälpa till i detta?

Maja Fjaestad: Tack, riksdagsledamoten! Jag tror också att det kan vara så att Coronakommissionen delvis letade på en plats där det man förväntade sig att finna inte fanns. Det är förstås olyckligt. Jag tycker verkligen att jag har erbjudit min service till Coronakommissionen många gånger. Jag har varje gång när jag har träffat dem frågat om jag kan bistå med något och sagt att de kan ringa när som helst. Jag har ringt Mats Melin ett par gånger. Han har haft mitt telefonnummer.

I slutet av Coronakommissionens tid återkom man sedan med specifika frågor. Då tror jag kanske att det var just så – att man hade bilden att bemyndigandelagen bereddes i GSS men fick klart för sig att det inte var så. Då kom Coronakommissionen upp till oss på departementet och fick titta igenom alla beredningshandlingar kring exempelvis bemyndigandelagen.

Jag tycker också att det var olyckligt att kommissionen uppfattade sig hamna i tidsnöd. Jag ringde därför Mats Melin i slutet av januari och frågade om det var så att man kände att man hamnat i tidsnöd och ville ha mer tid. Men Mats Melin avböjde möjligheten att få lämna betänkandet senare.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag blir lite osäker på ... Det är ju dokumentationen vi är ute efter, inte avvägningarna, inte om statsministern har lett eller inte lett landet. Det är inte det som är frågan, utan hur dokumenterade regeringen det arbete som framgick? Statssekreteraren sa att den här gruppen samlades varje dag i en halvtimme. Men det blir ju 14 dygn totalt, och det finns ingen dokumentation. Det finns annoterade dagordningar, men dem har statssekreteraren inte sett för de ligger hos Backteman.

Hur i all världen tänkte ni när ni från en dag till en annan inte dokumenterade, inte ens frågade ert statsråd: Hur ska vi dokumentera det här, när ni visste att vi kommer att ställa frågor, och att kommissionen, som då ännu inte fanns, skulle komma att ställa frågor? Kände ni inget behov av att dokumentera?

Ordföranden: Nu får jag verkligen vädja till alla att vara kortfattade för vi är i tidsnöd.

Maja Fjaestad: Stort tack, ledamoten, för frågan! Jag skulle säga att det finns en god dokumentation. Just kring GSS finns det en dokumentation i form av lägesbilder som också har delats med KU, tror jag. Det finns en dokumentation i form av det som kallas för noteringar. Det finns en dokumentation i form av en loggbok. Det finns också ... Coronakommissionen har också fått tillgång till vårt blädderblock. Jag skulle säga att det finns en dokumentation kring det.

På departementen finns det ju en helt minutiös dokumentation förstås av regeringens alla beslut, som också Coronakommissionen fått tillgång till.

Riksdagsledamoten frågar: Hur kunde du lägga en halvtimme per dag till att prata med dina kollegor när du var mitt i en kris och jobbade dygnet runt? Jag vill gärna försvara det. Jag tror att det är viktigt att sitta ned och prata om ett problem tillsammans också med medarbetare som har en annan del av helheten. Det var viktigt att få höra Emma Lennartsson beskriva den ekonomiska krisen. Det var viktigt att få höra de andra delarna. Det var viktigt att få höra Kulturdepartementet beskriva krisen i kulturen. Jag tycker inte att det var bortslösad tid att sitta en halvtimme per dag med mina kollegor.

Nina Lundström (L): Ordförande! Vem ansvarade i formell mening för innehållet i lägesbilden som ändå var väldigt grundläggande för arbetet, oavsett var man arbetade, och för GSS. Var dokumenterades det innehållet?

Maja Fjaestad: Stort tack, ledamoten! De respektive departementen skickade in material till lägesbilden, och kansliet för krishantering sammanställde lägesbilden. Ibland tror jag också att de gemensamt beredde lägesbilden. De finns i pdf, tror jag, och har delats med Coronakommissionen. Jag tror att de även ingick i KU:s vårgranskning förra året.

Ordföranden: Tack för det! Då är vår tid ute. Jag skulle vilja tacka statssekreteraren för att hon kom hit och svarade på KU:s frågor. Vi avslutar denna

del. Om någon minut ska vi fortsätta med nästa punkt på dagordningen som är punkt 4.

Bilaga B4 Statsministerns statssekreterare Emma Lennartsson

Torsdagen den 7 april 2022

Granskningsärende 33 – Regeringens krishanteringsorganisation under coronapandemin (se avsnitt 2.2)

Granskningsärende 30 och 32 – Regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen (se avsnitt 2.3)

Ordföranden: Då ska jag välkomna till ytterligare en del av KU:s offentliga utfrågning. Det här är ett offentligt sammanträde, och vi är på punkt 4 som är en offentlig utfrågning med statssekreterare Emma Lennartsson. Punkterna som vi ska behandla i dag är granskningsärende 33, som är regeringens krishantering och dokumentation av densamma under coronapandemin. Sedan har vi ytterligare två ... en ärendegrupp som heter G30 och G32, som heter Regeringens och socialministerns agerande i förhållande till Coronakommissionen.

Jag vill börja med att hälsa Emma Lennartsson med medarbetare välkomna hit. Jag tackar för att du kommer hit för att svara på utskottets frågor. Jag vill också understryka att du inte är föremål för utskottets granskning utan är här för att ge oss upplysningar och information för vårt vidare arbete.

Utfrågningen kommer att gå till så att du först får möjlighet till en kortare inledning. Vi tar först ärende G33. När vi är färdiga med det fortsätter vi på nästa. Partierna kommer sedan att få ställa frågor i storleksordning, men det är anmälande parti som kommer att börja att ställa frågor.

Därmed ger jag ordet till Emma Lennartsson som är statssekreterare hos statsministern och också har varit statssekreterare hos dåvarande finansministern.

Emma Lennartsson: Fru ordförande! Ärade ledamöter! Tack för möjligheten att få komma hit och svara på era frågor! Bredvid mig sitter Statsrådsberedningens rättschef Per Hall.

Sedan den nuvarande regeringen tillträdde är jag statsministerns statssekreterare. Jag tillträdde den funktionen i slutet av november. Dessförinnan var jag budgetstatssekreterare i Finansdepartementet, så under huvuddelen av pandemin jobbade jag med den ekonomiska krispolitiken i Finansdepartementet.

I denna roll ledde jag beredningen av de ordinarie budgetpropositionerna, höst- och vårandringsbudgetar men också de 20 extra ändringsbudgetar som regeringen under pandemins år 2020 och 2021 lade fram på riksdagens bord. Fokus för mitt arbete då var att se till att säkra att hälso- och sjukvården hade de resurser den behövde, att stötta livskraftiga företag, att investera i trygg omställning för människor som trots de här åtgärderna ändå drabbades av krisen och att säkra en grön återstart.

I rollen som budgetstatssekreterare deltog jag ofta vid mötena i gruppen för strategisk samordning, GSS. Men mötena leddes då av dåvarande statssekreteraren i Justitiedepartementet, Elisabeth Backteman. Men sedan den nuvarande regeringen tillträdde är det jag som leder krishanteringsarbetet och därmed också GSS.

Låt mig börja med att säga något generellt om Regeringskansliets krisorganisation. GSS samordnar krishanteringen på strategisk nivå, och syftet med mötena är att ge deltagarna en gemensam lägesbild och samordna krishanteringsarbetet. GSS består av de statssekreterare i de departement vars verksamhetsområden berörs av en kris. Det innebär att vilka som deltar i de här mötena varierar mellan kriser men ibland också inom ramen för en och samma kris.

Ett exempel är den pågående säkerhetspolitiska krisen med anledning av Rysslands invasion av Ukraina. I samband med den har vi hållit möten i GSS om bland annat flyktingsituationen, cybersäkerhet, livsmedelsförsörjning och energifrågor.

För att kunna få fram en bra lägesbild är tillgången till information avgörande. GSS ber ofta fackdepartementen att ta fram faktauppgifter, kartläggningar eller analyser av en viss fråga. Dessa tas fram antingen direkt av det berörda departementet eller via deras myndigheter. Ofta återrapporteras den här informationen vid ett kommande möte i GSS eller så kompletterar den nästa lägesbild.

GSS är dock inte ett beslutsorgan, och den är heller inte beredningsorgan. Även under en kris är det ansvarigt departement som arbetar fram varje förslag till regeringsbeslut eller andra ställningstaganden från regeringens sida. Och även under en kris är det regeringen som styr riket, och det är regeringen som fattar beslut. Vill man ta del av olika former av underlag för beredningen av enskilda sakfrågor ska man därför vända sig till fackdepartementen, inte till GSS.

Vidare: I GSS redovisar departementen pågående arbete, och GSS kan identifiera behov av ytterligare åtgärder som då hanteras vidare av departementen enligt vanliga rutiner.

Låt mig ge ett exempel på relationen mellan GSS och fackdepartementen. Under den pågående flyktingsituationen har vi på mötena med GSS till exempel identifierat att ett jämnt mottagande av flyktingar mellan landets kommuner är viktigt för att hantera krishanteringen på kort sikt men också på lång sikt. Det har vi pratat om i GSS som en viktig fråga för krishanteringen. Men hur man sedan ... Vilka åtgärder man vidtar för att få fram en sådan jämn fördelning mellan landets kommuner är en fråga som har tagits tillbaka till ansvarigt departement – i det här fallet Justitiedepartementet – som sedan har lett beredningen av frågan.

Det är ett exempel på ansvarsfördelningen mellan GSS och fackdepartementen.

Inför mötena i GSS genomförs möten i expeditionschefskretsen, och dessa möten leds av chefstjänstemannen för krishantering. Den samlade bild av läget

som tas fram vid GSS förmedlar i normalfallet jag i egenskap av ordförande för GSS till regeringen vid allmän beredning. Jag kan också i det sammanhanget ta upp behov av ytterligare åtgärder som har identifierats av GSS.

Fru ordförande! Regeringskansliets krishanteringsorganisation började utvecklas efter tsunamikatastrofen. I november 2005 tog den dåvarande socialdemokratiska regeringen initiativ till att inrätta en enhet för beredskap och analys som skulle tillhandahålla omvärldsbevakning dygnet runt. I januari 2007 tillsatte sedan den dåvarande moderatledda regeringen en utredare för att ta fram ett förslag till organisation för krishantering i Regeringskansliet. Utredaren lämnade sin rapport i november samma år.

I januari 2008 inrättades kansliet för krishantering, GSS och även funktionen statssekreterare i beredskap. Sedan dess har Regeringskansliets krisorganisation varit i stort sett oförändrad. Det har dock skett några förändringar. En sådan som har skett är att kretsen av vilka som närvarar vid GSS har utökats. Sedan 2010 närvarar också berörda expeditionschefer, och inte bara statssekreterarna, i syfte att säkerställa en snabb informationsöverföring tillbaka till departementen.

Dessutom har, vilket jag tror att många av er vet, den organisatoriska placeringen av krishanteringskansliet periodvis förändrats. I samband med regeringsskiftet 2014 flyttades det från Statsrådsberedningen till Justitiedepartementet, och i samband med att Magdalena Andersson tillträdde som statsminister i november har det flyttats tillbaka till Statsrådsberedningen.

För att ha överblick över arbetet i krisorganisationen sammanställer kansliet för krishantering löpande information om möten som hålls i GSS. Här framgår bland annat när respektive möte hölls och vad som var huvudsakligt fokus för respektive möte.

Under pandemin var det så många möten – det har ni precis pratat om – så att krishanteringskansliet också upprättade en krisdagbok för dessa möten. Det har dock inte förts några formella minnesanteckningar från mötena vid GSS fram till nu, vilket jag strax återkommer till. Det kan också nämnas att det alltid förs en loggbok över kriskoordineringscentralens löpande kontakter.

Fru ordförande! Coronakommissionen lämnade en rad rekommendationer i sitt slutbetänkande. När det gäller dokumentation menar kommissionen att denna har stor betydelse för uppföljning, utvärderande och lärande när krisen väl är över. Därför har jag nu tagit initiativ till att komplettera Regeringskansliets rutiner. Sedan den 28 februari förs formella minnesanteckningar vid GSS.

Därmed är jag beredd att svara på era frågor.

Ordföranden: Tack för det! Det är Moderaterna som är anmälände parti, så jag ger ordet till mig själv till att börja med.

Jag vill börja med att ställa en likartad fråga som jag ställde till statssekreterare Maja Fjaestad. Den grundar sig i den kritik som Coronakommissionen kommer med i sitt slutbetänkande, att man anser att regeringens ledarskap under pandemin har brustit. Man menar att trots att det fanns ett

uppenbart behov av ett tydligt nationellt ledarskap så tycks regeringen inte ha tagit den här ledarrollen.

Så jag vill fråga statssekreteraren: Vem eller vilka var det, skulle du säga, som bestämde hur Sverige skulle hantera pandemin och vilka åtgärder som skulle vidtas? Vem var motorn i det här arbetet? Var det ni i lilla GSS? Där vet jag att du har haft två olika roller. Eller var det departementen? Eller var det myndigheterna?

Kommissionen menar att inte minst de inledande åtgärderna vidtogs för sent. Man menar också att smittskyddshanteringen var senfärdig och att till exempel sportlovsresenärerna 2020 borde ha fått ett mer direkt mottagande och en mer direkt hantering, att man skulle hanterat det. Enligt din bild: Var avsaknad av ett tydligt ledarskap inledningsvis förklaringen till att så få åtgärder vidtogs där i början?

Emma Lennartsson: Tack så mycket för frågan! För oss som jobbar i Regeringskansliet men också för allmänheten, hoppas jag, finns det inte någon som helst otydlighet om Sveriges grundlag. Det är regeringen som styr riket, och det är regeringen som fattar beslut.

Precis som min kollega Maja Fjaestad sa i utfrågningen här precis innan är det inte heller otydligt för något av statsråden i Sveriges regering vem som leder regeringen. Det är statsministern som leder regeringen. I Regeringskansliet finns det inte heller någon otydlighet att när det gäller sakfrågorna är det Statsrådsberedningen som står för ledning och samordning i Regeringskansliet.

Jag ser inga otydligheter i denna fråga om ledning.

Ordföranden: Tack för det! Då har jag en annan fråga kopplad till din roll på Finansdepartementet.

I Coronakommissionen kom det fram uppgifter om att Finansdepartementet självt bland annat gjorde egna modelleringar för smittspridning och tog fram egna modeller. Det låter väldigt intressant. Vad var syftet med dessa? Hur kommer det sig? Vad var anledningen till att det tog tid innan ens förekomsten av dessa uppdagades?

Emma Lennartsson: Tack så mycket, Karin! Jag träffade Coronakommissionen tillsammans med min dåvarande statssekreterarkollega Max Elger. Vi träffade Coronakommissionen för att prata just om Finansdepartementets arbete under coronakrisen. Det var min kollega Max Elger som hade ansvar för den ekonomiska avdelningen som står för prognosarbetet, så om man har väldigt mycket detaljerade frågor kring det hänvisar jag till honom.

Jag kan säga på ett mer övergripande plan att i Finansdepartementet är en väldigt viktig utgångspunkt för den ekonomiska politiken just prognoserna och vad som händer med ekonomin framåt. Det är själva utgångspunkten för hur man ska bedöma hur mycket finanspolitisk stimulans som är rimlig. I den här pandemin gjorde vi väldigt mycket analyser kring hur den här ekonomiska krisen skilde sig från tidigare ekonomiska kriser.

En väldigt viktig utgångspunkt för oss i krisarbetet var just att den här ekonomiska krisen som vi såg framför oss i början av coronapandemin inte var orsakad av ekonomin själv. Det var verkligen ett skolboksexempel på en extern chock. Det var någonting som inte var orsakat av obalanser i någon bransch eller i någon struktur, utan det var verkligen en extern chock som drabbade hela ekonomin. Det var en väldigt viktig ingång för oss i arbetet med att stötta livskraftiga företag. Det var liksom inte problem i ekonomin som hade orsakat det här, utan det var någonting helt annat.

För att kunna göra ekonomiska bedömningar behöver man kunna göra ekonomiska prognoser. Vi har otroligt skickliga ekonomer i Finansdepartementet som är prognosmakare. De är verkligen bland de bästa i Sverige på att göra ekonomiska bedömningar, får man säga. Men våra medarbetare hade kanske inte riktigt den erfarenheten av just epidemiologi som man kanske har på andra håll i svensk förvaltning. Det är klart att när det kom en stor extern chock som handlade om någonting helt annat än vad man är van vid att analysera i Finansdepartementet är det klart att våra medarbetare, för att kunna göra sina prognoser, var tvungna att söka extern kunskap utanför själva Finansdepartementet. Det gjorde de, och exakt alla turer kring hur det gick till är jag inte insatt i. Men jag tycker att det var självklart att de skulle göra det.

Däremot tror jag att det har blivit någon liten oklarhet. Det var ju inte så att de gjorde egna smittspridningsprognoser, utan det de gjorde var att skaffa sig kunskapsunderlag. Vi utgick ju från Folkhälsomyndighetens prognoser när det gäller smittspridning. Sedan kunde det vara så att en ekonomisk prognos som skulle vara med till exempel i vårpropositionen kanske inte sammanföll i tid, och då var man tvungen att kunna hantera den frågan ändå.

Där tror jag att det har rätt någon liten oklarhet. Men i grund och botten tycker jag att det är självklart att Regeringskansliets tjänstemän som har olika ansvarsområden, till exempel i Finansdepartementet att göra ekonomiska prognoser, skaffar sig de fakta och den kunskap som de behöver för att kunna utföra sitt arbete.

Ordföranden: Det är inte det vi ska avgöra här och nu, utan det är att de fanns och vad de användes till. Det är oftast ett finansdepartements uppgift att hela tiden få så mycket information som möjligt. Men det som naturligtvis väcker våra frågor är ju varför man först sa att de inte fanns när det ställdes frågor kring dem och om det var fler som fick ta del av dem. Vi kommer tillbaka till det i nästa ärende om kontakten med kommissionen. Men frågorna glider lite ihop.

Per-Arne Håkansson (S): Ordförande! Vi har ett digert material som vi har kunnat gå igenom där vi även har tittat på Coronakommissionens slutsatser. Där nämns att Coronakommissionens bedömning är att Sverige i ett globalt och europeiskt perspektiv har klarat sig förhållandevis väl under pandemin. Det finns ändå anledning att titta närmare på de frågeställningar som har lyfts här, och då är det framför allt dokumentation och arbetsformer för GSS.

Emma Lennartsson tillträdde i den nya rollen som GSS-ledare i månads-skiftet november/december 2021. Fanns det någonting som Emma

Lennartsson tänkte utifrån en förnyad syn på arbetet, eller ni följde den ordning som tidigare hade gällt från 2008 som det hänvisas till här?

Emma Lennartsson: Tack så mycket för frågan! När jag tillträdde min nya befattning i månadsskiftet november/december hade jag inte någon bild av att jag skulle göra några förändringar i krishanteringsarbetet, utan jag hade just bilden av att här har det varit ungefär samma rutiner sedan tidigare. Jag vill verkligen poängtera att det inte är så att det inte skett någon dokumentation. Det har ju skett dokumentation, till exempel varje möte som har hållits i GSS och vad det huvudsakligen har handlat om. Det har också förts en loggbok i krishanteringskansliet.

I samband med att vi tog emot Coronakommissionens betänkande tryckte de däremot väldigt hårt just på behovet av minnesanteckningar i GSS. Jag tänkte att det väl inte är en helt orimlig rekommendation, och därför har jag undersökt om det var formellt möjligt att ändra på detta. Det var det, och då har jag bett krishanteringskansliet att börja med sådana här formella minnesanteckningar.

Per-Arne Håkansson (S): Tack för svaret! Jag förstår och det har sagts att det har varit ett ganska snabbt informationsutbyte och informations- och beredningsarbete, en halvtimme om dagen, för att stämma av information med varandra och kunna agera och vara handlingskraftig i en pågående kris. Hur ser Emma Lennartsson på detta med dokumentation? Kan det rent av vara så att effektiviteten på något sätt hade påverkats om man hade lagt den tonvikt vid dokumentation som framhålls här?

Emma Lennartsson: Det här är en väldigt intressant fråga. Vi i Regeringskansliet har ungefär samma budget varje år, och det är otroligt viktigt att vi använder våra resurser på bästa sätt så att regeringen verkligen kan styra riket. Därför är det väldigt viktigt att vi jobbar med effektivitetsfrågor.

Jag har inte bilden av att det krävs dokumentation från de här mötena för att inte tappa bollar, om man uttrycker sig på det sättet, för precis som Maja Fjaestad redogjorde för finns det två strukturer för de här mötena: dels finns tjänstemannastrukturen, dels finns vi statssekreterare. Då finns det liksom två kanaler för att fånga upp frågor som väcks eller frågor där man vill att någon ska ta med en fråga tillbaka till departementet. Jag uppfattar därför inte att det behövs av det skälet.

Jag tror dessutom att all form av dokumentation kräver lite tid, så jag tror kanske inte att det kommer att vara klart momentant när ett möte slutar. Ofta är kriserna korta och går fort, så jag är inte säker på att dokumentationen kommer att kunna användas på det sättet i framtida kriser heller.

Däremot tror jag att det kan finnas en poäng för framtida kriser i mer av lärande: Vad var det som hanterades i GSS, och vad var det som hanterades i ordinarie strukturer? Det tycker jag kanske också att de här frågorna som vi har fått från Coronakommissionen, inte minst diskussionerna som var ganska sent i deras process ... När det gäller många av de handlingar som de fick ut sent i processen hade de trott att svaren på deras frågor fanns i krishanterings-

organisationen, men ofta var det så att svaren kanske fanns på fackdepartementen. Där har det kanske rått lite oklarhet, och finns det då minnesanteckningar i GSS kanske det blir lättare, när man ska lära av krisen, att mer kunna följa arbetet.

Det kan alltså vara en poäng. Då handlar det mer om den långsiktiga effektiviteten, därför att lärande är ju viktigt för den långsiktiga effektiviteten.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaren på frågorna! Jag återkommer till dokumentationen i GSS. Som jag har förstått det fanns det en stående dagordning. Du var ordförande, men ni hade ingen sekreterare eller någon som skrev ned, utan det var upp till var och en från de olika departementen att göra sina egna minnesanteckningar.

Ni gjorde en problemformulering där i GSS och sa att det här måste vi titta på. Så skickades frågan vidare till respektive departement som hade med det att göra och bereddes vidare där, och sedan kanske det kom något förslag. Men det var ju väldigt mycket frågor, och det var möten hela tiden. Jag ser det som jättesvårt med ett styrelsemöte eller vad som helst då det liksom inte antecknas vem som ska göra vad och varför och hur. Även när vi sitter på våra utskottsförmöten för ju alla anteckningar och så där. Jag har därför väldigt svårt att riktigt förstå hur ni fick det hela att hänga ihop utan att göra anteckningar.

Emma Lennartsson: Jag kan inte kommentera din egen upplevelse; jag kan bara svara för mig själv.

Under pandemin var jag budgetstatssekreterare och hade ett stort ansvar i att bereda alla de extra ändringsbudgetar som togs fram. Jag hade väldigt mycket kontakter med mina statssekreterarkollegor både när vi träffades inom ramen för GSS och när vi ringde varandra eller träffades i andra sammanhang. Ofta i sådana samtal säger man att ”jamen, jag tittar på det här, och du tittar på det här”. Det kan säkert ha hänt att jag tappade bort någon boll vid något tillfälle, och då kanske man träffas igen och kommer på det.

Generellt är min bild ändå att regeringsarbetet har funkade väldigt väl och att det inte har varit något problem. Om vi tittar på GSS-mötena så var, precis som jag sa, både jag som budgetstatssekreterare där och också Finansdepartementets expeditionschef. Vi var alltså två personer som närvarade vid samma möte, och det stärkte väl sannolikheten att vi skulle komma ihåg vad vi tog på oss att ta tillbaka till departementet.

Precis som jag svarade på Per-Arne Håkanssons fråga tror jag att minnesanteckningar nog kommer att komma lite för sent i ett sådant här krisskede för att kunna ha en avgörande betydelse för just den typen av uppföljning.

Linda Modig (C): Ordförande! Vi hörde statssekreteraren här tala varmt om prognosverktyget som är en viktig utgångspunkt för Finansdepartementet. Det gör mig lite fundersam, eftersom man i Regeringskansliets vägledning för krishantering betonar just vikten av dokumentation. Den är från 2015, så jag tänker att den kunskapen som Coronakommissionen kom med nu några dagar innan det här nya beslutet fattades om att börja dokumentera

minnesanteckningar från GSS ju har funnits med sedan tsunami-kommissionen. Den fanns också i granskningen av transportstyrelseskandalen.

Det är ingen ny kunskap. Hur kommer det sig att man väntar till Coronakommissionen när det ändå ligger i kansliets egna riktlinjer och egen vägledning?

Emma Lennartsson: Tack för frågan! Krishanteringsarbetet har ju dokumenterats. Dels har det funnits den här loggboken som krishanteringskansliet har fört, dels har varje möte i GSS dokumenterats när det har hållits och vad som har varit huvudsakligt tema. Det är alltså inte så att man inte har tagit hänsyn till de tidigare granskningar som har gjorts. Nu kommer vi att dokumentera på ytterligare ett sätt.

Jessica Wetterling (V): Tack så mycket och tack för dina utförliga svar hittills! Jag har två frågor, och den ena är ganska kort.

Maja Fjaestad uppgav precis att hon i sin roll som statssekreterare inte fått ta del av de här anoterade dagordningarna. Du har ju både varit statssekreterare och gått på de här GSS-mötena, och nu har du ledningen för dem.

Så jag tänkte först fråga om du i din roll som statssekreterare, på samma sätt som Maja Fjaestad, inte har fått ta del av dessa anoterade dagordningar.

Min andra fråga handlar om det här krishanteringskansliets placering som ju har förändrats sedan du blev ansvarig. Utifrån dina tidigare erfarenheter, vilka skillnader ser du att det finns just med placeringen och att den numera är i Statsrådsberedningen?

Emma Lennartsson: Tack för frågan! Det är väldigt många olika roliga aspekter av kriser som man kan diskutera.

Om jag börjar med din sista fråga om placeringen av krishanteringskansliet skulle jag säga att det finns fördelar med olika sätt att göra detta på. När krishanteringskansliet flyttades till Justitiedepartementet 2014 var en stor fördel med det att man samlade regeringens och förvaltningens krishanteringsarbete, därför att det är Justitiedepartementet som är ansvarigt departement för MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, som alltid är inblandad i varje kris. Då fanns det en gemensam krishantering, att man hade krishanteringskansliet organisatoriskt i Regeringskansliet på samma departement som också är ansvarigt för MSB som samordnar myndigheternas arbete. Det fanns en stor fördel med det.

Sedan är det ganska många kriser där både polisen och Säpo är inblandade, och även de finns organisatoriskt i Justitiedepartementet. Så det fanns stora fördelar med den placeringen.

Sedan finns det en annan fördel med den placering som vi nu har, att det är Statsrådsberedningen, och det är att man leder från Statsrådsberedningens sida. När krishanteringskansliet är i SB blir det så att Statsrådsberedningen leder både arbetet i sak och i process i en kris. Det blir gemensamt, och det är också en fördel. Men hur man viktat detta mot varandra tror jag är upp till varje statsminister. Det finns fördelar med båda varianterna.

Sedan har vi frågan om annoterade dagordningar. När jag var budgetstatssekreterare såg jag inte heller dessa annoterade dagordningar, utan det är helt enkelt talepunkter som jag får som ordförande för mötet och som krishanteringskansliet tar fram.

Ni har kanske varit ordförande vid något möte där ni har fått talepunkter i något sammanhang. Då kanske ni vet att man ibland följer de talepunkter som man får, och ibland pratar man fritt. Jag tror att det kan vara lite olika beroende på vilket möte det är, vilket humör man är på eller lite grann hur man är lagd som person. Jag har en tendens att inte följa talepunkter utan prata mer fritt. Men jag har noterat att jag nu får talepunkter inför mötena. Och ibland följer jag dem, men oftast inte. Men det var först när jag började leda mötena i GSS som jag har sett dem och också vet om att de finns.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Tack, statssekreteraren, för svaren så här långt! Som jag hör skedde någonting väldigt viktigt den 28 februari när GSS under din ledning började föra dagboksanteckningar. Det bör ha varit viktigt. Då skulle jag vilja veta mer om hur du kom till detta beslut. Var det genom instruktion från statsministern eller möjligen andra statsråd? Var det genom ditt eget övervägande? Du har gläntat lite grann på tidigare frågor här hur du tänkte. Men vill du gå i detalj där, därför att det hjälper oss att förstå hur man lär sig från tidigare misslyckanden eller tillkortakommanden och gör det ännu bättre nästa gång?

Emma Lennartsson: Tack för frågan. Det var på eget initiativ, på mitt initiativ, som jag ställde frågan. Men självklart har jag diskuterat frågan med ett antal personer i Regeringskansliet. Men det var på mitt eget initiativ.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Skulle du med den överblick som du har nu säga att dokumentationen är bättre nu? Svarar den på frågan: Vad hanterades i GSS, och vad hanterades i ordinarie strukturer, såsom du tidigare formulerade vad det skulle kunna vara? Är det tillfredsställande nu?

Emma Lennartsson: Tack för alla frågor! Nu vet ni att det inte har gått så lång tid sedan den 28 februari. Det har gått drygt en månad – en och en halv – så jag tror att vi får utvärdera detta längs resans gång. Jag vågar inte uttala mig riktigt om detta än, utan det är väl en sak som vi får utvärdera framåt och fortsätta att lära oss.

Nina Lundström (L): Jag har lite följdfrågor kring detta med hur den samlade bilden av läget tas fram. Vem ansvarar för lägesbilden rent formellt? Och var är den så kallade samlade bilden dokumenterad? Vad kan en lägesbild innehålla? Är det exempelvis den lägesbilden som har varit underlag för Finansdepartementets fortsatta arbete, eller har de tagit fram andra lägesbilder för sina prognoser och det som statssekreteraren utvecklade kring Finansdepartementets roll?

Emma Lennartsson: Det här med lägesbilder är en väldigt viktig del av krishanteringen, tycker jag, därför att det är väldigt viktigt att man från flera departement, flera personer och även för regeringen har en samlad lägesbild

av hur man bedömer en kris här och nu. Så jag tycker att det här verkligen är en viktig del i krishanteringsarbetet, att säkra att vi har en bra lägesbild.

Det är krishanteringskansliet som leder arbetet med att ta fram lägesbilder i Regeringskansliet. Men det är också så att de stämmer av den och bereder den med berörda departement. Precis som att allt krishanteringsarbete påverkas av vilken kris det är; så är det olika vilka de stämmer av med. Men i pandemin har självklart Socialdepartementet varit väldigt viktigt. Men de delar i lägesbilden som har handlat mer om andra frågor kanske har stämts av med andra departement. Men det är krishanteringskansliet som leder arbetet med att ta fram lägesbilder.

Sedan vid GSS får vi denna lägesbild presenterad för oss. Då kan man ställa frågor om lägesbilden eller komplettera lägesbilden. Då kan lägesbilden förändras ... Nu har vi precis gått igenom en väldigt långvarig kris. Då är det så att lägesbilden förändras. Ibland tas det fram lägesbilder varje dag, ibland kanske varje vecka. Då kanske de frågor som kommer vid en lägesbild gör att man då kompletterar lägesbilden till nästa vecka så att den utvecklas över tid. Men det är krishanteringskansliets uppgift att hålla samman arbetet med lägesbilden.

Nina Lundström (L): Men ska man ändå tolka det som att GSS ändå har kunnat påverka lägesbilden genom att det ändå har varit ett organ för informationsutbyte och diskussioner? Har det påverkat lägesbilden?

Min andra fråga är: Fanns det några formella hinder mot att kunna börja föra minnesanteckningar? Krävdes det några beslut eller några formalia för att kunna införa minnesanteckningar?

Emma Lennartsson: När det gäller formalia kring minnesanteckningar har det inte krävts några särskilda beslut, utan vi har bara kunnat börja göra det.

När det gäller lägesbilden vill jag poängtera att lägesbilderna har tagits fram av krishanteringskansliet. De har beretts med berörda departement. De har redovisats vid GSS, och då har deltagarna vid GSS kunnat ställa frågor och komplettera lägesbilden.

Sedan är det också så att ibland vid större kriser eller i olika skeden i kriser föredras den här lägesbilden också i andra sammanhang, till exempel för regeringen vid allmän beredning. Då kan de också ställa frågor kring lägesbilden. Det är också så att den här lägesbilden inte är ett exklusivt dokument bara för GSS i Regeringskansliet, utan den har man också möjlighet att sprida vidare i sina departement. Då kan det också komma in frågor från andra håll.

Ja, det har funnits möjligheter för dem som sitter i GSS att ställa frågor och därmed påverka den aktuella lägesbilden och framtida lägesbilder. Men det har inte varit exklusivt för GSS, utan det har funnits många som har kunnat göra inspel till lägesbilden.

Camilla Hansén (MP): Fru ordförande! Jag tackar statssekreteraren för föredragning och svar. Jag har fått mina frågor besvarade.

Ordföranden: Om det finns ytterligare frågor i detta ärende har vi utrymme för det innan vi går vidare till nästa ärende.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Det har varit intressanta utfrågningar som utskottet har haft så här långt. Vi har haft möjlighet att fråga ut tidigare statssekreteraren Backetman, som beskrev GSS roll som en plats för informationsutbyte. För en liten stund sedan fick vi möjlighet att fråga ut statssekreterare Maja Fjaestad, som kompletterade den beskrivningen med att man också kunde formulera problem och problemställningar i GSS. Nu får vi träffa statssekreterare Lennartsson, som ytterligare vidgar beskrivningen av vad GSS har haft för roll med att beskriva att man där också samordnade krishanteringens på strategisk nivå, identifierade åtgärder och kunde begära information från olika departement.

En fråga som man ställer sig när man tittar på detta och lyssnar på de olika statssekreterarna som beskriver detta är: Har ni säkerställt att ni har en gemensam bild av vad GSS har för roll, i och med att jag upplever att det finns lite dissonans när vi lyssnar på de olika statssekreterarna och hur man beskriver uppgiften?

Min andra fråga är: Går det att stoppa in högkompetenta och högpresterande statsjästemän eller statssekreterare med så stora ansvar i ett rum varje dag under en kris utan att de börjar ta initiativ och leda i krisen på något vis? Det framstår för mig som en svår situation att för så centralt placerade personer befinna sig i samma rum och regelbundet ha en kontinuerlig dialog utan att det leder till en rad olika initiativ som i praktiken leder krisen.

I den kontexten: Konstitutionsutskottet skriver redan i sitt betänkande 2005/06:KU8 om flodvågskatastrofen att utskottet vill framhålla att dokumentation även av möten av mer informell karaktär är värdefull, dels för internt bruk men också för att säkerställa att det inte uppstår osäkerhet om vad man har kommit fram till och för att snabbt kunna vidareförmedla viktig information från mötet, dels för att i ett senare skede kunna underlätta granskning av händelseförloppet.

Och nu börjar man dokumentera den 28 februari. Kan statssekreteraren bara förklara för mig hur allt det här hänger ihop – att man inte har lett någonting inom den här gruppen, det har varit informella möten som man inte har dokumenterat – i ljuset av konstitutionsutskottets betänkande redan då?

Emma Lennartsson: Det var många frågor i samma frågeställning.

När det gäller bilden av GSS och vad vi gör tror jag att var och en av oss känner att det är viktigt att ge er i konstitutionsutskottet en bra bild av hur dessa möten går till och vad som tas upp. Det är ingenting av det som jag säger som motsäger det som Backetman har sagt eller det som Fjaestad har sagt, utan jag tycker att den bild som vi ger tillsammans tror jag ger er – det är min förhoppning – lite exempel så att det blir tydligare för er vad det är som vi gör i den här gruppen för strategisk samordning. Det är helt det som är vår ambition. Det är min ambition, och jag är relativt säker på att det även är mina kollegors ambition.

Går det att stoppa in så här många statssekreterare i samma rum utan att man tar över ledningen av riket? Ja, det gör det. Det är regeringen som styr riket i en kris. Det är inte så att bara för att jag träffar mina statssekreterarkollegor utmanövreras Sveriges regering. Så är det inte.

Däremot kan man säga som så, precis som min kollega Fjaestad var inne på i den tidigare utfrågningen, att vi har träffats väldigt ofta i GSS. Och inom ramen för GSS har vi delat information och pratat om olika problemställningar och så vidare. Sedan kanske man samtidigt håller på och bereder enskilda ärenden. Då kanske man kan passa på att prata om det precis när mötet är slut och man går tillbaka i kulverten till nästa möte. Det blir alltså ett sätt att ha daglig kontakt, därför att det var otroligt många ärenden som bereddes under den här tiden. Det var otroligt många regeringsbeslut.

Jag kan säga att när jag höll på med de 20 extra ändringsbudgetarna hade jag otroligt många frågor hela tiden som jag behövde stämma av med mina andra statssekreterarkollegor därför att det var en sådan enorm ärendemängd jämfört med hur ett normalläge ser ut. Då var det bra att veta att jag i alla fall någon gång om dagen vet att jag får tag i mina kollegor. Det var liksom en positiv bieffekt av GSS, men det handlade inte om själva GSS-mötet.

Erik Ottoson (M): Jag ställer om den sista frågan: Varför är det viktigt att dokumentera nu men inte då?

Emma Lennartsson: Det har alltid skett dokumentation, och det har jag varit inne på tidigare. Men jag kan understryka det en gång till. Varje möte i GSS har hela tiden sedan GSS inrättades 2008 dokumenterats. Det har dokumenterats när det har hållits och huvudsakligt innehåll. Därutöver har det också dokumenterats en loggbok där krishanteringskansliet har dokumenterat alla sina aktiviteter i själva kriskoordineringscentralen.

Det har alltid skett en dokumentation. Det vi gör nu är att vi utvecklar den ytterligare ett steg, och det tycker jag är rimligt efter Coronakommissionens betänkande och rekommendation.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Min fråga går egentligen utöver vad vi nu försöker reda ut med dokumentation. Men jag vill ändå ge statssekreteraren möjligheten att reflektera på ett övergripande plan, mer av ett helikopterplan.

Vi har ju kommit igenom – tror vi – pandemin, och krishanteringen där har vi hunnit lära något av. Beslutet den 28 februari var en bit av det, och det finns också andra beslut. Skulle statssekreteraren vilja använda det här som en möjlighet att göra övergripande reflektioner utifrån den horisont som hon har haft under den här krisen? Det är ändå 18 000 döda, och det är ändå en massiv kritik mot hur inte minst början av pandemin hanterades av regeringen.

Vilka slutsatser drar Emma Lennartsson? Det går utöver det som ärendet handlar om, och jag förstår att det är en oväntad fråga. Men jag vill ändå ge henne ett tillfälle att svara på den.

Emma Lennartsson: Det är en stor fråga. Jag tror att alla vi som på något sätt har varit inblandade i pandemin verkligen har ett stort behov av att utvärdera och lära av pandemin.

Under pandemin var mitt främsta ansvar att jobba med den ekonomiska krisanteringen. Jag kan säga att det verkligen inte var självklart vilken typ av åtgärder vi skulle vidta eller hur ekonomin skulle utvecklas. Vi satt där i mars 2020, börserna föll med 40 procent och vi hade en känsla av att det här kunde bli den största ekonomiska krisen sedan andra världskriget. Vi tittade ganska snabbt på vad man hade vidtagit för åtgärder i den tidigare stora ekonomiska krisen, finanskrisen 2008, och vi insåg att de åtgärderna ... Många av dem gjorde vi och kopierade, men det var inte alls tillräckligt, för det här var en så himla mycket större kris.

Det finns också otroligt mycket att reflektera över i och med att det var en så långvarig kris. Precis som ledamoten påpekar är vi ju inte igenom den än. Det är fortfarande covid på många håll, inte minst globalt. Det är inte heller så att vi kan säga check och att det klart. Vi får väl se Coronakommissionen som ett startskott, men jag tror att vi kommer att behöva utvärdera den här krisen på många olika sätt under många år framöver. Och det ser jag verkligen fram emot.

När det gäller regeringens krisantering som helhet är det kanske ännu svårare för oss som har varit mitt uppe i det att faktiskt ha perspektiv ännu eftersom vi inte riktigt är igenom det. Men om det är någonting jag vill lyfta fram är det att även om det har varit väldigt, väldigt tråkigt att ta del av anhöriga som har gått bort i covid och så under krisen kan man ändå se som helhet nu efter två år av kris att Sveriges överdödighet ändå är relativt låg jämfört med många andra länder. Det är väl i alla fall ett betyg på krisanteringen under krisen.

Nina Lundström (L): Ordförande! Jag har en följdfråga som handlar om det som statssekreteraren tar upp om att dokumentation har funnits tidigare, oavsett minnesanteckningarna i GSS, samt att även om man nu för minnesanteckningar finns ju risken att de kommer för sent om mötena löper på väldigt tätt inpå varandra.

Vad är då syftet med minnesanteckningarna? Jag tänker att syftet också torde kunna påverka innehållet i dem. Vad är syftet med minnesanteckningarna?

Emma Lennartsson: Syftet för min del är att bättre kunna lära av krisen efteråt.

Ordföranden: Vi lämnar ärende G33 och går vidare till den sista ärendegruppen, som vi kallar för granskningsärende 30 och 32, Regeringens och socialministerns agerande i förhållande till Coronakommissionen.

Vill statssekreteraren göra en kortare inledning även i denna ärendegrupp? Vi tar frågor efter det.

Emma Lennartsson: Fru ordförande och ärade ledamöter! Som redan framgått har jag haft min nuvarande funktion i drygt fyra månader. Jag ska ändå göra ett kort försök att ge en övergripande bild av hur Regeringskansliet har verkat för att Coronakommissionen skulle kunna skaffa sig en helhetsbild av hur regeringen har hanterat pandemin och dess effekter.

För att möjliggöra för kommissionen att få del av det material som de behövde beslutade regeringen i maj 2021 om två förordningar. Det handlar dels om en förändring i offentlighets- och sekretessförordningen, dels om en ny förordning om uppgifter från myndigheter till kommissionen.

För att kunna följa regeringens beslutsfattande har varje departement varje vecka gjort sammanställningar över vilka regeringsbeslut som har fattats med anledning av pandemin och vilka som inte har gjort det. Varje vecka har man gjort en särskild sammanställning: Det är de här regeringsbesluten som är fattade med anledning av pandemin för att kunna underlätta för kommissionen att följa regeringens beslutsfattande med anledning av pandemin. Sedan september 2020 har kommissionen fått del av de här sammanställningarna varje månad.

Vidare har Coronakommissionen, som jag tidigare var inne på, fått del av en så kallad krisdagbok som kansliet för krishantering har fört under de två gångna åren. När Coronakommissionen fick del av den omfattade den uppgifter om sammanlagt omkring 600 samordningsmöten och vad som hade varit fokus för mötena i GSS.

Coronakommissionen har därutöver kunnat intervjua alla statsråd och tjänstemän i Regeringskansliet som de har önskat. Jag och min dåvarande statssekreterarkollega Max Elger intervjuades till exempel av kommissionen den 29 september förra året. Inför det mötet hade vi tagit fram sammanfattande tabeller över samtliga ekonomiska propositioner som regeringen hade tagit fram under pandemin och också vilka åtgärder dessa innehöll. Det här var inte något som kommissionen specifikt hade efterfrågat, men vi gjorde det på eget initiativ för att vi ville underlätta för kommissionens arbete.

Kommissionen intervjuade fler av mina statssekreterarkollegor samt ett antal statsråd. När det gäller statsråden träffade de den tidigare och den nuvarande statsministern liksom statsråden Hallengren och Damberg. Dessutom träffade de presschefen och några andra tjänstemän i Regeringskansliet. Mina statssekreterarkollegor Maja Fjaestad och Tobias Gerdås tog dessutom initiativ till ett ytterligare möte med kommissionen i slutskedet av pandemin för att ge ytterligare information.

Inför de här olika intervjuerna har också skriftliga frågor från kommissionen besvarats, och i samband med mötena har en hel del handlingar lämnats över till kommissionen.

Som framgår av de skriftliga svar som Regeringskansliet har lämnat till konstitutionsutskottet har kommissionen utöver de här samtliga regeringsbesluten och krisdagboken också fått mycket annat material. Det har handlat om lägesbilder, det har handlat om dagordningar och det har handlat om ambassadrappporter, planeringsunderlag, presentationsbilder från allmän beredning med mera.

Fru ordförande! En vecka efter att jag tillträdde min nuvarande befattning den 6 december begärde Coronakommissionen att få del av fler handlingar. Efter att begäran hade gått igenom fick kommissionen besked om att de skulle

få del av de handlingar som de specifikt hade efterfrågat, med undantag av två kategorier.

Dels handlade det om intern e-post mellan vissa statssekreterare. Denna fick inte kommissionen ta del av eftersom den inte bedömdes ge en rättvisande eller fullständig bild av regeringens och Regeringskansliets pandemihantering – detta eftersom mejlen bara var en liten del av kommunikationen mellan berörda personer. När kommissionen efter att de hade tagit del av övriga handlingar vidhöll den här begäran fick de besked under julhelgen att de skulle få ta del även av e-posten.

Dels handlade det om enskilda tjänstemäns anteckningar för eget bruk. Dessa fick kommissionen inte ta del av eftersom Regeringskansliet inte förfogar över dessa.

I mitten av januari framgick att kommissionen ansåg att de inte hade fått del av alla handlingar som de behövde för sin granskning. Då tog vi från Regeringskansliets sida initiativ till möte med kommissionen, både på politisk nivå och på tjänstemannanivå. De här mötena, som vi tog initiativ till, resulterade i att kommissionen fick ytterligare handlingar. Det handlade främst om beredningsmaterial från olika ärenden. Det gällde bland annat arbetet med begränsningar av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Det handlade till exempel om bemyndigandelagen och pandemilagen.

Med tanke på att det var ganska sent i processen som Coronakommissionen fick tillgång till en hel del material ställde min kollega Maja Fjaestad, som hon precis berättade om, också en fråga till kommissionen om de ville att utredningstiden skulle förlängas så att de fick mer tid att gå igenom det här materialet, som de hade fått ganska sent i sitt arbete. Då fick vi svaret att de inte ville ha förlängd utredningstid.

Efter att tjänstemännen från Regeringskansliet haft sitt sista möte med företrädare för kommissionen den 7 februari lämnades beskedet att kommissionen inte önskade ta del av något ytterligare material för sin granskning.

Därmed är jag beredd att svara på era frågor.

Ordföranden: Tack för det! Det här ärendet handlar just om utbytet mellan Coronakommissionen och Regeringskansliet som helhet men också naturligtvis, som vi har varit inne på, när det gäller kontakt med myndigheter.

Det här är ju inte vilken kommission som helst, utan den är tillsatt på uppdrag av – om jag får säga så – regeringen själv. Då är det klart att det väcker frågor när vi från Coronakommissionen väldigt tydligt får en beskrivning kring att man inte fick de underlag som man önskade ta del av. I förra veckan beskrev ordföranden inför konstitutionsutskottet hur förtvivlat långsamt det gått att få ut material.

Det är klart att det här väcker frågor. Varför tog det så lång tid? Uppgiften var ju ändå känd, och uppdraget var känt. Den bild som man lätt kan få är: Behövdes det uppmärksammas i medierna innan det blev fart på utlämnandet?

Jag är medveten om att statssekreteraren hade olika uppgifter, men detta var ändå under den tid på slutet som du var ansvarig för GSS, inte minst. Så hur kommer det sig? Varför gick det så förtvivlat långsamt? Det har vi

egentligen inte fått några svar på, men däremot i olika skeden och vad det har ställts frågor om.

Emma Lennartsson: Jag har väldigt svårt att överblicka exakt vad som hände då, när jag var budgetstatssekreterare och den dialog som var mellan Corona-kommissionen och Regeringskansliet före den 30 november 2021. Men jag kan ju överblicka det som har hänt sedan dess.

De ställde en fråga den 6 december, och de fick svar den 20 december. Sedan kom de med lite följdfrågor och vidhöll sin begäran när det gällde e-posten. Då fick de svar på det även under julhelgen, så det var inte så att vi på något sätt försenade den processen. Vi försökte jobba väldigt skyndsamt med de förfrågningar som vi då fick in.

Men när det gäller hela perioden innan jag tillträdde tror jag att det är bättre att ställa de frågorna till andra.

Ordföranden: Men låt oss ta den del som handlade om från december. Från den 6 december och, som jag uppfattade det, till den 17 december svarades det att det inte fanns några handlingar att lämna ut. Det är ändå en ganska lång tid om man tänker på att de hade ganska kort tid på sig, och julen stod för dörren.

Har du några kommentarer till det?

Emma Lennartsson: Nej, det är inte min bild. Vi fick förfrågan den 6 december. Om jag minns rätt – nu blir jag lite osäker här – tror jag att de fick svar den 17 december. Stämmer det med din bild? Ja, det var den 17 december. Det är inte så många dagar; det är elva dagar om jag kan räkna rätt.

Det var en ganska lång lista av handlingar som de hade begärt den 6 december, och det är klart att vi behövde gå igenom den och göra en prövning av vad av detta som kunde lämnas över till kommissionen. Elva dagar inklusive helgdagar – där håller jag inte med om bedömningen att det var väldigt senfärdigt. Tvärtom tycker jag att det var normal hantering.

Dessutom var det ju så att de fick de här beskedet den 17, men de fick ju också handlingarna den 20 december. Från den 6 december tills de fick dem den 20 december ... Där gör jag en annan bedömning.

Ordföranden: Då ska jag återkomma till min fråga kring de modelleringar, smittspridningsmodelleringar, som vi talade om i det förra ärendet.

Som vi förstått det var det första svaret till kommissionen när den efterfrågade de modelleringar som fanns på Finansdepartementet att det inte fanns några sådana. Men sedan, av något skäl, visade det sig att de fanns. Vad kan det bero på? Att man inte har koll på handlingarna eller att man ... Ja, vad kan det bero på? När man frågar efter material och får till svar att det inte finns och det sedan dyker upp är det klart att det väcker frågor.

Emma Lennartsson: Min bild är att vi hela tiden har sagt att våra tjänstemän i Finansdepartementet behövde skaffa sig mer kunskap om smittspridning och hur det går till när smittspridningen ökar, just för att kunna göra så bra ekonomiska prognoser som möjligt.

Det vi dock hela tiden har sagt är att Finansdepartementet inte gjorde några egna prognoser – alltså några egna fristående prognosdokument om

smittspridningen – utan att det här var arbete som gick in i Finansdepartementets ekonomiska prognosarbete, som redovisas fyra gånger per år. Det är i de stora budgetpropositionerna, och sedan brukar det vara två ytterligare tillfällen per år när Finansdepartementet redovisar sina ekonomiska prognoser.

Min bild är alltså att vi har sagt samma sak hela tiden.

Ordföranden: Då vill jag nog ha en kommentar. Om kommissionen säger att de har frågat efter modelleringar och fått svaret att de inte fanns, och sedan fanns de ... Kan du hjälpa oss i KU att tolka det?

Emma Lennartsson: Det kanske är en fråga där jag behöver återkomma, för jag vet inte exakt hur frågan från Coronakommissionen har sett ut. Det har jag inte framför mig; det hade jag inte tagit med mig till den här utfrågningen.

Däremot har jag den här helhetsbilden att vi ... När jag själv och Max Elger träffade kommissionen är min minnesbild att vi berättade om att vi ...

Jag kanske helt enkelt får återkomma i den här frågan.

Ordföranden: Absolut, det ser vi fram emot.

Mikael Strandman (SD): Tack för alla svar!

Jag har en fråga gällande den här förordningen. Det tillkom ju två stycken – en sekretess, men den är ju ganska självklar. Men den andra förordningen, när den tillkom i maj förra året ... Det har ju varit olika uppfattningar om vad den skulle gälla. Coronakommissionen menar ju att de ska få ut allt de begär, i princip. Regeringen hävdar att de bara kan få ut det regeringen har rådighet över och så.

Då undrar jag hur de här skillnaderna i uppfattning har kunnat uppkomma om det inte har diskuterats något. När man gör en sådan här förordning måste man ju titta på dess syfte, och syftet är ju att ... Coronakommissionen är ju inte någon som ska granska konstitutionellt på det sättet, utan det är ju mer att den ska granska hur det blev så här och vad vi kan göra bättre inför framtiden i vår krishantering.

Då undrar jag: Diskuterade ni någonting när den här förordningen skulle göras om hur den skulle formuleras och skrivas och vad som var liksom syftet med den? Då kanske inte den här skillnaden hade uppkommit i vad ni anser ska gälla och vad Coronakommissionen och även vissa statsvetare anser ska gälla.

Emma Lennartsson: Jag vill säga att det är tydligt i den förordning som finns att regeringen har skyldighet att lämna ut uppgifter som man förfogar över. Det är tydligt i förordningen.

Diskussionen kring förordningens utformning skedde mellan Socialdepartementet och kommissionen, så den frågan får ställas till andra. Det var inte jag inblandad i.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaren! Men vad man förfogar över kan ju också vara en definitionsfråga. Även anteckningar som tjänstemännen har gjort har de ju gjort på arbetstid i Rosenbad i egenskap av sin befattning.

Hade det här varit inom någon annan form av ... Inom det privata näringslivet om man ska utreda någonting ber man ju ... Det är ju ändå så att företagen har förfogande över det material som de anställda har producerat på arbetstid.

Någonstans känns det som om ni inte vill lämna ut allting. Ni vet ju också syftet med Coronakommissionen. Det är inte att ställa er konstitutionellt till svars för någonting så som vi gör i KU, utan det är att få en bättre krishantering framdeles. Att ni då på något sätt trilskas med att lämna ut grejer såsom ... De beskrev att från Folkhälsomyndigheten var det inga som helst problem att få ut allt det här. Kan ni kommentera det?

Emma Lennartsson: Min bild är att Regeringskansliet varit väldigt månt om att gå Coronakommissionen till mötes när det gäller att de ska få ut de handlingar de behöver för sitt arbete.

Jag vill verkligen upprepa det som jag sa i min inledning: När vi uppfattade i mitten av januari att de inte hade fått de handlingar de behövde, då tog vi initiativ till ytterligare möten för att säkerställa att de skulle få det. Det vill jag verkligen understryka.

När det gäller förfrågan om så kallade svarta böcker tycker jag att det kan vara bra att stanna upp lite och fundera på vad det handlar om.

Det handlar alltså inte om minnesanteckningar som man skriver om man får i uppdrag att göra minnesanteckningar vid ett möte.

Det handlar inte heller om tjänsteanteckningar. Det är ju så att alla tjänstemän i Regeringskansliet, oavsett om de är politiska tjänstemän eller vanliga tjänstemän, är skyldiga att upprätta tjänsteanteckningar om de får information i en sakfråga som påverkar ett ärendes beredning. Då upprättar man en tjänsteanteckning, och om det skulle ha varit fallet här hade Coronakommissionen självklart fått del av de tjänsteanteckningarna.

Det som de nu frågar efter, det som Regeringskansliet inte har förfogande över, handlar alltså om personliga noteringar. Det är lite olika i vilken omfattning de ens görs.

Jag kan bara gå till mig själv. Ibland när jag går på ett möte antecknar jag, och ibland gör jag inte det. Jag har ingen skyldighet att anteckna när jag går på möten. Jag har inte haft någon skyldighet som budgetstatssekreterare att föra noteringar vid GSS. Ibland har jag gjort det; ibland har jag inte gjort det. Ibland när jag går på ett möte skriver jag ned någonting. Ibland handlar det om det som sägs. Ibland kan det vara att när man sitter på ett möte kommer man på något helt annat, och då skriver man ned det.

Det här handlar ju om personliga anteckningar som man skriver för sitt eget bruk. Det är något helt annat än minnesanteckningar som man upprättar när man får ett uppdrag att göra det. Det är också något helt annat än tjänsteanteckningar. Det vill jag verkligen understryka.

Mikael Strandman (SD): Men i ljuset av att det inte upprättas några formella anteckningar på GSS blir ju de anteckningarna väldigt viktiga. Kan ni förstå det?

Emma Lennartsson: Jag kan förstå att i ljuset av att det inte har gjorts några ... Jag har förstått att Coronakommissionen har varit väldigt intresserad av vad vi har pratat om på GSS. Det skulle man kunna möta på flera sätt.

Jag har noterat att vi är några stycken som har träffat Coronakommissionen. De hade också kunnat hantera det här genom att göra fler intervjuer med oss som deltog på alla de här flera hundra mötena. Det hade varit ett sätt. De har intervjuat mig och några av mina statssekreterarkollegor, men ett annat sätt hade varit att intervjua fler av oss och kanske fler gånger.

Jag kan säga att när jag själv blev intervjuad av Coronakommissionen handlade det väldigt mycket om den ekonomiska krispolitiken. Det handlade lite om GSS. Men de hade kunnat fråga mer, så det hade kunnat gå att tillmötesgå på andra sätt. Det är min bild.

Per-Arne Håkansson (S): Ordförande! Jag konstaterar att det framgår här att Coronakommissionen har fått del av ett stort antal uppgifter och även alla handlingar som den specifikt efterfrågat, utom just det som diskuteras här och som blivit föremål för ytterligare frågeställningar.

Det framkom när Coronakommissionen var här och man hänvisade till att man också hade fått ta del av röstmemor från någon av statssekreterarna och att det hade funnits en del sammanställda minnesanteckningar som man uppfattade som gemensamt sammanställda av statssekreterargruppen.

Man kan reflektera över detta med minnesanteckningarnas betydelse och kanske risken att det, som framgår här, kan vara svårt att begripa dem för en utomstående. Är det utifrån det som man ska se att de här sammanställda anteckningarna också framställdes för Coronakommissionen, på begäran?

Emma Lennartsson: Jag blev lite osäker på själva frågeställningen. Kan du upprepa den?

Per-Arne Håkansson (S): Vi har fått ta del av en hel del saker här som har dokumenterats. Det har varit möten med Coronakommissionen också.

När vi hade Coronakommissionen här och ställde frågor till Mats Melin framhölls det att man också hade fått ta del av anteckningar som statssekreterarna hade gjort utöver den dokumentation som man tidigare hade fått.

Emma Lennartsson: Coronakommissionen har ju fått ta del av en stor mängd material. Det rör sig om ... Utöver alla regeringsbeslut och den här krisdagboken är det en stor mängd handlingar. Här har vi från Regeringskansliet verkligen försökt försäkra oss om att de verkligen har fått allt material som de har begärt.

Precis som jag inledde med ställde vi också en sista fråga i samband med det sista mötet på tjänstemannanivå den 7 februari: Har ni nu fått det som ni behöver för ert arbete? Då fick vi ett jakande svar.

Linda Modig (C): Ordförande! I samband med att statssekreteraren tillträdde som statssekreterare på Statsrådsberedningen och därmed fick ansvaret för Regeringskansliets kansli för krishantering, vilken bild av läget gällande Coronakommissionens begäran om utlämnande av handlingar fick då statssekreteraren?

I vilken mån hade Regeringskansliet tillmötesgått exempelvis den tidigare begäran från kommissionen den 4 juli? Hur såg bilden ut vid det tillfället? Vilka signaler fick man om i vilken mån kommissionen hade blivit tillgodosedd?

Emma Lennartsson: Jag visste ju att Coronakommissionen hade jobbat under lång tid när jag tillträdde den här befattningen den 30 november. Jag hade ju själv träffat kommissionen i september förra året, så att de redan hade varit igång länge med sitt arbete kände jag väl till.

Jag tyckte inte heller att det var konstigt att de kom med begäran om fler frågor i början av december. Det kändes naturligt. Jag visste också hur deras tidsplan för arbetet såg ut – att de skulle vara klara i slutet av februari. Att de då i december ville ha ytterligare uppgifter var inget som jag på något sätt tyckte var konstigt eller reflekterade över. Jag visste ju att de höll på med sitt arbete och att de började närma sig slutskedet av sitt arbete.

Linda Modig (C): Ordförande! Om jag får förtydliga den frågan och sedan ställa ytterligare en.

Min fråga avser snarare vilken bild statssekreteraren fick av det specifika arbetsläget visavi det kommissionen hade begärt ut och det den hade fått från Regeringskansliet. Var det då en bild på Statsrådsberedningen av att kommissionen hade fått de handlingar den hade efterfrågat? Nu talar jag om före den 6 december. Levde man i den tron, så att säga, att man hade tillmötesgått den begäran som hade riktats till exempel den 4 juli?

Emma Lennartsson: Tack för frågan! Jag är ledsen, men jag hade ingen sådan generell bild av huruvida de hade fått det de ville ha eller inte då.

Jag kan säga på ett annat sätt. Det var ju först i mitten av januari som vi fick klart för oss att de inte hade fått det de begärde, det som de kände att de behövde för sitt arbete.

Linda Modig (C): Hur ser då statssekreteraren på den här tidsutdräkten från det att Coronakommissionen begärde ut handlingar den 4 juli och den 6 och 20 december fram till dess att rättschefen den 19 januari ringde kommissionen för att reda ut vilka handlingar som kommissionen hade fått? Hur ser statssekreteraren på tidsutdräkten från att man gjorde de här förfrågningarna från kommissionens sida till dess att de till slut ställdes till förfogande för kommissionen?

Emma Lennartsson: Jag kan bara uttala mig om det som hände från den 30 november. Vi fick förfrågan den 6 december, och de fick del av de handlingarna den 20 december. Sedan hade vi det här samtalet, var det den 17 januari? Den 19 januari kanske det var. Jag tycker inte att det är några konstigheter när det gäller den delen.

Om vi går tillbaka till när vi även fick en tidigare fråga. Vi fick en förfrågan om en ganska stor mängd handlingar den 6 december. Det är klart att det tar lite tid att plocka fram dem, så de fick ta del av dem den 20 december. Det var inget som jag reagerade på.

Jessica Wetterling (V): Tack för svaren även i detta ärende. Jag har en fråga om just e-posttrafiken, Det gäller den interna som Coronakommissionen först fick ett nekade svar på. Som jag förstod det bedömde man det från Justitiedepartementet som handläggare och svarade att det inte skulle ge en rättvisande och fullständig bild.

Jag tänker att allting som Coronakommissionen har begärt ut var för sig säkert inte ger en rättvisande och fullständig bild heller. Hur ser du generellt på att man gjorde en sådan nästan recension av det de efterfrågade? För mig förefaller det lite konstigt utifrån Coronakommissionens uppdrag. Det här var ändå e-posttrafik som var ganska specifik, även ifall det säkert var omfattande.

Emma Lennartsson: Jag tycker inte att det var något konstigt svar från Regeringskansliets sida. Jag är själv en av de personer som omfattades av den begäran. Jag ägnade sedan en del av julhelgen åt att gå igenom min e-post till några av mina kollegor. Det var ett mycket trevligt arbete, men som jag självklart gärna gör.

När jag gick igenom den e-posten såg jag själv att det verkligen inte var en rättvisande och fullständig bild. Så jag tycker inte att det var något konstigt att de fick ett sådant svar.

Sedan tycker jag inte heller att det var något konstigt när de ändå vidhöll det att vi då självklart lämnade ut det. Jag ser inga konstigheter varken i det första eller i det andra agerandet.

Jessica Wetterling (V): Tack för svaret. Jag förstår att det är arbetskrävande och så. Allting som Coronakommissionen utifrån sitt uppdrag har efterfrågat är väl nästan någon form av pusselbitar.

En annan pusselbit är säkerligen intervjuerna som har skett med er som är statssekreterare. Man har på olika sätt efterfrågat information och kanske även interna dagböcker.

Jag ska såklart inte föregå vår bedömning, men i brist på annat... Förlåt, det var kanske inte en följdfråga. Men jag har lite svårt att förstå att man gör en sådan bedömning och ger ett sådant svar. Det är med tanke på att det ändå, i varje fall enligt medierna, inte alltid har varit en jättegod stämning i allmänhet. Det har uppfattats i medierna som att det funnits trubbel med Coronakommissionen och att kanske få ut handlingar tidigare. Vi har också haft ett annat sådant granskningsärende om just förhållandet med presskonferensen förra året.

Förlåt, nu blev det väldigt flummigt. Jag ber om ursäkt.

Ordföranden: Var det en fråga, Jessica Wetterling?

Jessica Wetterling (V): Nej. Jag har bara svårt att förstå att man gjorde en sådan bedömning med tanke på tidigare händelser i bakgrunden.

Ordföranden: Har statssekreteraren någon kommentar?

Emma Lennartsson: Jag kan bara upprepa att Regeringskansliets bedömning grundades på att det var en väldigt liten del av all kommunikation som var mellan statssekreterarna. En orsak till det var just att vi sågs nästan varje dag

den här perioden. Jag skulle tro att huvuddelen av vår kommunikation var muntlig.

Men jag vill också understryka att när kommissionen vidhöll detta lämnade vi ut det. Det var liksom inte någon prestige på något sätt från vår sida.

Jag vill också understryka att vi har ställt upp på alla de intervjuer som de har bett om. Vi har till och med tagit initiativ till ytterligare intervjuer och ytterligare möten för att just säkerställa.

Min bild är att vi verkligen har försökt att anstränga oss för att de ska kunna få del av de handlingar de behöver för att kunna göra sitt viktiga arbete.

Tuve Skånberg (KD): Det är fortfarande ett uttryck som hänger lite i luften. Det är Mats Melins citat att det skedde förtvivlat långsamt, som ordföranden citerade tidigare.

Nu handlade det om utlämnande av handlingar. Men uttrycket förtvivlat långsamt om regeringen är tyvärr den bedömningen som gjordes om krishantering av tsunamin, av Transportstyrelsen och av pandemin, särskilt initialt.

Jag skulle vilja ge statssekreteraren möjlighet att reflektera över det omdömet som återkommer, förtvivlat långsamt. Accepterar statssekreteraren den beskrivningen som har skett av att det tyvärr har gått för långsamt? Hur skulle man i så fall kunna smörja upp processen inför framtida kriser så att det inte sägs om nästa kris att vi responderade förtvivlat långsamt?

Emma Lennartsson: Tack för frågan. Det är inte min bild.

Om vi tar den ekonomiska krishantering, som jag själv var involverad i, är min bild att vi agerade väldigt snabbt i krishantering.

När det sedan gäller själva helheten i pandemihanteringen hade inte jag ansvaret för ledningen av det där och då. Men min bild är att jag blev kallad till möten i till exempel GSS redan i januari 2020, alltså långt innan pandemin hade kommit till Sverige, om händelseutvecklingen i Kina.

Min bild är inte att det var förtvivlat långsamt, eller hur du nu citerade. Det vill jag säga.

Var det någon mer fråga från dig?

Tuve Skånberg (KD): Det var om statssekreteraren möjligen hade tyckt att det kunde gå lite fortare. Fanns det någon möjlighet att smörja upp förloppet? Men det kanske inte finns behov av det.

Emma Lennartsson: Sedan måste man väl alltid ... Det här har varit en exceptionell krishantering, den här pandemin. Det gäller både i längden men också i omfattningen och i påverkan på samhället. Det har varit så otroligt många sektorer och delar av samhället som har berörts.

Självklart är det så att vi ska lära oss. Det finns otroligt mycket att lära av den här krisen. Men jag delar inte uppfattningen att krishantering kom igång sent.

Nina Lundström (L): Jag har en följdfråga som har ställts tidigare kring detta med en rättvisande bild av e-postkommunikationen.

Man kan reagera på att det ändå är regeringen som utser några personer som åtnjuter ett högt förtroende till en kommission. Den har sedan till syfte att utvärdera det arbete som regeringen har gjort.

När man möter det argumentet med att man inte vill ge ut materialet utifrån att man inte anser att det är en rättvisande bild är det lite svårt att riktigt förhålla sig till det.

Finns det någonting av det och reaktionen som kom på frågan om rättvisande bild som man har lärt någonting av? Hur kommer det att påverka arbetet framöver för dokumentationen som kan komma i andra typer av krislägen och kommissionsarbeten?

Emma Lennartsson: När det gäller just den specifika dialogen med kommissionen får man väl säga att vi lärde oss ganska snabbt. Efter att de vidhöll sin förfrågan lämnade vi ut e-posten trots att den inte ger en fullständig bild. Men i och med att de ändå ville ha den fick de självklart ut den.

Det är väl ett lärande som kanske gick extra snabbt den här gången.

Nina Lundström (L): Då infinner sig också frågan varför dokumentation är viktigt. Jag noterar att ett sådant argument är eget lärande. Men man skulle också kunna väcka frågan kring vilken typ av dokumentation som regeringen har behövt eller kommer att behöva för den egna hanteringen under en kris. Det gäller också kontra kopplingen till kommande externa granskningar eller kommissioner som finns.

Finns det någonting där som har förändrats utifrån de reaktioner som har kommit i den här krisen?

Emma Lennartsson: På den frågan vill jag lyfta fram det som jag var inne på redan i min inledning. Här har vi nu gjort en förändring där vi utöver den tidigare dokumentationen nu också gör formella minnesanteckningar vid GSS just i syfte att kunna lära inför framtida kriser och underlätta utvärderingen.

Camilla Hansén (MP): Det finns vissa utmaningar med att vara minsta parti i många fall och även i KU-utfrågningar.

Jag ska försöka drista mig till en fråga kring omfattningen på dokumentationen.

Som jag förstår det har kommissionen fått de annoterade dagordningarna. Man har fått lägesbilderna som togs fram och som kan vara uppdaterade i olika grad till mötena. Det har funnits loggbok med huvudtemat för mötet. Krisledningskansliet har en loggbok med alla åtgärder där.

Statssekreteraren nämnde 600 möten i GSS och också den nya rutinen med minnesanteckningar. Om den hade funnits hela tiden hade vi haft 600 dokument till. Berörda personer har också gett material i form av den e-post vi har pratat om och intervjuer.

Nu kanske det här är en lite motvallsfråga. Men dokumentation behöver också vara hanterlig och sökbar och möjlig att göra synergi av för att man ska kunna lära sig.

Med risk för spekulation: Var går gränsen när man till slut inte ser skogen för alla träd? Är mer alltid bättre när det gäller krishanteringskommunikation, om statssekreteraren vågar reflektera kring detta?

Emma Lennartsson: Det är väldigt intressanta frågor som ni ställer här i konstitutionsutskottet. Det är ett nöje att vara här.

Jag tror att det är viktigt att tänka på Regeringskansliets effektivitet. Det är så att vi är ett antal tjänstemän, en del politiskt anställda och huvuddelen opolitiskt anställda. Vi ska göra vårt allra bästa för att hela tiden säkra att regeringen kan styra riket och ge ett effektivt stöd till regeringen för att göra det.

Då är det klart att vi måste tänka på avvägningen mellan administration och övrig verksamhet. Det behöver vi göra hela tiden.

Jag bedömer själv att det är rimligt att göra lite mer dokumentation än vad vi hittills har gjort. Det var därför som jag tog initiativ till att nu också ha formella minnesanteckningar från GSS. Men jag tycker att det finns en poäng i det du tar upp.

Man måste hela tiden bevaka den här balansen. Det är ändå så att det kan finnas situationer där det blir väldigt mycket administration i relation till den faktiska verksamheten.

Precis som ni har varit inne på är det en viktig del i krishanteringsförmågan att också snabbt kunna hantera en kris. Då gäller det för oss som leder Regeringskansliet att säkerställa att vi har personal som gör just det och kanske inte sitter med dokumentation.

Jag tycker ändå att det är rimligt att utöka dokumentationsarbetet till en viss del.

Ida Drougge (M): Jag har flera frågor, men jag ska framför allt hålla mig kort.

Beslutet att först inte lämna ut e-posten, var du involverad i det beslutet?

Emma Lennartsson: När det gäller utlämnandefrågorna tog tjänstemannaorganisationen fram ett förslag till hantering men den stämdes också av politiskt. Det stämdes av med mig, ja.

Ida Drougge (M): Med Magdalena Andersson, för att tala klarspråk, eller med fler? Med vem politiskt?

Emma Lennartsson: Förslaget till hur vi skulle hantera utlämnandefrågorna, där togs det fram ett förslag från tjänstemannaorganisationen. Det stämdes av politiskt. Det stämdes av med mig.

Ida Drougge (M): Kring de egna minnesanteckningarna, under Transportstyrelsekandalen refererade statssekreteraren till sina egna anteckningar vid det tillfället, för att gå tillbaka till dessa. Har du fört minnesanteckningar under GSS-mötena? Varför har du valt att då inte lämna ut dem den här gången?

Emma Lennartsson: Som jag har berättat har jag ju varit på väldigt många GSS-möten, och det har varierat huruvida jag har fört några noteringar eller inte. Jag har inte fört minnesanteckningar vid GSS. Däremot har det hänt att jag har fört någon notering vid något av alla dessa möten, absolut.

Jag har inte lämnat ut detta, för jag tycker att det är fullt rimligt att Regeringskansliet inte förfogar över enskilda medarbetares privata noteringar – till skillnad från tjänsteanteckningar.

Ordföranden: Har Ida Drougge fler frågor? Någon kort, annars får vi gå vidare.

Ida Drougge (M): Ja, en. Under utfrågningen med Coronakommissionen kom det upp att de hade uppfattat det som att svaren hade synkats inför de här intervjuerna – de var väldigt identiska. Skedde det? Alltså: Hur förberedde ni er inför intervjuerna med Coronakommissionen? Deras bild var att svaren som gavs från intervjuobjekten var väldigt identiska.

Emma Lennartsson: Jag kan bara svara för min egen räkning. Jag träffade Coronakommissionen tillsammans med min dåvarande kollega Max Elger, som också var statssekreterare då, och självklart ... Vi hade fått ett antal skriftliga frågor från kommissionen inför intervjun, och självklart pratade vi både med varandra och med våra tjänstemän i Finansdepartementet om hur man skulle svara på de frågorna. Det är ju rimligt att förbereda sig inför en sådan intervju, så självklart hade vi förberett oss och pratat med varandra.

Ordföranden: Då ska vi se – har Sverigedemokraterna någon ytterligare fråga? Nej. Då går ordet till Liberalerna.

Nina Lundström (L): Jag är fortfarande intresserad av ... Utifrån den bild som vi sett av att kommissionen ändå till synes har fått jobba ganska mycket med att få tag i den dokumentation man behöver för att kunna göra sina bedömningar väcks ju frågan om syftet med minnesanteckningar nu i GSS. Finns det också ett syfte att man ska kunna underlätta för kommande granskningar? I just dokumentationsfrågan, syftet med dokumentationen, torde det nämligen också vara viktigt att fånga upp hur man kan underlätta.

Ett av de perspektiv och en av de frågeställningar som väcks när man lyssnar till kommissionen är ju också frågeställningen: Finns det dokumentation som man inte efterfrågade och som hade kunnat vara viktig för att faktiskt granska en kris och lära av en kris? Det tycker jag ändå är ett viktigt perspektiv i det här. Vad är alltså syftet, framåtsyftande, med den dokumentation som finns?

Emma Lennartsson: Jag ser det som ett viktigt syfte med dokumentationen att just underlätta framtida granskningar – och framtida lärande, som är själva syftet med granskningen. Det är alltså ett viktigt syfte.

Jag uppfattade inte om det var någon ytterligare fråga. Var detta svar på frågan?

Nina Lundström (L): Tack, jag är nöjd.

Ordföranden: Då har jag ingen ytterligare på talarlistan.

Jag vill å utskottets vägnar tacka dig för att du kom hit och svarade på många frågor från utskottet, Emma Lennartsson! Med detta lämnar vi denna punkt, och jag avslutar också sammanträdet. Tack ska ni ha!

Bilaga B5 Socialminister Lena Hallengren

Fredagen den 8 april 2022

Granskningsärende 33 – Regeringens krishanteringsorganisation under coronapandemin (se avsnitt 2.2)

Granskningsärende 30 och 32 – Regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen (se avsnitt 2.3)

Granskningsärende 4 – Socialministerns uttalande om munskydd (se avsnitt 4.5)

Ordföranden: Klockan är 9 och konstitutionsutskottet inleder sitt sammanträde.

Välkomna hit till dagens offentliga utfrågning med konstitutionsutskottet! Innan vi sätter igång vill jag ge lite praktisk information om hur utfrågningarna kommer att gå till. Jag vill också säga att utfrågningarna sänds direkt via riksdagens webb-tv.

När utfrågningen börjar ges den utfrågade möjlighet att göra en kortare inledning, och därefter får ledamöterna ställa sina frågor. Anmälande parti inleder, och därefter följer partierna i storleksordning. Finns det fler än ett anmälande parti börjar det största anmälande partiet.

Den första punkten på vår agenda i dag är en offentlig utfrågning med socialminister Lena Hallengren. Vi kommer att börja med en punkt som heter G33 på KU-språk. Därefter har vi G30 och G32. Jag kommer att berätta vad de handlar om. Till slut har vi ett ärende som heter G4. Det blir alltså tre olika inledningar från statsrådet och tre tillfällen till utfrågning.

Jag vill börja med att tacka socialminister Lena Hallengren för att hon har kommit hit och svarar på KU:s frågor.

Det första ärende som vi har att hantera är granskningsärendet 33, Regeringens krishantering och dokumentation av densamma under coronapandemin. Jag ger ordet till statsrådet.

Lena Hallengren: Fru ordförande! God morgon, ledamöter! Tack för möjligheten att få komma hit och svara på era frågor! Jag har ju varit här tidigare för nästan exakt ett år sedan och svarat på frågor om regeringens hantering av coronapandemin, så jag tänkte hålla mina inledningsanföranden relativt korta.

Jag är här för att svara på frågor utifrån mitt ansvar som socialminister och utifrån Socialdepartementets ansvarsområde och perspektiv. Jag vet att ni i går hade möjlighet att ställa frågor till min statssekreterare Maja Fjaestad, och ambitionen är förstas att vi gemensamt ska kunna ge er en så bra bild av krishanteringen som möjligt.

För att ge en bredare förståelse för regeringens krishantering under coronapandemin skulle jag vilja ge en övergripande bild av Socialdepartementets roll i denna. Precis som både Maja Fjaestad och Emma Lennartsson redogjorde för i går är Regeringskansliets krishanteringsarbete organiserat så att det

huvudsakliga krishanteringsarbetet sker vid respektive departement. De regeringsbeslut som har fattats under denna period har också beretts och dokumenterats på sedvanligt sätt av ansvarigt departement.

Det departement som jag leder, Socialdepartementet, har haft en central roll givet krisens karaktär, men naturligtvis har samtliga departement på Regeringskansliet bidragit för att vårt land ska ta sig igenom krisen.

I slutet av januari 2020 påbörjades ett intensivt arbete i Socialdepartementet för att hantera frågor kopplade till coronapandemin. Pandemifrågorna har under hela perioden i huvudsak hanterats i ordinarie strukturer, samtidigt som krisen givetvis har påverkat det dagliga arbetet fundamentalt.

Den mest centrala myndigheten under pandemin har sannolikt varit Folkhälsomyndigheten eftersom den är ansvarig för det nationella smittskyddet. Det ansvaret har Folkhälsomyndigheten såväl under normala förhållanden som i kris, enligt ansvarsprincipen. Innan regeringen fattar beslut är det därför naturligt att inhämta synpunkter från Folkhälsomyndigheten liksom från andra berörda myndigheter.

Jag skulle avslutningsvis vilja säga något om regeringens och Folkhälsomyndighetens arbete med vaccinationer. Jag fattar mig kort eftersom detta är frågor som konstitutionsutskottet har bett mig att besvara skriftligt. Vi har på det stora hela genomfört en framgångsrik vaccinationskampanj i Sverige, ett arbete som fortfarande pågår. För bara några veckor sedan genomförde vi den nationella vaccinationsveckan, vilket resulterade i att vaccinationerna mot covid-19 ökade med 23 procent i jämförelse med veckan innan.

Givet Folkhälsomyndighetens grunduppdrag har myndigheten en central roll i det nationella vaccinationsarbetet. Utöver detta har regeringen lämnat ett flertal myndighetsuppdrag rörande vaccinationerna. Vid sidan av Folkhälsomyndigheten är regionernas arbete avgörande för att vaccinationerna ska kunna genomföras.

Min bild är att vaccinationsarbetet och samarbetet mellan regionerna och Folkhälsomyndigheten har fungerat väl. Det har ingått i Folkhälsomyndighetens uppdrag att den nationella planen för vaccinationerna ska innehålla tydlig information för att regioner och kommuner ska kunna planera sitt arbete.

Men detta är jag redo att svara på frågor.

Ordföranden: I Coronakommissionens slutsatser framgår att regeringens ledarskap vid hanteringen av pandemin på smittskyddsområdet var otydligt och att regeringen inte kan undgå det yttersta ansvaret för de inledningsvis få och sena åtgärderna liksom de följder detta kan ha fått för den allmänna smittspridningen.

Detta är allvarlig kritik från en oberoende kommission. Vad är socialministerns kommentar till detta, som ansvarig för Socialdepartementet och smittskyddsfrågorna? Var avsaknaden av ett tydligt ledarskap förklaringen till detta?

Lena Hallengren: Ordförande! Tack för frågan! Det här är väl en av de frågor som jag har kommenterat vid ett flertal tillfällen. Jag har inte bytt uppfattning sedan dess.

Min uppfattning är att regeringen inte var senfärdig. Jag delar inte kommissionens uppfattning, men det går naturligtvis alltid att göra saker annorlunda. Det återkommer vi säkert till under den här utfrågningen, och vi talade om det förra gången. Jag tycker inte att det är en rättvisande bild.

Jag har stått mitt i krisen och varit medveten om vilket enormt arbete som gjordes. Arbetet sattes igång, som jag nämnde i min inledning, redan i januari 2020. Det går naturligtvis att följa detta i Socialdepartementets loggböcker, i de beslut som vi har fattat och i de uppdrag vi har givit. Där kan man konstatera hur mycket som har gjorts.

Jag tror att man ibland också behöver fundera på om det var så att vi faktiskt inte ville fatta vissa beslut. Vi kan återigen diskutera frågan om skolstängningar. Att inte fatta ett beslut är inte samma sak som att vara senfärdig. Det kan ju vara så att man inte vill fatta ett sådant beslut.

Vi analyserar naturligtvis betänkandet på samma sätt som vi har gjort med både det första och det andra delbetänkandet från Coronakommissionen. Flera av de slutsatser som kommissionen har dragit har ju också givit anledning för regeringen att tillsätta utredningar, lämna nya myndighetsuppdrag eller göra satsningar som på olika sätt ska stärka vår beredskap inför den kris som tyvärr redan är här. Men jag delar inte det svepande omdömet om senfärdighet som kommissionen har givit.

Ordföranden: På ministern låter det som om det snarast gick ganska smärtfritt trots ungefär 18 000 dödsfall. Även om bilden är att det fungerat väl vill jag ändå att socialministern utvecklar sin syn på den kritik som Coronakommissionen har givit hela regeringen. Det är ju skarp kritik, inte minst när det gäller krisledningen och den inledande fasen. Där skulle jag ändå vilja höra mer konkreta kommentarer, för det är allvarlig kritik som kommer från Coronakommissionen. Vad säger ministern om det?

Lena Hallengren: Ordförande! Tack för frågan! Jag har inte på något sätt påstått att krisen har varit smärtfri för någon. Det har den inte varit i något land. Men pandemin har pågått i drygt två års tid och en sådan sak som till exempel överdödligheten har kanske kommit att förändra synen på hur länder är drabbade och hur vi har mött krisens utmaningar.

Men jag vill verkligen understryka att det inte vore någon kris om vi inte kände av den. Detta är kanske den största samhällskrisen i modern tid. Så brukar den beskrivas. Den har påverkat oss alla på djupet, och den har påverkat alla sektorer och alla delar av vårt samhälle. Detta är dock inte samma sak som att beskriva situationen riktigt så som ordföranden väljer att göra och citera kommissionen.

Jag diskuterar gärna konkreta förslag där regeringen kunde ha gjort annorlunda och där ledamöter ifrågasätter varför ett beslut fattades eller inte fattades i ett visst skede. Men att det rent allmänt skulle ha varit ledarlöst eller

att vi borde ha varit snabbare... Jag tycker inte riktigt att det är så enkelt. Det var en kris, och delar av krishanteringsarbetet sattes igång redan i januari 2020.

Det är min mitt svar på den frågan. Jag tycker inte det att var brist på ledarskap. Men naturligtvis är det en kris som hela samhället har känt av på djupet.

Ordföranden: Vi återkommer säkert till den frågan, men jag har ett annat område där jag också skulle vilja få svar. Det har ju talats mycket om GSS, gruppen för strategisk samordning, och också lilla GSS. Det har varit mycket fokus på vad som har hänt där och vad syftet har varit med deras arbete. Som vi har förstått det har ju lilla GSS sammanträtt i princip nästan varje dag under pandemin. Det var de högsta tjänstemännen inom Regeringskansliet som träffades. Som vi har förstått det har ministerns statssekreterare varit med på i princip vartenda sammanträde.

Som ansvarig chef för Socialdepartementet, kan du beskriva utifrån din horisont hur informationen från mötena i GSS har spritts vidare till andra delar av Regeringskansliet? Vi försöker ju förstå hur arbetet har bedrivits och hur det har letts.

GSS har beskrivits på olika sätt. Jag skulle vara väldigt nyfiken på att höra – och det är viktigt för vårt arbete – hur du i din roll som chef för Socialdepartementet har sett på GSS roll och också hur informationen från de här mötena har spritts vidare inom Regeringskansliet.

Lena Hallengren: Ordförande! Tack för frågan! GSS, gruppen för strategisk samordning, ligger inte under mitt ansvar. Jag har heller aldrig deltagit vid mötena eftersom det just är, som ordföranden själv säger, tjänstemän som deltar där.

Det är klart att all den information som ges där tillsammans med all den information som ges från myndigheter och från alla andra möten... Om jag ska tala om exakt hur jag får informationen så får jag den naturligtvis från min statssekreterare.

Jag har två statssekreterare som deltar, och jag har dagligen och stundligen kontakt och dialog med dem. Ibland handlar det förstås om att återge information som har kommit från ett möte med GSS, men lika ofta handlar det om information från möten med myndigheter och med organisationer. När det gäller det interna arbetet i Regeringskansliet, hur våra beredningar går till och hur långt vi har kommit i olika processer, är det en löpande dialog.

Som ledamot i Sveriges regering deltar jag på allmän beredning varje torsdag. Den allmänna beredningen har under två års tid väl inte uteslutande men nästan bara handlat om pandemin och pandemibekämpning. Det har varit en del andra inslag som har lyckats kvalificera sig på vår dagordning, och då har bland annat krishanteringskansliet hållit i mötena i den meningen att de har givit lägesbilderna, och det har föranlett diskussioner.

Hans Ekström (S): Precis som vi har varit inne på finns det en kritik i Coronakommissionens ställningstagande. Om man förenklar det handlar det om att Folkhälsomyndigheten har fått agera för mycket regering. Delvis säger

man att detta beror på att konstruktionen, som ju går tillbaka till regeringen Reinfeldt, innehåller för många olika delar. Därför får Folkhälsomyndigheten göra avvägningar som borde göras på politisk nivå.

Skulle socialministern vilja kommentera den frågan? Tycker socialministern att regeringen så att säga sluppit ta eller inte fått ta beslut som den borde ha tagit?

Lena Hallengren: Tack, ledamoten, för frågan! Nej, det är inte min uppfattning. Det är också jag som sitter här nu och svarar på alla tänkbara frågor som konstitutionsutskottet och ledamöterna i övrigt har. Stått till förfogande för att svara på frågor har jag gjort under hela pandemin.

Vi har ju en förvaltningsmodell. Det känns lite tjatigt att behöva upprepa detta, särskilt inför konstitutionsutskottet. Vi har små departement och ett litet regeringskansli, och myndigheterna är helt nödvändiga för regeringens möjligheter att styra landet.

Det är ett verktyg som regeringen har. De är dessutom så mycket större till antalet och i fråga om kompetens.

Vi behöver våra myndigheter. Men det handlar om att vi ber myndigheten om underlag inför ställningstaganden. Ibland ger vi myndigheten ett uppdrag. När vi kommer till smittskyddsåtgärder och smittskyddsfrågor är det ingen tvekan om att Folkhälsomyndigheten är den myndighet som sitter på expertkunskapen.

Jag tycker att det är klokt i grund och botten att vi har den ordningen. Men det finns som sagt många enskilda frågor där regeringen och Regeringskansliet sedan får bryta och fundera över hur vi vill hantera frågan.

Det här är en kris som inte enbart har handlat om smittskyddsåtgärder och smittspridning, utan regeringen har fått fatta många olika beslut.

Mikael Strandman (SD): Tack, ministern, för dina svar hittills!

Jag har en fråga som också gäller GSS. Det har varit de högsta tjänstemännen under departementen och även statssekreteraren under statsministern som har suttit där. Och de har haft dagliga möten.

Jag undrar hur stor del av den strategi och de beslut som sedan togs under den allmänna beredningen i regeringen som kommer därifrån. När man tittar på alla parlamentariska församlingar i Sverige kan man inte bara se på vad som hänt i kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen, utan man måste gå hela vägen tillbaka, till arbetsutskott, kommunalrådsberedning och så vidare.

Jag undrar om hur stor del av det som beslutades på mötena med GSS, som hölls nästan dagligen, och hur stor inverkan det hade på den allmänna beredningen.

Lena Hallengren: Ordförande! Tack, Mikael Strandman, för frågan!

Det fattas inga beslut på GSS. Det fattas inte heller några beslut på allmän beredning. Det är just en orientering om läget. Man lyssnar in, och man kan få lägesbilder. Allmän beredning skulle också kunna beskrivas som ett sätt att ibland lyfta upp frågor i god tid för att man vill involvera många. Men det arbete som sedan är den formella beredningen, där jag som socialminister

lämnar synpunkter till andra departement på frågor där Socialdepartementet kan ha synpunkter även om det inte är vi som äger frågan, finns mycket väl dokumenterat.

Det fattas inte beslut på allmän beredning och inte heller på GSS. Det är två forum som finns för att dela information och lägesbilder och för att ha diskussioner i tidiga skeden. Men det leder ofta vidare till att man sedan sätter igång processer på respektive departement. Det är då viktigt att säga att varje enskilt departement är ansvarigt för att dokumentera beredningen av sina beslut.

När det gäller Socialdepartementet är min uppfattning att vi har dokumenterat på det sätt som vi i normala fall gör. Men det finns också loggböcker, ärendemappar och så vidare som gör att man ska kunna följa hur vi har fattat de beslut eller vad som ligger till grund för de beslut som Socialdepartementet lägger fram.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaren!

Nej, det fattas inga formella beslut. Men i tidigare utfrågningar har det ändå kommit fram att det görs medskick om vad de olika företrädarna för departementen ska ta med sig och vad de ska fokusera på. Man förstår att det är väldigt intressant för Coronakommissionen att titta på fröet till det som sedan utvecklades till beslut efter beredningar och sådant.

Lena Hallengren: Ordförande! Låt mig säga så här: Jag förstår att det finns ett stort intresse av att få veta vad som händer på alla möten. Jag förstår att det är det som ni och många andra far efter: Exakt vad sa man då? Vem tänkte vad?

Men det fattades inga beslut. Det är inte heller så att GSS sitter och har en diskussion och att man sedan säger: Då kan Maja Fjaestad ta med sig den här frågan som socialministern nu ska ta omhand, och sedan tar vi med den här frågan till Näringsdepartementet och så kommer Infrastrukturdepartementet med det här.

Lägesbilderna hoppas jag att också konstitutionsutskottet har kunnat ta del av – kommissionen har fått dem – även dagordningar och så vidare för att se vad diskussionen har kretsat kring.

Men jag vill verkligen säga att det är Sveriges regering som fattar beslut, och som gör de avgöranden som krävs för att vi ska kunna, i det här fallet, leda landet i en kris. Sedan har vi såväl myndigheter som alla tjänstemän till vårt förfogande. Men besluten fattas inte på GSS. Det är inte de som avgör hur man ska gå vidare. Det är regeringen som gör det.

I de processerna vill jag vara väldigt tydlig med att säga att det är väldigt väl dokumenterat. Om det finns beslut som är fattade och som man vill följa, spåra tillbaka för att se hur beslutstagandet gick till, vilka som tyckte vad ... Det är också där som konstitutionsutskottet, med all rätt, gräver. Det gäller remissförfaranden, vilka vi lyssnade på och vilka vi inte lyssnade på. Det är inte meningen att det ska ske i ett forum som man inte kan följa. Det ska tvärtom vara tydligt spårbart. Och det är det i den dokumentation som sker på respektive departement.

Per Schöldberg (C): Ordförande! Som statsrådet helt riktigt beskriver var och är Socialdepartementet väldigt mycket i något slags epicentrum här. Samtidigt har vi lyssnat in rollen för GSS, vad de gjorde och så vidare.

Hur ser statsrådet på samspelet mellan de övriga departementen och GSS roll? Justitiedepartementet hade vid det tillfället ansvaret för GSS, och Socialdepartementet hade den här nyckelrollen, givet de expertmyndigheter som ni ansvarar för. Hur ser ni på samspelet och fördelningen mellan information och flöden där? Jag är lite intresserad av att lyssna på hur interiören såg ut där.

Lena Hallengren: Ordförande! Tack, Per Schöldberg, för frågan!

När det gäller interiörer från GSS kan jag inte ge dem. Det är som sagt berörda statssekreterare. Det kan variera. Det kan till och med vara så att man har olika konstellationer under samma tid, därför att det pågår flera kriser. Det är alltså inte en fast konstruktion. Men det är klart att många har varit berörda och deltagit i de mötena, givet att det har varit en omfattande kris.

Det är korrekt att Justitiedepartementets statssekreterare tidigare var ansvarig för att just leda GSS-möten. Men Socialdepartementet äger Socialdepartementets frågor. Det är ingen annan som talar om för Socialdepartementet att det här ska ni nu börja jobba med. Naturligtvis kan det vara en dialog, inte minst i Statsrådsberedningen – det är förstås undantaget. Men det är inga andra departement som dikterar de villkoren.

Men det spelar roll. Det är viktigt. Jag tror att man kan gå till sig själv och fundera. När någonting händer kan man behöva olika input. Man behöver samordna sig. För ett regeringskansli får det inte bara vara ad hoc, utan vi har sedan 2008 ordningen med GSS, gruppen för strategisk samordning, för att man ska veta att man träffas där. Någon får i uppdrag att förbereda mötena. Och man vet att om man lämnar information där behöver man inte ringa varandra hela dagarna, utan man vet att man syns i morgon igen på GSS-mötet till exempel.

Jag ska inte på något sätt spela ned GSS för mycket, men jag vill inte spela upp den heller. Jag tycker att det i hela bilden av krisen nästan låter som att det är GSS som har styrt snarare än regeringen. Ibland talar man om huruvida det har varit Folkhälsomyndigheten eller regeringen.

Men även om jag förstår att det kan vara svårt är det viktigt att man förstår att GSS är ett led, en del, i att kunna bereda och dela information. Men det är inte ett formellt organ som har ansvar för att bereda beslut och göra viktiga vägval. Utan det är Sveriges regering som gör dem. Det har vi också en ordning för, när vi gemensamberejder frågor för att alla ska få tycka till formellt. Annars skulle vi ju runda såväl statsråd och departement som myndigheter och alla remissinstanser som tror att man kommer in i rätt led. Det är alltså viktigt att göra rätt. Men GSS är inte ett beslutsforum.

Mia Sydow Mölleby (V): Fru ordförande! Tack, ministern, för att ni är här och svarar på frågor!

Jag har funderat på en sak. Det är väldigt mycket fokus på, och det har varit kritiken från Coronakommissionen, att Folkhälsomyndigheten har fått styra.

Att det är Folkhälsomyndigheten som har suttit vid rodret är ett uttryck som har använts.

Samtidigt är det flera saker som behöver vägas av, både inom Socialdepartementet och sedan inom regeringen. Vilka avvägningar som har gjorts vid regeringsbesluten kan inte socialministern svara för. Men i inledningen här nämnde ministern att det var kontakter med Folkhälsomyndigheten och andra berörda myndigheter i den interna beredningen.

Jag skulle vilja att ministern utvecklar lite vilka övriga berörda myndigheter som var inblandade i beredningen inom Socialdepartementet och lite grann om deras roll.

Lena Hallengren: Ordförande! Tack, ledamoten, för frågan!

Jag tror inte att det finns någon myndighet som inte har varit delaktig och berörd. Men det är klart att det har sett lite olika ut. Sedan beror det på vilka frågor man tänker på.

Socialstyrelsen är naturligtvis en myndighet som i allra högsta grad har varit involverad. Inte minst i det inledande skedet, till exempel när det gäller skyddsutrustning, samordning av intensivvårdsplatser och så vidare var Socialstyrelsen i högsta grad central. Det är de fortsatt, med tanke på att de är stödjande myndighet till hälso- och sjukvården och vården och omsorgen.

Det är klart att Läkemedelsverket har varit involverade. Det känns lite passé; men vi hade en situation där vi befarade att människor skulle hamstra läkemedel när gränser stängde så att det till exempel skulle bli brist och att vi inte skulle få in de läkemedel som vi behövde.

E-hälsomyndigheten har varit involverade. Det har inte minst i ett lite senare skede handlat om vaccinationsintygen. Men de spelar en roll också när det handlar om journalföring och så vidare. Det kan också spela roll för att underlätta i en väldigt pressad situation.

Egentligen borde jag räkna upp nästan alla myndigheter. Nu kan jag inte göra det. Men det är ingen tvekan om att de är med.

Däremot har Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten varit myndigheter som till en början under krisen hade dagliga korta avstämningar med Socialdepartementet. Därefter var det ett par dagar i veckan, varannan dag, tror jag. Det har varit väldigt viktigt. Det är egentligen samma sak som jag svarade Per Schöldberg förut. Det handlar om att veta att vi har det där mötet i morgon och att vi inte behöver jaga varandra. Alla var upptagna precis hela tiden. Men då vet man att man samlar på sig, och sedan har vi den där kvarten tillsammans. Då avrapporterar vi läget, vad vi har fått in och vad som är det senaste sedan i går eller i morse.

Mia Sydow Mölleby (V): Jag har en annan fråga, om dokumentationen.

Det är som sagt mycket diskussion om dokumentation och vad som har dokumenterats var. Jag får en känsla. Har det varit möjligt för er att tydligt förklara för till exempel Coronakommissionen eller andra hur dokumentationen görs? Nu har det varit uppe frågor om var idéerna börjar och om de kommer från GSS.

Jag kan tänka mig att man kan få en idé när man sitter och läser tidningen på morgonen. Det kan vara en del i att börja fundera på nya grejer. Vilken typ av dokumentation förs runt det här? Jag har svårt att se att det är möjligt.

Jag vill höra om det har varit möjligt att förklara hur dokumentationen går till. Eller det har kanske snarare inte varit möjligt. Ser ni var det har brutit?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag tackar för en ganska filosofisk fråga.

Det är kanske någonstans där vi är. Vem var det som tänkte ut det? Vem var det som kom på det? Förstod vi inte det tidigare? Men det är svårt att dokumentera tankar. Det kan jag säga att Regeringskansliet inte har gjort. Jag upplever inte att det vare sig ligger i vårt uppdrag eller är inom rimlighetens gränser.

Däremot dokumenterar vi beredningsprocesser på det sätt man ska, men det har också förts en loggbok till exempel. En sådan har också krishanteringsskansliet. Men även Socialdepartementet har en loggbok där man för in sådant som skulle kunna falla utanför de ordinarie processerna. När jag har gått igenom och tittat på de här två åren är det till exempel mycket av internationella kontakter. De resulterar ju inte alltid i ett beslut eller kanske ens i något initiativ. Men det är viktigt att veta vilka alla de internationella kontakterna har varit, inte minst i EU-sammanhang och så vidare. Det är ytterligare ett exempel.

Ibland, i början av pandemin, var det till och med så att ... Ibland har man frågor som man väljer att inte gå vidare med och som också finns dokumenterade. Vår uppgift är att dokumentera så att det går att spåra de beslut som regeringen fattar, på vilken grund de har fattats och om vi har följt de beredningsrutiner vi har – helt enkelt om vi har uppfyllt beredningskravet och med hjälp av vilka beredningsrutiner. Det är detta som är kravet på dokumentation.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Tack, socialministern, för svaren så här långt!

Mycket handlar om GSS och vad det är, om dokumentationen och vad man har gjort. Socialministern nämnde att det fanns en risk att hon spelar ned GSS roll. Hjälp oss att fundera mer på vad rollen var! GSS uttyds ju gruppen för strategisk samordning. Det är alltså en krishanteringssamordningsgrupp, men på socialministerns beskrivning låter det snarare som det skulle kunna vara GUU, gruppen för uppmuntran och upplysning. Men det var alltså en krishanteringssgrupp där man samordnade krishanteringen, förstår jag det rätt?

Lena Hallengren: Nja. Att man skulle samordna hela krishanteringen, att allt passerar GSS och att det är där som man på något sätt ... När det beskrivs som en strategisk samordning ger det lite bilden av att det är där man sitter och gör alla avgöranden, samlar in all information och sedan pekar på olika personer och att det sedan är övriga i Regeringskansliet som verkställer. Men det är inte riktigt så, utan där samordnar man.

Man har ett behov av dela lägesbilder, och inte sällan har Socialdepartementet varit det departement som kanske har haft mycket input till

GSS, enligt min uppfattning, eftersom många har behövt och velat ha information som handlar om smittspridning, hur läget ser ut och hur både myndigheten och departementet bedömer situationen för att man sedan ska kunna gå vidare.

Det som gjorde att jag svarade nja på Tuve Skånbergs fråga är att det inte är ledamöterna i GSS som är ansvariga för olika ställningstaganden och vägval. Detta görs i ordinarie processer på respektive departement, och i slutändan görs det av Sveriges regering. Det var egentligen det som jag försökte förklara. Min poäng är verkligen inte att spela ned, men jag tror att det är viktigt att inte heller tro att det är där hela samordningen sker. Då måste jag vara ärlig och säga att det kanske är fel person som sitter här nu.

Tuve Skånberg (KD): Jag tycker att det var ett uttömmande svar. När det gäller om gruppen för strategisk samordning har strategisk samordning som uppgift svarar socialministern nja. Det är rätt så uttömmande. Jag skulle vilja gå vidare och fråga om dess dokumentation och kanske få ett nja där också. Vilka direktiv gav socialministern om dokumentation för GSS? Var det inga direktiv utan upp till statssekreterarna med flera, var det att inte göra någon dokumentation alls eller var det att göra en dokumentation?

Lena Hallengren: Ordförande! Låt mig bara replikera mycket kort till Tuve Skånberg. Jag sa inte nja på att det var en strategisk samordning, men det var inte en strategisk styrning. Krishantering utgick inte därifrån, utan man samordnade. Det är skillnad på att samordna information och kris och att styra krisen. Detta var mitt skäl till att svara nja på frågan förut.

Frågan var på vilket sätt man skulle dokumentera. Det finns en ordning för hur man dokumenterar i Regeringskansliet. För mig är det viktigt att detta fungerar eftersom jag inte själv antecknar allt som händer hela tiden. Det är fundamentalt att detta fungerar – det gäller såväl de dragningar som sker enbart för mig som de möten som sker – och att det görs tjänsteanteckningar när så krävs och när det kommer fram information som kan behövas i senare skeden.

Som jag tror att jag beskrev har jag ständig dialog med mina statssekreterare. Jag har inte specifika instruktioner till mina statssekreterare för olika möten, utan på alla de möten som mina statssekreterare är på är det naturligtvis viktigt att ta med den information som krävs för att vi ska kunna fullfölja vårt arbete. Det kan se olika ut beroende på hur dagordningen ser ut och vad vi själva har för input till mötet. Detta gäller GSS, myndighets-samordningen och inte minst allt det arbete som sker internt i Regeringskansliet och på Socialdepartementet.

Det är klart att det är viktigt att den relevanta informationen kommer till mig. Det är helt fundamentalt att detta alltid fungerar. Socialdepartementet och mitt sätt och min möjlighet att leda Socialdepartementet skulle inte fungera om inte relationen till mina statssekreterare fungerar. Och det gör den.

Tuve Skånberg (KD): Ordförande! Ursäkta om jag upprepar frågan, men gav socialministern någon som helst instruktion om dokumentation av GSS? Sa

hon att den inte skulle föras eller att den skulle föras, eller lämnade hon det öppet för statssekreteraren att göra vad hon ville?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag tycker att frågan är lite märkligt ställd. Jag vet att man inte ska recensera konstitutionsutskottets frågor. Det tillhör inte vanligheterna att jag gör det, men jag köper inte bilden att det var en lite slapp inställning. Hur jag än svarar på frågan blir det lite grann som att jag kanske inte brydde mig så mycket om hur man gjorde. Jag brydde mig väldigt mycket om det, men det är inte jag som leder GSS. Det är heller inte jag som har satt upp dokumentationsrutinerna för GSS.

Jag har inte själv sett de berömda annoterade dagordningarna – nu vet alla vad det är – eller de lägesbilder som gavs där. Jag har statssekreterare som har gjort ett alldeles utmärkt arbete genom att både delta aktivt och ta emot information på GSS, men i många olika sammanhang. Det blir naturligtvis en sammantagen bedömning av vad det är för information som behöver ges vidare till mig eller till departementets tjänstemannastruktur. Det finns inte specifika rutiner från Socialdepartementet. Frågan om hur GSS organiseras och dokumenteras får ställas till ansvarig för GSS.

Nina Lundström (L): Fru ordförande! Jag vill gärna att socialministern utvecklar hur hon ser på den kritik som kommissionen har riktat avseende att det var ganska svårt att få tag i den information och de underlag som kommissionen ansåg att de behövde få tillgång till. Hur ser socialministern på den kritik som kommissionen riktade, och hur ser socialministern på själva frågan om dokumentation och varför det är viktigt?

Ordföranden: Den första frågan tangerar nästa ärende. Det är upp till socialministern om hon vill svara redan nu.

Lena Hallengren: Ordförande! Tack, Nina Lundström, för frågan!

Varför är dokumentation viktig? Den är viktig för att kunna spåra ett beslut, inte minst för att veta att regeringen har uppfyllt beredningskravet. Det är en fundamental fråga för konstitutionsutskottet att alltid ställa sig för att kunna försäkra sig om att vi utövar våra ämbeten på rätt sätt.

När det kommer till dokumentation och vad man har fått ut svarar jag gärna på allt som rör Socialdepartementet, men rent allmänt är det inte jag som ansvarar för all dokumentation i Regeringskansliet. Socialdepartementet har, enligt min uppfattning, både lämnat ut det material som kommissionen har begärt och försökt medverka på olika sätt.

När det gäller dokumentation vill jag också säga att det lätt blir fokus på skriftlig dokumentation, men jag vill understryka hur viktigt det har varit att vara behjälplig för kommissionen i att uttyda det som många far efter: Vad tänkte ni? Hur funderade ni?

Detta är svårt, men man kan möjligen komplettera det med att resonera högt för kommissionen och komma tillbaka och svara på frågor. Det är något som jag själv och andra har gjort när kommissionen så har begärt.

Nina Lundström (L): Kommissionen har tagit upp frågan om brist på underlag och information från den så kallade GSS, det vill säga man upplevde att man

hade behövt få ett underlag. Min fråga till socialministern är: Hur ser hon på kommissionens roll? Vad syftar kommissionens arbete till i förlängningen?

Ordföranden: Detta hör egentligen till nästa ärende, så socialministern får välja om hon vill svara nu eller under nästa ärende.

Lena Hallengren: Vi kan spara det till nästa ärende; annars blir diskussionen dubbel. Vi kommer ihåg frågan till nästa ärende.

Camilla Hansén (MP): Ordförande! Tack, ministern, för föredragningen och svaren hittills!

Detta ärende handlar om krishantering generellt och om dokumentationen, och det är ett stort intresse för gruppen för strategisk samordning. Vi har mycket både skriftlig och muntlig information om den nu, så jag tänkte gå vidare till något som Coronakommissionen lyfte upp kring förvaltningsstrukturen.

Man uttryckte att det är ett problem att Folkhälsomyndigheten har ansvar för både smittskydd och folkhälsa. Jag uppfattar beskrivningen så att avvägningar görs av effekter, till exempel att en kraftig smittskyddsåtgärd skulle kunna ha negativa effekter på folkhälsan i något annat skede, och att avvägningarna görs på myndigheten innan förslaget kommer till regeringen – att de redan är gjorda. Jämfört med om det vore två separata myndigheter, en för folkhälsa och en för smittskydd, skulle man få mer ren information, och avvägningen skulle hamna hos regeringen på ett tydligare sätt.

Jag skulle vilja be statsrådet att reflektera över vad effekterna skulle vara kring de skilda delarna eller om man inte har haft möjlighet att diskutera avvägningarna på grund av att det skulle komma från en myndighet.

Lena Hallengren: Ordförande! Tack, Camilla Hansén, för frågan!

Det blir mycket svårare att svara men också förstå när man inte talar om konkreta exempel utan man gör det väldigt övergripande och svepande. Det skulle kunna vara så att myndigheten gör en avvägning och skickar in till Socialdepartementet och att vi sedan säger ”Check på den, nu gör vi som ni säger”, men så har det inte fungerat. Det handlar om att det ibland är väldigt tydligt att det skulle kunna finnas en konflikt i detta.

Vi kan ta skolorna som ett exempel, för då är alla införstådda med bakgrunden till frågan. Då är det tydligt att man skulle kunna göra på olika sätt, men en myndighet klarar av att säga att det finns den eller den aspekten. Jag har inte bett myndigheten att komma med ett underlag där vi inte kan utläsa olika aspekter, fördelar och nackdelar. Det är ju det som underlag kan bygga på, om vi har givit ett uppdrag och förväntar oss en rapport tillbaka, men också dialog och samtal. Vad skulle det här betyda? Tänk om vi gjorde som det landet? Vad är detta för konsekvenser, om vi stänger eller inte stänger? Det är klart att det går att ha många olika tankar och funderingar kring det.

Jag kan förstå detta på ett väldigt generellt plan, men i verkligheten tycker jag att det är en fördel att vi har en myndighet som inte bara har tänkt på smittskyddet och struntat i effekterna på samhället i övrigt och att det ändå funnits med i tanken och att vi inte i efterhand behöver slå in perspektivet att

människor ska leva hyggliga liv med god hälsa också efter pandemin och i bästa fall även under pandemin.

Man kan verkligen landa på båda sidor, men jag tycker att det är en fördel. Jag tänker att det kanske har påverkat en del länder som inte har haft det på det sättet utan som har varit väldigt kategoriska i att ha en smittskyddsåtgärd men kanske inte lagt så många andra aspekter på det. Det är inte säkert att det är lättare för politiken att själva lägga på det efteråt. Jag tror inte att man ska överskatta det. Att få in ett tänk från början har sina fördelar.

Det blev ett långt svar, ursäkta!

Camilla Hansén (MP): Jag vill bara bekräfta att det var just skolstängningarna jag tänkte på, men jag ville inte ge ett exempel i frågan för att statsrådet skulle kunna svara fritt om det fanns andra exempel.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Jag tackar statsrådet.

Det är intressant att höra beskrivningarna. Jag hör statsrådet säga att GSS inte var där arbetsuppgifter fördelades och man sa åt till exempel hennes statssekreterare att ”bra, då tar Maja vidare det här till Socialdepartementet” och så vidare. En sak förvillar mig dock en smula. Så sent som i går satt socialministerns statssekreterare på samma stol som socialministern sitter på nu och tog som exempel på vad som kunde hända i GSS att man där diskuterade problemställningar och ”bra, då tar Maja vidare det till Socialdepartementet”. Statsministerns statssekreterare beskriver detta som en plats där man identifierar åtgärder och samordnar krishanteringens på en strategisk nivå.

Hur kan man samordna krishanteringens på strategisk nivå utan att det får några effekter på hur krishanteringens på en strategisk nivå bedrivs? Hur kommer det sig att statsrådet och hennes statssekreterare har så olika uppfattning om vad som egentligen har ägt rum i GSS? Har informationen om vad som sker där då verkligen överförts på ett bra sätt till statsrådet?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag tackar Erik Ottoson för möjligheten att få förtydliga detta, för jag tycker inte att det var riktigt så jag sa.

Jag menar att det inte är så att informationen landar i GSS och att man där har ett slags arbetsfördelning så att allt utgår därifrån. Men det kan givetvis vara så att man har möten, och det kan vara så att diskussionen föranleder ett ”då kan du ta den frågan vidare”, men det är inte samma sak. Vad jag vill beskriva och vad jag tycker att vi är inne på flera gånger är att förstå att GSS inte är de som avgör, gör vägvalen och fattar besluten. Men i en diskussion och vid gemensam informationsdelning är det klart att man kan ta med sig frågor därifrån.

Jag är osäker på om jag riktigt lyckas förklara detta till 100 procent, men det är så jag menar. Man kan ta med sig uppgifter därifrån, men det är viktigt att förstå att GSS inte är ett forum som styr hela krisen och att om det inte varit i GSS och vänt har vi inget att arbeta med. Arbetet kan ha satt igång innan GSS, och det kan fördjupas. Man kanske kommer på ”den här frågan kan vi

behöva jobba vidare med” och ”så ni har den informationen”. Så föreställer jag mig att informationsdelning går till.

Kontentan är att det är ingen annan som bestämmer över Socialdepartementet, och det är ingen annan än regeringen som gör vägvalen och fattar de avgörande besluten.

Det vore fel att beskriva det som ledamoten gör: att informationen inte skulle ha givits därifrån eller att vi skulle ha delade meningar om GSS roll. Det håller jag inte med om.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Det var faktiskt ganska klagande. Jag tror att det som statsrådet nu beskriver kan vara bakgrunden till att konstitutionsutskottet vid upprepade tillfällen i granskningen av olika kriser har betonat vikten av att dokumentera även informella sammankomster och möten, just för att sådant här ska kunna bli tydligt och spårbart.

Jag har en annan fråga. Vi känner väl till regeringsformen och att det där står att regeringen styr riket, och vi är bekanta med förvaltningsmodellen i Sverige. Vi är ju lite grann här för att försöka ta reda på om just detta har följts.

Coronakommissionen säger ju att det tog för lång tid innan regeringen fattade taktplanen i krishanteringen, och jag har hört vad socialministern har uttryckt om att man upplever sig har gjort avvägningar och så. Men när man tittar på detta utifrån får man lätt ett intryck av att först har Folkhälsomyndigheten en presskonferens, sedan knarrar kvarnarna igång i Regeringskansliet och därefter kommer det som Folkhälsomyndigheten föreslagit oförändrat ut i andra änden, åtminstone i början av krishanteringen.

Vilka spårbara effekter på krishanteringen och pandemihanteringen under dess inledande skede fick regeringens ledning av krisen? Finns det några skillnader mellan Folkhälsomyndighetens och andra myndigheters hemställan till regeringen och det som också blev processen? Om det inte gör det, vad har regeringen bidragit med i krishanteringen av pandemin i dess inledande skede?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag ska göra ännu ett försök att förklara att det är regeringen som styr riket. Allt annat är att inte riktigt vilja förstå situationen, utan det blir ganska bekvämt att beskriva att vi har en myndighet som håller i taktplanen. Men jag håller inte med om den beskrivningen, precis som jag tidigare har sagt.

Myndigheten arbetar inte i ett vakuum och skickar in ett underlag, och sedan sprättar vi kuvert på Socialdepartementet och säger ”det här tycker Folkhälsomyndigheten att vi ska göra; då gör vi det”. Det är inte så det går till. Vi har försökt och jag tror vi nått fram ganska väl till Coronakommissionen efter mycket dialog och diskussion och beskrivit att det är en pågående dialog. Jag har tidigare nämnt här att varenda dag är det formella avstämningar med till exempel departementet och myndigheterna. Utöver det förs ytterligare dialog tjänstemän emellan, kommunikationsavdelningar emellan, generaldirektör och statssekreterare emellan och så vidare, för att hela tiden ligga kloss vid kloss och förstå hur tänket går och vad det är som är på gång för att kunna ställa de kritiska frågorna.

I en kris går det inte att ha en myndighet som inkommer med ett förslag och att Regeringskansliet då börjar fundera och säger ”njä, det där håller vi inte med om, så vi tar det ett varv till”. Så kunde vi inte arbeta under krisen, och jag tror aldrig att det är riktigt optimalt. Myndigheterna är ju en del av regeringens möjlighet att styra riket. De är inte en egen del som styr, utan de är ett verktyg som regeringen har för att kunna styra riket.

Jag kan inte komma med olika exempel på beslut som fattades, men det fanns inga beslut där vi blev överraskade och myndigheten kom med ett förslag som vi bara anammade. Det vill jag vara tydlig med.

Den pågående dialogen mellan regering och myndigheter ska alltid finnas, kan jag tycka, för att man ska använda dem på rätt sätt. Och under krisen blev det utan tvekan exceptionellt. Det blev en väldigt tät och regelbunden kontakt för att vi skulle kunna dra nytta av all den kompetens och expertis som myndigheten har.

Jag vet inte om det var ett svar på Erik Ottosons fråga, men så tänker jag.

Erik Ottoson (M): Detta klagör tveklöst. Det är innan myndigheten kommer med sin hemställan som det finns en form av styrning.

Vad finns det för dokumenterade och spårbara åtgärder som regeringen har vidtagit för att hålla i taktipinnen under det inledande skedet, oavsett om det sker före eller efter hemställan? Vad finns det för spårbara åtgärder som visar att regeringen faktiskt har lett riket i detta avseende?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag gör ett sista försök. Diskussionen handlar inte om att styra och säga ”kan ni skriva precis så här i era papper”. Då har regeringen bestämt men knappast lyssnat på expertmyndigheten. Myndigheterna har haft kanske ett femtiotal uppdrag, och där det har varit väldigt tydligt vad uppdraget består i och vad myndigheten förväntas göra. Det gäller allt från testning till intensivvård och skyddsutrustning, för att ta de stora frågorna, till mindre delar, till exempelvis kommunikationsuppdrag. Här är regeringen tydlig med vad man vill att myndigheten gör och att man kommer tillbaka, med datum satt och många gånger med medskickade resurser för att det ska vara möjligt att verkställa.

Vad jag försöker beskriva är den diskussion och dialog som hela tiden pågår. Om frågan är om vi har dokumenterat den diskussionen hela tiden blir svaret nej, den har inte dokumenterats hela tiden.

Det här är en stor diskussion. Ska man dokumentera allt som sker men som inte leder vidare till beslut? Det är klart att det är en balans att fundera över, hur mycket tid och kraft man lägger på dokumentation. För mig är det viktigt att det är möjligt för konstitutionsutskottet att få veta vad som låg till grund för regeringens beslut. Vilka har tillfrågats? Vilka har hörts? Hur har regeringen uppfyllt beredningskravet? Om det är lagstiftning har det sin ordning.

Det är skillnad på att regeringen ger myndigheterna uppdrag som de återkommer i och att det förs en pågående dialog, inte minst i en pandemi, för att kunna följa läget. Det hände ju saker på timbasis, och det handlade inte om

att grunden för det kunde vara ett regeringsbeslut eller ett myndighetsuppdrag. Det är otroligt viktigt att få informationen till sig.

Hans Ekström (S): En iakttagelse man kan göra är att i länder som har en annan förvaltningsmodell har politiker gått in och fattat beslut och gjort ganska drakoniska åtgärder i olika avseenden. Man kan tänka att avsaknad av beslut om åtgärder också är ett beslut, som ibland rent av kräver mod.

Har socialministern ibland varit avundsjuk på kollegor i andra länder som har kunnat skjuta lite mer fritt?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag tackar ledamoten för frågan.

Alla system har sina för- och nackdelar, sina upp- och nedsidor; det är ingen tvekan om det. Man kan ha en diskussion som handlar om att man skulle vara kraftfull som företrädare för att man har beslutat om en eller annan åtgärd. Å andra sidan är min och regeringens uppfattning att vi ska se till att de åtgärder vi vidtar grundar sig på bästa möjliga kunskap.

När det kommer till en del frågor tycker jag att det är fullt tillräckligt att göra avvägningar på politisk grund och utifrån politiska erfarenheter, men när det kommer till smittskyddsåtgärder är jag inte avundsjuk. Det har väl inte alltid gjorts så noggranna avvägningar, utan ibland gör man som alla andra eller som landet bredvid eller som någon man har pratat med.

Allt har för- och nackdelar, men jag vill nog säga att det stöd vi har av våra expertmyndigheter alltid är ovärderligt, inte minst i en kris.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! I Coronakommissionens betänkande står det uttryckligen på sidan 28: ”Det var tydligt att myndigheten höll i taktpinnen och att regeringen inte hade något emot det.” Vad tänker socialministern om det? Var det fel? Har den oberoende kommissionen, som regeringen tillsatt, fel i den slutsatsen?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag tackar Tuve Skånberg för frågan.

Vad tänker socialministern om det? Jag har sagt vid några tillfällen att jag inte håller med om det. Jag tycker inte att någon annan höll i taktpinnen. Men om vi är väldigt konkreta och talar om smittskyddsåtgärder tycker jag att det är rimligt att myndigheter med expertkompetens har väldigt mycket att säga till om – men inte som i beskrivningen att hålla i taktpinnen under hela krisen. Har vi givit vår myndighet uppdraget att vara den aktör som ska samordna det nationella smittskyddet, se till att skydda befolkningen från smittsamma sjukdomar och så vidare är det rimligt att vi inte tar tillbaka den uppgiften i den största hälsokrisen i modern tid.

På det hela taget håller jag inte med om att någon annan höll i taktpinnen. Men om ledamoten och kanske också kommissionen i huvudsak tänker på smittskyddsåtgärder och att myndigheten har haft mycket att säga till om där, tycker jag att det är rimligt, ja.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Kommissionen säger att det gick långsamt, särskilt initialt, att det var dåligt dokumenterat – och så frågan om att hålla i taktpinnen.

Finns det något i kommissionens kritik som socialministern tar till sig?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Nu finns det två betänkanden och ett slutbetänkande. Det är oklart om ledamoten vill att jag ska summera alla tre betänkandena och hur vi har valt att gå vidare. Men redan med det första betänkandet – regeringen bad kommissionen att fokusera på äldreomsorgen just för att vi skulle kunna ta vidare det som var möjligt under pågående kris. Det har resulterat i utredningar och i uppdrag som handlar om att stärka beredskapen. Hela smittskyddslagen ses ju över för att vi ska kunna ha mer verktyg, om riksdagen sedan kommer fram till att fatta ett sådant beslut.

Det är många uppdrag i övrigt, skulle jag säga, där kommissionen pekar på hur man behöver öka kunskapen. Vi har ju äldreomsorgen och det perspektivet. Som sagt kommer vi då ganska mycket tillbaka till det första betänkandet, som handlar om den medicinska kompetensen i äldreomsorgen. Det är ju ett uppdrag som är specifikt utpekat för utredaren, som ser över en ny lagstiftning för äldreomsorgen. Jag vill nog påstå att vi tar vidare många delar, och vi har för avsikt att fortsätta att ta vidare många delar.

Sedan kommer vi till de formuleringar som handlar om detta lite allmänt: Vi tyckte att det var lite sent. Ni höll inte i taktpinnen. Jag delar inte den uppfattningen, men det finns många konkreta förslag som jag tycker att det är vår uppgift att ta vidare. Det var ju därför vi bad kommissionen om det här och gav dem ett omfattande direktiv – vi vill lära av krisen. Då behöver man vara konkret. Det tycker jag att de i många stycken har varit, och det tar vi vidare.

Nina Lundström (L): Fru ordförande! Jag ska försöka avgränsa min fråga. Vad gäller regeringens strategi för att hantera krisen och coronapandemin, gjordes det något arbete i GSS med själva strategin?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Nu ber ändå ledamoten mig att fråga vilket arbete som bedrevs i GSS. Jag kan inte riktigt svara på exakt vilket arbete som bedrevs i GSS. Jag var inte där, och detta med GSS är inte heller mitt ansvar. Jag får ändå be att man ställer den frågan till dem som har det ansvaret. Frågan om hela regeringens strategi var däremot föremål för den förra utfrågningen, då vi lade ganska mycket tid på att resonera kring både vad regeringens strategi är och hur man arbetat med den. Jag får nog ändå hänvisa till att det inte finns något nytt att tillägga i den frågan.

Nina Lundström (L): Just bristen på dokumentation från GSS gör att den här typen av frågor uppstår. Om det hade funnits minnesanteckningar hade man lättare kunnat studera hur strategiarbetet gick till när man skulle följa upp det i efterhand. Finns det nu anledning att ändå framhålla vikten av minnesanteckningar i GSS, så att vi alla kan följa vad som faktiskt gjordes där?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag blir lite tråkig, men mitt ansvar är inte GSS och inte heller hur man väljer att dokumentera i GSS. Den frågan kan naturligtvis ställas till ansvariga för det.

Låt mig ändå säga att det inte är så att det saknas all insyn i vad GSS har talat om. Det finns ju lägesbilder. Det finns både agendor och dagordningar för att man ska veta vad som har diskuterats. Är det sedan frågor som behöver

tas vidare finns det också tjänsteanteckningar. Det finns även en loggbok på krishanteringskansliet. Det är inte så att det saknas dokumentation.

Men om vi kommer till situationen att man skulle vilja veta hur tankarna och resonemangen gick tänker jag att det väl är en fråga att verkligen fundera över – när har vi diskussionsprotokoll, och i vilka forum har vi dem? Vad ska i så fall in i ett diskussionsprotokoll? Det är ju viktigt att det inte bara handlar om vad någon hade lust att anteckna. Man behöver ju ha en idé om på vilket sätt man i så fall dokumenterar en diskussion som inte leder fram till beslut. Det är säkert en relevant fråga för både konstitutionsutskottet och Regeringskansliet att fundera över. Men jag har inget svar att ge konstitutionsutskottet i dag.

Ordföranden: Då har vi gått två rundor. Vi lämnar nu G33.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Det är ju regeringen som har tillsatt Coronakommissionen. Vi har varit inne på detta här. Det har varit för att just utvärdera regeringens, myndigheternas, regionernas och kommunernas förmåga att hantera pandemin.

Det har inte funnits anledning för regeringen att inte ge kommissionen tillgång till de handlingar som Regeringskansliet förfogar över och som kommissionen kan behöva. För att underlätta för kommissionen att genomföra sitt uppdrag beslutade regeringen om en förordning som innebar en skyldighet för myndigheterna att lämna uppgifter som de förfogar över till kommissionen, oavsett om de fanns i allmänna handlingar eller inte och oavsett om de omfattades av sekretess eller inte. Det var en förordning som kombinerades med ett tillägg i offentlighets- och sekretessförordningen som innebar att de här uppgifterna vid behov skyddades av sekretess även hos Coronakommissionen.

Coronakommissionen har sammantaget fått ta del av ett mycket stort antal uppgifter som finns tillgängliga i Regeringskansliets verksamhet. Det handlar både om allmänna handlingar som är offentliga och om uppgifter som förekommer i handlingar som inte är allmänna eller som omfattas av sekretess. I tillägg till det har jag och mina statssekreterare hela tiden stått till Coronakommissionens förfogande för att beskriva hanteringen av de frågor och processer som jag har ansvaret för. Jag har själv träffat kommissionen vid ett tillfälle under den här perioden, men har som sagt varit öppen för att träffa dem fler gånger. Kommissionen har gjort bedömningen att det inte har behövts. Med det är jag redo att svara på frågor.

Ordföranden: Anmälände partier i de här ärendena är Moderaterna och Sverigedemokraterna. Vi börjar med Moderaterna. Jag ger ordet till mig själv.

Precis som socialministern sa är det socialministern som är högsta ansvariga för Socialdepartementet, som är ansvarigt departement, och ansvarigt statsråd för Coronakommissionen. I ljuset av det som har hänt, kunde socialministern inte ha gjort mer för att se till att kommissionen fick ut det material som kommissionen behövde för att kunna göra sitt arbete? Vilka

åtgärder vidtog du som statsråd? Hur agerade du för att försöka bistå kommissionen, förutom att svara på frågor i en intervju?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag tackar för frågan. Min förståelse är att förfrågan har ställts till kansliet för krishantering. I de fall då det har funnits efterfrågan på handlingar som härrör från Socialdepartementet har det varit Socialdepartementets ansvar att se till att kommissionen får del av dem. Det är min uppfattning att de har fått det. Eftersom den samlade begäran inte inkom till Socialdepartementet är det inte heller jag som haft ansvar för den samlade begäran, utan den har hanterats av krishanteringsrådet. Jag har inte varit inblandad personligen i exakt vilka dokument som sedan har lämnats ut, men min bild är att Socialdepartementet just har lämnat ut det som man har efterfrågat.

Ordföranden: Tack för svaret! Det som ändå vore intressant att veta ... jag tror inte att den situation som uppstod kan vara tillfredsställande för någon. Coronakommissionens ordförande satt själv här förra veckan och beskrev för oss hur förtvivlat långsamt – det är ett citat – det gått att få ut materialet. Det blir ju motsägelsefullt. Det är en kommission som är tillsatt av regeringen. Den har en väldigt viktig uppgift i den största krisen sedan andra världskriget för vårt land. Det blir så att säga slutordet att det gick förtvivlat långsamt. Kunde man ha agerat mer? Någon måste ju ändå ha ansvaret. Nej, det var inte vi, eller det var någon annan – det framstår som att ta lite lätt på det. Det tror jag inte att socialministern gör.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Nej, det gör jag inte, så tack för det tillägget! Jag tar inte lätt på det. Men jag tar ansvar för det som är mitt ansvar. Som chef för Socialdepartementet har jag Socialdepartementet som mitt ansvar. Jag kan inte i det här sammanhanget ta på mig ett ansvar för hela Regeringskansliets utlämnande av dokument, utan den större begäran gick just till kansliet för krishantering. I den mån vi bistod från Socialdepartementet eller behövde bistå – handlingarna fanns hos oss. Man ville titta i loggboken. Man ville på olika sätt ta del av den dokumentation som vi fört under två års tid. Det har förts dokumentation både före och efter pandemin, vill jag säga, men naturligtvis har vi stått till förfogande där.

Jag har inte lyssnat till alla utfrågningar. Jag har inte hunnit med det än. Men jag tror inte att Coronakommissionen tycker att allting har gått förtvivlat långsamt. Jag vet dock att det finns en frustration. Det har också statssekreterare försökt beskriva här tidigare – hur man har försökt möta upp kommissionen för att verkligen försäkra sig om att den har fått det material som den velat ha. Min bild är inte att kommissionen under hela den här tiden haft svårt att få tillgång till information och uppgifter. Att det sedan har funnits några saker som har diskuterats är viktigt, tänker jag. Vi har ju haft möjlighet att ge information gällande pandemilagens hantering och bemyndigandelagen, för att nämna några exempel. Där har underlag och dokumentation funnits till Coronakommissionens förfogande. Även om det har berört många har det som sagt varit någonting som Socialdepartementet varit ansvarigt för.

Mikael Strandman (SD): Tack, ministern, för dina svar! Jag har en fråga angående dokumentationen som ändå i viss mån har förekommit från GSS. Det står så här i svaret på en av frågorna som vi har skickat till er: Vid GSS har två dagordningar använts. Några mötesprotokoll eller mötesanteckningar från dessa möten finns inte, men kansliet för krishantering har löpande sammanställt information om samtliga möten i GSS som hållits med anledning av pandemin. Av sammanställningen framgår bland annat när respektive möte hölls och vad som var huvudsakligt fokus vid mötet.

Då skulle jag vilja ha en lite mer ingående förklaring av vad det här innebär. Gjordes de här sammanställningarna direkt efter mötena? Togs det även upp vad man hade kommit fram till? Skrev man bara i sammanställningen att man diskuterat den allmänna smittspridningen i Sverige, testningen eller någonting annat, eller skrevs det lite mer konkret vad departementet skulle ta med sig och titta närmare på? Hur snabbt efter mötena gjordes den här sammanställningen?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag tackar för frågan. Men jag är ju inte ansvarig för GSS. Jag kan inte berätta när man gjorde vilken anteckning i protokollen. Däremot utgår jag från att konstitutionsutskottet får svar på de frågor man ställer. Skulle man formulera frågan på det där sättet utgår jag från att man kan få svaren av Regeringskansliet och från ansvarig. Men jag har inte ansvar för GSS. Jag kan inte gå in på de detaljerna, för jag vet inte.

Mikael Strandman (SD): Jag tackar för svaret. Anledningen till att jag ställer frågan är att det är en sorts försvar att man har gjort sammanställningar av mötena. Eftersom vi inte får ta del av de enskilda anteckningar som tjänstemännen har gjort, då vi inte har rådighet över dem, har vi det här i stället. Då är det ju intressant att veta hur mycket information Coronakommissionen kunde få fram ur dessa sammanställningar.

Lena Hallengren: Det har inte rätt brist på arbetsuppgifter för Socialdepartementet under två års tid. Det kan jag garantera. Det finns mycket som jag kan svara på. Men jag kan inte svara på hur man har antecknat i GSS. Jag ledde inte GSS. Det låg inte under mitt ansvar. Jag vill inte låta som att jag inte kan eller vill svara. Men jag har inte den informationen, för det har inte varit mitt ansvar. Det är dock förstås viktigt att säga att Coronakommissionen har fått ta del av den dokumentation som finns. Det spelar ingen roll om en handling är allmän eller offentlig eller om den till och med skulle vara sekretessbelagd, utan man har fått ta del av detta. Det är den bild som jag har.

Hans Ekström (S): Jag vill tacka statsrådet så hemskt mycket. Jag har ingen ytterligare fråga.

Per Schöldberg (C): Ordförande! Jag tackar statsrådet för svaren så här långt. Jag vill försöka vara så konkret som möjligt. Vi har lyssnat på Coronakommissionen, som varit här. Det finns en dokumentation. Huvudsekreteraren Joakim Sonnegård uttrycker det så här gällande frågan om tidsutdräkten vid utlämnande av information, material och liknande – det kan bli lite uppreningar, men jag vill ändå höra:

Jag tycker själv att de frågor som vi ställde till Regeringskansliet den 4 juli förra året var så pass tydliga att det material som vi senare fick, runt juletid, kunde ha lämnats ut redan i augusti när vi besökte dem. Jag tycker att vi borde ha kunnat få materialet och underlaget mycket snabbare. Det gäller naturligtvis hela Regeringskansliet. Jag vill ändå gärna höra statsrådets kommentar till det som Sonnegård uttrycker.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar återigen för frågan. Som jag sa i mitt inledningsanförande har regeringen tillsatt Coronakommissionen för att vi vill lära av krisen. Vi har ingen anledning att inte dela med oss av den dokumentation och den information som finns.

Jag beklagar verkligen den diskussion som har kommit att bli. Jag vet inte vilket ord jag ska använda, men jag tycker förstås att det är väldigt tråkigt att vi har den diskussionen med tanke på all information och alla uppgifter som kommissionen har fått och allt arbete som kommissionen, Regeringskansliet och myndigheter har lagt ned.

Nu har jag förstått att till exempel riksdagen inte har varit involverad. Där har kommissionen inte ställt frågor eller faktiskt fullföljt den delen av direktivet. Men det är klart att det är väldigt mycket som kommissionen behöver få ta del av för att kunna skaffa sig en bild. Oavsett hur mycket material man får kommer det att finnas nya frågor och att man vill veta mer. Men det har inte funnits anledning att inte vilja ge information.

Däremot har det funnits en diskussion om vad som skulle kunna vara av intresse. Det fanns en sådan formulering. Det är klart att det är lättare att svara om man vet vilken typ av frågor som frågeställarna vill ha svar på. Då är det mycket lättare att lämna ut information och dokumentation än när det mer övergripande sägs vad som kan finnas av intresse. Beroende på vem man är kan förstås allting vara av intresse.

Jag återkommer till att jag är chef för Socialdepartementet och att min bild är att vi har lämnat ut det material som kommissionen har begärt, inklusive loggböcker och annat beredningsunderlag.

Mia Sydow Mölleby (V): Fru ordförande! Något som jag studsar över när jag har läst det här är tonen i mejlkonversationen mellan Joakim Sonnegård och de ansvariga på Justitiedepartementet för GSS och kansliet för kris- hanteringsdokumentationen och krishantering. När Coronakommissionen har svarat på frågor är det som att de har trott att det fanns information och dokumentation som inte finns och att de har efterfrågat fel saker. Detta kan så en misstro. Då undrar jag hur ni från början säkerställde att Coronakommissionen skulle kunna få tillgång till alla handlingar och skulle förstå vad de skulle efterfråga. Hade ni några inledande möten och en allmän beskrivning av hur arbetet skulle gå till? För mig låter det som att de har frågat efter fel saker och att de sedan blivit sura när de inte fått svar. Om jag ska uttrycka mig på vanlig svenska har det blivit väldigt dålig stämning.

Det är egentligen rent makalösa mejl, skulle jag säga. Då undrar jag om den inledande processen, när kommissionen tillsattes, skulle ha kunnat göras på ett annat sätt.

Lena Hallengren: Tack, Mia Sydow Mölleby, för frågan! Det är två olika saker. Man kan alltid fråga om det hade kunnat se ut på ett annat sätt, och så är det ju alltid. Svaret är ja på frågan. Men vi har inte talat om för kommissionen hur de ska arbeta och vilka material de kan efterfråga.

Det finns ett väl tilltaget kansli som har arbetat och som har fått de resurser som krävs för att kunna rekrytera medarbetare. Då handlar det förstås också om hur ordföranden har riggat sitt kansli för att se till att man har den kunskap som krävs. Jag har inte mött behovet av eller någon efterfrågan eller vilja att få det förevisat. Men vad vi har sagt är att vi alltid står till förfogande. Frågan kan alltid ställas om vilken dokumentation som finns. Som jag har återkommit till några gånger är det lättare för mig och för Regeringskansliet att svara på frågor som är konkreta, precis som här. Om en fråga är väldigt generell är risken stor att var och en har sin egen tanke och att jag har ytterligare en, så man svarar kanske inte alltid på det som var frågan. Det är därför viktigt att vara tydlig.

Vi har inte på något sätt styrt Coronakommissionen, utan vi har snarare sagt att all dokumentation finns och är möjlig att begära ut. Men det är ju inte helt okänt hur beredningsrutiner ser ut. Men att vilja ha mer än detta har uppenbart lett till en diskussion.

Mia Sydow Mölleby (V): Jag utgick inte från att man inte hade talat om hur de skulle arbeta. Det var inte riktigt det jag menade, utan jag undrade mer just om man har haft en diskussion eller ett informationsmöte om hur man har arbetat. Men det är alltså ingenting som Coronakommissionen heller har efterfrågat, vad jag förstår. Eftersom de verkar fråga efter dokument som uppenbarligen inte finns får jag en känsla av att man lite pratar förbi varandra. Det är därför som jag undrar om Coronakommissionen har varit med på något inledande möte för att i allmänhet diskutera hur krishanteringsprocessen ser ut i de olika delarna inom Regeringskansliet. Det hade kunnat vara en information som skulle ha underlättat att fråga efter rätt saker.

Lena Hallengren: Jag tycker att det är mycket relevant och verkligen någonting att ta med sig. Att det inte finns minnesanteckningar på GSS tror jag har gått fram, men frågan ställs fortfarande.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag vill återkomma till ett svar som socialministern lämnade på en fråga av Mikael Strandman alldeles nyss om dokumentationen i GSS. Hon svarade: Det är inte mitt ansvar. Jag vill ge henne möjlighet att utveckla det.

Vid de allmänna beredningarna på torsdagarna har det nästan enbart handlat om pandemin. I Gruppen för strategisk samordning har det bara handlat om samordningen när det gäller pandemin. Nu kommer det kritik från kommissionen för att socialministern initialt vägrade att lämna ut handlingar och sedan ändrade sig efter lång tid. Hur kan hon över huvud taget säga att det inte är hennes ansvar i detta sammanhang? Om någonting är socialministerns bord måste det väl vara detta.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag får nog be ledamoten att vara lite mer konkret. Vilken information har jag inte velat lämna ut? Det känner jag inte igen. Däremot säger jag att GSS inte är mitt ansvar. Hur mötena där går till, hur dagordningen ser ut och huruvida det görs tjänsteanteckningar eller på annat sätt antecknas är ju praxis och rutiner som man följer och ingenting som jag vare sig avgör eller har på mitt bord. Det är inte min statssekreterare som har lett GSS och lagt upp deras möten. Det var det som var mitt svar på frågan. Men vilken information som jag inte skulle ha lämnat ut känner jag inte igen.

Tuve Skånberg (KD): Det dröjde, fru ordförande, innan kommissionen fick del av handlingar. Och när det handlade om anteckningar från GSS blev de aldrig utlämnade.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Nu är vi tillbaka i någon Kafkasituation. Varför har man inte lämnat ut anteckningar från GSS? Jag sa ju precis att det inte finns några minnesanteckningar från GSS. Hur ska man då kunna lämna ut dem? Jag förstår inte resonemanget.

I övrigt har inte jag och Socialdepartementet fått någon begäran om utlämnande som vi inte har tillgodosett. Det är mitt svar på frågan. GSS har ju inte fört missanteckningar och några sådana kan därför inte lämnas ut. Jag har fått ge kommentarer till mycket under pandemin, och det kan möjligen vara så att jag i ett sådant sammanhang har fått frågan om hur vi har gjort med informationen och dokumentationen. Även om frågan i huvudsak inte ligger på mig kanske det var jag som hade micken under näsan och fick tala om vilken information som då fanns tillgänglig, nämligen att det inte finns anteckningar förda vid GSS. Jag vet inte om det kan vara svaret. Annars är jag faktiskt lite frågande.

Nina Lundström (L): Fru ordförande! Nu ska jag upprepa den fråga som jag inledde med i förra omgången. Det handlar om vad syftet med kommissionen är enligt socialministerns uppfattning.

Under utfrågningarna har det blivit väldigt tydligt att när kommissionen ibland inte fick ut det material som de efterfrågade var svaret inledningsvis att man inte ville lämna ut materialet för att det inte skulle ge en rättvisande bild av arbetet. Jag kan ändå tänka mig att det finns ett syfte med en kommission, som bland annat ska göra den typen av värderingar.

Jag skulle gärna höra socialministern utveckla tankegångarna kring kommissionens syfte och arbete.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Jag ska ge ett mycket kort svar på det avslutande som Nina Lundström nämner, nämligen att man inte lämnade ut information därför att den inte fyllde syftet. Om jag inte är felunderrättad eller hörde fel i går när jag lyssnade en liten stund ställdes frågan till statssekreterare Emma Lennartsson som svarade på den. Det handlade specifikt om mejl som lämnades ut. Det har inte använts allmänt, så jag skulle säga att det inte allmänt har försvårat att få ut dokumentation. Om jag inte missförstår frågan handlar den just om mejlen, som också Emma Lennartsson svarade på i går.

När det gäller kommissionens syfte är det att lära för framtida kriser och att granska såväl regering, som myndigheter, regioner och kommuner. Nu kanske det inte riktigt innebär att man har den breda diskussionen. Det handlar inte alls onaturligt men väldigt mycket om regeringen och om dokumentation. Men syftet är ju förstås att lära för framtida kriser och se till att vi får en bättre beredskap och blir bättre på att möta inte bara hälsokriser. Jag tror att kommissionen nog själv också håller med om att man ska ta avstamp i motsvarande kriser när det handlar om hälsokriser snarare än om kriser rent generellt.

Detta var syftet. Därför tillsattes kommissionen med ett rätt omfattande direktiv och med det omfattande betänkande som vi nu kan ta del av och som vi också tar vidare för att vi ska lära. Nu lever vi ju i en annan kris redan innan pandemin egentligen är riktigt lämnad bakom oss. Vi kan naturligtvis också se vad vi kan lära av kommissionens granskning inför detta. Men tanken hade knappt hunnit tänkas innan nästa kris var här.

Nina Lundström (L): Därför blir det lite grann en reaktion när kommissionen så många gånger beskriver svårigheterna med att få ut just dokumentationen. För att kunna lära långsiktigt och göra en utvärdering kan man tycka att dokumentationen är ganska viktig.

Fanns det något i socialministerns eller regeringens arbete som gjorde att man verkligen försökte säkra möjligheterna att lämna ut information och dokumentation på det sätt som en kommission kan tänkas kräva?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Dokumentation är viktigt. Det är därför som det finns en loggbok förd på Socialdepartementet. Det är därför som kommissionen har fått månadsvisa sammanställningar av alla regeringsbeslut sedan den 1 februari 2020. Det är också därför som det finns en förteckning över vad som behövdes när det handlade om myndigheter, till exempel. Det finns protokoll från Krisledningsgruppens tre formella möten.

Men i akten för regeringsbeslut finns det också underlag som har legat till grund för varje specifikt beslut. Det kan vara en hemställan, vilket det ibland har varit. Det kan finnas andra underlag. Det kan finnas tjänsteanteckningar med uppgifter som har haft betydelse för de beslut som man sedan har fattat. Den akten är förstås väldigt viktig. Den har också kommissionen kunnat ta del av.

Sedan finns det förstås arbetsmaterial som är sparad på våra olika enheter i ett ärendehanteringssystem. Det kan finnas underlagspromemorior som vi har haft under arbetets gång. Det finns. Och jag nämnde tidigare att det finns till och med en del beslut som vi inte har fattat, som vi har dokumenterat, som handlar om huruvida man skulle ... Vi har haft hemställan som har handlat till exempel om att socialtjänstens verksamheter inte skulle med nödvändighet behöva ges, utan att man skulle kunna göra undantag och så vidare, där vi har valt att inte gå vidare med den hemställan. Så det finns mycket dokumentation, och jag tycker att det är viktigt med dokumentation – ja.

Camilla Hansén (MP): Ordförande! Tack så mycket, statsrådet! Det verkar uppenbart att det finns väldigt mycket information från arbetet i olika organ, och olika typer av information, som statsrådet har redogjort för.

Min fråga är av ganska praktisk natur. Har det hänt, statsrådet, någon gång att du har haft ett behov av att efterfråga dokumentation på någonting som har hänt tidigare? Det har varit komplexa processer. Det är en kris som har pågått under lång tid. Och ibland vill man ju göra det: gå tillbaka och säkerställa hur det verkligen var. Har det någon gång hänt att du har behövt sådan information och bett om den och fått till svar att den inte finns?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Tack för frågan! Sista ordet är väl inte sagt där, men det är klart att det är viktigt att kunna gå tillbaka. Och det upprepar inte på alla de sätt som vi dokumenterar på Socialdepartementet och på andra departement för att vi ska veta vilka beslut som fattas och vad som ligger till grund för det. Inte minst inför möten av det här slaget behöver man förstås veta vad man har beslutat och inte.

Ett mycket konkret exempel: Jag var på ett informellt Epscomöte för lite drygt en månad sedan, och så skulle jag ha ett samtal med min schweiziska kollega. Då hade vi haft ett samtal ett och ett halvt år tidigare på telefon, där jag hade till uppgift att framföra en viss sak, och han hade någonting. Jag bad att få tjänsteanteckning inför mitt möte för att jag skulle kunna rekapitulera vad som sas. Den tjänsteanteckningen fick jag, och det var inte en mening. Det var en A4-sida, där man faktiskt har beskrivit ungefär vad som sas.

Det finns väldigt mycket information, och jag tycker att det är väldigt tråkigt om bilden ska vara ... Jag förstår att det inte är jag som kan rätta till det, men jag tycker att det är en olycklig bild att det skulle vara så bristfällig dokumentation. Jag respekterar att man skulle vilja ha ännu mer, att man skulle vilja att vi dokumenterade ännu mer. Hur tänkte ni? Hur resonerade ni? Varför gjorde ni inte så där?

Det får ju vi som politiker stå till svars för varje dag. Varför gjorde du inte så där? Varför fattade ni det där beslutet? Varför tycker du inte så där? Det är ju en del i de politiska avvägningarna. Det är inte säkert att vartenda ord finns nedskrivet, men det som behövs, är min uppfattning. Åtminstone på Socialdepartementet har jag tillgång till den dokumentation som behövs. ... att kunna gå tillbaka men också att kunna ge konstitutionsutskottet inte minst det underlag som krävs för att kunna spåra de beslut som regeringen har fattat, på vilka grunder vi har gjort det.

Ordföranden: Vi har ytterligare ett ärende kvar. Det finns ett litet, litet utrymme för några följdfrågor i en andra omgång, om intresse finns.

Ida Drougge (M): Tack för svaren så här långt! Det har framgått att statsrådet inte har ansvar för eller insyn i dokumentationen och arbetet i gruppen för strategisk samordning. Men som chef för Socialdepartementet var det ju ni som tillsatte Coronakommissionen. Då är min fråga, när det då framgick och de framförde, väldigt offentligt, skarp kritik om att det tog för lång tid att få ut

handlingar, att de inte fick det de frågade efter: Hade statsrådet då några synpunkter på det, och agerade du?

Lena Hallengren: Ordförande! Jag har själv inte haft dialog med Corona-kommissionen annat än jag har kallats till deras möte vid ett tillfälle eller när de har lämnat över betänkande. Någonstans ska man ju placera en utredning – det är så ... inte orimligt att Socialdepartementet tog fram och ansvarade för att hålla ihop direktiven och också ansvarade för att utse själva kommissionen.

Men vi är ändå tillbaka till att varje enskilt departement tar ansvar för att lämna ut sin dokumentation och att det är ... Den samlade efterfrågan av dokument gjordes ju till kansliet för krishantering.

Jag vet inte om jag förstår ledamotens fråga rätt, vad jag hade synpunkt på. Min uppfattning är att vi ska lämna ut den dokumentation som vi har. Min uppfattning är också att det gynnar, förstås, regeringen att lämna ut information så att vi kan bli granskade, så att vi kan lära av den här krisen. Det är väl snarare svårigheten när det har efterfrågats dokumentation som man inte ... som vi har varit inne på flera gånger här, dokumentation som inte finns. Det blir svårt att tillgodose det.

Ida Drougge (M): Man har ju också bett om information som först har meddelats inte finns och som sedan har funnits och som har getts ut. Men då tolkar jag statsrådet som att Socialdepartementet inte har försökt bistå kommissionen med att få ut mer material och hjälpa dem i den här svåra tajta processen i december, januari.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Det var en mycket märklig sammanfattning, måste jag säga, att Socialdepartementet inte har försökt bistå kommissionen. Vi har försökt bistå kommissionen med det som vi kan bistå kommissionen med. Vi har erbjudit vår tid. Vi har erbjudit all den dokumentation som finns på Socialdepartementet. Men om Ida Drougges fråga är huruvida jag som socialminister har satt mig över till exempel kansliet för krishantering, som inte ligger under mitt ansvar, och handgripligen gått in på något sätt så har jag inte gjort det. Men Socialdepartementet har bistått på de sätt som vi kan.

Låt mig också säga att kommissionen dessutom fick en förfrågan om att möjligen få lite mer tid om man kände att det var tajt, och den frågan svarade man nej på. Så vi har verkligen försökt bistå kommissionen. Allt annat tycker jag är en felaktig beskrivning.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaren! Jag har en fråga om den här förordningen, som kom i maj. Kan det ha varit så att man ... för det har ju varit så olika uppfattning om huruvida material då skulle ... Regeringen har hävdad, strikt då, att det är det som man har rådighet över. Och det kanske inte var riktigt det som kommissionen syftade på i formell mening, utan de menade kanske att ... rådighet, alltså det som har producerats inom Rosenbad. När man då märker att kommissionen efterfrågar det här hade man väl kanske kunnat vara behjälplig och diarieföra dem, för det måste ju funnits

tjänsteanteckningar. Det var 250 möten. Det var varje dag de högsta tjänstemännen från departementet och statsministern och ...

Ordföranden: Till frågan nu, Mikael.

Mikael Strandman (SD): Ja, det måste ju funnits jättemycket tjänsteanteckningar. ... att man då kunnat vara behjälplig, kanske, och diarieföra dem rent formellt, så att ni skulle kunna få rådighet över dem. Har det funnits något sådant, liksom, att ni: Okej, jag förstår att ni vill ha det här. Vi ska hjälpa er. ... i stället för att bara säga: Nej, vi har ingen rådighet över det här.

Lena Hallengren: Tjänsteanteckningar ska naturligtvis diarieföras. Det är ju det som det finns loggböcker för. Det är ju det som jag också beskriver, som ibland adderas till ett ärende när det finns en tjänsteanteckning. Diskussionen ... Jag vill inte gå in för mycket i detaljer, för det är inte mitt ansvar. Jag kan inte alla detaljer från GSS. Men minnesanteckningar ... Ingen har suttit och skrivit: Här har jag nu minnesanteckningarna från mötet. Men tjänsteanteckningar har gjorts.

Då förstår jag kanske att Mikael Strandman tänker på de här berömda dagböckerna eller anteckningsböckerna, som någon har. Det är ju uppfattningen att det inte är någonting, och det är inte bara en fråga om att ha rådighet över. Jag vet inte hur ledamöterna i konstitutionsutskottet gör sina anteckningar, men det kan verkligen vara högt och lågt, en himla blandning av det som har med alla möjliga olika möten att göra. Det är inte ens säkert att man försöker sammanfatta vad mötet handlade om, utan det blir väldigt lösryckt.

Är det någonting som har bäring på beslutsfattandet i Regeringskansliet, någonting som behövs, då ska det göras en tjänsteanteckning. Då ska det göras en tjänsteanteckning. Då ska det göras en tjänsteanteckning. Och det görs.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaren, ministern! Men då utgår minister ... Coronakommissionen är inte tillsatt för att konstitutionellt sätta dit regeringen, utan det handlar om att stärka Sverige inför framtida kriser. Det är därför de vill ha den här informationen, hur man tänkte, hur man kom till det här ställningstagandet eller så. Det är därför de efterfrågar någonting som inte är liksom ...

Ordföranden: Frågan.

Mikael Strandman (SD): Ja, alltså, om syftet är att vi ska stärka Sveriges krishantering så tycker man ju att regeringen kunde vara behjälplig med: Ja, men så här tänkte vi då. Det gäller även de här minnesanteckningarna. Jag sa fel. Det var inte tjänsteanteckningar utan minnesanteckningar, men att man på något sätt kanske kunde göra dem ... åtminstone försöka diarieföra dem och göra dem så att ni hade rådighet över dem och ...

Ordföranden: Du måste ha en tydlig fråga. Vi har ganska ont om tid.

Mikael Strandman (SD): Gjordes det några sådana försök att få de som hade varit med på GSS att lämna ut även det som bara var minnesanteckningar, i den mån de kunde?

Lena Hallengren: Tack, ordförande, för ordet! Jag förstår att det är svårt att liksom ... Jag har själv inte varit på GSS-möten. Jag har själv inte bilden av hur de går till. Räcker man upp handen? Följer ordföranden den här annoterade dagordningen? Det är ett manus, som någon har sagt: Det här skulle du kunna säga utifrån de bilderna. Jag vet vad jag gör med sådana dagordningar ibland. De slänger jag. Sedan pratar jag fritt, vad jag tycker.

Det intressanta är ju: komma fram till någonting. Ja, om man kommer fram till någonting av betydelse, som har betydelse för beslutsprocessen, måste man göra en tjänsteanteckning. Men låt mig säga att de anteckningar som förs görs kanske i en bok, kanske på ett löblad. Någon kanske stoppade en liten note it-lapp i fickan och tog med den. Och sedan när man kom till departementet gav man det till expeditionschefen och sa: Nu går vi vidare med det här. Eller så ringer man sitt statsråd, eller: I dag hade jag ingenting.

Att försöka gå igenom allt detta ... Underskatta inte både, skulle jag säga, hur människor liksom för fantastiska minnesanteckningar som gör att man enkelt kan följa hur tankegodset liksom ... Hade det varit så att man hade suttit ... alla statssekreterare satt och skrev ned: Så här tänkte jag, och då sa den det. Om vi bara får kopiera det här har vi förstått hela skeendet.

Det är inte så det är, utan man för anteckningar precis som ni för anteckningar på möten. Det ser väldigt olika ut. Men har det betydelse ska det göras en formell tjänsteanteckning. Den har betydelse. Det spelar lite roll också, tycker jag, att informationen liksom är på något sätt vidimerad om man också ska lägga någon vikt vid den.

Det finns mycket dokumentation. Lura er inte att tro någonting annat, men överskatta heller inte vad det skulle betyda om det var så att man ens fick tag i allas löspapper och anteckningsböcker och lyckades sortera ut GSS bland allting annat som naturligtvis behövde hållas i minnet.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag blir svaret skyldig på de här handlingarna, som det dröjde med att lämnas ut. Det var ju Svenska Dagbladet som uppmärksammade att det hade varit de här annoterade dagordningarna, och det dröjde förtvivelat långsamt innan de kom.

Du är socialminister. Du är högst ansvarig för det departement som har ansvaret för Coronakommissionen. När du hör att de inte får ut de dokument de efterfrågade, i det här fallet annoterade dagordningar med mera: Vidtar du några åtgärder? Talar du med dina ministerkollegor om det? Tar du något ansvar? Vad är ditt ansvar?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Varje departement är ansvarigt för att lämna ut information – det gäller till Coronakommissionen och i andra sammanhang – utifrån departementets ansvarsområde. Socialdepartementet har lämnat ut de dokument som vi har fått förfrågan om. Vi har visat loggböcker. Vi har funnits tillgängliga på olika sätt.

Om frågan är mycket konkret när Svenska Dagbladets ledarsida noterar att man inte har fått ut allt är det klart att det är ett arbete som bedrivs i Regeringskansliet, inte för att Svenska Dagbladets ledarsida skriver det utan därför att man har en pågående dialog med kommissionen för att se till att de får de

material som de efterfrågar. Men det är, för att svara rakt på frågan, inte jag själv som gör det, utan det är ju krishanteringskansliet som har fått den här begäran och som sitter i ett arbete för att se till att kommissionen får den information som de behöver. Jag kan inte svara så mycket annat på den frågan. Så fungerar Regeringskansliet, även i kris.

Ordföranden: Då får vi lämna det här ärendet, G30 och 32. Vi går direkt vidare till granskningsärende 4, G4, begäran om granskning av socialminister Lena Hallengrens uttalande angående munskydd. Jag ger ordet till socialministern för en kortare inledning.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag ska säga något mycket kort om den svenska förvaltningsmodellen och ansvarsfördelningen mellan regering och myndigheter.

I Sverige har vi ett relativt litet regeringskansli – det har sagts många gånger – men med fristående förvaltningsmyndigheter. Myndigheterna lyder under regeringen och styrs via instruktion, regleringsbrev och särskilda uppdrag. Det är ändå viktigt att ha detta i minnet.

Under pandemin har Folkhälsomyndigheten haft en central roll i egenskap av att vara den myndighet som är ansvarig för smittskydd. Myndigheten ska ta initiativ till åtgärder som skyddar befolkningen mot smittsamma sjukdomar. Det är ett ansvar som myndigheten har både under normala förhållanden och i kris – detta kallas som bekant ansvarsprincipen.

Givet detta är det inte regeringen utan Folkhälsomyndigheten som gör bedömningen av vilka smittskyddsåtgärder som är bäst lämpade för att minska smittspridningen. Det gäller också i frågan om munskydd. Jag har inte gjort någon annan bedömning än myndigheten. Det som citatet i anmälan syftar till är att tydliggöra att det aldrig har funnits någon tvekan om att munskydd och annan skyddsutrustning ska användas i vården och omsorgen samt att man ska följa de råd och rekommendationer som Folkhälsomyndigheten tar fram.

Ulrika Karlsson (M): Fru ordförande! Munskydd, och om man ska använda munskydd eller inte, är ju ett av de största diskussionsämnena under hela pandemin. I Aktuellt studio den 24 februari 2021 gjorde socialministern ett uttalande om att regeringen alltsedan pandemin började hade framhållit att munskydd skulle användas. Som underlag för detta granskningsärende – för anmälan har ju påstått att så inte har varit fallet – har vi fått svar från Regeringskansliet. I ett av dessa svar görs ett förtydligande kring det uttalande som socialministern gjorde den 24 februari. Det är lite svårt att förstå det här svaret, så jag undrar om socialministern med egna ord kan förklara vad socialministern menade med sitt uttalande om munskydd i intervjun den 24 februari.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar för frågan.

Jag måste säga att jag är häpen över att vi ett år senare ska sitta här och diskutera en halv mening. Jag tycker att det vore seriöst om man tog med hela citatet – att munskydd ska användas i vård och omsorg där Folkhälso-myndigheten så anmodar. Jag har ingen annan uppfattning än det. Det hade

jag inte den 24 februari och inte heller veckan efter, när man klippte citatet och spred det så mycket man kunde för att skapa förvirring och en ganska märklig diskussion.

Det är ingen politisk fråga, enligt min uppfattning, att bedöma om vi ska ha munskydd eller inte och i vilka sammanhang. Men det är väl ingen tvekan om att munskydd har anmodats i vård och omsorg. Det finns en del andra branscher och sektorer. Så sent som den 1 januari 2021 var det också någonting som anmodades i kollektivtrafiken när trängsel inte kunde undvikas. Jag gör ingen överprövning av Folkhälsomyndigheten i den frågan. Jag skulle uppskatta om vi inte delade på meningar och satte punkt mitt i citat.

Ulrika Karlsson (M): Jag har en följdfråga. Jag antar att om socialministern och regeringen hade ansett att munskydd var viktigt hade det införts. Det infördes ju också krav på munskydd den 7 maj. Ett kvartal efter pandemins utbrott infördes det som komplement inom äldreården. Ett halvår senare var det rekommendation vid all nära kontakt i vård och omsorg. Först ett år efter pandemins utbrott utfärdades en rekommendation om att man skulle bära munskydd i kollektivtrafiken och i inomhusmiljöer.

Coronakommissionen kritiserade också regeringen för att inte ha infört munskyddskrav. Kommissionen säger i sina slutsatser att munskydd i inomhusmiljöer och kollektivtrafik inte borde ha avvisats som en skyddsåtgärd. Vad är socialministerns kommentar till den kritik som Coronakommissionen för fram?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar för följdfrågan.

Jag har samma uppfattning som jag har haft i två års tid, nämligen att smittskyddsåtgärder ska beslutas av expertmyndigheten. Det gäller även munskyddsfrågan. Jag har kunnat notera hur man har försökt att politisera den frågan från olika håll under pandemin. Jag tycker att det är oklokt, och jag tänker fortsatt inte politisera den frågan. Det är en smittskyddsåtgärd.

Apropå alla datum som ledamoten här räknar upp var det ju inte så att det dröjde innan man skulle ha munskydd i vård och omsorg, men det är hela tiden en fråga om en bedömning som Folkhälsomyndigheten gör. Socialstyrelsen är involverad, liksom förstas Arbetsmiljöverket när det handlar om vilken skyddsutrustning som används i olika yrken och i olika situationer.

Min uppfattning är att det inte är en politisk fråga. Jag vill återigen understryka att när munskydd har anmodats har det varit Folkhälsomyndighetens expertbedömning. Jag tycker att det har varit klokt.

Per-Arne Håkansson (S): Ordförande! Jag tackar socialministern för klagörandet kring uttalandet.

När det gäller uttalanden som KU hanterar och bereder betongar vi ofta att de ska vara sakligt grundade och bygga på korrekt information. I de underlag vi har ser vi att socialministern i juli 2020, när frågan om munskydd togs upp, betonade att munskydd inte är ett politiskt ställningstagande utan en fråga om att följa kunskapsläget och sätta in det i svensk kontext. Det är också utifrån

detta resonemang som jag hör att socialministern lyfter fram bakgrunden till uttalandet här i dag.

Finns det möjlighet att utveckla vilka bedömningar och överväganden som låg till grund för kommunikationen i denna fråga, som ju trots allt blev en politisk diskussion i flera sammanhang?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Frågan om munskydd har ju av en del ansetts vara en politisk fråga. Jag vidhåller att den inte är det. Sedan är det också en diskussion ... Vi är tillbaka vid att man tänker på olika saker när man säger ”munskydd”. Munskydd är ju en självklar del i vården och omsorgen i vissa miljöer men inte i andra. Det finns ju länder som säger att de har munskydd, men de har det på olika sätt på olika ställen. En del har det på restaurangen; en del har det absolut inte på restaurangen. En del har det inomhus; en del har det bara utomhus. Om och när Sverige ska använda sig av munskydd ska det göras på god grund. Jag menar att det är myndigheten som är ansvarig för smittskydd som ska hantera munskydd som den smittskydds-åtgärd det är.

Det är dock inte förbjudet för någon att bära munskydd, och det har inte varit det någon gång. Men om man ska föreskriva det och säga att det är någonting som krävs i olika miljöer är det viktigt, vill jag mena, att det utgår från medicinsk expertis. Det är mitt svar.

Matheus Enholm (SD): Fru ordförande! Tack, socialministern, för att du ger oss möjlighet att ställa våra frågor i dag!

Jag har fått en ganska klar bild av vad som har sagts och gjorts i detta ärende, men jag skulle ändå vilja ställa en fråga. Ditt svar att vi inte fattar politiska beslut kring smittskydd – det gör experter – har vi läst och hört många gånger. Då undrar jag: Vilken expertis inom smittskydd besitter Sverige som WHO, EU:s folkhälsomyndighet eller andra länder inte har, med tanke på att synen på smittskydd skiljer sig så kraftigt åt och att man landat i så olika beslut kring smittskyddet?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Utan att gå in och ha en hel argumentation om i vilket sammanhang Sverige ska ha munskydd, för den frågan menar jag bör ställas, och jag tror också att den har ställts till inte minst Folkhälsomyndigheten vid ett flertal tillfällen ... Vad Sverige har varit väldigt angelägna om som grund i vårt sätt att mota pandemin är att människor ska kunna hålla avstånd. Det känns ju väldigt passé redan nu, men det var det viktigaste. WHO har aldrig sagt att man i stället för avstånd ska ha ett munskydd, utan de har ju också satt det i en kontext.

Återigen: Sverige har arbetat för att se till att vi med de verktyg och medel som finns både kan hålla ut över tid och begränsa smittspridningen. Då är munskydd en av de åtgärder som står till buds och som myndigheten kan förskriva. Det har man ju gjort, som vi har fått beskrivet här, vid olika tillfällen och i olika sammanhang.

Jag har inget annat svar än att detta inte är en politisk fråga. Det blir inte det på KU i dag heller.

Per Schöldberg (C): Ordförande! I det här ärendet, som är ett uttalandeärende, har jag fått svar på mina frågor.

Tuve Skånberg (KD): Ordförande! Den här frågan handlar ju egentligen om vad som är en politisk fråga. Statsrådet säger ju att somliga politiserar frågan. Antingen är det myndigheterna som styr enligt förvaltningsmodellen eller så går regeringen in och politiserar frågan.

Jag skulle vilja att socialministern utvecklade det lite. Är det inte på det viset att regeringen styr riket utan att därmed politisera en fråga, till exempel frågan om munskydd eller andra åtgärder, avstånd och så vidare? Det hör till att regeringen gör en egen bedömning.

Men här låter det i stället ... Lena Hallengren sa den 29 juli 2020 följande: När det handlar om frågan om publika miljöer är det Folkhälsomyndigheten som följer läget och utfärdar rekommendationer även fortsättningsvis. Hon hade tidigare sagt detta: Man ser inte att ett generellt användande av munskydd i offentliga miljöer är något som minskar den smittspridning som redan i dagsläget är väldigt låg. Så sa Lena Hallengren den 29 juli 2020.

Var det inte i stället så att det här fanns en möjlighet – inte att politisera frågan utan att styra riket? Hade inte detta varit en möjlighet att i stället för att bara klavbinda sig vid Folkhälsomyndigheten ta ett eget beslut?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag tackar för frågan.

Jag kan inte se att min kunskap är bättre än Folkhälsomyndighetens samlade expertis om när det är lämpligt att inte bara göra det möjligt för någon att ha ett munskydd på sig utan säga att i de här miljöerna ska man bära munskydd. Det är ju detta som är diskussionen. Jag menar att Folkhälso-myndigheten är bäst på att bedöma när man ska använda den smittskydds-åtgärden, och det har man också gjort i olika sammanhang, i olika branscher och vid olika tidpunkter.

När jag säger att vi inte ska politisera detta menar jag att om myndigheten har ett ansvar för smittskydd och ett uppdrag att ta initiativ till åtgärder som skyddar befolkningen mot smittsamma sjukdomar både vid normala förhållanden och i kris ... Att då ta bort den frågan och säga att just när det gäller smittskyddsåtgärder och munskydd har jag och regeringen, eller någon annan lämplig konstellation, en bättre kunskap, så nu tycker vi, och jag, att vi ska använda munskydd på konstitutionsutskottets möten, när vi går och handlar mat eller när vi åker buss ...

Jag menar att det är ett verktyg av många när det handlar om att vidta smittskyddsåtgärder för att begränsa, i det här fallet, covid-19 och en pågående pandemi. Vilken smittskyddseffekt som de facto olika åtgärder har menar jag att myndigheten är bättre på att bedöma än politiker.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Initialt lät det ju som om det var skadligt att använda munskydd. Om de inte användes rätt skulle de kunna rent av förvärra läget. Sedan, senare, påbjöds det – det dröjde förvisso, men det påbjöds. Det är en diskrepans här. Är det kunskapsläget som har förändrat sig?

Är det förhållningssättet som har förändrat sig? Vill socialministern utveckla det?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Både och vill jag väl utveckla det, eftersom jag återigen menar att det inte är en politisk bedömning i botten. Men det som har hänt under två års tid är ju att vi får olika effekt av olika åtgärder. Det gäller ju alltifrån begränsning av hur många som får delta i allmänna sammankomster till vilka verksamheter som man över huvud taget kan bedriva.

Det var inte så svårt att minnas ... Eller rättare sagt så här: I början så tror jag vi minns hur vi lätt fick människor att hålla avstånd. Man vågade ju knappt gå ut. Man höll sig hemma. Då räckte det med vissa åtgärder för att se till att människor höll avstånd. Men det blir ju allt svårare att hålla de avstånden, och man uttömmar andra sätt att minimera trängseln. Det är ju det som har gjort att smittskyddsåtgärder generellt sett har växlat, för det handlar inte bara om att kunna säga vilken åtgärd vi har beslutat, eller myndigheten har beslutat, utan det handlar också om vilken effekt det får, vilken följsamhet det har hos befolkningen. Det är det som ändå har präglat arbetet under två års tid.

Nina Lundström (L): Jag har fått svar på mina frågor.

Camilla Hansén (MP): Jag har inga fler frågor.

Ulrika Karlsson (M): Fru ordförande! Jag vill ändå uppehålla mig lite kring den här halva meningen som socialministern var lite häpen över att vi diskuterade. Det gör vi ju för att den är anmäld till konstitutionsutskottet, och vi har att granska det här uttalandet i Aktuellt den 24 februari om att regeringen alltsedan pandemin började har varit för munskydd.

Det är ju ändå så att Coronakommissionen konstaterar i sina slutsatser att den här inställningen till munskydd har varit ett tydligt exempel på, så här säger de, hur kraven på evidens gjorde att man avstod från åtgärder som kunde ha minskat smittspridningen och att det därmed står i strid med den försiktighetsprincip som vi anser bör präglade verksamheten i ett osäkert läge.

Försiktighetsprincipen är ju väldigt viktig. Då undrar jag ändå om socialministern kan säga vad skälet är till att man inte rekommenderade munskydd tidigare som en försiktighetsåtgärd.

Lena Hallengren: Fru ordförande! Försiktighetsprincipen tänker jag att vi skulle ha kunnat prata länge om. Den kunde man också ha gjort en anmälan om, så hade vi kunnat diskutera den på djupet. Den är inte enkel, vill jag säga

Vad är försiktighetsprincip? Jag tror ganska säkert att om vi skulle ha gjort många fler saker väldigt tidigt i pandemin, då hade skolorna stängt. Det tror jag står högst på den listan bland det som man ändå kunde väga: Vilken effekt kommer det att ha? Det kommer att minska rörelsen i samhället. Elever, barn och lärare kommer inte att träffas så nära. Det var också det som väldigt ... i princip alla andra länder gjorde. Det hade varit ett enkelt beslut å ena sidan att fatta det.

Men vi tyckte nog att vi hade en försiktighetsprincip i andra riktningen där vi inte ville att barn skulle hållas hemma, där vi inte ville att barn skulle bli

begränsade, där vi inte ville att de skulle missa sin skolgång, där vi inte ville att de skulle behöva vara hemma i en miljö där de kanske inte hade utrymme att läsa läxor, någon som kunde hjälpa dem, kanske en våldsamt miljö, missbruk, mycket annat. Det är också en försiktighetsprincip.

Jag vill varna för att göra det så enkelt och tro att en försiktighetsprincip, den hade till exempel betytt munskydd. Jag tror den hade varit mycket mer dramatisk om vi skulle ha gjort för säkerhets skull. Då är det bara att titta sig runt om: Vad gjorde ... Det var en av de saker som framför allt skilde oss från andra länder, och jag är fortfarande väldigt stolt över att vi inte stängde skolor. Kanske har det också spelat roll för att andra länder under sin nästa våg inte stängde sina skolor utan faktiskt i större utsträckning höll dem öppna.

Låt mig ändå säga: Varför diskuterar vi det här uttalandet? Det var ju inget uttalande; det var en intervju som det fanns företrädare som kände att vi klipper det på hälften, vi sprider det på sociala medier och vi gör en KU-anmälan. Därför diskuterar vi det, inte för att jag menade någonting annat än det som hela citatet egentligen handlade om, nämligen att munskydd ska användas där det påbjuds. I vård och omsorg är det klart att vi har munskydd. Det fanns också en del andra branscher, som frisör. Fler än jag kanske vågar sig iväg till frisören någon gång. Jamen då är det klart att de såg till att de hade munskydd eller visir så att man vågade gå tid.

Men att anmoda det mycket bredare än så, det är en myndighetsuppgift. Det är en myndighetsuppgift från Folkhälsomyndighetens sida, men när det gäller arbetsplatser har det handlat om Arbetsmiljöverket.

Jag säger det en gång till: Jag förstår inte vad liksom vitsen är med att klippa en mening på mitten och sprida den för att skapa förvirring. Jag tycker inte att det är oklart, faktiskt.

Ordföranden: Konstitutionsutskottet granskar ju det som riksdagsledamöterna anmäler.

Ulrika Karlsson (M): Bara en väldigt kort fråga, givet det som socialministern sa nu: Har socialministern ändrat uppfattning i frågan om munskydd? Hur ser din uppfattning ut i dag om munskydd? Skulle du ha gjort en annan bedömning om du hade fått göra om den här resan?

Lena Hallengren: Fru ordförande! Jag vet inte om det är symtomatiskt att det blir sista frågan och sista svaret i utfrågningen om pandemin. Jag har inte haft en politisk uppfattning om munskydd. Jag har ingen politisk uppfattning i dag heller. Jag tycker att munskydd ska användas där det krävs, och jag tycker att medicinsk expertis ska avgöra det, inte regering eller socialminister.

Ordföranden: Tack så mycket för det! Därmed har vi också klarat av det här granskningsärendet, nummer 4. Jag vill tacka för att socialministern har svarat på konstitutionsutskottets många frågor.

Vi lämnar därmed punkten 1 och ajournerar sammanträdet till klockan 11.15.

Bilaga B6 Utbildningsminister Anna Ekström

Fredagen den 8 april 2022

Granskningsärende 1 – Utbildningsministerns hantering av 2018 års Pisa-undersökning (se avsnitt 4.1)

Ordföranden: Då återupptar konstitutionsutskottet sitt sammanträde. Vi är på punkten 2 på vår dagordning. Det är offentlig utfrågning med utbildningsminister Anna Ekström. Det handlar om utbildningsministerns hantering och kommunikation angående 2018 års Pisaundersökning. På KU-språk heter det G1, Granskningsärende 1.

Innan vi börjar vill jag hälsa utbildningsministern välkommen. Vi tackar för att du kommer hit till KU för att svara på våra frågor.

Det kommer att gå till så att utbildningsministern får en möjlighet att göra en kortare inledning. Därefter kommer anmälande parti att börja, och därefter partierna i storleksordning. Med detta ger jag ordet till utbildningsministern, varsågod.

Anna Ekström: Tack så mycket, fru ordförande! Tack också för möjligheten att få komma hit och svara på utskottets frågor. Bredvid mig sitter expeditionschefen vid Utbildningsdepartementet Katarina Back.

Jag vill gärna börja med att berätta att Pisaundersökningen är världens största elevstudie och att det är en undersökning som håller en mycket hög kvalitet. Vart tredje år undersöker Pisa 15-åringars kunskaper inom läs-förståelse, matematik och naturvetenskap. Totalt deltog cirka 600 000 15-åringar från 79 länder och områden i Pisa 2018. I Sverige deltog 5 500 elever från 207 grundskolor men också från 16 gymnasieskolor.

Tillsammans med flera andra internationella kunskapsmätningar är Pisa ett relevant instrument för att mäta elevers kunskaper. Den ger oss också viktig information om hur bra våra skolor är på att förmedla kunskap.

Ända sedan publiceringen av Pisa 2018 har det varit känt att Sverige haft en hög exkluderingsgrad av utrikes födda elever. Både Skolverket och OECD har dock hela tiden varit tydliga med att det inte finns skäl att ifrågasätta resultaten trots en hög exkluderingsgrad.

OECD och Skolverket har också varit tydliga med att Pisaundersökningen 2018 visar en tydlig resultatuppgång för elever med svensk bakgrund. Den bekräftar alltså det trendbrott vi såg vad gäller resultat i svensk skola som vi såg i Pisa 2015, vilket är viktigt att understryka i det här sammanhanget.

Den förbättringen ser vi också i andra internationella kunskapsmätningar. TIMSS 2019 visade till exempel att Sverige håller i de resultatförbättringar som gjorts de senaste åren. Den förbättringen bekräftas också i nationell statistik som visar hur eleverna klarar skolan. Ett exempel är att andelen elever som klarar grundskolan och är behöriga till gymnasieskolan ökar.

Fru ordförande! Nu går jag över till att kort berätta om hur ansvarsfördelningen ser ut och hur det praktiska genomförandet går till vid Pisaundersökningen. Det kommer att vara ett urval. Det är nämligen en väldigt

avancerad undersökning. Jag har här framför mig ett urval av de regler som OECD har satt upp.

Pisa är en OECD-undersökning. OECD har det övergripande ansvaret för att utveckla och styra Pisaundersökningen så att den genomförs på samma sätt i alla länder och på samma sätt över tid. Det är OECD som fastställer regelverket för Pisa, inklusive regler om urval, exkludering och bortfall. Urvalet av deltagare till Pisas huvudstudie inleds med att OECD gör ett urval av skolor. Det urvalet bygger på officiell statistik om alla skolor i respektive land.

De drygt 200 skolor som har valts ut av OECD kontaktas därefter av Skolverket. För att säkerställa att de regler som OECD beslutat om efterlevs ute på skolorna utses en skolsamordnare på varje deltagande skola av rektorn. Skolverket ska sedan se till att reglerna tillämpas på rätt sätt, bland annat genom att utbilda och ge stöd till skolorna inför och under undersökningen.

Skolsamordnarna ska förse Skolverket med listor över vilka elever som finns på skolan och som ingår i målgruppen för att göra provet. Det är även skolsamordnarna som ska bedöma vilka elever som möter OECD:s regler för exkludering och därmed ska undantas från att göra provet. Det är alltså varje skola som avgör vilka elever som ska få möjlighet att skriva provet utifrån det av OECD beslutade regelverket.

Sveriges deltagande i internationella studier regleras i instruktionen för Statens skolverk. Där framgår det att Skolverket får företräda regeringen i frågor som rör Pisaundersökningen. Det framgår också att myndigheten ansvarar för deltagandet i studien. Skolverket redogör för arbetet med Pisaundersökningen i sin årsredovisning och publicerar också en rapport efter varje genomförd studie. Både vid den årliga myndighetsdialogen och i löpande dialog med myndigheten följer Utbildningsdepartementet upp de resultat som Skolverket har uppnått, med instruktionen och regleringsbrevet som självklara utgångspunkter.

Fru ordförande! Nu går jag över till att beskriva relevanta delar av hanteringen av och kommunikationen om 2018 års Pisaundersökning. Jag kommer att fokusera särskilt på frågan om exkluderingsgraden för utrikes födda elever, eftersom den frågan har varit föremål för mycket diskussion.

Dagen innan rapporten publicerades rapporterade Skolverket rapporten Pisa 2018 för mig och för tjänstemän vid Utbildningsdepartementet. Huvudbudskapen var att svenska 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap hade förbättrats sedan 2012 och var bättre än OECD-genomsnittet, att kunskapsresultaten var tillbaka på samma nivå som 2006 men att likvärdigheten inte hade förbättrats.

Under redovisningen berättade Skolverket att exkluderingsgraden var hög men att OECD hade bedömt att den var acceptabel. Skolverket nämnde däremot inte de egna analyserna som myndigheterna hade gjort utifrån betygsregistret och som visade att andelarna för utlandsfödda elever med utländsk bakgrund i Pisaurvalet skilde sig signifikant från andelarna enligt registerdata. Det här finns beskrivet i en fotnot i rapporten men togs alltså inte upp under presentationen.

Frågor ställdes bland annat till Skolverkets generaldirektör om den höga exkluderingsgraden i syfte att bättre förstå vad den höga exkluderingsgraden hade för betydelse för resultatet. Skolverket försäkrade då att Pisaundersökningen hade genomförts på ett korrekt sätt och att resultaten var tillförlitliga.

Det var den information och de slutsatserna som jag lutade mig mot när jag i samband med publiceringen av Pisa 2018 sa att resultatet av undersökningen visar att svensk skola står stark och är på väg tillbaka till kunskapsresultat i toppklass.

Fru ordförande! Utbildningsdepartementet fick tillgång till rapporten samma dag som den publicerades, och då började arbetet med att gå igenom den. Som en del i det arbetet diskuterade tjänstemän vid departementet bland annat exkluderingsgraden, men de övergripande slutsatserna om resultaten som beskrivs i rapporten ifrågasattes inte, det vill säga resultatet i Pisa 2018 bedömdes fortsatt vara högre än resultatet 2012.

Jag ställde därefter i december 2019 och januari 2020, mot bakgrund av den information jag fått från tjänstemännen på departementet, frågor om den höga exkluderingsgraden till Skolverket, och jag fick svar som jag bedömde rimliga.

Både externt i media och i kontakter med Utbildningsdepartementet har Skolverket hela tiden vidhållit att Pisaundersökningen har genomförts på ett korrekt sätt och att det inte finns skäl att ifrågasätta resultaten.

Fru ordförande! Nu går jag över till att berätta om bakgrunden till granskningen av den svenska Pisaundersökningen som OECD presenterade i september 2020.

Efter att i juni 2020 ha tagit del av medieuppgifter som gick ut på att utrikes födda elever felaktigt skulle ha plockats bort ur Pisaurvalet på skolorna, och att Sverige därmed skulle ha brutit mot OECD:s officiella regelverk, ville jag att Sveriges resultat skulle kontrolleras av OECD.

Jag bedömde att OECD var den instans som har bäst kompetens och mest erfarenhet av Pisaundersökningen och som också har mest kunskap om de länder som deltar i studien och om resultaten över tid.

Jag hjälpte Skolverket med att etablera en kontakt med OECD. Därefter skedde alla kontakter mellan företrädare för Skolverket och OECD.

Den 30 september 2020 publicerade OECD en granskningsrapport där de konstaterade att studien är korrekt genomförd och att Sverige, i likhet med 15 andra länder som exkluderat fler elever än Pisas gräns på 5 procent, hade godkända skäl till den utökade exkluderingsgraden.

Nu kommer jag att gå över till att beskriva Riksrevisionens granskning av Pisaundersökningen. Jag vill påminna om att jag välkomnade Riksrevisionens granskning och också Riksrevisionens slutrapport. Men låt mig redan här slå fast att regeringen instämmer i Riksrevisionens iakttagelse om att OECD:s rapport bygger på vissa felaktiga antaganden, till exempel när det gäller nyanlända elevers utbildning. Regeringen instämmer också i att Skolverket och regeringen i något sammanhang borde ha uppmärksammat felaktigheterna i rapporten. De felaktigheterna är sedan länge rättade.

Nu kommer jag över på Riksrevisionens stora slutrapport. Enligt Riksrevisionen finns det brister i Skolverkets uppföljningsarbete när det gäller just exkluderingar och hur regeringen och Skolverket har hanterat de tveksamheter som uppkommit. Men Riksrevisionen skriver också i sin rapport att man inte ser någon grund för att ifrågasätta att Skolverket gjort och genomfört alla de moment som OECD kräver.

Regeringen instämmer i huvudsak i Riksrevisionens iakttagelse att Skolverket inte i tillräcklig utsträckning har följt upp den höga andelen exkluderade elever eller andelen bortfall. Det är min och regeringens uppfattning att felaktiga exkluderingar inte har påverkat resultatutvecklingen, det vill säga resultatet i Pisa 2018 har höjts jämfört med 2012, även om det har varit för många exkluderingar.

Även om det råder samstämmighet mellan OECD, Skolverket och regeringen om att resultaten står sig anser regeringen ändå att vi måste arbeta med att säkerställa tilliten till undersökningens genomförande. Därför anser regeringen att Skolverket bör göra mer för att säkerställa att deltagande skolor följer OECD:s regelverk, och därför gav regeringen den 6 maj 2021 Skolverket i uppdrag att förstärka sina insatser för att säkerställa ett högt deltagande i enlighet med OECD:s gällande riktlinjer i Pisa 2022.

Skolverket redovisade uppdraget den 1 november 2021. I den redovisningen framgår att Skolverket kommer att vidta en rad olika åtgärder för att öka deltagandet i enlighet med OECD:s riktlinjer i Pisa 2022.

Bland dessa åtgärder kan nämnas att Skolverket kommer att ha en tätare dialog med de skolor som valts ut att delta, förstärka informationen om regelverket gällande exkluderingar och följa upp att skolorna uppfattat informationen rätt.

Skolverket kommer också att arbeta för en högre svarsfrekvens än vad OECD kräver, tydliggöra rektors ansvar för att genomföra studien på ett korrekt sätt och informera bättre om hur viktigt det är att varje utvald elev verkligen deltar i studien.

Fru ordförande! Riksdag, regering och hela det svenska skolsystemet måste självklart kunna lita på en så stor studie som Pisa. Jag kan konstatera att det har funnits oklarheter avseende exkluderingar av framför allt utrikes födda elever, men detta har inte påverkat det faktum att resultatet i Pisa 2018 har höjts jämfört med 2012.

Regeringen har löpande efterfrågat information från sin expertmyndighet och uppmuntrat till extern granskning när tveksamheter uppstår.

Inför genomförandet av Pisaundersökningen 2022 har Skolverket vidtagit åtgärder för att se till att deltagandet blir högt och följer OECD:s riktlinjer. Jag ser fram emot att se effekterna av det arbetet.

Fru ordförande! Jag vill också berätta att regeringen har för avsikt att inom kort ge en särskild utredare i uppdrag att analysera hur kunskapsresultaten för olika grupper av elever bättre kan följas i olika internationella undersökningar. En bakgrund till detta är att Riksrevisionen i sin rapport rekommenderade

regeringen att ta initiativ till att utreda de rättsliga förutsättningarna för att kunna särredovisa exkluderingsgrunder i Pisaundersökningen.

Fru ordförande! Efter denna inledning är jag förstås beredd att svara på de frågor som kan komma. Tack för att ni lyssnade!

Ordföranden: Ordet går först till anmälande parti, Sverigedemokraterna.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Jag tackar ministern för redogörelsen.

Ministern hänvisade precis till Skolverkets och OECD:s granskning som visar att Pisaundersökningen är korrekt. Ändå har det framkommit att det inom Utbildningsdepartementet har lyfts fram kritik att det inte har gått rätt till, först via frågor till Skolverket den 2 december 2019 och sedan via en promemoria den 4 december 2019.

En av slutsatserna i promemorian var att om man skulle räkna bort dessa poäng i läsförståelsen skulle Sverige hamna under resultatet i Pisa 2015.

Hur förhåller sig denna slutsats till ministrerns uttalande att Pisaundersökningen från 2018 är korrekt?

Anna Ekström: Tack för frågan!

När Pisaundersökningen presenterades bad jag omedelbart tjänstemännen att snabbt gå igenom och se om just exkluderingsgraden förtjänade någon mer kommentar. Jag fick också dagen efter att undersökningen publicerades ett snabbt framtaget underlag, som var framtaget av tjänstemännen på min begäran.

Av detta underlag framgick att de övergripande resultaten stod sig, det vill säga den säkerställda resultatförbättringen 2018 jämfört med 2012, som ju var det huvudresultat som fanns i Pisa. Det lyftes också fram att det fanns tveksamheter när det gällde just exkluderingsgraden, och dessa tveksamheter gjorde att jag ställde en rad frågor till Skolverket och fick, som jag tyckte, väldigt betryggande svar. Svaren gick ut på att exkluderingsgraden var hög men inte för hög och att de övergripande resultaten stod sig.

Fredrik Lindahl (SD): När det gäller träffen med Skolverket rådde det först lite delade meningar. Vi hade fått svar från departementet att ni inte hade fått vare sig skriftlig eller muntlig information om exkluderingsgraden, men nu får jag höra att ni hade fått denna information. Eller missförstod jag ministern? Till SR:s Ekot sa ministern: ”Om jag hade missat något, ber jag om ursäkt.” Fick ni denna information av Skolverket innan Pisaundersökningen offentliggjordes?

Anna Ekström: Redan vid den presentation vi fick dagen innan Pisaundersökningen presenterades stod det klart att det var en hög exkluderingsgrad. Det var också något som omedelbart uppmärksammades när Pisaundersökningen presenterades.

Frågan är om exkluderingsgraden var för hög. Enligt Pisas regelverk ska det ske exkluderingsgrader när elever inte ska delta i undersökningen, till exempel på grund av att eleverna har kognitiva svårigheter och inte kan skriva ett så svårt prov eller för att eleverna är så nyanlända att de inte kan svara på provet på svenska språket. Detta är reglerat i OECD:s regelverk, och på de skolor där

provet genomförs ska elever exkluderas som inte ska skriva provet. Det är viktigt för att man ska få en bra jämförbarhet.

Att vi hade en hög exkluderingsgrad stod klart, men den stora frågan som hela tiden har diskuterats i förhållande till Pisa 2018 är: Var exkluderingsgraden för hög?

När vi gick igenom detta med Skolverket fick vi ingen presentation av att den skulle vara för hög, tvärtom. Det redovisades att det var en hög exkluderingsgrad, men det sas också väldigt tydligt att man hade kollat detta noga och även gått igenom det med OECD, som ju ansvarar för Pisas huvudrapport.

När det gäller den andra frågan tar jag det fritt ur minnet. Men såvitt jag kan bedöma har jag en gång i en intervju om Pisa sagt att jag ber om ursäkt, och den gången bad jag om ursäkt för att jag hade missuppfattat frågan och inte kunde svara fullständigt korrekt eftersom jag inte hade all information tillgänglig. Men jag har inte i något sammanhang bett om ursäkt när det gäller frågan om exkluderingsgrad.

Fredrik Lindahl (SD): En av Riksrevisionens slutsatser är att OECD:s granskningsrapport baserades på felaktiga antaganden om det svenska skolväsendet vad gäller undervisningen av nyanlända elever. I svaret från departementet uppgav man att Skolverket först inte lyckats etablera någon kontakt med OECD och att ministern själv initierade den första kontakten mellan OECD och Skolverket.

Fick ni något skäl till att Skolverket inte fick kontakt med OECD så att ministern behövde gå in?

Anna Ekström: Fru ordförande! Vi rör oss vid två olika tidpunkter. OECD:s granskningsrapport publicerades hösten 2020. I den rapporten fanns på ett ställe en felaktig uppgift om hur det svenska regelverket för mottagande av nyanlända elever är konstruerat. Jag kan självkritiskt konstatera att denna felaktiga uppgift givetvis borde ha påpekats av Skolverket, men jag tycker också, precis som Riksrevisionen, att regeringen borde ha uppmärksammat detta. Nu vet jag att den felaktiga uppgiften sedan länge är rättad i OECD:s rapport. Det var vad som hände i september.

Den fråga som ställs handlar om den första kontakten med OECD, när granskningsrapporten beställdes av Skolverket. De uppgifter som förekom i en dagstidning och påstod att det hade förekommit felaktigheter ute på skolor var information som var väldigt viktig att följa upp. Jag tyckte själv att det var en bra idé om OECD kunde göra en sådan granskning, och jag hade kontakt med Skolverket, som också tyckte att det var en utmärkt idé. Det var en självklarhet att det var Skolverket som skulle kontakta OECD och se till att en sådan granskning kunde göras.

Skolverket hörde av sig till departementet och sa att man inte fick kontakt med OECD. Jag hade då den Pisaansvarige Andreas Schleichers mobilnummer i min telefonbok och kunde enkelt ringa upp honom och på så sätt se till att det etablerades en kontakt. Detta är summan av de kontakter jag har haft med OECD inför och under den här OECD-rapporten.

Sofie Eriksson (S): Ordförande! Jag tackar Anna Ekström för svaren, och jag tycker att vi har fått väldigt utförliga svar både skriftligt och muntligt. Men när du ändå är här vill jag ta tillfället i akt och ställa en förtydligande fråga.

Inledningsvis nämnde du något om hur urvalet, exkluderingen, går till. Skulle du kunna utveckla det lite grann? Var sker det, på vilken nivå, vad är det man tittar på och så vidare? Det lyfts inte alltid fram, så det skulle jag gärna höra lite mer om.

Anna Ekström: Fru ordförande! Pisaundersökningen är som sagt en undersökning som görs av det internationella organet OECD. Det är också OECD som fastställer urvalet, vilket jag berättade om i min inledning.

Som jag berättade är det enligt regelverket drygt 200 skolor som ska väljas ut av OECD och som kontaktas av Skolverket. Rektor utser en skol-samordnare, och skolsamordnaren listar sedan samtliga elever på skolan. I fallet Pisa 2018 var det elever födda 2002 som gick i årskurs 7 eller högre. Skolsamordnaren gör också en anteckning för de elever som av någon anledning är i behov av stöd i sin utbildning. Dessa elever måste finnas med på den initiala listan.

Listan skickas sedan till Skolverket, och Skolverket gör ett slumpmässigt urval av 37 elever per skola. Det är viktigt att detta urval görs i ett dator-program som tillhandahålls av OECD. Dessa 37 elever ombeds att delta i provet, men deltagandet är frivilligt, inte obligatoriskt. Därefter har skolan möjlighet att ge elever som inte ska delta i Pisa en exkluderingskod.

Det är alltså varje skola som avgör vilka elever som ska få möjlighet att skriva provet utifrån OECD:s regelverk, där OECD med sitt slumpmässiga urval tagit fram de elever som kommer i fråga för att göra provet.

Låt mig påminna om att regeringen har gett Skolverket i uppdrag att säkerställa ett högt deltagande i enlighet med OECD:s riktlinjer för Pisa 2022.

Lars Jilmstad (M): Ordförande! Om man i dag googlar på ordet Pisaundersökning får man allra först upp Skolverkets beskrivning av Pisaundersökningen. Där finner man inga egentliga spår av de ifrågasättanden som ändå har funnits från Riksrevisionen och inte minst i medierna.

Det står ganska förnöjt att trendbrottet 2015 inte var en tillfällighet, utan svenska ungdomar presterar nu över OECD-genomsnittet. Man ser också en figur som visar en från 2015 starkt stigande kurva när det gäller resultaten för svenskt vidkommande.

Först längre ned i redovisningen kommer en del som har att göra med ifrågasättandet. Här finns Skolverkets yttrande över Riksrevisionens kritiska granskningsrapport, men jag blir lite konfunderad när jag läser detta yttrande. Man tillbakavisar centrala delar av Riksrevisionens granskning och säger att den bild som Skolverket har redovisat av Pisa 2018 står sig, alltså att svenska ungdomar presterar över genomsnittet i OECD. Men konstigt nog står det att resultaten ligger kvar på samma nivå som 2015 och på en högre nivå än 2012.

Det är lite divergerande uppgifter från Skolverket, och jag undrar om ministern har några kommentarer till dessa tveksamheter i redovisningen av denna undersökning.

Anna Ekström: Fru ordförande! Jag tackar Lars Jilmstad för frågan.

Det gäller att hålla isär två saker här. Jag och regeringen har godtagit Riksrevisionens kritik när det gäller arbetet med exkluderingar ute på skolorna och vi håller med om att det finns en stor risk för att det har funnits för många exkluderingar och att elever felaktigt har exkluderats.

Men även om för många elever har exkluderats och även om de elever som – måhända felaktigt – har exkluderats sannolikt hade skrivit ganska dåliga eller till och med väldigt dåliga resultat i Pisaundersökningen, även om man tar hänsyn till det, står sig den svenska resultatförbättringen jämfört med 2012. Det var ju det stora resultatet som stod fast, som stod där redan när Pisa presenterades.

Med detta sagt är jag verkligen inte nöjd med att det har varit så stora oklarheter kring exkluderingarna. Det är därför Skolverket har fått i uppdrag att göra betydande skärpningar när det gäller genomförandet av Pisa 2022 just vad avser stödet och informationen till och uppföljningen av arbetet med skolsamordnarna.

Lars Jilmstad (M): Tack så mycket för svaret!

Om jag förstått saken rätt kan man inte utan vidare exkludera elever som varit i det svenska skolsystemet i ett år eller mer. Men tydligen har Skolverket tittat på folkbokföringsdatum och trott att det har varit det datum då eleven i fråga kom till Sverige. Men eleven kan ju, så som det nu ser ut med processen kring folkbokföring och sådant, ha varit i Sverige i flera år innan folkbokföring sker. Därmed riskerar man att få en än större exkludering än vad som annars hade varit möjligt.

Det verkar som om Skolverket inte har känt till denna skillnad mellan ankomst till Sverige och att man kommit in i skolsystemet och själva folkbokföringen. Någon kommentar om det, kanske. Kanske också framåt-syftande att den typen av ... ska vi säga misstag eller missar från Skolverkets sida inte kommer att förekomma när det gäller 2022 års Pisaundersökning.

Anna Ekström: Fru ordförande! Tack igen, Lars Jilmstad, för frågan!

Nej, Pisaundersökningen följer ett regelverk som är uppställt av OECD, och OECD har i sitt regelverk ... Är det okej, fru ordförande, att citera på engelska i det här utskottet? Strider vi mot språklagen i så fall?

Ordföranden: Förmodligen. Men vi kan göra ett försök om ... Det får stå för utbildningsministern.

Anna Ekström: Jag tar den risken.

I OECD:s tekniska manual ... Det är den här stora. Delar av den finns i den här pärmen. Det finns fler avsnitt än detta. Men där beskriver man exkluderingskriterierna för elever som har otillräckliga kunskaper i det svenska språket på det här sättet:

”Students with insufficient experience in the language of assessment: these are students who need to meet all of the following criteria: i) are not native speakers of the assessment language(s), ii) have limited proficiency in the

assessment language(s), and iii) have received less than one year of instruction in the assessment language(s).”

På svenska blir det att eleverna inte har svenska som modersmål, har begränsade kunskaper i svenska och dessutom har fått mindre än ett års undervisning på svenska språket eller i svenska. Det finns lite olika över-sättningar. Det betyder att det regelverk som ska följas ute på skolorna, det följer alltså OECD:s regelverk. Det man ska ha koll på ute på skolorna är om eleverna har fått undervisning i svenska i ett år eller kortare.

Det är de kriterier som ska följas ute på skolorna, så mitt svar på frågan är att det Skolverket behöver hålla koll på inför nästa Pisaundersökning och det Skolverket måste hålla koll på att skolsamordnarna har ordentlig information om och sköter på ett bra sätt är just om de här kriterierna är uppfyllda.

Per Schöldberg (C): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaren så här långt!

Jag vill ställa en fråga som är kopplad till en tidigare fråga här. Ni redogjorde för ansvarsfördelningen mellan departementet och Skolverket och OECD och så vidare. Sedan svarade ni på en fråga ni fick att Skolverket inte fick kontakt med OECD vid ett givet tillfälle.

Jag studsade lite över det, för Skolverket företräder ju Sverige. Har de inte de upparbetade kontakterna för att få de kontakter som krävs för att sköta jobbet? Och är det vanligt att ni får ingripa i den typen av frågor? Jag finner det lite märkligt att man inte kan ringa till Paris och ta vederhäftig information.

Anna Ekström: Fru ordförande! Tack för frågan! Jag förstår att det låter konstigt. Jag ska försöka förklara hur det gick till.

Det var ju så att tidningen Expressen publicerade de här uppgifterna. Det framkom uppgifter enligt tidningen som för mig var alldeles nya och som gick ut på att skolsamordnarna hade ... att det hade funnits svagheter i hur man hade tillämpat regelverket ute på skolorna.

Det här är ju någonting som man verkligen vill gå till botten med. Jag fick också väldigt många frågor när den här artikeln publicerades på kvällen. Då hade jag naturligtvis kontakt med Skolverket för att höra efter. Stämmer de här uppgifterna? Hur ser man på dem?

I samband med det kom idén upp att det vore en bra idé om OECD gjorde den här granskningen. Skolverket skulle då ta kontakt med OECD på det sätt som Skolverket alltid gör. Men här är det prosaiska svaret att klockan var ... jag tror 07.40 på morgonen, så OECD:s kansli hade nog inte öppnat ännu. Men eftersom jag hade numret i min telefonbok hjälpte jag till med att ta den kontakten väldigt snabbt och etablerade den kontakten.

Det väldigt prosaiska svaret på frågan är helt enkelt att det var många journalister som ställde frågor, och vi ville kunna svara så fort som möjligt. Så vardagligt var svaret på den frågan.

Per Schöldberg (C): Tack, jag är nöjd. Det fungerar väl med vardagliga svar också.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag noterar att regeringen instämmer med kritiken från Riksrevisionen efter dess granskning.

Jag hör också utbildningsministern säga att hon löpande begärde information från sin fackmyndighet och fick övertygande svar från Skolverket. Sist sa utbildningsministern att hon begärt betydande skärpningar hos Skolverket utifrån kritiken som Riksrevisionen har fört fram.

Då blir min fråga: De här bristerna i Skolverkets agerande, kunde utbildningsministern ha upptäckt dem före Riksrevisionen? Var det tvunget att Riksrevisionen gjorde sin granskning, eller skulle det ha kunnat finnas någon mekanism som gjorde att departementet skulle ha kunnat korrigera det här utan Riksrevisionens medverkan?

Anna Ekström: Fru ordförande! Tack, Tuve Skånberg, för frågan!

Skolverket är ju en myndighet som utför det här uppdraget på grund av sin instruktion. Det betyder att Skolverket ska genomföra uppdraget på eget ansvar.

Min egen bedömning är att vi vidtog flera åtgärder. Jag ställde frågor till Skolverket, till dess generaldirektör och till andra. Jag var ju väldigt glad över att OECD gjorde en granskning av rapporten. När Riksrevisionen meddelade att de skulle göra en granskning var jag också glad över det, att vi fick det fördjupade beslutsunderlaget.

Den information som kom fram i Riksrevisionens rapport var framför allt information som handlade om hur själva genomförandet hade gått till. Det var information som jag inte hade fått eller kunnat få annat än genom att man gjorde en väldigt ... den typen av genomgång som Riksrevisionen gjorde.

Jag hoppas att jag svarade på frågan. Jag försökte i alla fall.

Nina Lundström (L): Jag har egentligen bara en ytterligare fråga på en tidigare ställd fråga. Det gäller kontakterna med OECD. Hade inte Skolverket några kontakter med OECD innan utbildningsministern hade kontakt med OECD?

Anna Ekström: Fru ordförande! Tack, Nina Lundström, för frågan!

Det var ju så att den här tidningsartikeln publicerades på kvällen – efter kontorstid, så att säga. Nu minns jag inte precis vilken dag den publicerades, men det var på kvällen efter kontorstid.

Vi fick omedelbart väldigt många frågor, som jag tyckte att det var viktigt att vi kunde svara på så fort som möjligt. Jag tyckte också att det var bra om vi kunde komma med ... om svenska folket kunde få veta att OECD skulle göra en sådan här granskning – om nu OECD ville det. Så för min del var det väldigt positivt att Skolverket försökte få tag på OECD under den här tiden så att säga efter kontorstidens stängning men före kontorstidens öppnande, och jag var väldigt glad att jag kunde hjälpa till. Det var tur, tyckte jag, att jag hade telefonnumret i min telefonbok och kunde göra ett väldigt kort och snabbt telefonsamtal och bara sätta OECD i kontakt med Skolverket.

Camilla Hansén (MP): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaren hittills! Vi har en omfattande skriftlig dokumentation i det här ärendet också.

Det är såklart viktigt att den här typen av studier genomförs på ett korrekt sätt för att resultaten ska vara jämförbara över tid och mellan länder. Så här i efterhand, gör statsrådet några reflektioner över hanteringen av frågan om det

här med exkluderingsgraden? Borde statsrådet eller Skolverket ha agerat annorlunda på något sätt för att hantera de frågor som väcktes?

Anna Ekström: Fru ordförande! När det gäller mitt eget agerande insåg ju jag omedelbart när rapporten presenterades att det var en hög exkluderingsgrad.

Jag insåg också att detta hade ett starkt samband med den stora gruppen nyanlända som kom till svensk skola. Som alla i utskottet vet var situationen under vårterminen 2018 sådan i svenska skolor att den var väldigt präglad av det stora mottagandet av nyanlända elever som Sverige då arbetade med.

För mig var det alltså ingen överraskning att det var en hög exkluderingsgrad. Men den stora frågan var hela tiden om den var för hög. Den frågan anser jag att jag gjorde ansträngningar för att tränga bakom. Jag tog upp frågan med Skolverkets generaldirektör och med andra anställda på Skolverket. Vi välkomnade den granskning som OECD på uppdrag av Skolverket gjorde, och vi välkomnade den granskning som Riksrevisionen gjorde.

Skälet till att vi har välkomnat alla dessa granskningar är att ... Jag är väldigt glad över att OECD:s Pisaundersökning visar att de svenska elevernas kunskapsresultat har statistiskt förbättrats jämfört med 2012. Men jag kan ju inte vara nöjd när det kommer fram uppgifter som handlar om att exkluderingsgraderna ute på skolorna har präglats av osäkerhet. Det kan man inte vara nöjd med.

Vi måste inte bara säkerställa att Pisaundersökningen inte bara ger oss en trygghet i att det finns en fastställd resultatförbättring jämfört med 2012, utan vi måste också vara trygga med genomförandet. Det är skälet till de många uppdrag som Skolverket har fått.

Ordföranden: Då har alla partier fått möjlighet. Vi ska se om det finns några ytterligare frågor.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Tack, ministern, för alla svar!

Föregående frågeställare tog upp det här med att det krävdes att Riksrevisionen gjorde en granskning. Jag tänker lite samma sak när det gäller den här första artikeln som ministern återkommer till.

Det står ändå i promemorian från den 4 december som en av slutsatserna att exkluderingsgraden är för hög, givet den invandring som vi haft åren upp till att Pisa genomfördes våren 2018.

Erik Nilsson, dåvarande statssekreterare på Utbildningsdepartementet, skrev den 10 december 2019 en debattartikel i Dagens Arena där han bland annat värderar uppgifterna att elever exkluderats på felaktiga grunder som ”påhittade konspirationsteorier”. Men blott en vecka tidigare drar man ändå slutsatsen att exkluderingsgraden har varit hög. Man har flaggat för att det är någonting som inte riktigt stämmer.

Min fråga till ministern är om hon håller med Erik Nilsson om att uppgifterna som har framkommit kan betecknas som konspirationsteorier.

Anna Ekström: Fru ordförande! I den hastigt framtagna promemoria som jag hade beställt finns uppgiften att exkluderingsgraden är för hög, givet den offentliga statistik som finns. Men när den här frågan togs upp med Skolverket

var Skolverket väldigt tydligt med att OECD:s regelverk inte är liktydligt med den svenska officiella statistiken. Man ska tillämpa de här reglerna som jag läste upp som svar på en tidigare fråga, där jag tyvärr var tvungen att läsa lite på engelska.

De svaren fick vi från Skolverket, och det var svar som jag tyckte var ... De gjorde mig trygg med att exkluderingsgraden inte var för hög.

Jag vill också påminna om att den debattartikel som publicerades kom ut innan den promemoria som det hänvisats till hade tagits fram. Nu säger jag ”tagits fram”, det är ett starkt uttryck. Det var ett snabbt framtaget underlag som var avsett att användas för just internt bruk, och det togs alltså fram efter att debattartikeln hade publicerats, om nu ledamoten menar den debattartikel som fanns i DN samma dag som rapporten publicerades.

Sedan fick jag en fråga om den debattartikel som var i Dagens Arena, som skrevs av statssekreterare Erik Nilsson. Vi är alla olika människor. Jag skulle aldrig använda ett uttryck som ”påhittade konspirationsteorier”, men Erik Nilsson är en person som använder den typen av uttryck. Och jag välkomnar att medarbetarna på Utbildningsdepartementet utnyttjar sin yttrandefrihet och sin frihet att delta i den offentliga debatten.

Lars Jilmstad (M): Jag har en kort fråga. Detta handlar ju väldigt mycket om exkludering. Utbildningsministern har sagt att det är väldigt viktigt att man i årets undersökning blir bättre i det hänseendet och att det är viktigt att alla utlottade elever deltar.

Samtidigt finns väl samma sak kvar som tidigare, nämligen att det är frivilligt. Man har sett tidningsartiklar där det har stått att någon rektor har tyckt att någon viss elev skulle må dåligt av att delta i undersökningen och så vidare. Jag kan ha förståelse för att detta finns kvar, men det kan ju också leda till skillnader länder emellan. Man kanske inte är riktigt lika angelägen om alla elevers välmående i alla deltagande länder. Redan där kan det ju uppstå skillnader.

Än en gång: Hur kommer du att försöka säkerställa att det blir enhetligt och att det inte blir alltför stor exkludering?

Anna Ekström: Fru ordförande! Tack, Lars Jilmstad, för den frågan! Det är en väldigt bra fråga. En elev har i det svenska systemet och i väldigt många OECD-länder möjlighet att avstå från att delta i Pisaundersökningen, men för jämförbarhetens skull är det väldigt viktigt att detta markeras just som att man avstår, inte som att man är exkluderad. Eftersom exkluderingen ska följa vissa särskilda regler är det viktigt att man bokförs i rätt kolumn som elev som inte deltar i undersökningen.

Sverige har traditionellt haft ett högt deltagande i Pisaundersökningen, och det är viktigt att man har ett högt deltagande. Men vi åstadkommer inte ett högt deltagande genom lagstiftning. Jag har till exempel själv varit med och talat in Youtubefilmer som riktar sig till elever, där jag har talat om hur viktigt det är med en bra Pisaundersökning som kan ge beslutsfattarna möjlighet att fatta rätt beslut om exempelvis skolförbättringar.

Frågan är då om tillämpningen av regelverket, att elever har möjlighet att avstå och att också vårdnadshavare har möjlighet att säga att deras barn inte ska delta, påverkar statistiken. Här kan jag glädja utskottet med att OECD gör mycket noggranna uppföljningar, där man också gör kontroller av vilka elever som inte deltog. Man följer upp att det har tillämpats på ett likartat sätt över åren. Man kontrollerar också med olika enkätstudier vilken inställning eleverna har till deltagande i proven. Detta följs upp på ett noggrant sätt och publiceras i de tekniska rapporterna på OECD:s hemsida. Just på den här punkten tycker jag att man kan lita sig mot OECD:s stora erfarenhet och statistik.

Ordföranden: Tack så mycket! Då vill jag å hela utskottets vägnar tacka utbildningsministern för att hon kom hit och svarade på utskottets alla frågor.

Bilaga B7 Försvarsminister Peter Hultqvist

Torsdagen den 21 april 2022

Granskningsärende 13 – Evakueringen av tolkar och andra lokalanställda från Afghanistan (se avsnitt 2.5)

Ordföranden: Klockan är 10.30, och konstitutionsutskottet återupptar sitt sammanträde.

Vi har kommit till punkt 9, offentlig utfrågning med försvarsminister Peter Hultqvist.

Innan vi går in på punkten ska jag väldigt kort ge lite praktisk information. Jag vill hälsa alla välkomna och säga att den här utfrågningen sänds direkt via riksdagens webb-tv.

När utfrågningen inleds kommer statsrådet att få möjlighet att göra en kortare inledning, och därefter får ledamöterna ställa sina frågor. Anmälände parti inleder, och därefter kommer partierna i storleksordning.

Utfrågningen handlar om regeringens agerande vad gäller evakueringen av lokalanställda tolkar i Afghanistan med mera. Det är granskningsärende 13 med KU:s egen benämning.

Jag vill hälsa försvarsministern välkommen och tacka för att du är här för att svara på KU:s frågor. Jag ger ordet till dig – varsågod!

Peter Hultqvist: Tack så mycket, fru ordförande! Ärade ledamöter! Det här granskningsärendet handlar alltså om regeringens agerande vad gäller evakuering av lokalanställda tolkar i Afghanistan med mera. Jag får tacka för möjligheten att komma hit och redogöra för ärendet.

Sverige har under lång tid haft ett brett engagemang i Afghanistan och för det afghanska folket. Sveriges bidrag till den internationella militära insatsen Isaf, International Security Assistance Force, i Afghanistan pågick mellan 2001 och 2014. När insatsen 2015 övergick till den Natoleda RSM-insatsen, Resolute Support Mission, deltog Sverige från starten till och med slutet av maj 2021.

Den lokalanställda personalen har varit ytterst värdefull och avgörande för genomförandet av Försvarsmaktens uppdrag under insatsen i Afghanistan. Under 2013 och 2014 i samband med att Isafinsatsen avslutades genomförde Försvarsmakten tillsammans med Migrationsverket ett gediget arbete för att vidarebosätta skyddsbehövande tolkar och andra lokalanställda. Försvarsmakten gav då stöd till ansvariga myndigheter inom ramen för tillämpning av kvotflyktningssystemet.

Efter avslutandet av Isafinsatsen 2014 hade Försvarsmakten inte någon egen lokalanställd personal i Afghanistan. Under RSM-insatsen tillhandahöll annan stat stöd i form av tolkar eller annan lokalanställd personal till Försvarsmakten.

Säkerhetsläget i Afghanistan försämrades kraftigt till följd av talibanernas offensiv och det snabba övertagande av landet under maj 2021. Den negativa utvecklingen, särskilt under den senare delen av offensiven, eskalerade hastigt

och gick mycket snabbare än vad de flesta bedömare hade förutsett. Med anledning av den allvarliga situationen inleddes ett intensivt arbete med frågan om att kunna bereda skydd i Sverige för bland annat lokalanställd personal i Afghanistan. Redan i mitten av maj 2021 inleddes ett arbete inom Regeringskansliet när det gällde förutsättningarna för detta.

Den 15 augusti inkom Migrationsverket med en begäran till Regeringskansliet avseende möjligheten att tillämpa regelverket för vidarebosättning avseende lokalanställda afghanska medborgare vid ambassaden och Försvarsmakten. Samma dag beslutade regeringen i frågan, och samma dag överlämnade även Försvarsmakten en förteckning över tidigare lokalanställda till ambassaden i Kabul. Förteckningen kvalitetssäkrades därefter löpande.

Migrationsverket är den myndighet som är ansvarig för ärenden om internationellt skydd och den myndighet som prövar frågor om uppehållstillstånd. Inom ramen för myndighetssamverkan bistod Försvarsmakten, Migrationsverket och ambassaden i Kabul.

För att möjliggöra evakueringen beslutade regeringen den 19 augusti 2021 att ge Försvarsmakten i uppdrag att stödja ambassaden i Kabul och Migrationsverket med transportresurser för evakuering av personer och materiel från Afghanistan. Försvarsmakten bidrog med ett brett stöd i evakueringsinsatsen. Förutom transporter inkluderade stödet bistånd med logistik, koordinering med andra länder och stöd med att boka civila hemtransporter från regionen.

Försvarsmaktens insats var en förutsättning för att svenska lokalanställda och andra med evakueringsbehov kunde flygas ut ur Afghanistan.

Den svenska evakueringsinsatsen avslutades den 27 augusti 2021. Drygt 1 100 personer hade då evakuerats från Afghanistan. Försvarsmakten bistod dessutom andra stater och internationella organisationer med transportresurser.

Givet den svåra säkerhetssituationen i Afghanistan gjorde regeringen och berörda myndigheter allt som var praktiskt möjligt för att identifiera och bistå så många som möjligt av de före detta lokalanställda. Evakueringen var oerhört omfattande och komplex. Utmaningarna var många, och arbetet pågick dygnet runt i en utmanande miljö.

Jag är stolt över genomförandet av evakueringsinsatsen och stolt över den personal som arbetade med detta under bitvis mycket svåra förhållanden.

Därmed, fru ordförande, är jag beredd att svara på frågor.

Ordföranden: Tack, försvarsministern! Jag vill upplysa både försvarsministern och övriga som lyssnar om att om det finns behov av att tala om sekretessbelagda uppgifter finns det en möjlighet att efter den här offentliga delen övergå i en sluten utfrågning. Den typen av frågor får alltså i sådana fall hänvisas till detta, men det är bara om det är nödvändigt.

Då startar vi själva utfrågningen, och jag ger ordet till anmälade parti, och det är Moderaterna.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Jag tackar försvarsministern för den inledande beskrivningen av hans syn på ärendet.

Försvarsministern beskriver att det i Regeringskansliet initierades ett arbete i maj 2021 avseende möjlighet att extrahera eller exfiltrera de här tolkarna och lokalanställda ur Afghanistan. Det dröjer till augusti när talibanernas offensiv har gått snabbare än beräknat innan saker och ting verkställs.

I ett uttalande som försvarsministern gör till medierna beskriver han att det här måste utgå från ansökningar om asyl i Sverige och hanteras inom ramen för förfarandet inom Migrationsverket.

Det känns som att den länk som behövs för att det här ska fungera är att de här personerna tar sig till Sverige för att här kunna söka asyl. Och för att de ska kunna göra det krävs det ju transporter. Dessa, beskriver försvarsministern, initieras i samband med ett initiativ från Migrationsverket i augusti när processen har gått väldigt långt.

Är det inte möjligen så att försvarsministern hade haft möjlighet att initiera en möjlighet att flytta de här personerna från Afghanistan till Sverige för att de skulle kunna få sin sak prövad inom ramen för befintligt system i ett mycket tidigare skede, till exempel så tidigt som USA gjorde med sina motsvarande personer redan den 25 juni 2021?

Det var ju ingen nyhet att USA skulle dra sig tillbaka från Afghanistan. Det var ingen nyhet att både den avgående och den tillträdande presidenten i USA hade samma målbild om att man skulle lämna landet helt och hållet. Det var heller inte så att man i grunden var förvånad över att talibanerna vann mark och kanske till och med så småningom skulle ta över, även om det gick fortare än beräknat.

Varför var det så viktigt att vänta till augusti innan det här kom till stånd? Varför inte ta det säkra före det osäkra och möjliggöra en mer lugn, metodisk och trygg process tidigare under 2021 när man trots allt satt på all den här informationen?

Peter Hultqvist: Först vill jag klargöra att migrationsfrågorna inte är mitt ansvarsområde.

Sedan när det gäller det jag sa den 4 augusti gav jag uttryck för det regelverk som gäller på migrationsområdet och vad som gällde vid den tidpunkten. Det var ytterst ett formellt kommenterande från min sida.

Sedan var det så att det fanns ett rättsligt analysarbete som pågick inom Regeringskansliet. Det tydliggjorde en del av de begränsningar som fanns. Den 15 augusti beslutade regeringen att ändra sitt tidigare beslut om vidarebosättning, vilket gjorde att det så kallade kvotflyktingsystemet kunde användas.

Men när jag gjorde det här uttalandet höll jag mig strikt till det som gäller i formell mening. Sedan får regeringen besluta och meddelar i samband med beslutstillfället vad som gäller därefter. Detta gjordes den 15 augusti. Det finns redogjort för detta i ett särskilt pressmeddelande i anslutning till regeringsbeslutet. Jag förutsätter att konstitutionsutskottet har tillgång till det pressmeddelandet.

När det gäller utvecklingen i Afghanistan kan jag konstatera att det här var en situation som samtliga inblandade länder i Afghanistaninsatsen befann sig

i. Det fanns ständig [information] i de här sammanhangen som påvisade ett långsammare händelseförlopp än vad som gällde för det reella utfallet. Det gick alltså väldigt mycket snabbare än vad de flesta hade förutsett i det här sammanhanget.

När det gäller Försvarets tidigare lokalanställda kan jag konstatera att man genomförde ett arbete tillsammans med Migrationsverket under 2013 och 2014 för att vidarebosätta skyddsbehövande tolkar och andra lokalanställda i samband med att Natos dåvarande insats Isaf avslutades. Då gav Försvarets stöd till ansvariga myndigheter inom ramen för tillämpning av kvotflyktningssystemet.

Efter genomförd säkerhetsprövning lämnade Försvarets underlag till ambassaden i Kabul för vidare hantering. Baserat på dessa underlag fick då 70 personer, lokalanställd personal och anhöriga, uppehållstillstånd för vidarebosättning i Sverige. Försvarets vidtog även andra åtgärder för personer som 2014 jobbade för Försvarets i Afghanistan och som inte fick uppehållstillstånd. Det handlade om sådant som stöd till civil återgång, omlokalisering och studier i annat land. Jag kan konstatera att Försvarets även vid den tidpunkten tog ansvar för att ge stöd till lokalanställda.

Sedan har, som jag sa inledningsvis, Försvarets från och med den 1 januari 2015 inte haft egen lokalanställd personal i Afghanistan. Efter avslutandet av Isafinsatsen 2014 och sedan inledandet av Natoleda RSM-insatsen 2015 har en annan stat tillhandahållit stöd till Försvarets med tolkar eller annat stöd där lokalbefolkning anlitas. Det är följaktligen annan stat som från och med 2015 haft arbetsgivaransvaret för lokalanställd personal som Försvarets vid behov kunnat använda sig av.

En förutsättning för en evakuering av lokalanställd personal är att de har rätt till skydd i Sverige. Ärenden om internationellt skydd prövas av Migrationsverket. Det är således Migrationsverket som beslutar om uppehållstillstånd och vidarebosättning.

I mitten av maj 2021 påbörjades diskussioner mellan UD och Justitiedepartementet och mellan UD och ambassaden i Kabul om att undersöka förutsättningarna för att inom ramen för befintlig lagstiftning kunna bereda skydd och uppehållstillstånd i Sverige till bland annat afghanska medborgare som var eller tidigare hade varit lokalanställda i svenska myndigheter.

Den 15 augusti inkom Migrationsverket med begäran till Regeringskansliet avseende möjligheten att tillämpa regelverket för vidarebosättning avseende lokalanställda afghanska medborgare vid ambassaden och Försvarets. Den 15 augusti fattade regeringen också beslut i frågan, och samma dag överlämnade Försvarets förteckningen över de personer som varit lokalt anställda av Försvarets eller kontrakterade företag.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Den 28 april 2021 beordrar den amerikanska statsledningen hem USA:s ambassadpersonal – alltså i april. Man gör bedömningen att det är dags för den amerikanska ambassadpersonalen att lämna Afghanistan, och det finns skäl för det.

Den 29 juli 2021 väddar enligt medieuppgifter den svenska ambassadören till Utrikesdepartementet och dess ledning om att Sverige behöver en plan för att rädda lokalanställda från talibanerna.

Jag hörde vad försvarsministern sa första gången han läste upp det. Nu har vi hört honom för andra gången läsa upp hur handlingsförloppet såg ut.

Min fråga gäller: Varför var det inte viktigt för försvarsministern, som har ansvar för försvaret och de lokalanställda inom ramen för Försvarsmakten, att initiera den här processen tidigare för att ha god marginal och möjliggöra att de här personerna, som han själv säger har gjort stora och värdefulla insatser för den svenska insatsen i Afghanistan ... Varför var det inte viktigt för försvarsministern att se till att det här skedde tidigt när andra länder såg det komma redan våren och sommaren 2021? Varför väntar Sverige till att vara en av de sista att rädda dem som har gjort stora och värdefulla insatser för vår insats i Afghanistan?

Peter Hultqvist: Vi har ju inte haft några lokalanställda sedan 2014 inom ramen för Försvarsmakten. Det är ju ett grundläggande faktaförhållande.

Sedan vet inte jag om det är rimligt att jag ska svara på frågor som egentligen rör andra departement och andra ansvarsområden. Jag måste ju liksom koncentrera mig på det som gäller det område som jag har ansvar för.

Jag kan bara konstatera sakförhållandet: Sedan 2014 hade vi inga lokalanställda. Sedan tror jag nog att det inte är svårt att belägga att det här var ett eskalerande förlopp som avslutades under rätt så kaotiska förhållanden i augusti och där egentligen samtliga länder som var inblandade i detta befann sig i den positionen. Det är väl den realitet som vi har haft att utgå ifrån. Vi fattade då beslut den 15 augusti utifrån det som Migrationsverket då önskade och gjorde den förändring som var nödvändig i det skedet.

Om sedan ledamoten drar någon sorts slutsats om att jag inte ansett det viktigt att göra en insats här så anser jag att ledamoten har en felaktig verklighetsbeskrivning.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Min verklighetsbeskrivning är att jag vill ha svar från försvarsministern på hur han såg på det, och det har vi nu fått. Han ansåg att det var viktigt att göra detta.

Men om det då var viktigt, varför initierar inte han som haft ansvar för den här verksamheten under dess pågående tid ... Absolut, det tog slut 2014. Men lojaliteten från svensk sida gentemot de här lokalanställda som visserligen hade ett anställningsförhållande som upphörde 2014 men som ändå är grunden till varför vi vill ha hem dem till Sverige ... Varför aktualiserades inte det här inom ramen för Regeringskansliet tidigare från exempelvis försvarsministern, som väl rimligtvis måste ha någon form av ansvar för anställda inom Försvarsmakten vad Regeringskansliets verksamhet anbelangar? Varför aktualiseras inte det här tidigare?

Jag har full förståelse för att själva handläggningen av de här ärendena är någonting som ligger inom ramen för Migrationsverket och ansvarigt statsråd för Migrationsverket. Men de har trots allt ändå varit försvarsanställda, och

lojaliteten gentemot Sverige och den insats de har gjort är ju gentemot Försvarsmakten och inte Migrationsverket.

Peter Hultqvist: För det första upprepar jag att Migrationsverket är de som har ansvar för den här hanteringen.

Jag har redogjort för hur det här har gått till. Vi tog ut sammanlagt 1 100 personer när det här var klart. Det var personal som hade anknytning till ambassaden. Det var sådana som jobbat med medborgarrättsfrågor och som hade särskilda skyddsskäl. Det var också sådana som haft anknytning till Försvarsmakten. Det blev i slutändan en oerhört stor insats som gjordes och som också gjordes i samverkan med andra länder. Vi gjorde också insatser för andra länder i sammanhanget.

Jag kan bara konstatera att detta påbörjas i maj mellan UD och Justitiedepartementet och Utrikesdepartementet och ambassaden i Kabul. Vi har då från vår sida arbetat aktivt med det som är vår ansvarsdel i det här sammanhanget, att hantera själva transporten av människor ut från Afghanistan. Vi har avsatt personal från Försvarsmakten för detta, men även materiel i stor omfattning.

Inom det samlade Regeringskansliet har det alltså pågått en omfattande verksamhet. Det gäller att hålla ordning på vem som formellt sett är ansvarig för varje del i detta. De frågor som då gäller andra departement och mer glidande bedömningar får väl utskottet i så fall ta i de sammanhangen. Jag har nu valt att svara formellt på hur de här frågorna har hanterats.

Laila Naraghi (S): Ordförande! Tack, försvarsministern, för svaren hittills!

Frågan om asyl till de afghanska tolkarna har ju diskuterats länge. Jag och många med mig minns ju hur ÖB Sverker Göranson redan 2013 krävde någon form av asylprogram för de afghanska tolkarna som arbetade åt Sverige. ÖB talade då om tolkarnas betydelse, om hotbilden mot tolkarna och om att det måste finnas en grad av medmänsklighet.

Dåvarande migrationsministern hade innan detta slagit fast alliansregeringens hållning: ”Det skulle vara helt orimligt om en person som varit anställd av svenska staten fick en förmånligare behandling än en person som inte varit det.”

Det här är en fråga som har varit aktuell väldigt länge. Det är en lång historik där flera regeringar varit inblandade i den här frågan. Med anledning av förra årets väldigt omfattande evakuering från Sveriges sida, alltså från Afghanistan, som ju då den svenska Försvarsmakten var högst delaktig i, vill jag fråga om försvarsministerns och regeringens syn på Sveriges ansvar för tolkarna. Har den tidigare alliansregeringens linje reviderats, och i så fall på vilket sätt? Och hur motiverar då nuvarande regering denna förändrade syn på ansvaret för tolkarna?

Peter Hultqvist: När det gäller Sverker Göransons uttalande kan jag säga så här: Försvarsmakten genomförde ett arbete tillsammans med Migrationsverket under 2013 och 2014 för att vidarebosätta skyddsbehövande tolkar och andra lokalanställda i samband med att Isafinsatsen avslutades. Bedömningen då var

att det fanns förutsättningar för att tillämpa det så kallade kvotflyktningssystemet för att bereda lokalanställda skydd. Genom myndighetssamverkan kunde ett antal lokalanställda tolkar som vid den tiden bedömdes ha en akut hotbild kopplad till deras tjänstgöring för Sverige beredas skydd och uppehållstillstånd i Sverige.

Försvarsmakten vidtog även åtgärder för personer som 2014 jobbade för Försvarsmakten i Afghanistan som inte fick uppehållstillstånd. Det handlade om stöd till civil återgång, omlokalisering och studier i annat land.

Efter den avslutade Isafinsatsen 2014 hade Försvarsmakten, som jag nu sagt fyra gånger, ingen anställd egen personal i Afghanistan. Under RSM-insatsen tillhandahöll annan stat stöd i form av tolkar eller lokalanställd personal.

Sedan har jag redogjort för det förhållande som rådde för vår del när det gällde uttalandet som jag gjorde och det regeringsbeslut som sedan kom den 15 augusti när det gällde Migrationsverkets begäran om vissa förändringar och hur vi sedan hanterade de här frågorna.

Det är väl den historiebeskrivning som är i sammanhanget.

Ordföranden: Jag kan också informera om att den delen har granskats av konstitutionsutskottet tidigare, den tidsperiod som ledamoten inledde med.

Laila Naraghi (S): Ordförande! Min fråga var just en fråga om den förändrade synen. Det var motivet bakom frågan.

Jag vill bara ställa en kort följdfråga om jag uppfattade siffrorna korrekt. Jag uppfattade det som att när det begav sig 2013–2014 hjälpte Sverige cirka 70 personer. Men förra året, när vi inte hade några egna lokalanställda, evakuerades drygt 1 000 personer. Stämmer de här siffrorna?

Peter Hultqvist: Ja, 70 personer är den siffra jag har uppgivit här. Vi hjälpte sammanlagt till med att evakuera 1 100 personer från Afghanistan. Det omfattade både personer som hade haft koppling till svenska ambassaden och personer som hade särskilda skyddsskäl och hade jobbat med mänskliga rättigheter. Det handlade också om tidigare anställda i Försvarsmakten, och det handlade också om svenskar som var i området av olika skäl. Det var alltså en betydligt bredare insats som blev. Så är slutresultatet, och det är jag stolt över.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Tack, försvarsministern, för redogörelsen och svaren på frågorna hittills!

Regeringen meddelade i slutet av augusti att evakueringsinsatsen i Afghanistan avslutats. Men i oktober kan man läsa om ytterligare evakueringsinsatser för personer som arbetat för Försvarsmakten i Afghanistan. Då är min fråga: Är evakueringsinsatsen avslutad i dag, eller sitter det fortfarande tolkar fast i Afghanistan?

Peter Hultqvist: Försvarsmaktens insats är avslutad. Sedan kvarligger ju ett ansvar och ett arbete inom ramen för myndigheterna när man ser att man kan hjälpa människor i en speciell situation i Afghanistan, men Försvarsmaktens del är avslutad.

Jag vill inte gå in på exakt hur detta ser ut eftersom jag inte har kunskap på individnivå om exakt hur man arbetar med detta i dag. Men man kanske kan fråga berörda myndigheter hur de fortsätter i det här. Det kan ni fråga i annat sammanhang. Men Försvarmaktens del är avslutad.

Per Schöldberg (C): Jag har fått svar på mina frågor så här långt.

Mia Sydow Mölleby (V): Fru ordförande! Inte heller jag har några frågor till försvarsministern i detta ärende.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Min fråga kan synas vara perifer. Det handlar om dokumentation. Jag ber försvarsministern att hitta det pm som är daterat den 24 mars, med svar från Förvarsdepartementet på frågor från KU. Det rör sig om fråga 2 på sidan 2.

KU har upprepade gånger understrukit vikten av att dokumentera ärendenas gång i Regeringskansliet. Detta behövs inte minst för att i efterhand få transparens och möjliggöra granskning av regeringen. Nu ska jag läsa upp fråga nummer 2 på sidan 2 i det pm som är daterat den 24 mars:

Hade Regeringskansliet efter den 15 januari 2021 några kontakter med Försvarmakten i frågan om behovet av att evakuera tolkar eller andra lokalanställda vid Försvarmakten i Afghanistan? Om ja, när och på vems initiativ skedde dessa kontakter, och vad framfördes till dem? Utskottet begär att få del av eventuella handlingar från dessa kontakter.

Försvarsministern svarade följande: Regeringskansliet hade såvitt kunnat utredas inte några kontakter med Försvarmakten i fråga om behovet av att evakuera tolkar eller andra lokalanställda vid Försvarmakten i Afghanistan under perioden den 15 januari 2021 till juli 2021.

Sedan avslutar försvarsministern med följande: Från början av augusti 2021 fördes en kontinuerlig dialog med ömsesidiga kontakter mellan Förvarsdepartementet och Försvarmakten. Dialogen rörde Försvarmaktens samverkan med andra berörda myndigheter samt förutsättningarna för myndigheten att bistå dem. Några handlingar från dessa kontakter har inte identifierats i Regeringskansliet.

Det är just detta svar som jag skulle vilja att försvarsministern utvecklar. Har det funnits handlingar om den kontinuerliga dialogen? Finns de fortfarande kvar? Är det tillfredsställande om de inte finns kvar, som försvarsministern har svarat? Vad tänker han göra åt detta så att det dokumenteras på ett tillfredsställande sätt i fortsättningen?

Peter Hultqvist: Tack för frågan! Jag vill understryka när det gäller evakuering av lokalanställd personal att de hade rätt till skydd i Sverige. I mitten av maj 2021 påbörjades diskussioner mellan UD och Justitiedepartementet och mellan UD och ambassaden i Kabul om att undersöka förutsättningarna för att inom ramen för befintlig lagstiftning bereda skydd och uppehållstillstånd i Sverige till bland annat afghanska medborgare som var eller tidigare har varit lokalanställda i svenska myndigheter, så att man inte glömmer bort den plattformen i sammanhanget.

När det gäller den typ av kontakter som Tuve Skånberg pekar på har det varit muntliga arbetskontakter. Det förekommer ofta den typen av kontakter i det löpande arbetet mellan olika departementet och även myndigheter. Det är inget som är att betrakta som allmänna handlingar, men jag förutsätter att tjänstemännen, om det tillför ett ärende något av betydelse, för anteckningar och diarieför det hela. Det är den ordning som måste gälla i detta sammanhang.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag tackar för svaret så långt.

Försvarsministern svarade att några handlingar från dessa kontakter inte har identifierats i Regeringskansliet. Nu utvecklar försvarsministern med att säga att de skedde muntligt, och det kanske är därför de inte identifieras så lätt – därför att de försvinner med en gång.

Är det tillfredsställande att några handlingar inte har kunnat återfinnas i en kontinuerlig dialog? KU har upprepade gånger understrukit vikten av att det ska vara transparent och att det i efterhand ska kunna följas hur besluten har gått framåt. Här har det under lång tid varit en dialog som inte har blivit dokumenterad. Hur tänker försvarsministern se till att det inte dokumenteras på samma dåliga sätt i fortsättningen?

Peter Hultqvist: Det måste vara så att man inom ramen för ett praktiskt arbete kan ha en informationsgivning mellan departement och myndigheter som är av muntligt slag. Sedan måste det, i den händelse att man har saker som behöver dokumenteras, vara ett tjänstemannaansvar att göra den typen av anteckningar och också koppla det till diarieföring. Man kan naturligtvis alltid diskutera omfattningen av detta, men det är så det måste gå till.

Nina Lundström (L): Ordförande! Försvarsministern uttryckte i ett tidigare svar något om att det gäller att hålla koll på vem som är ansvarig för olika delar i detta, eller något liknande. Min fråga är om det fanns en tydlig plan för hur säkerheten skulle hanteras för den lokalanställda personalen, för att tydliggöra vem som är ansvarig för vad.

Peter Hultqvist: Det måste principiellt vara så i ett sådant sammanhang att respektive departement har ansvar för sin personal precis som myndigheterna har ansvar för sin personal. Sedan 2014 hade vi ingen lokalanställd personal inom ramen för Försvarsmakten. På det sättet blir ansvarsfördelningen tydlig.

Nina Lundström (L): Ska jag tolka svaret som att det inte fanns någon sammanhållen plan så att man ser vem som var ansvarig för vad?

Peter Hultqvist: Kan du ta om frågan? Jag hörde inte riktigt.

Nina Lundström (L): Ska jag tolka svaret som att det inte fanns någon sammanhållen plan för vem som gör vad?

Peter Hultqvist: Det finns en grundläggande ansvarsfördelning som jag i grova drag redogjorde för alldeles nyss.

Ordföranden: Då finns det utrymme för ytterligare en frågeomgång om intresse finns från partierna.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Vi granskar ju hur information flödar i Regeringskansliet och hur saker och ting hänger ihop.

Under våren och sommaren 2021 ... Jag nämnde tidigare ambassadörens vädjan den 29 juli om en plan för evakuering av de lokalanställda, inte bara inom ramen för ambassaden. Nådde den informationen försvarsministern och Försvarsdepartementet när den kom in till Regeringskansliet? Fick försvarsministern ta del av den då, och vad var i så fall hans reaktion? Vidtog han någon åtgärd med anledning av denna information?

Jag vet inte om försvarsministern hörde frågan, för vi är flera som pratar samtidigt.

Peter Hultqvist: Jag hade kännedom om helheten i det som skedde i Afghanistan. Utifrån det agerade vi i dessa sammanhang, och jag har redogjort för flödet i det arbetet.

Erik Ottoson (M): Fick försvarsministern den information som kom till Utrikesdepartementet från ambassaden om att man önskade en plan för evakuering av lokalanställda under sommaren och våren 2021? Fick han den informationen?

Peter Hultqvist: Det är klart att den informationen ingick i den samlade helheten. Detta var den 29 juli, om jag kommer ihåg rätt. Jag har tidigare rapporterat i försvarsutskottet i dessa ärenden, och där har jag haft en rätt omfattande genomgång. Den 19 augusti rapporterade jag följande till försvarsutskottet med anledning av situationen i augusti:

Med anledning av den nu aktuella och försämrade säkerhetsutvecklingen i Afghanistan har Försvarsdepartementet de senaste tre veckorna haft en dialog med Försvarsmakten. Det handlar om en nära dialog, och samverkan har inletts mellan Migrationsverket, Försvarsmakten och ambassaden i Kabul. I den dialogen stod det tidigt klart att Försvarsmakten är beredd att samarbeta med andra myndigheter och nationer. Mot den bakgrunden påbörjade Försvarsmakten ett arbete med en inventering av de tidigare lokalanställda, och en förteckning omfattande närmare 300 före detta lokalanställda överlämnades i söndags till ambassaden i Kabul för vidare hantering.

Jag hade en rätt omfattande genomgång av detta ärende den 19 augusti i försvarsutskottet. Jag meddelade då att dialogen inleddes i början av augusti, tre veckor bakåt i tiden från den 19 augusti. Dessutom, vilket är viktigt att understryka, lämnade Försvarsmakten Afghanistan i slutet av maj 2021.

Erik Ottoson (M): Var det regeringens intention att agera för att evakuera dessa personer innan augusti 2021? Hade regeringen för avsikt att göra detta på något vis innan augusti 2021? Migrationsminister Morgan Johansson gick ut och sa att det skulle vara ett brott mot grundlagen om regeringen agerade för tolkarna. Försvarsministern beskriver också – nu pratar jag om hans citat tidigare, vi behöver inte ta det igen – att det är en myndighetsfråga som någon annan får sköta.

Hade regeringen någon ambition innan augusti att evakuera dessa personer till Sverige?

Peter Hultqvist: Först och främst, så att det här med mitt uttalande inte ska ligga kvar: Jag gjorde det uttalandet utifrån att jag beskrev det rättsliga

förhållandet vid den tidpunkten, som man sedan ändrade genom regeringsbeslutet den 15 augusti. Detta meddelades i ett pressmeddelande, vilket jag har sagt tidigare här, som jag förmodar att utskottet har tillgång till. Om så icke är fallet får vi hjälpa till med att organisera det.

Jag har tidigare, ett antal gånger nu, sagt att redan i mitten av maj inleddes ett arbete med att titta på hur man ska kunna skapa skydd för bland annat lokalanställd personal. Det var något som arbetades med mellan UD, Justitiedepartementet och ambassaden i Kabul. Detta har jag sagt ett antal gånger nu i detta sammanhang.

Om man börjar jobba med en sådan fråga syftar det naturligtvis till att lösa dessa människors problem. Det är detta som är hela syftet med arbetet. Annars skulle man inte genomföra det.

Laila Naraghi (S): Tack för svaren hittills! Jag vill passa på att ställa en fråga som kanske är av mer systemövergripande karaktär. Vi tror att försvarsministern sitter på kunskaper och insikter som vi kan ha nytta av. De granskningar som vi gör är viktiga för oss, för att kunna lära av saker som har inträffat.

Vi kan blicka tillbaka på hur vi som land har tagit oss an den här frågan. Som jag nämnde tidigare har detta med de afghanska tolkarna diskuterats under väldigt lång tid. Jag citerade tidigare dåvarande migrationsministerns uttalande från 2012. Redan 2007 evakuerade och flög vårt grannland Danmark ut 80 lokalanställda – irakier förvisso – utifrån säkerhetsläget där. De jobbade väldigt aktivt med det. Och andra länder som vi har samarbetat med i insatser har gjort likadant.

Först 2013–2014 lyssnade den dåvarande regeringen på Försvarsmaktens krav. Jag nämnde tidigare ÖB Sverker Göransons krav, och försvarsministern har redogjort för vad som gjordes då.

Mina utskottskollegor har påtalat hur andra länder kanske var lite snabbare också förra året. Min fråga är: Lyssnar regeringen, oavsett politisk färg, tillräckligt på Försvarsmakten och de signaler som kommer därifrån? Finns det en tröghet i det svenska systemet, och vad kan vi lära oss av det som vi har sett, dels redan för tio år sedan, dels nu?

Peter Hultqvist: Det är en bra fråga, och den är betydligt bredare än det som ledamoten redogör för! Det här handlar i grunden om attityden till Försvarsmakten. Jag kan bara ta ansvar för och redogöra för de år jag har varit försvarsminister.

Jag har lagt mig vinn om att ha ett gott samarbete med både överbefälhavaren, ledningen inom Försvarsmakten och de olika förbanden. Jag har valt en attityd att arbeta med Försvarsmakten där vi samarbetar och löser problem tillsammans, en lyhördhet i förhållande till Försvarsmakten och förståelse för problem men också att vi försöker titta på hur vi driver in problemen i en konstruktiv fas där vi löser situationerna. Detta jobb måste man göra tillsammans mellan regering och myndighet.

Jag har inga problem med att omvärdera situationer och dra slutsatser av händelser och skeenden som har varit komplicerade. Det ska vi ha som attityd även i fortsättningen, hoppas jag.

Det är det sätt som vi har valt att jobba på. Sedan får väl andra stå för det sätt som de har valt att jobba på. Men detta har varit vår modell, som jag hoppas att vi ska få fortsätta med, för den har gett en hel del konstruktivt och positivt i det utvecklingsarbete som vi bedriver.

Jag försöker ha attityden att det bara är att ringa på telefon från Försvarsmakten om det är någonting som vi behöver åtgärda tillsammans. Det är i mycket frågan om hur man väljer att förhålla sig till en myndighet och en förvaltning om man ska få ett positivt förhållande i arbetet.

Nina Lundström (L): Ordförande! Jag har en fråga som rör hur man säkerställer samordning. Försvarsministern har ju redogjort för att det är väldigt många aktörer som är inblandade och flera departement och myndigheter. Men hur säkerställdes samordning och samverkan med berörda departement och myndigheter för att man skulle få en gemensam möjlighet att agera?

Peter Hultqvist: I en akut eskalerande situation som denna kris var det en väldigt tillspetsad situation, framför allt i slutskedet av evakueringen. Då sker ju samordningen mellan olika myndigheter och departement i det löpande arbetet – timme för timme, dag för dag. Det går inte liksom att säga att nu ska vi göra exakt det här och det här vid ett bestämt klockslag, utan det är ett samarbete som sker i det löpande flödet. Det är ett förhållande av samordning i en given situation.

Nina Lundström (L): Jag noterade att det i ett svar på fråga 4, som vi fick den 14 mars, nämns att det under våren 2013 bildades en arbetsgrupp med syfte att säkerställa samordning och samverkan mellan berörda departement och myndigheter. Det har alltså inte funnits någon arbetsgrupp nu eller några slutsatser från arbetsgruppen – ska jag tolka det så?

Peter Hultqvist: Det finns ju en instruktion för Regeringskansliet med befintliga regelverk. Det är inom ramen för detta som den grupp som det står om i handlingarna har verkat. Det jag beskrev är ett perspektiv på det hela, och jag trodde att det var det som ledamoten efterfrågade. Men arbetsgruppen inom ramen för Regeringskansliets instruktion existerade ju.

Nina Lundström (L): Vad har då denna arbetsgrupp föranlett i form av samordning och samverkan mellan departement och myndigheter? Har den lett till ökad samverkan, och på vilket sätt?

Peter Hultqvist: Arbetsgruppen har ju arbetat med frågor inom ramen för regelverket, som jag har redogjort för. I det praktiska arbetet med evakueringen skedde en praktisk samordning i direkta skeenden.

Ida Drougge (M): När Morgan Johansson den 4 augusti uttalade att regeringen inte avsåg att agera och att det skulle strida mot grundlagen, hur var din reaktion på det uttalandet? Kvotflyktssystemet har ju använts tidigare. Var även du omedveten om att den möjligheten fanns?

Peter Hultqvist: Jag har redogjort för mitt uttalande och också för det beslut som fattades den 15 augusti. Det är vad jag har att säga i de här sammanhangen.

Ida Drougge (M): Nu menar jag alltså Morgan Johanssons uttalande att det skulle strida mot grundlagen att använda kvotflyktingsystemet. Jag vet att det var migrationsministern som gjorde uttalandet, men jag ställer frågan om statsrådets reaktion på det eftersom det ju framstår som om man då, den 4 augusti, mellan departementen inte har diskuterat att denna möjlighet finns och har använts tidigare.

Peter Hultqvist: Jag försökte uttrycka mig lite diplomatiskt i mitt första svar. Om jag nu ska förtydliga mig kan jag säga så här: Jag är inte här för att recensera andra statsråds uttalanden.

Ida Drougge (M): Hade alltså försvarsministern diskuterat med migrationsministern om att de här möjligheterna fanns innan den 4 augusti? Vi har ju fått redogjort för oss att beredningen påbörjades den 29 juli, alltså tre veckor innan beslutet verkställdes.

Peter Hultqvist: Jag har liksom gett det svar jag är beredd att ge på den frågan. Jag har redogjort för det uttalande jag har gjort och för bakgrunden. Jag har redogjort för beslutet den 15 augusti, och jag har sagt att jag inte recenserar andra statsråd i det här sammanhanget.

Annicka Engblom (M): Fru ordförande! Jag har en ytterligare fråga med anledning av statsrådets sista svar på Nina Lundströms fråga. Min fråga gäller samordningen mellan Försvarsdepartementet och Utrikesdepartementet under själva slutskedet, det vill säga när evakueringen sedermera skulle ske. Även den var ju i sig kaotisk.

Statsrådet påstår att det liksom var klart och tydligt vilka som hade vilka ansvarsområden. Men ändå var rapporteringen utifrån själva evakueringskedet, när det till slut kom till stånd, att den var väldigt kaotisk. Tolkar och annan lokalanställd personal anvisades exempelvis till platser där det sedan inte fanns några evakueringsmöjligheter och så vidare. Jag vill att statsrådet med anledning av Nina Lundströms mycket utmärkta frågor utvecklar just detta med samordningen mellan UD och Försvarsdepartementet, om det verkligen var så att man hade klara och tydliga ansvarsförhållanden och samarbeten däremellan. Evakueringen sköttes ju av Försvarsmakten på formellt uppdrag av UD, och ändå blev det som det blev.

Peter Hultqvist: Det jag sa tidigare handlade om vilket departement som hade ansvar för vilka personalgrupper. UD hade naturligtvis ansvar för sin personal, och när Försvarsmakten har utsänd personal eller anlitat lokalanställda ligger det på vårt departement och så vidare. Migrationsverket är ansvarigt för sin personal. Det var alltså en mer grundläggande förklaring om vem som var ansvarig i formell mening.

Sedan var det ett kaotiskt läge. Det var ett väldigt kaotiskt läge med evakueringen, och det var något som gjorde att länder också gick in och hjälpte

varandra och tog hand om varandras medborgare i olika sammanhang. Det var exempelvis svenskar som flögs ut via andra länder i det här sammanhanget.

Det var ett kaotiskt skede där man samordnade i den linje som jag försökte beskriva tidigare. Man samordnade i den situation som rådde. Då var det väldigt mycket kontakter mellan alla möjliga myndigheter på den svenska sidan och departementen och Försvarsmakten för att få det här till stånd. Man jobbade över alla gränser för att klara ut situationen i slutändan. Resultatet blev då att den svenska evakueringsinsatsen omfattade 1 100 personer, och det var betydligt fler än vad man hade räknat med från början.

Listan som överlämnades inledningsvis omfattade, tror jag, 300 personer. Det blev 1 100 personer till slut. Jag hoppas att man kan ha viss förståelse för att i en jättekaotisk situation måste man hjälpa varandra över gränserna för att det ska fungera. Det är det som är själva samordningens positiva effekt.

Annicka Engblom (M): Jag tolkar det som att statsrådet därmed är av uppfattningen att den klara och tydliga rollfördelningen mellan Försvarsdepartementet och Utrikesdepartementet varit till fyllest.

Peter Hultqvist: Rollfördelningen är klar, men samarbetet var också väldigt djupt och nära. Det fanns liksom inget annat att göra i en sådan här situation. Här försökte alla hjälpa varandra. Det går kanske inte att agera på något annat sätt i ett sådant här läge.

Formalia kan vi alltid diskutera. Var ansvarsförhållandena låg i förhållande till specifika grupper anser jag är klart, men jag ser också att när vi kom till den praktiska hanteringen blev det att vi jobbade väldigt mycket över myndighetsgränserna. Jag tyckte att det var rätt. Annars hade vi inte fått den framgång som vi fick. Det jag sa inledningsvis, att jag är stolt över det jobb som har genomförts och resultatet av det, står jag för. Det är vad jag tycker.

Ordföranden: Tack för det! Apropos det praktiska: Regeringen beslutade den 19 augusti om ett uppdrag till Försvarsmakten om att alltså stödja ambassaden och Migrationsverket med transportresurser, precis som försvarsministern har redogjort för. Ska vi alltså förutsätta att departementet och statsrådet före den 19 augusti hade haft underhandskontakter med Försvarsmakten och försäkrat sig om att man hade möjlighet att understödja med transporten, eller kom denna förfrågan inte förrän den 19 augusti? Varför kunde den i så fall inte komma tidigare, så att man kunde vara förberedd?

Peter Hultqvist: Jag redogjorde för mitt anförande i försvarsutskottet den 19 augusti, och där redovisade jag att man de senaste tre veckorna hade haft en dialog med Försvarsdepartementet angående säkerhetsutvecklingen, att nära dialog och samverkan inletts mellan Migrationsverket, Försvarsmakten och ambassaden i Kabul och att det i den dialogen tidigt stod klart att Försvarsmakten ska samarbeta med andra myndigheter och nationer. Detta med nationer blev väldigt viktigt under resans gång, för vi var många som samverkade i slutändan.

Det var också här som Försvarsmakten tog fram en förteckning på närmare 300 före detta lokalanställda som överlämnades på söndagen. Jag var här den

19 augusti, vad kan det vara för veckodag? Tisdag brukar det väl vara när jag är på utskottet, så det var väl två dagar innan då.

Ordföranden: Tack för den informationen, men jag var ute efter transportresurserna och möjligheten att förbereda sig för att kunna stödja med transportresurser, som ju blev helt avgörande när den frågan ställdes till Försvarsmakten.

Peter Hultqvist: Självklart ingick alla dessa dimensioner i den dialog som var innan. Det var bland annat därför vi hade dialog.

Ordföranden: Då ska jag uppfatta det som att svaret är ja på den frågan. Sedan tre veckor tillbaka om vi räknar från den 19 augusti, stämmer det?

Peter Hultqvist: Vi inledde det tre veckor före, och alla de dimensioner som ska hanteras i ett sådant här läge fanns med i dialogen. En sådan här dialog börjar ju i en ände, och sedan växer det hela under denna period. Alla dimensioner som var nödvändiga har hanterats.

Och så snart vi fick framställan från Försvarsmakten fattade vi beslutet.

Ordföranden: Jag avslutar härmed utfrågningen och tackar försvarsministern för att han kom hit och svarade på utskottets frågor. Därmed är vi också färdiga med punkt 9.

Jag avslutar härmed utskottets sammanträde.

Bilaga B8 Statsrådet Mikael Damberg

Tisdagen den 26 april 2022

Granskningsärende 33 – Regeringens krishanteringsorganisation under coronapandemin (se avsnitt 2.2)

Granskningsärende 30 och 32 – Regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen (se avsnitt 2.3)

Ordföranden: Klockan är 11 och konstitutionsutskottet inleder sitt sammanträde.

Jag vill börja med att hälsa alla välkomna hit. Detta är en offentlig utfrågning med Mikael Damberg.

Innan vi börjar denna offentliga utfrågning tänkte jag ge lite praktisk information. Denna utfrågning sänds direkt via riksdagens webb-tv. När vi inleder utfrågningen kommer den utfrågade att få möjlighet att göra en kortare presentation. Därefter får ledamöterna ställa sina frågor. Anmälade parti inleder och därefter partierna i storleksordning. Finns det fler än ett anmälade parti börjar det största partiet.

Under punkt 1 är det egentligen tre ärenden men i två grupper som utfrågningen kommer att röra. Det första handlar om regeringens krishantering och dokumentation av densamma under coronapandemin. Det är granskningsärende 33. Den andra delen handlar om regeringens och socialministerns agerande i förhållande till Coronakommissionen. Det är granskningsärende 30 och 32. Men vi kommer alltså att ta dessa i två olika delar. Vi börjar med den första.

Jag vill återigen särskilt hälsa statsrådet Mikael Damberg välkommen. Och jag tackar i förväg för att du kommer hit och svarar på utskottets frågor.

Mikael Damberg: Fru ordförande! Ärade ledamöter! Jag tackar för möjligheten att återigen få komma hit och svara på era frågor rörande regeringens hantering av pandemin. Bredvid mig sitter chefen för kansliet för krishantering, Katja Anell.

Fram till den 30 november förra året hade jag posten som inrikesminister med ansvar för bland annat samordningen av samhällets krisberedskap. Inom Regeringskansliet ansvarade min dåvarande statssekreterare Elisabeth Backteman för ledningen av statssekreterargruppen för strategisk samordning, GSS. Chefstjänstemannen för krishanteringen bistod henne i denna uppgift.

Jag vill inleda med en kort redogörelse av hur krishanteringsarbetet under pandemin bedrevs inom Regeringskansliet under min tid som inrikesminister, det vill säga fram till slutet av november förra året.

Fru ordförande! Jag vill börja med att framhålla den snabba uppstarten av krishanteringsarbetet inom Regeringskansliet. Som jag tidigare redogjort för i KU har krishanteringsorganisationen följt utvecklingen av coronaviruset sedan början av januari 2020. I januari hölls också det första mötet i gruppen för strategisk samordning med anledning av coronaviruset. Även regeringen

fick en första information av krishanteringsorganisationen om virusets utbredning den 29 januari. Och min tidigare statssekreterare Elisabeth Bäckteman deltog nästintill veckovis på allmän beredning för att informera regeringen om det senaste läget.

Informationsdelningen inom regeringen och Regeringskansliet med anledning av pandemin har därmed varit omfattande och inleddes även den i ett tidigt skede.

Jag vill också framhålla den dokumentation av krishanteringen som har skett. Regeringen har sedan pandemins början fattat över 1 500 coronarelaterade beslut, och dessa har dokumenterats enligt gängse beredningsrutiner. Enligt vad jag har förstått tog kansliet för krishantering i början av hanteringen också initiativ till att göra en löpande sammanställning över krishanteringen i det som Coronakommissionen har kallat en krisdagbok. Detta gjorde kansliet just i syfte att bidra till spårbarhet till institutionellt minne bland annat avseende vilka samordningsmöten som hölls och vilka lägesbedömningar som gjordes.

Kansliet för krishantering har även löpande tagit fram gemensambredda lägesbilder som distribuerats inom Regeringskansliet och scenarier som underlag för diskussion på GSS och allmän beredning.

Mot bakgrund av detta är det min uppfattning att det har skett en omfattande dokumentation av pandemihanteringen såväl inom krishanteringsorganisationen som inom de departement som berett enskilda åtgärder och beslut.

Jag vill även säga några ord om GSS. Ni har haft möjlighet att ställa frågor till min tidigare statssekreterare Bäckteman samt till statssekreterarna Emma Lennartsson och Maja Fjaestad som alla, till skillnad från mig, har deltagit regelbundet vid möten i GSS. De har här i KU redogjort för GSS arbete och fördelarna med att återkommande ha möten inbokade i kretsen av närmast berörda statssekreterare.

Enligt min bedömning som statsråd har GSS svarat mot de behov av en förberedd struktur och av övergripande strategisk samordning under en kris som har identifierats i den utredning som ligger till grund för dagens krishanteringsorganisation. Att berörda statssekreterare träffas regelbundet och att diskussionerna förs utifrån stående dagordningar har bidragit till kontinuitet och struktur. Jag bedömer också att mötena i GSS under pandemin har bidragit till att snabba på informationsspridningen inom Regeringskansliet.

Som min kollega, statsrådet Hallengren, underströk när hon var här vill jag påpeka att ställningstagande till ett ärende i sak sker vid den gemensamma beredning som ansvariga departement ansvarar för att genomföra. Beslut om åtgärder fattas av regeringen kollektivt.

När det gäller frågan om minnesanteckningar från GSS kan jag bara konstatera att arbetet i GSS på den punkten inte har avvikit från vad som har varit praxis sedan gruppen inrättades 2008.

Därmed, fru ordförande, är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Det är Moderaterna som är anmälade parti, och jag kommer att börja ställa frågor.

Coronakommissionen konstaterade i sina slutsatser att ledningen har brustit, att regeringen var för beroende av Folkhälsomyndigheten, att smittskyddshanteringen var senfärdig, att åtgärder vidtogs för sent, att sportlovsresenärerna borde ha fått ett mer direkt mottagande, att munskydd inte borde ha avfärdats, att man hade en dålig förberedelse för nästa våg och att regeringens strategi var ett bevis på otydligt ledarskap. Listan är ganska lång på kritik, och detta är mycket allvarlig kritik från en oberoende granskningskommission.

Statsrådet var högst ansvarig för krishanteringen som sorterade under Justitiedepartementet. Vad var enligt statsrådet skälet till att regeringen inte agerade snabbare och då inte skulle ha fått de följder som Coronakommissionen kritiserar? Jag börjar där.

Mikael Damberg: Fru ordförande! Det är viktigt att en sådan stor händelse som en global pandemi och den kris som den föranledde utvärderas ordentligt. Det var också anledningen och orsaken till att regeringen tillsatte Coronakommissionen. För att vrida och vända på hela förloppet och dra slutsatser innebär ett lärande för både Regeringskansliet och alla andra aktörer så att vi kan hantera kriser bättre i framtiden.

När det gäller enskilda rekommendationer eller slutsatser från kommissionen är jag lite försiktig i mina kommentarer eftersom vi har fått in Coronakommissionens betänkande. Vi går igenom det, och vi bereder det. Och jag vill inte föregripa de slutsatser som Coronakommissionen har gjort. Det som jag fokuserade på i min inledning var krishanteringsorganisationens arbete med informationsdelning och den snabba uppstarten i arbetet. Sedan kan man alltid gå in på enskilda ärenden och fundera på: Var det rätt avvägt? Skulle man ha vägt tonvikten på olika sätt? Men så är det. Det har fattats 1 500 beslut, och man kan säkert hitta ett och annat beslut som kunde ha skett snabbare eller gjorts på ett annorlunda sätt. Det är väl fullt naturligt att man granskar det i efterhand och diskuterar det. Jag menar dock att den här pandemin också har visat att Regeringskansliet har möjlighet att fatta snabba beslut när det behövs, och inte bara Regeringskansliet och regeringen utan också i relation till riksdagen. Det visar att vi också har förmåga att samla oss under kriser när det behövs.

Ordföranden: När man hör statsrådet låter det som att det kanske inte är så mycket återreflektion, att det har fungerat mer eller mindre precis som det ska. Men pandemin är inte slut än, men vi har sett ungefär 18 000 dödsfall med anledning av pandemin – detta i kombination med den kritik som finns. Då skulle jag särskilt vilja koncentrera mig och fokusera på frågan om ledarskap, bristen på tydligt ledarskap som kommissionen pekar ut. Har statsrådet någon kommentar till det? Var det statsrådet som hade taktpinnen i krishanteringen, eller var det myndigheterna som hade taktpinnen i den här krishanteringen?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Det har varit en pandemi som har skapat väldigt mycket lidande i Sverige och runt om i världen. Människor har dött, och människor har blivit allvarligt sjuka. Många människor plågas fortfarande av sviterna av att de drabbades av covid. Så detta är definitivt en allvarlig samhällskris som har drabbat oss.

I början, för att ta ut svängarna lite, kan man säga att det fanns väldigt mycket kritik mot den svenska hanteringen av pandemin. Den var väldigt kraftfull – att vi byggde väldigt mycket på människors ansvarstagande och myndigheters rekommendationer, men också tvingande direktiv och lagsiftning efter hand. Men i början var kritiken väldigt stor. Nu i efterhand, så här långt, kan man konstatera att Sverige inte har bland den högsta överdödligheten i ett europeiskt eller i ett internationellt perspektiv. Snarare visar det sig att vår hantering av pandemin sammantaget kanske fungerade bättre än vad många kritiker trodde i början. Men det betyder inte att man inte ska dra lärdomar och att fundera på vilka beslut som kan ha gjorts annorlunda ifall det behöver fattas nya beslut.

Jag menar väldigt tydligt att regeringen är ytterst ansvarig för att styra riket. Och vi har fattat en lång rad beslut. Men den svenska krishanteringsmodellen – det kan man också diskutera – bygger på ansvarsprincipen. Vi har väldigt mycket ansvar långt ned i organisationen. Det är våra myndigheter som självständigt får fatta beslut, och har långtgående befogenheter att göra det, och det skiljer Sverige från många andra länder. Så när vi väl aktiverar och säger att detta är en samhällsfarlig sjukdom får ett antal myndigheter, inte minst Folkhälsomyndigheten, stora mandat att agera och vidta åtgärder. Det är en annan modell än i många andra länder. Så jag menar att i den svenska modellen, med ansvarsprincipen, blir det ofrånkomligen så att det är många aktörer som har ett ansvar. Och skulle någon aktör undslippa sitt ansvar då får vi problem. Men det är så det är. Om någon inte tar ansvar i en samhällskris får vi problem för samhället.

Men regeringen viker inte undan från vårt ansvar att fatta beslut och att hantera den övergripande strategin. Det har vi gjort. Och vi har fattat väldigt många beslut, inte minst för att understödja våra myndigheter i deras arbete, som har ansvaret för den operativa ledningen. Jag vet att det finns diskussioner om det. Är det rätt eller inte? Ska man ha en mer operativ ledning inom ramen för Regeringskansliet? Det är en mycket bredare diskussion som kräver väldigt mycket övervägande att helt byta förvaltningsmodell i Sverige. Min bestämda uppfattning är att man absolut inte ska göra det mitt under pågående kris i alla fall. Det hade skapat mer kaos än resultat.

Ordföranden: Då skulle jag vilja gå över till frågan om just GSS och som statsrådet också berörde i sin inledning. Vi har härifrån KU:s sida försökt förstå rollen för den gruppen i krishanteringen, eftersom den har varit central. Då har vi genom olika utfrågningar och genom skriftliga svar fått besked och uppgifter kring dokumentationen från själva mötena, att det inte fanns den typen av skriftlig dokumentation. Det bekräftas i svaren, och det bekräftas av Coronakommissionen.

Den fråga som vi har ställt till flera, också till statsrådets egen statssekreterare, är att om man inte dokumenterar – hur förmedlar man då informationen vidare inom Regeringskansliet och till myndigheterna? Hur vet man vad som är nästa steg, och hur gör man för att inte missa att frågor försvinner som man skulle ha följt upp? Det är min första fråga. Den andra delen är hur du själv fick del av informationen från GSS möten. Var det muntligt, eller var det skriftligt? Eller det kanske var en blandning eftersom du i din roll var högst ansvarig för krishanteringskansliet och den här gruppen, GSS.

Mikael Damberg: Först vill jag säga att varje enskilt beslut är dokumenterat. Det finns underlag och handlingar, precis på det sätt som vi alltid fattar beslut i Regeringskansliet. Men om man då går in på GSS, som har varit en stor diskussion, är det ett forum för statssekreterare. Jag som statsråd närvarar inte på dessa möten. Arbetet leddes under min tid som inrikesminister av min statssekreterare Elisabeth Backteman.

GSS består av de mest berörda statssekreterarna i den fråga som då diskuteras. Det betyder att om det är en fråga som diskuteras på GSS är den statssekreteraren med i rummet, och den statssekreteraren tar tillbaka frågan till departementet och informerar även vid behov statsrådet om det är av den större vikten.

Expeditionscheferna i departementen deltar också på mötena och har också en direkt koppling till departementen. Denna viktiga roll, som inte ska underskattas, är att ge lägesbilder inom Regeringskansliet. Dessa lägesbilder delas bland departementen, men föredras också av statssekreteraren på allmänberedning så att hela regeringen får del av lägesbeskrivningarna. Det har varit ofantligt många lägesbeskrivningar som har redovisats på allmänberedning, just i syfte att se till att den information och lägesbild som finns får bli gemensam för hela regeringen och Regeringskansliet.

Därefter, efter fasen att till exempel ett departement är informerat om att en fråga behöver hanteras eller tittas djupare på, sker de vanliga beredningsprocesserna i respektive departement, precis som de alltid gör. Det är där dokumentationen och beredningen av ärendet sker. Om det sker ett formellt regeringsbeslut sker detta genom kollektivt beslut i regeringen.

Ursäkta, ordförande, får jag ... Eller, jag hoppas över det. Det kommer säkert fler frågor.

Ordföranden: Det kommer garanterat fler frågor, och just nu kommer det frågor från Socialdemokraterna.

Hans Ekström (S): Fru ordförande! Tack, statsrådet, för svaren så här långt!

Jag har fått svar på en del av mina frågor, men jag återkommer till dokumentationsspåret. Redan när GSS inrättades av regeringen Reinfeldt bestämdes det från början att man inte skulle ha minnesanteckningar under den tiden, men nu har detta inrättats efter kritik som har kommit från Corona-kommissionen. Det finns en fråga som man naturligtvis ställer sig när man är

mitt i en krishantering. Diskuterades det under krisen att man kände att det fanns ett behov av minnesanteckningar?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Det är korrekt att GSS aldrig har haft den typen av minnesanteckningar. Det är inte så forumet har fungerat – någonsin – sedan organisationsformen började tillämpas i Regeringskansliet. Jag sa i min inledning att jag fick information om att krishanteringskansliet däremot valde att föra en – jag ska bara se i mina papper att jag använder rätt ord – krisdagbok. Detta fick jag efter hand reda på att man jobbade med. Det var ett sätt att utöka dokumentationen och spårbarheten i arbetet i krishanteringsorganisationen. Detta uppfattar jag som något positivt.

Men själva dokumentationen av beslutsärenden sker fortfarande på departementet, och det är detta som kanske har varit lite oklart för en del som inte vet hur Regeringskansliet fungerar. Man tror kanske att GSS fattar beslut och bereder ärenden, men all beredning av ärenden ska ske enligt gängse rutiner och därmed i departementen. Då sker dokumentationen där. Nu har vi en ny statsminister, och efter den kritik som har funnits har man infört minnesanteckningar också i GSS. Jag tycker att det är positivt.

Jag har aldrig deltagit på ett möte med GSS. Det är inte min roll i Regeringskansliet att göra det och jag har inte känt det behovet. Min statssekreterare har vid ett antal tillfällen informerat mig om större viktiga frågor som berör mig, och sedan har jag fått allmän information om hur krishanteringen bedrivs, vilket har varit väldigt viktigt för mig. Men jag har inte varit inne i de diskussionerna eftersom jag inte själv har varit med på mötena. Jag har i alla fall fått den information som jag har efterfrågat från min statssekreterare.

Hans Ekström (S): När det gäller den där krisdagboken blir jag lite förvirrad. Jag tror inte att jag har hört det begreppet när vi har haft frågor uppe här tidigare. Är den utlämnad till Coronakommissionen? De saknade ju material, och jag känner inte igen att vi har fått redovisat att den har ställts till deras förfogande.

Mikael Damberg: Ordförande! Den är utlämnad till kommissionen. Jag fick reda på en bit in i krishanteringen att kansliet för krishantering hade tagit initiativ för att följa krisen. Den var så omfattande, och man bedömde att den skulle bli långvarig. Man bedömde då att det kan finnas ett behov av att kunna följa förloppet under resans gång och därmed öka spårbarheten kring olika processer. När jag fick reda på det blev jag positiv till det. Eftersom fokus har legat just på dokumentation av GSS har krisdagboken kanske inte fått så mycket uppmärksamhet, för det är inte där frågorna har ställts.

Ordföranden: Vi kommer till själva gränssnittet mellan Coronakommissionen och Regeringskansliet mer på djupet i nästa ärende.

Mikael Strandman (SD): Fru ordförande! Tack, statsrådet, för dina svar!

Jag har en fråga gällande styrningen av myndigheten och att man har överlämnat mycket ansvar till den. Jag tänker ta ett specifikt exempel. Någon gång i april beslutades att det skulle göras testning och den rena medicinska

bedömningen av detta var klar, men det tog ända fram till midsommar innan den finansiella delen var åtgärdad. Jag undrar lite, hur kan en sådan ... Regeringen har den konstitutionella rättigheten att faktiskt gå in och styra, och den har det yttersta ansvaret. När man märker att det inte fungerar och man inte kommer överens om en så trivial sak som hur det ska finansieras i ett sådant läge, för det var ett ganska allvarligt läge, hur kommer det sig att det tog så lång tid innan regeringen fattade ett beslut eller såg till att finansieringen kom till stånd? Beror det på att det inte har funnits en ordentlig dokumentation av vad som har beslutats i GSS och vidare upp till den allmänna beredningen i regeringen? Kan statsrådet förklara för oss hur det kunde dröja så lång tid, när ni faktiskt, enligt regeringsformen, har det yttersta ansvaret för att styra landet?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag tror att frågan egentligen inte berör mitt dåvarande ansvar som inrikesminister i regeringen direkt, utan det är i så fall Socialdepartementet eller Finansdepartementet som frågan i någon mening berör. Den är tyvärr felriktad på det sättet att det återigen hänvisas till att GSS har fattat beslut. GSS får inte fatta beslut, ska inte fatta beslut och har ingen beslutsmakt. Besluten ligger på departementen.

Dessutom, om jag ändå går in och svarar på frågorna, finns det ett ansvar för både smittspårning och testning liggande. Det ansvaret är väldigt tydligt när det gäller vem som ska genomföra testning. Det behövde tydliggöras ytterligare, trots att det finns ett regelverk på plats, att finansieringen skulle ordnas. När regeringen förstod att det fanns oklarheter kring detta tecknades det överenskommelser som klargjorde det ytterligare.

I grunden finns en ordning för att hantera både smittspårning och testning, och regeringen var väldigt tydlig med att vi skulle ta kostnaderna för pandemin. Men det kanske är mer en sakpolitisk diskussion. Det har ingenting att göra med huruvida det fanns en dokumentation på GSS eller inte. Detta är en sakpolitisk fråga, om man till exempel ska göra en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner.

Mikael Strandman (SD): Ordförande! Jag tackar för svaren. Om Coronakommissionen vill kolla upp hur det här kunde hända – det skulle jag vilja göra om jag satt i Coronakommissionen – kan de gå in och titta på anteckningar från GSS? Detta måste ju ha diskuterats där. Det drog ut på tiden, det hände ingenting och det kom inte igång. Finns det möjlighet för Coronakommissionen att via anteckningar från GSS möten titta på varför det inte skedde snabbare än det gjorde? Kan det ha varit så att det inte fanns någon dokumentation eller att frågans tyngd på något sätt inte kom fram, att det föll mellan stolarna eller något? Om man ska titta på varför det skedde vill man gå tillbaka till det arbetsutskott eller vad man nu ska kalla GSS där frågorna togs upp från första början.

Ordföranden: Frågan tangerar nästa ärende, men om statsrådet vill svara på delar av den går det naturligtvis bra.

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Det finns en omfattande dokumentation på Socialdepartementet av frågan om testning. Det går att följa hela ärendet, vilka beslut som har fattats och vilka överväganden som har gjorts. Det finns ett enormt underlag om man vill följa frågan om testning.

GSS däremot har inte fört minnesanteckningar, och man har inget beslutsmandat och fattar inga beslut. Det hade inte spelat någon roll om man hade minnesanteckningar på GSS för den frågan. Frågan måste ju hanteras, och då är det ansvarigt departement som gör det. I det här fallet kan det också handla om ekonomiskt stöd, och då är Finansdepartementet naturligtvis involverat i det. Då finns det beredningsunderlag, precis som det finns i alla andra frågor.

Per Schöldberg (C): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaren så här långt!

Jag är också inne lite grann på att förstå hela processen kopplat till detta. Det är en mängd information, det är snabba puckar och det är stora beslut som ska tas under väldigt kort tid under stor press, naturligtvis. Men när det gäller GSS och när jag lyssnar på statsrådet hör jag att det ligger under Justitiedepartementet men att statsrådet inte har deltagit i mötena. Det är fullt naturligt. Följdfrågan blir då: Om man inte har deltagit i mötet – helt riktigt – har man deltagit i möten om GSS?

Det var ju en väldigt turbulent tid, och det måste ha varit väldigt många frågor: Kan vi vässa arbetet? Kan vi förbättra lägesbilderna? Dokumentation och så vidare? Fanns det en diskussion under resan också, såsom: Kan vi jacka upp detta ytterligare för att stärka arbetet inom Regeringskansliet och därmed stärka samordningen och skapa bättre lägesbilder?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Fram till den 30 november förra året ansvarade min dåvarande statssekreterare Elisabeth Backetman för ledningen av GSS, enligt instruktion för Regeringskansliet. Chefstjänstemannen för krishantering bistod henne i denna uppgift. Uppgiften är alltså reglerad i beslut. Ni vet att departementens respektive verksamhetsområden beslutas av regeringen, och som inrikesminister ansvarade jag enligt statsministerns beslut, enligt ett § 5-förordnande, för samordningen av samhällets krisberedskap, inklusive civilt försvar. Jag ansvarade också för bland annat polisen, Säpo och MSB. Jag hade däremot inget direkt ansvar för den löpande krishanteringen i Regeringskansliet. Detta ansvarade chefstjänstemannen för krishantering och min statssekreterare för. Självklart höll jag mig uppdaterad och fick information löpande.

Per Schöldberg (C): Kan man säga att krishanteringen och GSS, som ligger under Justitiedepartementet, var organisatoriskt placerat där men att det inte var direkt kopplat till statsrådets uppgifter?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag var ansvarig för departementet. Enheterna låg där, men det var ett utpekat ansvar på min statssekreterare och också ansvarig chefstjänsteman, som hade ett reglerat ansvar för dessa frågor.

Mia Sydow Mölleby (V): Fru ordförande! Jag har fått svar på mina frågor i detta ärende.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Tack, statsrådet, för svaren så här långt!

Det var en fråga där svaret blev hängande i luften. Fru ordföranden frågade hur statsrådet fick informationen från statssekreterare Backteman, som ledde GSS. Var det muntligt, eller var det skriftligt? Så som jag har förstått det var det flera hundra möten totalt sett. Statsrådet sa att det var där den övergripande strategiska samordningen skedde. Alltså var det en väldigt viktig del. Hur fick statsrådet informationen?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Tack, ledamoten, för en viktig fråga!

Jag hade kontinuerliga möten med min statssekreterare där hon informerade mig om vad som var viktigt och vad som var på hennes agenda.

Hon deltog inte bara i GSS arbete. Hon deltog i många andra processer och beslut som var viktiga för mig att informeras om. Hon informerade mig löpande, framför allt givetvis om de frågor som berörde mitt ansvarsområde, men jag fick också övergripande information vid de tillfällen när hon tyckte att det var viktigt. Dessutom fick jag i princip varje vecka på allmän beredning ta del av de lägesbeskrivningar som hela regeringen fick ta del av, och de är omfattande. Om ni har tagit del av dem eller följt det på något sätt så vet ni att det var veckovisa uppdateringar om läget men också om en del utmaningar och processer som var på gång i Regeringskansliet. Jag fick alltså utförlig information vid olika tillfällen.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag tror säkert att det var mycket utförligt. Frågan var om det var skriftligt eller muntligt. Kan man verkligen ha flera hundra möten med strategisk samordning och inte använda penna, dator eller sms, alltså på något sätt dokumentera det? Att hålla två års pandemi i huvudet låter otroligt.

Vilka direktiv gav statsrådet till sin statssekreterare, som ledde GSS, för hur han ville bli informerad och hur denna grupp skulle dokumentera sitt arbete?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Nej, jag gav inga särskilda instruktioner till min statssekreterare kopplat till GSS arbete. Min statssekreterare informerade mig varje vecka om viktiga frågor och processer i Regeringskansliet som jag behövde information om. Jag som statsråd kan inte välja att få information om bara ett område eller en fråga, utan jag måste få information om en lång rad frågor. Denna uppdatering i för mig viktiga frågor sker givetvis kontinuerligt veckovis.

Detta skedde inte skriftligen, om det var den direkta frågan. Det hade ju varit väldigt intressant att ta del av den skriftliga informationen, eller hur? Men vi arbetade inte så att jag hade skriftliga underlag på all information som min statssekreterare gav mig. Det hade tagit alldeles för lång tid, tror jag, och dessutom varit väldigt arbetsamt.

Den andra frågan var kopplad till ... Jag tappade bort den.

Tuve Skånberg (KD): Jag tror att det kan räcka som svar. Det som möjligen är utestående återkommer vi till.

Jag förstår att statsrådet sa inga skriftliga meddelanden från GSS-gruppen. Trots att det var flera hundra möten och trots att det var den övergripande strategiska samordningen var det bara muntligt. Statssekreteraren höll det i huvudet, och statsrådet höll det i huvudet. Det är fantastiskt.

Ordföranden: Har ledamoten någon fråga? Bedömningen kommer vi tillbaka till.

Tuve Skånberg (KD): Det skulle möjligen vara kontinuiteten.

Statsrådet sa tidigare att det fanns en kontinuitet i hur GSS hade arbetat tidigare. Det var väl upp till varje statsråd eller statsminister att bestämma hur GSS arbetade. Numera förs det minnesanteckningar. Hur kommer det sig att statsrådet inte gav direktiv om minnesanteckningar nu när det faktiskt görs och statsrådet välkomnar det?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag deltar inte i GSS arbete, utan det gör ett antal statssekreterare som är berörda av frågan. Min statssekreterare ledde detta enligt en instruktion som är reglerad.

Det sättet GSS arbetar har varit oförändrat sedan GSS inrättades 2008. Detta är den etablerade formen för att arbeta med svåra frågor som kan uppstå eller akuta frågor som behöver hantering av flera departement. Det har skett på samma sätt i dokumentationshänseende sedan 2008.

Min statssekreterare Elisabeth Bäckteman är en enormt rutinerad person med djup erfarenhet av att jobba på Regeringskansliet, tidigare på Finansdepartementet, senare i flera olika myndigheter, och som statssekreterare på Näringsdepartementet och under min tid som justitieminister. Jag hade inget behov av att ge henne särskilda instruktioner för hur hon skulle sköta sitt jobb. Hon informerade mig om frågor som berörde mig, och hon informerade hela regeringen på uppdrag, vilket innebar att vi i princip varje vecka fick en Powerpoint och därmed en skriftlig redogörelse av hur pandemin påverkade samhället, vilka utmaningar vi stod inför och de viktiga processer som pågick i Regeringskansliet. Det var alltså en omfattande dokumentation som presenterades av henne i princip veckovis.

Nina Lundström (L): Ordförande! Jag återkommer också till frågan om dokumentation med tanke på att kommissionen lyft upp denna fråga på många sätt.

Varför är dokumentation viktigt i en kris och i en krishanteringssituation, statsrådet?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Tack ledamoten för frågan!

Dokumentation är helt centralt för beslutsfattandet, att det finns ett beslutsunderlag som är tillräckligt omfattande. Vi har ju beredningsrutiner i Regeringskansliet, och det finns krav på att dessa rutiner ska följas. Dessutom har vi dokumentationskrav för att ha spårbarhet i enskilda beslut, processerna kring dem och avvägningar som kan ha gjorts vid beslutstillfället. I en kris är spårbarheten dessutom ännu viktigare eftersom det också handlar om att lära av ett krisförlopp och se om det finns processer eller beslut som kan fattas eller hanteras på ett annorlunda sätt.

Det var därför jag tog upp den så kallade krisdagboken, som är ett nytt initiativ och som inte hanterats av kansliet för krishantering tidigare. Men nu tog man ett initiativ att föra en sådan för att få en bättre spårbarhet i hur krishanteringen hanterats i Regeringskansliet. Jag uppfattar att det var ett positivt exempel. Efter Coronakommissionens med fleras kritik har man bestämt att också GSS ska föra minnesanteckningar, vilket jag välkomnar.

Men jag måste vara ärlig och säga att i min roll som statsråd och när min statssekreterare informerade mig kände jag inte ett behov av skriftliga minnesanteckningar för den information jag fick. Det kan dock finnas andra skäl till att man ska ha minnesanteckningar i GSS, som kanske mer har med spårbarhet och de diskussioner som har skett där att göra.

Man kan notera att det fanns både dagordningar och annoterade dagordningar, vilket innebär att det fanns ett underlag för vad den statssekreterare som ansvarade för GSS kunde lyfta upp i sin inledning. Coronakommissionen har dock lyft upp att detta underlag i sig inte ger en fullödig bild av vilka diskussioner som var och hur man landade i frågor.

Återigen: GSS är inget beslutsorgan. All dokumentation kring beslut och ärendehantering sker på de enskilda departementen. Jag tror att en del som inte kan Regeringskansliet kanske missar denna aspekt, men det finns omfattande dokumentation om varje beslut regeringen har fattat.

Nina Lundström (L): Då infinner sig en kunskapsfråga. Har GSS varit aktivt sedan 2014 och haft kontinuerliga möten, och hur aktiveras GSS?

Mikael Damberg: Fru ordförande! GSS har varit kontinuerligt fungerande sedan 2008. Det är inte en fast organisation, utan den kallas vid behov. Dessa behov kan vara helt olika. Vid en kris eller en större fråga som berör flera departement kan man använda denna form, och det är den etablerade formen sedan 2008. Ja, den har alltså hanterats under 2014 och framåt.

Nina Lundström (L): Hur aktiveras GSS, eller är den ständigt aktiv?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Den aktiveras av att den statssekreterare som är utpekad som ansvarig för GSS kallar berörda statssekreterare i en fråga, och då skapas ett forum kopplat till det.

I denna fråga har det också diskuterats i SGSS, alltså en mindre grupp av GSS, och den har träffats ännu oftare. Det är samma organisatoriska form, men vissa frågor har diskuterats i en mindre krets av de mest berörda statssekreterarna medan andra frågor har varit bredare och omfattat fler statssekreterare. Men den organisatoriska formen är densamma sedan 2008.

Anna Sibinska (MP): Fru ordförande! Jag tackar statsrådet för svaren hittills.

Transparens är avgörande för att vi som samhälle ska lära oss av både våra framgångar och motgångar. Kommissionen har lyft upp frågan om dokumentation men även utskottet vid tidigare granskning, exempelvis av flodvågskatastrofen. Utskottet har framhållit att dokumentation även av möten av mer informell karaktär är värdefull, dels internt för att säkerställa att det inte uppstår osäkerhet om vad man har kommit fram till och för att snabbt

kunna vidareförmedla viktig information från mötet, dels för granskning senare, som den vi gör i dag.

Apropå GSS, bedömer statsrådet att dokumentationen är tillfredsställande?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Tack ledamoten för frågan!

Man kan vända på frågan och titta lite på den dokumentation Coronakommissionen har tagit del av. Jag ska ge några exempel men inte rabbla upp allt, för det skulle kunna ta flera dagar.

Det är en sammanställning av alla de regeringsbeslut som har fattats med anledning av covid-19, det är sammanfattande tabeller över de ekonomiska propositionerna med åtgärder kopplat till detta, det är underlag från arbetet med mål och strategi, det är underlag från analysarbetet, där fokus för arbetet har varit beställningar om positivt och negativt scenario för utvecklingen, det är utvärdering av kansliet för krishanteringens hantering av coronapandemin, det är kansliet för krishanteringens loggbok och krisdagbok, det är rapporter om smittspridningen från ambassaden i Rom, Wien och Reykjavik, och det finns fler ambassadrapporter att ta del av om man vill, det är grafiska lägesbilder, lägesbilds-pm från januari till april, det är planeringsunderlag för både sommaren och hösten 2020, det är intern e-posttrafik mellan flera statssekreterare och mellan statssekreterare och presschef, det är alla Powerpointbilder gällande strategiska diskussioner om covid-19 under mars till maj 2020, det är mål- och scenariodiskussioner, det är stående dagordningar för möten i GSS och SGSS, det är kallelser med dagordning och protokoll i form av tjänsteanteckningar, deltagarlistor för möten med kanslihanteringsrådet¹ och det är plan för utbildning och övning. Det är enormt mycket dokumentation.

Jag tror dock att man i alla sådana här processer bör vara ödmjuk och fundera på om det finns annan dokumentation som är viktig för både processen i sak och lärandet om hur man hanterar en kris.

En av de slutsatser Coronakommissionen har dragit är att man vill att GSS ska föra minnesanteckningar, och då har det fattats beslut om att det numera ska göras. Den stora dokumentationen sker dock i ärendehantering när man går fram med ett förslag och fattar ett beslut, och denna dokumentation är omistlig i ett regeringskansli. Den får inte fallera, för det är en del av det beredningsansvar en regering och ett regeringskansli har.

Ordföranden: Följdfråga, Anna Sibinska? Nej.

Då har alla partier fått möjlighet att ställa frågor.

Vid behov kan nu ytterligare frågor ställas.

Erik Ottoson (M): Jag tackar statsrådet för intressanta svar på frågorna.

Coronakommissionen kritiserar som sagt regeringen för att man inte tog taktpinnen i det inledande skedet av arbetet med krisen.

Bara för att få klarhet i hur ansvarsfördelningen har sett ut i Regeringskansliet: Om jag tolkar Mikael Damberg rätt hade han inte ansvar för

¹ Mikael Damberg har efter utfrågningen meddelat att det var en felsägning. Ska rätteligen vara krishanteringsrådet.

krisledningen, men hans statssekreterare hade det. Jag tolkar det som att hans statssekreterare Elisabeth Backteman hade det uppdraget inom ramen för Justitiedepartementet på direkt uppdrag av statsministern, som något slags uppdragsgivare, till vilken hon återrapporterade. Gott så. Men inom ramen för Justitiedepartementet har han varit ansvarig för bland annat den verksamhet som har rymts inom ledningen för GSS.

Och lite apropå frågan som Tuve Skånberg ställer hade han också ansvar för sin statssekreterares arbete inom ramen för GSS.

Han beskriver att han inte gav några direkta direktiv om hur det skulle dokumenteras. Jag tolkar det också som att han mottog det positivt när kansliet för krishantering meddelade honom att man hade börjat dokumentera.

Gjorde Mikael Damberg själv, i ljuset av frågan som kollegan Anna Sibinska ställde, där hon påpekade att konstitutionsutskottet i granskningar av tidigare kriser har betonat vikten av att även möten av informell karaktär dokumenteras, några som helst överväganden kring dokumentation av krisen? Eller löste det sig bara automatiskt eftersom tjänstemannaorganisationen i till exempel kansliet för krishantering själv började dokumentera på eget bevåg? Tog han själv några som helst spårbara initiativ till att se till att det här blev dokumenterat på ett korrekt sätt, eller blev det bara som det blev?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag tackar för frågan.

Att beskriva det som att kansliet för krishantering inte sköter någon dokumentation eller att Regeringskansliet inte gör någon dokumentation är inte korrekt. Det är klart att man tog ett ytterligare steg i och med den här krisdagboken, som den kallas – jag glömmer alltid bort ordet. Jag uppfattade det som positivt att man såg ytterligare spårbarhet och att det gick att följa processen på ett ännu tydligare sätt än genom de loggböcker som man tidigare jobbat med. Dessutom sker den vanliga dokumentationen i Regeringskansliet.

Svaret på frågan är att jag inte gav några särskilda instruktioner till min statssekreterare om hur hon skulle dokumentera de möten hon deltog i. Däremot har jag stort förtroende för hur både Regeringskansliet i stort och krishanteringsorganisationen har skött frågan om dokumentation och processer. Jag hade inte anledning att ge några särskilda instruktioner.

Däremot välkomnar jag att det nu har förekommit en stor diskussion om att man ska frånga den ordning som har varit i GSS sedan 2008. Jag kan inte riktigt svara på vilka överväganden som föranledde att man 2008, när man inrättade detta, bestämde sig för att man inte skulle föra minnesanteckningar. Jag har inte den kunskapen om vilka beslut man fattade och vilka överväganden man gjorde då. De har arbetat på samma sätt sedan 2008, men nu har man beslutat att göra på ett annorlunda sätt. Jag välkomnar det.

Erik Ottoson (M): Bara för att vara tydlig: Det är alltså just i krisskeden som KU har uttalat att det finns behov av dokumentation av informella möten – inte i det löpande arbetet sedan 2008.

För att återkomma till det jag inledde med har Coronakommissionen alltså kritiserat regeringen för att vänta väldigt länge med att fatta tag i taktpinnen.

Den dokumentation statsrådet beskriver finns ju kring alla beslut. Han är väldigt noga med att det finns en väldigt omfattande dokumentation.

Vilken dokumentation finns det inom Regeringskansliet? Finns det några exempel på någonting som styrker att Coronakommissionen skulle ha fel i uppfattningen att regeringen väntade alldeles för länge med att ta tag i taktpinnen och börja leda i krisen? Enligt ansvarsprincipen har ju regeringen en helt unik roll som samordnande plattform och samordnande instans som ingen annan instans, och inget annat organ, i vårt samhälle riktigt kan ersätta. Därför är ju rollen väldigt viktig i en kris.

Vilka dokumenterade och spårbara åtgärder finns det som visar att Coronakommissionen har fel i sin bedömning att regeringen inte tog taktpinnen tidigt under krishanteringsskedet?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag menar att den svenska förvaltningsmodellen och vår krishanteringsförmåga bygger på ansvarsprincipen, som leder till att regeringens roll inte är så operativ. Regeringen fattar strategiska beslut, resurssätter och så vidare. När regeringen fattade ett väldigt tidigt beslut om att det här var en samhällsfarlig sjukdom aktiverade vi kraftfulla mandat hos till exempel Folkhälsomyndigheten, som är den operativa myndigheten.

Hela den här diskussionen om taktpinnen låter som att regeringen borde ha avstått från att lyssna eller från att ta Folkhälsomyndighetens ansvar och kunskap på stort allvar. Jag tror att det är ett misstag. Vi har en myndighet som är satt att både under normala förhållande och i kris hantera till exempel pandemier. De har, kopplat till pandemihantering, smittspridning och vilka åtgärder som kan och bör vidtas, en enorm kompetens och expertis som Regeringskansliet inte har. Att en regering i ett krisläge skulle avstå från att lyssna eller avstå från att ta den kunskapen på allvar tror jag vore olyckligt.

Regeringen har alltid ansvar för de beslut vi fattar. Det är fullt möjligt att det kan visa sig, när man följer den här pandemin, att det finns åsikter om att vi borde ha fattat ett beslut tidigare eller att vi borde ha gjort det annorlunda i några frågor. Det tror jag är ofrånkomligt när man hanterar en kris av den här magnituden. Det ska granskas, och det är därför vi har tillsatt en kommission. De har kommit med sina slutsatser. Nu går detta igenom i Regeringskansliet, och vi bereder detta – naturligtvis med stort allvar. Vi tror att vi kan lära av kriser och att vi ständigt måste utveckla vårt sätt att jobba.

Jag köper dock inte att regeringen inte höll i taktpinnen. Vi fattade tidigt beslut om att det här var en samhällsfarlig sjukdom, och därmed aktiverades stora befogenheter. Dessutom har vi fattat 1 500 beslut under den här pandemin. Vi kommer, tyvärr, säkert att behöva fortsätta att på olika sätt fatta beslut kopplat till detta, för pandemin är inte över. Nu senast, i vårändringsbudgeten, avsatte vi pengar för att kunna vaccinera hela den svenska vuxna befolkningen igen om det skulle behövas i år. Pandemin är inte över, och vi måste fortsätta att lära av den.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Jag vill förtydliga att varken jag eller, tror jag, Coronakommissionen tycker att man ska lyssna mindre på

Folkhälsomyndigheten. Men det som framförs från Coronakommissionen är att man också måste lyssna på fler.

Detta är en samhällsspännande kris som inte bara handlar strikt om epidemiologi utan går in i varje sektor i samhället. Är det rimligt att förvänta sig att Folkhälsomyndigheten inom ramen för sin kompetens, som i huvudsak handlar om folkhälsa och epidemiologi, klarar av att inom ramen för sitt uppdrag väga in alla dessa olika aspekter – alltifrån hur kultursektorn påverkas till jordbruket och så vidare? Är det inte så att regeringen har en omistlig kompetens inom just detta och att det är det som avses när man frågar om regeringen inte skulle ha tagit tag i taktpinnen?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag talade mer om smittspridningen och frågan om hur man hanterar pandemin och minskar smittspridningen i samhället. Där har vi en expertmyndighet som man bör lyssna på. Det fanns ju tidigt en diskussion om att man lyssnade för mycket på de experterna. Det fanns några experter som skrev artiklar och ville stänga ned helt – man skulle stänga skolor och ha ett annat förhållningssätt. Det ska man ha i en demokrati; man ska olika uppfattningar.

Det är inte så att regeringen bara har begärt underlag från en myndighet i olika sammanhang, utan i alla de sammanhang där vi har fattat beslut har vi tagit in underlag från de berörda myndigheterna och från dem som vi vanligtvis bereder frågor med. Det har gått snabbare den här gången; det har varit mycket snabbare processer både i Regeringskansliet och i riksdagen. Detta bör ju också granskas, för det är alltid en avvägning hur snabbt man fattar beslut och vilket underlag man har tid att få in.

Hans Ekström (S): Min fråga blir nästan lite filosofisk, med anledning av det Coronakommissionen säger om taktpinne och att regeringen har avstått.

Låt oss jämföra Sverige med andra länder, där man har en starkare politisk styrning av den här delen och där man väldigt tidigt stängde skolor och gjorde drakoniska nedstängningar av samhället, egentligen utan vetenskapligt stöd. Eftersom både statsrådet och jag är politiska djur skulle jag vilja fråga: När den typen av regleringsmakt läggs högt upp i politiken, finns det inte en väldigt stor risk att det blir symbolhandlingar för att visa handlingskraft i stället för beslut på vetenskaplig grund?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Det är en något mer filosofisk fråga. Det är klart att man som politiker alltid har rätt att fatta beslut efter moget övervägande, och som politiker väljer man ju alltid vem man lyssnar på. Det finns alltid röster som argumenterar för och emot i princip varenda typ av beslut.

Jag tycker att det är rimligt att vi, när vi mötte den kanske värsta utmaningen kopplat till smittspridning som Sverige har råkat ut för i modern tid, lyssnade väldigt mycket på den expertmyndighet som Sverige har kopplat till de här frågorna. Jag tycker också att resultaten så här långt verkar visa att det i många stycken var klokt att inte stänga skolor och att inte minska så kraftfullt på medborgerliga fri- och rättigheter som en del länder gjorde. Vi

såg att den svenska samhällsmodellen klarade av att hantera också mjukare typer av styrning och att människor faktiskt kan tänka själva och agera och förändra sina beteenden utan att tumma alltför mycket på människors rättigheter.

Jag tror att detta i grunden långsiktigt är en bättre pandemihantering, men det blir väldigt spännande att se forskning internationellt som jämför olika länders strategier och vägval. Jag delar lite din bild i frågeställningen, Hans Ekström – en del länder tävlade nästan med varandra i att visa handlingskraft snarare än att fundera på vad man visste gav resultat i form av minskad smittspridning eller i att hantera pandemin. Det tror jag kan leda till problematiska beslut. Det finns dock säkert några som tycker att det är precis tvärtom, så det är väl också en filosofisk eller politisk fråga.

Mikael Strandman (SD): Tack, statsrådet, för svaren!

Jag vill bara fråga statsrådet en sak. Jag tänkte ta ett exempel med hur det funkar i kommunen. Kommunstyrelsen har ett arbetsutskott, som har möte. Innan arbetsutskottet har möte har man en kommunalrådsberedning. Man kan läsa de expedierade ärendena i kommunstyrelsen – det är ju allmänna handlingar – men vill man verkligen veta varför de gjorde så och så måste man gå tillbaka ända till kärnan, där det började.

Kan statsrådet förstå varför Coronakommissionen är så intresserad av anteckningarna från GSS just av den anledningen att det var där som det uppstod? Ibland när man hör er verkar det som att det senare framkom tydligt vad det var ni gjorde. Men detta är ju en allmän handling; det kan de ju få reda på ändå. Man vill ju få reda på varför de gjorde så här och varför de tog de här besluten. Kan statsrådet förstå Coronakommissionens frustration över att de inte kommer åt de här anteckningarna, som förmodligen finns?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Den typen av anteckningar, som förmodligen finns, finns ju inte. Har man inte haft minnesanteckningar sedan 2008 har man inte haft minnesanteckningar sedan 2008; det är ju de facto så. Det är ju inte så att Regeringskansliet mörkar några anteckningar eller någon dokumentation – så går det inte till i vare sig en demokrati eller det svenska regeringskansliet.

Jag har full förståelse för att man gärna vill följa processer. Nu har vi – eller de – ändrat ordningen så att det kommer att föras minnesanteckningar på GSS. Jag vill bara, återigen, säga att GSS hela problembeskrivning när det gällde vilka utmaningar vi stod inför och hur smittspridningen utvecklades redogjordes för i hela Regeringskansliet i de här lägesuppdateringarna, och dessutom inför hela regeringskretsen på allmän beredning i princip veckovis. Man identifierade också frågor som var viktiga att hantera eller diskutera, och sedan tog departementen över beredningen av detta.

Så går det till i Regeringskansliet hela tiden; då dokumenteras väntade enskilt ärende, vilka underlag som krävs, vilka beredningsunderlag som krävs och de överväganden som görs. Jag tror att det är farligt att blanda ihop roller och tro att beslut fattas på ett ställe som de facto inte har beslutsmakt. Det blir

också väldigt oklart när man ska följa ärendehantering framöver om man inte förstår att GSS inte är ett beslutsforum.

Per Schöldberg (C): Jag har fått svar på mina frågor.

Mia Sydow Mölleby (V): Jag sitter och funderar lite över det här med att Coronakommissionen har menat att man har agerat för sent och för lite från Regeringskansliet och inte hållit i taktpinnen. Man har haft den uppfattningen att man skulle ha gjort mer tidigt och att man skulle ha gjort mer ingripande åtgärder, men man har ju också konstaterat att det inte fanns lagutrymme för det – och att man tyckte att det borde ha funnits lagutrymme för det. Det är alltså lite så där: Så här borde man ha gjort, men det fick man inte – men man borde ha fått göra det.

Då undrar jag om det har förts diskussioner i regeringen om att på något sätt snabbt förändra hela den svenska processen med anledning av den här diskussionen och om man tycker att det borde finnas lagutrymme för en regering att snabbt gå in och ta över ansvaret från andra myndigheter.

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag tackar för frågeställningen.

Jag var inne på det lite grann tidigare, att jag inte tror att det är bra att ändra till exempel en förvaltningsmodell eller en ansvarsprincip mitt under en pågående kris. I det svenska systemet skulle det kunna skapa ett enormt kaos om folk inte vet vem som ska göra vad. Det skulle kunna försvåra väldigt mycket.

Man kan alltid ha en filosofisk diskussion om vad ska vi göra och vart vi ska ta vägen, men då innebär det i så fall också att man ska avlöva myndigheter deras beslutsmyndighet och flytta över den någon annanstans. Det är också ett ganska stort ställningstagande att göra, och då kanske man behöver mer kompetens i Regeringskansliet. Då måste man kanske ha epidemiologisk kompetens på en helt annan nivå i Regeringskansliet, om Regeringskansliet ska fatta egna beslut utan myndigheternas mandat och deras uppdrag. Det är alltså en större fråga om man vill göra så.

Däremot är det uppenbart att ... Ta bara början av pandemin och ett område jag själv ansvarade för: förbudsförordningen och allmänna sammankomster. Det var ett ganska trubbigt instrument att använda, men vi såg att när vi minskade och satte ett deltagartak påverkade det människors beteenden. De förändrade sina beteenden också privat när vi gjorde det. Vi använde alltså det instrument vi hade. Hade vi velat ha ett mer träffsäkert instrument? Ja! Hade vi velat ha en pandemilag som var mer anpassad efter de här förutsättningarna? Det fick vi senare, men det tog ganska lång tid innan den var på plats.

Det är klart att det finns lärdomar att dra, och det sker väldigt många utredningar nu som på olika områden tittar på vilka mandat som ska finnas inte bara i krig utan i händelse av fredstida kriser, hur ansvarsfördelningen ska kunna utvecklas och så. Det tror jag är rimligt att göra efter en så här stor pandemi, alltså att dra de slutsatserna och fundera över de frågorna. Men det är klart att en regering har att verka inom svensk lag; vi kan inte bortse från hur lagstiftningen ser ut. Så är det ju.

Ordföranden: Var så god för en följdfråga, Mia Sydow Mölleby – men jag vill påminna om att vi granskar. Sedan har vi säkert många intressanta funderingar kring framtiden. Vi ska lära oss av granskningen för att kunna fatta bättre beslut i framtiden.

Mia Sydow Mölleby (V): Absolut, fru ordförande, men en del frågor har ju antytt att regeringen borde ha agerat på ett sätt som också Corona-kommissionen har angett var utanför det lagutrymme regeringen har. Därför tyckte jag att den frågeställningen var relevant.

Ska jag ändå tolka det som att ministern menar att man har agerat inom det lagutrymme man har och att det om man skulle ha tagit över större ansvarsområden i ett tidigare skede och tagit andra beslut hade varit utanför regeringens befogenheter?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Det där var så allmänt formulerat att jag blir lite nervös att svara ja på den frågan, för vilka beslut är det vi talar om? Men om vi ska förändra förvaltningsmodell och inte ha operativt ansvariga myndigheter och den typen av diskussioner – då är det min absoluta bedömning att det vore fel att göra det i ett krisläge. Det måste göras med stor omsorg och eftertanke om man ska ändra förvaltningsmodell eller inte ta hårt på ansvarsprincipen i ett sådant här läge.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Möjligen hörde jag fel, men jag tyckte att statsrådet sa att han ifrågasatte att regeringen skulle fatta beslut utan myndigheternas mandat. Det måste väl ändå ha varit en felsägning, för mandaten är det väl regeringen som ger till myndigheterna – eller hur är det?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Helt korrekt.

Tuve Skånberg (KD): Då går jag till min egentliga fråga, och den ställer jag med stor ödmjukhet eftersom jag själv så lätt minns fel, säger fel och citerar fel. Men jag noterar att statsrådet nu fem gånger har tvekat om hur den här boken, krisdagboken, ska benämnas.

I sin inledning, om jag har noterat rätt, kallade han den krishandbok – ett begrepp som finns i MSB. Det kanske är det som gör att man svävar lite på målet där. Det är lätt att säga fel, men jag vill ändå följa upp den här osäkerheten. När hörde statsrådet tidigast begreppet krisdagbok, eller möjligen krishandbok, vilket han vill kalla den? Har han själv varit delaktig i krisdagboken? Har han själv gett några direktiv för dess förande? Vilken roll har statsrådet i förhållande till krishandboken eller krisdagboken?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag vet inte varför jag har svårt att komma ihåg ordet krisdagbok, men det kan ha att göra med att det är det mediala namnet på det. Det formella namnet är sammanställning av krishanteringen, vilket kanske inte är lika to the point. Men det finns ett formellt namn, och det är sammanställning av krishanteringen.

Nej, jag gav inga direktiv om detta. Jag fattade inga beslut om det, och jag kommer inte ihåg exakt när jag fick information om det. Men det var relativt tidigt i processen när kansliet berättade att de hade infört en ny rutin där man

för att öka spårbarheten i beslut hade bestämt sig för att arbeta på det här sättet. Det tyckte jag var positivt när jag fick höra talas om det.

Nina Lundström (L): Ordförande! Jag har en följdfråga som handlar om det här med GSS, som då inte är ett beslutsforum. Men information från GSS skulle tillbaka till departement genom statssekreteraren som var närvarande, och i förekommande fall skulle ansvarigt statsråd informeras. Då torde det ändå vara någon form av vikt i den information som kom tillbaka till departementet från GSS.

Skedde det någon dokumentation på departementsnivå kring vilken typ av information som överfördes? Gjordes det några tjänsteanteckningar eller dylikt, med tanke på att det ändå torde ha varit information av vikt?

Mikael Damberg: Fru ordförande! På den nivån är jag inte helt säker, och jag kan absolut inte svara för andra departement.

Men däremot: Det var inte bara statssekreteraren som hade rollen, utan även expeditionschefen deltog i arbetet. Det är alltså egentligen två vägar. På både den politiska vägen och tjänstemannavägen fanns det en direktkanal till berört departement, och om det sedan var ett beslut som skulle förberedas vidtogs sedan vanligt arbete på departementet. Där sker dokumentation från dag ett i hur man hanterar ett ärende, och tjänsteanteckningar. Jag tror alltså inte att det finns några problem med tjänsteanteckningar kopplat till de ärenden som hamnade på respektive departement.

Anna Sibinska (MP): Tack för svaren så här långt, statsrådet! Coronakommissionens granskning handlar inte bara om klarläggande av fakta. Utvärderingen har stor bäring på hur Sverige som land kan stå starkare inför framtida omfattande samhällskriser. Intresset av att kommissionen obehindrat kan genomföra sitt uppdrag är därför mycket starkt.

Min fråga handlar om de fall där Regeringskansliet bedömer att handlingarna inte utgör allmänna handlingar eller att det rör sig om ...

Ordföranden: Jag tror att det här hör till nästa ärende.

Anna Sibinska (MP): Oj, förlåt!

Ordföranden: Det rör förhållandet mellan Coronakommissionen och Regeringskansliet.

Anna Sibinska (MP): Då är jag för tidig.

Ordföranden: Ja, men det är bra att du är på hugget! Jag tänker att vi ...

Anna Sibinska (MP): Jag ställer min fråga senare. Tack!

Ordföranden: Ja. Tack för det! Ärendena går ju in i varandra, så det är inte alls konstigt. Men jag tror att det blir enklare så, och vi ska också ge statsrådet möjlighet att göra en inledning.

Vi har nu gjort två rundor, och klockan är över 12. Mitt förslag är därför att vi går vidare till nästa ärendegrupp, och det handlar just om regeringens och socialministerns agerande i förhållande till Coronakommissionen, granskningsärenden 30 och 32. Jag ger åter ordet till statsrådet Mikael Damberg för en inledning innan vi ställer våra frågor.

Mikael Damberg: Fru ordförande och ledamöter! Jag ska hålla mig kort.

Statsrådet Hallengren har redan redogjort här i utskottet, på ett övergripande plan, för hur Regeringskansliet har verkat för att Coronakommissionen skulle kunna skaffa sig en helhetsbild av hur regeringen har hanterat pandemin och dess effekter. Jag vill i korthet understryka att Coronakommissionen har fått ta del av en omfattande mängd handlingar, och såvitt jag känner till har kommissionen fått alla handlingar den specifikt har efterfrågat – med undantag för enskilda tjänstemäns personliga anteckningar till stöd för minnet.

Kommissionen har intervjuat statsråd, statssekreterare och tjänstemän vid Regeringskansliet och vid upprepade tillfällen fått svar på diverse skriftliga frågor. Tjänstemän på Regeringskansliet har kontinuerligt arbetat med att ta fram och bistå med en mängd material som Coronakommissionen har begärt. Detta arbete har – enligt min bedömning, då – inte präglats av senfärdighet.

Därmed är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Tack så mycket! I det här ärendet är Moderaterna och Sverigedemokraterna de anmälade partierna. Vi börjar därför med Moderaterna, och jag ger även här ordet till mig själv inledningsvis.

Vi har varit inne och snuddat på den här frågan i det tidigare ärendet, men vi ska försöka gå lite mer på djupet. Bara för att rekapitulera har Coronakommissionen här i denna sal för konstitutionsutskottet beskrivit hur ”förtvivat långsamt” det har gått att få ut material. Jag vill ställa frågan direkt till statsrådet: Varför tog det så lång tid? Och varför behövde det i vissa fall uppmärksammas till och med i medierna innan materialet gavs ut? Det frågar jag dig i den befattning du hade tidigare, som högst ansvarig för krishanteringen under pandemin kopplat till Justitiedepartementet.

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag känner inte till att det finns några handlingar som berör Justitiedepartementet och som har tagit förtvivat lång tid att komma till kommissionen.

Däremot vet jag att inte minst krishanteringsorganisationen hade ett väldigt stort arbete med att både hantera förfrågningar och göra de säkerhetsmässiga bedömningarna gällande att lämna ut – och att se till att kommissionen är medveten om hur man hanterar den information som lämnas ut, så att den informationen inte kommer ut publikt på ett felaktigt sätt och därmed kan röja saker och ting som inte ska röjas. Det var ett ganska omfattande arbete.

Men min bedömning är att kommissionen har fått svar på de frågor som har ställts till Justitiedepartementet kopplat till mina frågor. Jag känner inte till att det skulle ha varit någon senfärdighet i detta.

Ordföranden: I inledningen refererade statsrådet till socialminister Lena Hallengren, men vid utfrågningen här sa socialminister Lena Hallengren ... Jag skulle säga att hon egentligen mer eller mindre sköt ifrån sig frågorna om att handlingar inte hade lämnats ut till Coronakommissionen och då hänvisade till just krishanteringskansliet – att det var där det hade så att säga fastnat. Det är min tolkning.

Det är ändå så att det är du som har varit ansvarigt statsråd för kris-
hanteringskansliet, och det är helt enkelt därför ... Om inte socialministern
svarar måste jag ställa frågan till dig som ansvarigt statsråd: Vad var orsaken,
förutom det som har nämnts, till att de här handlingarna inte kunde lämnas ut?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag tror att de handlingar som diskuteras
och som inte lämnades ut – den förfrågan kom efter att jag hade slutat på
Justitiedepartementet. De handlingar som över huvud taget inte lämnades ut –
den förfrågan kom ju väldigt sent i processen, och då var jag inte ansvarig på
Justitiedepartementet längre.

De enda handlingar som inte har lämnats ut är de personliga dagboks-
anteckningarna för personligt bruk, där tjänstemän kan ha gjort egna
anteckningar ibland eller inte. Det är också en ... Anledningen till att ... Det
är ju Regeringskansliet som gör bedömningar av utlämning av handlingar, och
där har det aldrig gjorts bedömningen att detta omfattas av utlämningskraven.
Man har inte ansett att man har haft tillgång till detta, eftersom det är
personliga minnesanteckningar för eget bruk.

Jag har inte deltagit i något formellt beslut om detta, utan det är den praxis
som har varit i Regeringskansliet. På ett personligt eller politiskt plan tycker
jag att det förefaller rimligt att människor som jobbar på en arbetsplats också
har rätt att föra anteckningar för privata sammanhang utan att de automatiskt
blir en offentlig handling eller lämnas ut på något sätt. Jag tycker alltså att
praxis i det här är rimlig, men man kan gärna diskutera den också. Men de
formella utlämningsärendena som berörde detta inträffade efter att jag hade
blivit finansminister.

Ordföranden: Det stämmer, men däremot var du ansvarig under den tid som
det här arbetet gjordes, från den tiden handlingarna emanerade, och de kunde
ju ha lämnats ut tidigare. Men vem var då ansvarig? Då har ansvaret för
krishanteringskansliet gått över till statsministern och Statsrådsberedningen,
så då ska vi alltså ställa de här frågorna till nuvarande statsministern för att få
klarhet. Ska jag tolka svaret som så?

Mikael Damberg: Jag kan ju försöka svara på frågor också i detta. Det är inget
konstigt, men däremot det forme... de handlingar som det diskuteras ofta, där
hade ju de ... Den förfrågan inträffade efter att jag hade lämnat Justitie-
departementet, och då har också ansvaret för krishanteringen flyttats till
Statsrådsberedningen.

Ordföranden: Då får vi försöka söka svar i slutet av veckan.

Då har jag ytterligare en fråga som rör ... Ja, de beskrivs på olika sätt, men
det handlar om vad som har gjorts i Finansdepartementet. Och frågan är när
detta skedde. Det handlade om en fråga som handlade om, från Corona-
kommissionen, om Finansdepartementet hade gjort egna, ska vi säga,
smittspridningsprognoser eller bedömningar eller scenarion.

Vi har ställt frågor till Regeringskansliet tidigare och inte fått svar kring
det. Vi har också noterat via Coronakommissionen och också via media att det
har efterfrågats handlingar från Finansdepartementet, som ju ... Och det skulle

inte vara konstigt om Finansdepartementet har gjort egna bedömningar. Men i ett första svar har man sagt till Coronakommissionen att det inte finns sådana här handlingar. Vi har ställt ytterligare frågor och nu fått svar att departementet säger att man löpande har tagit fram information och gjort bedömningar av smittspridning av covid-19 som en del av underlaget för prognoserna för den ekonomiska utvecklingen. Men man uppfattade att det inte omfattades av kommissionens fråga, för det var kopplat till experter.

Det här blir ganska krångligt och ganska detaljerat. Det känns inte som att man direkt varit tjänstvillig utan snarare hållit igen. Nu frågar jag Mikael Damberg som finansminister, som ändå var ansvarig från den 30 november för Finansdepartementet: Fanns de eller fanns de inte, eller varför sa man att de inte fanns? Och varför gav man dem inte till kommissionen?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag kommer att svara på frågorna, men – igen – det här berör en tidpunkt när jag inte var finansminister. Det hamnar lite mitt emellan i frågorna här. Men om man tittar på hur Finansdepartementet arbetar ... En helt central del av Finansdepartementets arbete är omvärldsbevakning, att följa information, statistik, att få underlag för hur man ser prognoserna för den ekonomiska utvecklingen. Och det är klart att här hade man kontakter med både experter ... Man studerade smittspridningen för att få bästa möjliga underlag för att kunna göra ekonomiska prognoser.

Och här har ju de ekonomiska prognoserna publicerats. Det är inga andra ekonomiska prognoser än dem som vanligtvis tas fram inför när regeringen lägger fram till exempel budgetpropositioner. Då presenterar regeringen prognoser, Regeringskansliets budgetpr... Och där har ett sådant arbete gjorts löpande, och man gör det i olika sammanhang, och det är absolut inte konstigt.

Jag tror att på ett politiskt plan så började det här kring huruvida Finansdepartementet hade eget underlag för att införa olika smittskyddsåtgärder. Så går det inte till i Regeringskansliet, utan det som ligger till grund för vilka smittskyddsåtgärder vi har, det baserar vi på de underlag vi får till exempel från Folkhälsomyndigheten, kopplat till smittspridningen i samhället. Däremot är de underlagen inte lika återkommande, inte lika frekventa, som det vi behöver på ett finansdepartement för att kunna presentera prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Så det är egentligen två olika saker, men det är fullt rimligt att ett finansdepartement ständigt söker information och kunskap om hur till exempel smittspridning påverkar den ekonomiska utvecklingen.

Ordföranden: Ja, om vi tittar på tidpunkten så kom ju de här frågorna och svaren efter den 30 november. Ska vi då tolka det som att här är det tvärtom-ansvar, att eftersom Mikael Damberg tillträdde som finansminister kan man inte säga någonting om det som hade varit utan då får man fråga den som var tidigare? Men i det andra fallet var det tvärtom.

Det är ändå av intresse. Det är klart att det väcker intresse om man uppfattar det som att en coronakommission, som har fått uppgiften från regeringen att ta reda på så mycket som möjligt för att försöka förstå hur det här arbetet bedrevs ... en oerhört intressant information, om det fanns alternativa scenarion som man arbetade med, just för att se: Finns det alternativ? Vad

händer om det ena eller det andra händer? Och när man får den frågan så svarar man att det inte finns. Men det finns någonting liknande som man väljer att inte lämna ut.

Det är klart att det här väcker frågor. Dessutom: I det svar vi nu har fått, alldeles nyligen, från Finansdepartementet, som är daterat 22-04-21, är det två datum som inte finns med i några tidigare underlag.

Det är av de här skälen som jag faktiskt på riktigt vill försöka förstå varför man svarar olika vid olika tidpunkter och kanske beroende på vem som ställer frågan. Har Mikael Damberg några kommentarer till det?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag tycker att det är fullt rimligt att frågorna ställs, och jag svarar gärna på frågorna. Det som är relevant här är ju att Finansdepartementet ständigt gör uppdateringar av läget i vår omvärld och hur det påverkar den ekonomiska prognosen. Däremot jobbar inte Finansdepartementet med att ta fram underlag för hur smittspridningsåtgärder ska verkställas i regeringen. Det var där som diskussionen, tror jag, började.

Finansdepartementet svarade på en konkret fråga från kommissionen, och då svarade man korrekt på det. Men det kanske var väl avgränsat i början därför att när man sedan kommer med följdfrågor finns det mer information, men det är inte samma fråga. Det är de ekonomiska prognoserna som Finansdepartementet jobbar med, och det är fullt rimligt att ett finansdepartement gör det. Det måste ett finansdepartement göra. Och då går det inte att bygga allt det underlaget på Folkhälsomyndighetens scenarion, därför att de kommer för sällan och det är inte uppdaterat på det sätt som behövs när man gör ekonomiska prognoser för den ekonomiska politiken.

Ordföranden: Men det kunde ju Coronakommissionen få bedöma. Varför kunde de inte lämnas ut?

Mikael Damberg: I utlämningsärenden är det ju Finansdepartementet som gör det, men jag uppfattar att det här är information som ligger till grund för prognosarbetet. Det var inte scenarion eller prognoser för smittspridningen som handlade om smittspridning. Så det är två olika saker.

Mikael Strandman (SD): Fru ordförande! Tack, statsrådet, för dina svar! Jag har en fråga om de här förordningarna, som regeringen skrev under, att myndigheterna skulle vara Coronakommissionen behjälpliga.

Coronakommissionen är ju tillsatt inte för att konstitutionellt granska regeringen utan för att titta på hur hanteringen av epidemin har gjorts och vilka förbättringar för framtiden som kan göras – stärka Sveriges krisberedskap och så. När de här förordningarna gjordes verkar det som om Coronakommissionen uppfattade det som att regeringen skulle vara behjälpliga med allting som kunde liksom hjälpa dem i deras arbete, medan regeringen, eller i varje fall departementen, har tolkat det lite på ett annat sätt: att titta på vad vi är skyldiga att lämna ut och så vidare.

Då vill jag än en gång ställa frågan. Det är klart att man inte kan tvinga folk att lämna ut de här personliga anteckningarna. Men det är ändå så att de har gjorts under arbetstid i Rosenbad, i liksom egenskap av personens position.

Och man har inte haft protokoll från de här mötena, utan det är i stället egna tjänsteanteckningar som har gjorts. På vilket sätt har regeringen uppmuntrat departementet att faktiskt bistå med det som Coronakommissionen frågar om? Det verkar ju som om det snarare har varit tvärtom där. Och när de här förordningarna gjordes, fanns det olika uppfattningar om vad syftet med dem var? Coronakommissionen har ju inte haft de här problemen med andra myndigheter, som Folkhälsomyndigheten. Där har de fått allt de har begärt, även egna anteckningar.

Mikael Damberg: Fru ordförande! De här förordningsändringarna gjordes ju. Man var överens om att man trodde att det inte skulle behövas förordningsändringar för det här arbetet. Men när Coronakommissionen tyckte att det kunde behövas gjorde vi ändringarna därför att det är fullt självklart att Coronakommissionen ska få de handlingar och det underlag som behövs i det här arbetet. Det var ett gemensamt beslut för att se till att det här fungerade på ett bra sätt. Det visar väl också att regeringen var angelägen om att det här skulle fungera på ett bra sätt.

När det gäller just frågan om dagboksanteckningar, minnesanteckningar, för personligt bruk är det sedan historiskt, enligt praxis i Regeringskansliet, en bedömning att Regeringskansliet inte har tillgång till de handlingarna. Det kan man kanske ha olika uppfattningar om, men om man inte har tillgång till de handlingarna kan de inte heller lämnas ut. Det är ett ganska stort principiellt steg att ta det, och vi kan inte bestämma något om det om det är så att Regeringskansliet inte har tillgång till handlingarna.

Jag tycker att det är fullt rimligt att människor också kan föra personliga minnesanteckningar eller dagboksanteckningar för sitt eget bruk. Det skiljer sig helt från tjänsteanteckningar, som naturligtvis ska dokumenteras, eller den ärendehantering som finns i övrigt. Men återigen: Det här är enligt den praxis som har funnits i Regeringskansliet, så det är absolut ingenting nytt i hur vi hanterat de här frågorna i Regeringskansliet.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaren! Men var det inte det som var syftet med förordningen, just att bryta denna praxis, så att Coronakommissionen kunde få tillgång till det de ville ha? Och även om man inte kan tvinga personal på Rosenbad att göra detta kunde man i alla fall ha uppmuntrat dem, i största välvilja, att lämna över allt de hade. Det verkar inte som regeringen riktigt har gjort det.

Mikael Damberg: Det är Regeringskansliet som hanterar utlämningsärenden och inte regeringen i första hand. Och Regeringskansliet har gjort bedömningen att det här inte är handlingar som man har tillgång till. Därmed kan man inte lämna ut dem, enligt den praxis som alltid har gällt. Jag tror aldrig de här frågorna har lämnats ut. Jag tror heller inte att någon har begärt att det har lämnats ut tidigare, i alla fall inte enligt min vetskap.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaren! Vad tror ministern att det beror på att det inte var några problem gällande Folkhälsomyndigheten att få ut det här?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag har ingen kunskap om vilka juridiska övervägningar som gjordes på Folkhälsomyndigheten. Jag bara vet att Regeringskansliet har gjort bedömningen att man inte har tillgång till de handlingarna, och därmed går de inte heller att lämna ut.

Per-Arne Håkansson (S): Ordförande! Jag vill uppehålla mig kring de kompletterande handlingar vi har i dag kring det som nämndes om framtagande av prognoser. Det togs inte fram någon särskild prognos i kontakterna med epidemiologerna och virologerna här, har vi förstått. Men det har tagits fram prognoser, och vi har också kunnat följa den ekonomiska utvecklingen, som ju i ett omvärldsperspektiv har hanterats väl för Sverige under pandemin. Det har lagts fram en rad extrabudgetar också som har hanterats.

Utifrån frågan kring prognoserna ... Finansministern var inne på det tidigare ... om han vill utveckla vilka hänsynstaganden och avvägningar som kan ligga bakom framtagandet av de här prognoserna, som ju var under ett intensivt skeende, där det gällde att agera under en hård press utifrån rådande situationer.

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. På ett finansdepartement som ska hantera en kris är det enormt viktigt att ha så bra prognoser som möjligt. För ju bättre prognoser man har desto bättre underlag har man för att veta hur utvecklingen utvecklas och därmed också för att kunna sätta in rätt åtgärder för att skydda till exempel svenska jobb och företag.

Jag skulle bli väldigt förvånad om ett finansdepartement inte jobbade både med att ha kontakter med experter och att diskutera vilken information som finns för att ha bästa möjliga och mest uppdaterade underlag när man gör sina prognoser. Allting annat tror jag vore orimligt för ett finansdepartement.

Jag vet inte i vilken utsträckning prognosarbetet i sig har lett till att vi har hanterat det här så pass bra ekonomiskt att vi redan har tagit igen det bnp-tapp som vi drabbades av av pandemin, att arbetslösheten nu faktiskt är på samma nivå som innan pandemin, att vi har en väldigt stark arbetsmarknad och att vi såg till att också stötta både individer och företag under krisen.

Prognosen är ett verktyg för att ha en uppdaterad lägesbild. Jag har uppfattat att det har funnits en bred politisk enighet inte bara i Sverige utan i många europeiska länder om att det krävts ganska kraftfulla insatser under pandemin för att se till att pandemin inte också ledde till exempel till en välfärds kris, en stor finansiell kris eller en arbetslöshetskris som var väldigt svår att hantera. Förhoppningsvis har prognoserna spelat roll i detta arbete också.

Per Schöldberg (C): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaren så här långt! När vi hade Coronakommissionen här och lyssnade på deras redovisning kring överlämnande av dokument och liknande säger huvudsekreteraren Joakim Sonnegård så här: Jag tycker själv att de frågor som vi ställde till Regeringskansliet den 4 juli förra året – alltså under den period som statsrådet var ansvarigt på Justitiedepartementet – var så pass tydliga att det material vi senare fick del av kunde ha lämnats ut redan i augusti när vi besökte dem.

Man var väldigt tydlig på den punkten, och då är min fråga: Nådde den diskussionen och de synpunkterna som uppenbarligen fanns i juli-augusti-september statsrådet, just i egenskap av chef på Justitiedepartementet?

Mikael Damberg: Ordförande! Under hela den här perioden tror jag att jag har blivit uppdaterad en gång om utlämningsfrågor. Det var i augusti någon gång, när kansliet berättade för mig att de hade bestämt att gå in med mycket mer underlag till kommissionen. Även om de inte hade blivit explicit tillfrågade om det så var det väldigt mycket Powerpointpresentationer och mål och scenarier för längre tidsperioder än vad som hade efterfrågats.

Jag fick information om att kommissionen fick ganska mycket mer material. Från min utgångspunkt tyckte jag att det var en positiv återrapport, så jag hade ingen anledning att ifrågasätta det. Jag tyckte att det var klokt.

Senare har det visat sig att kommissionen ändå tyckte att det här inte var bra, att det fanns annat material som man ville ta del av, och då hanterades det senare i processen. Jag fick då en rapport om att man hade tagit höjd för mer material och bredare bedömningar för att ge kommissionen mer underlag, och när jag fick den informationen uppfattade jag att det var positivt.

Per Schöldberg (C): Statsrådet säger att ni fick en rapport. Vidtog ni några åtgärder eller någon aktiv handling i det sammanhanget, eller tog ni bara emot informationen?

Mikael Damberg: Återigen: Det är Regeringskansliet som hanterar utlämningsfrågor så jag vidtog ingen åtgärd då, utan jag noterade det och tyckte att det var positivt. Jag tror att det var ungefär 200 Powerpointbilder ytterligare som beskrev ganska många olika scenarier och målsättningar för längre tidsperioder. Det var ett omfattande arbete som man hade gjort, och jag uppfattade det som positivt. Jag vidtog ingen extra åtgärd då.

Mia Sydow Mølleby (V): Ordförande! Tack för svaren så här långt!

Även om det är Regeringskansliet som tar beslut om utlämnande av handlingar är det ju regeringen som har tillsatt Coronakommissionen. När jag läser kommunikationen mellan Coronakommissionen och tjänstemannen/kanslichef/departementsråd för kansliet för krishantering på Justitiedepartementet framstår det som ganska irriterat.

Det låter också som om Coronakommissionen efterfrågar saker som inte finns; man vill ha ut handlingar som inte existerar. Då kan man ju tänka sig att man skulle underlätta arbetet genom att från början träffas för att se hur det funkar på Regeringskansliet och inom regeringen med hanteringen av handlingar och dokumentation gällande krishanteringen så att man på något sätt från början vet hur det går till.

Fanns det något sådant initiativ som gjorde att man kanske kunde ha undvikit den här situationen? Det kan ju vara bra att tänka på inför eventuella framtida kommissioner.

Mikael Damberg: Ordförande! Tack för frågan! Det var Socialdepartementet som tillsatte Coronakommissionen och hade dialogen med kommissionen när det gäller tillsättandet, uppdraget, förändringar av förordningar och så.

Däremot blev det en annan diskussion längre fram när kommissionen uppfattade att de inte fick ut de handlingar som de egentligen ville ha. Då blev det de här mötena och även nya beslut, och fler handlingar lämnades ut. Även om det inte var exakt det som hade efterfrågats blev det en sådan diskussion.

Jag vet inte exakt vilket tillfälle Mia Sydow Mölleby hänvisar till kring den irriterade kontakten, om det var i samband med vintern här på slutet. I så fall, återigen, kan det ha varit så att jag inte längre var minister vid det tillfället. Men så länge jag var justitieminister uppfattade jag inte att vi på Justitiedepartementet hade några utlämningsärenden som skapade stök eller irritation. Däremot blev det en diskussion någonstans i juli-augusti, när jag fick en återrapport om att man hade bestämt sig för att lämna ut mer handlingar, även om det inte var formellt det som hade begärts ut. Man gjorde en bredare bedömning av det. Det uppfattade jag som positivt.

Om jag ska gå längre är det klart att man retroaktivt skulle kunna fundera på om det inte hade varit klokt att ha de möten som var på slutet mycket tidigare så att alla förstod både vad som fanns och inte fanns och hur man skulle kunna få ut det. Nu tycker ändå Coronakommissionen, om jag förstår ordföranden rätt, att de har fått ut det de behövde och att de ändå hade tid att granska detta. Eftersom de fick en del kompletterande handlingar ganska sent fick de dessutom frågan om de ville ha mer tid för att göra färdigt sitt arbete.

Det bedömde man dock att man inte ville ha, utan man kunde göra sin bedömning på det underlag som var. Det är bra. Men jag tror att det är en slutsats att dra att det där mötet kunde ha hållits lite tidigare, om det fanns oklarheter. Det var ju ganska sent som Regeringskansliet förstod att det fortfarande fanns handlingar som kommissionen verkligen bedömde att de skulle vilja ha ut men som de inte hade fått ut på det sättet.

Mia Sydow Mölleby (V): Det stämmer att den här, som jag uppfattar det, irriterade e-posttrafiken var efter att statsrådet lämnade uppdraget inom Justitiedepartementet. Men det är ändå från en tjänsteman från Justitiedepartementet, så jag tänkte att det kanske ... Det är samma arbete som har bedrivits innan.

En annan fråga runt det där är att man anger att man inte vill lämna ut material eftersom det inte kan antas bidra till fullgörandet av utredningsuppdraget: E-posttrafiken kommer inte att tillhandahållas av det skälet att den inte är fullständig.

Är den typen av argumentation för att inte lämna ut en handling eller någonting som finns något som var brukligt inom Justitiedepartementet under ministerns tid där? Det är ganska få dokument som redan från början ger den fullständiga bilden; det är ju för att kunna lägga pusslet som man frågar efter flera olika saker.

Mikael Damberg: Jag är inte så uppdaterad i hela frågan om just e-posttrafiken eftersom den inte riktigt berörde min tid.

Frågan nu handlar om att man ska lämna ut de handlingar som ändå ger en rättvisande bild av ett förlopp eller att man de facto kommer fram till vad som låg bakom saker och ting. Initialt gjorde vi bedömningen att det inte gav en

fullödlig bild. Sedan, efter möte med kommissionen, bestämde man att det ändå kan lämnas ut, givet att kommissionen förstår att det inte ger en fullödlig bild av den kommunikation man har haft och så.

Där ändrade man sig alltså efter en diskussion med kommissionen, och jag tycker att det är ett styrketecken att man faktiskt kan ha en dialog och komma fram till att någonting kan hanteras på ett annorlunda sätt, givet att alla förstår vilken typ av kommunikation som kanske sker mellan statssekreterare i skriftlig form och hur mycket som sker muntligt och på andra sätt vid olika möten. Bara man förstår det så gick det ju att lämna ut det, och det tycker jag är bra; jag har inga synpunkter på det.

Hela den diskussionen var efter mig, men jag uppfattar inte att det fanns en massa sådana utlämningsärenden i början som hade den typen av problematik som nu beskrivs, utan det var på slutet som det blev en diskussion om detta, om e-posttrafiken. Det ändrades sedan.

Mia Sydow Mölleby (V): Menar alltså ministern att när någon begär ut handlingar och dessa inte ger en fullödlig och rättvisande bild, för jag uppfattar ändå som att det var det ni sa, så vill man inte lämna ut dem förrän man hade pratat om det? Det är en syn på vad som ska lämnas ut som inte jag har uppfattat att man har lutat sig på innan.

Det kan faktiskt vara så att man begär ut handlingar som gemensamt ger en bild, men det är väl inte rimligt att myndigheten, vare sig det är Regeringskansliet eller någon annan, bedömer om den handlingen i sig är fullödlig? Det är väl den som begär ut handlingen som måste kunna få avgöra vad den vill ha den till. Jag förstår faktiskt inte riktigt.

Mikael Damberg: Ordförande! Jag kan inte ge någon närmare bedömning. Jag har förklarat vad Regeringskansliet gjorde för bedömning, och efter mötet ändrades det beslutet.

Återigen, det är inte regeringen som hanterar utlämningsärenden, och jag tror att det i grunden är en ganska klok process. Jag tror att vi skulle få väldigt mycket mer politiserade diskussioner om det vore politiska överväganden som låg bakom vad som ska lämnas ut eller inte.

Det blev en diskussion, och man kom fram till att det kunde lämnas ut. Jag har tyvärr inte mer information om det, för jag var inte inne i den processen. Jag har läst på, och jag försökte uppdatera mig om hur det beskrevs: Man var först nekande, men efter en diskussion ändrade man sig. Principiellt tycker jag att det är bra att man kan ändra sig, om man har haft en diskussion och tycker att något blev fel.

Tuve Skånberg (KD): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaren, och tack för tålmodet med oss som ställer frågor under så här pass lång tid, i över en timme. Bakgrunden är att vi behöver ett underlag för att sedan kunna ta ställning, och därför är också små nyanser och små detaljer viktiga för helhetsbilden.

Det var någon liten tråd som hängde löst när fru ordförande ställde frågor i ett par omgångar. Vi har ju stenografer som antecknar, men jag noterade att

statsrådet viftade under tiden som ordföranden ställde frågor. Jag kunde inte riktigt tolka dessa viftningar. Möjligen var det irriterat – jag avfärdar det, bort med det! Skulle statsrådet kunna utveckla det, för kroppsspråket går inte fram. Låt vara att kroppsspråket aldrig ljuger, men vi kan inte få ned det i stenografisk form utan det är något vi behöver hjälp med.

Den fråga som var utestående och som möjligen kroppsspråket försökte belysa var: Varför var det så förtvivlat långsamt med utlämnandet? Nu lämnar statsrådet åt statsministern att förklara detta på fredag. Är det verkligen ingenting som han kan göra som chef för Justitiedepartementet och ansvarig för krishanteringen för att belysa varför det gick så långsamt för Coronakommissionen att få ut uppgifterna?

Mikael Damberg: Ordförande! Jag har ingen kommentar kring kroppsspråket. Det verkar långsökt. Det är väl mina muntliga svar som antecknas som gällar, och det är de som bör också präglade utfrågningen.

I slutet på den här hanteringen var det tydligt att kommissionen upplevde att de inte riktigt hade fått svar på sina frågor. Det mötet kanske hade behövt komma tidigare så att man hade kunnat reda ut det. Mycket av diskussionen kring att det tog tid eller att man inte fick ut det var alltså att man 1) begärde ut saker och ting som inte fanns eller 2) frågade efter fel saker.

Tjänstemännen har ju en tradition av att inte minst KU ställer frågor till Regeringskansliet, och då svarar man på de frågorna – eller från JO eller andra granskningsorgan. Det finns en väl etablerad ordning för detta, och det är tjänstemannaorganisationen som sköter det. Så det var på slutet en del, och då löste man ut de frågorna på slutet, upplevde jag, på ett sätt som kommissionen ändå upplevde blev bra till slut.

Däremot kan man säga att i början, och det var ju mitt ansvar också, hade krishanteringsorganisationen ett omfattande underlag som begärdes ut. Det var inte lite. Det som behövdes var att också göra en sekretessbedömning, inte för att hindra att lämna över det till kommissionen utan att få det att fungera så att inte sekretessbelagda handlingar röjdes. Då behövde också kommissionen få information om vad som är sekretess så att de för sin del kan hantera handlingarna och materialet på ett korrekt sätt så att inte Coronakommissionen av misstag röjer sekretessbelagd information.

Ni har själva sett listan på allting som har begärts ut och som har överlämnats. Allt det behövde gås igenom för att se om det fanns sekretessbelagda uppgifter där. Det var alltså ett ganska omfattande arbete som behövde göras av tjänstemannaorganisationen. Det kan också ha gjort att överlämnandet inte alltid gick jättesnabbt, alltså för att man var tvungen att gå igenom det på ett seriöst sätt. Det förutsätter jag att riksdagen tycker är helt korrekt. Vi måste ju hantera sekretessfrågorna på ett bra sätt – inte för att hindra överlämnandet utan för att kommissionen inte av misstag ska röja sekretessbelagda uppgifter.

Nina Lundström (L): Ordförande! Syftet med kommissionen var ju att stärka Sverige inför framtida kriser och att utvärdera det arbete som hade gjorts. Man

utsåg personer som åtnjuter ett stort samhälleligt förtroende för att göra detta arbete.

Jag vill också återkomma till det här argumentet som fanns mot att lämna ut vissa handlingar och som handlade om att vissa argument inte skulle ge en rättvisande bild av arbetet.

Fanns det diskussioner mellan statsråden om vilken samlad information som skulle ges ut till kommissionen? Och har kommissionen fått ta del av allt efterfrågat underlag?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag har inte varit med om någon diskussion mellan statsråd om till exempel e-posttrafiken eller andra sådana svårigheter. Jag har blivit informerad vid ett tillfälle kopplat till den frågan som handlade om att organisationen informerade mig om att man lämnade ut mer än det som det de facto hade ställts konkreta frågor om. Jag fick information om det, och jag tyckte att det var positivt.

Hela poängen med förordningsändringarna var, vad jag förstår, från Socialdepartementet att se till att kommissionen får det underlag och de handlingar som de behöver för att kunna göra ett bra jobb. Jag kan också konstatera att kommissionens ordförande nu menar att de har fått det underlag som krävs för att göra en granskning och att de inte ville ha mer tid för sina överväganden.

Eftersom det på slutet blev en del diskussioner om att de inte hade fått underlagen tillräckligt snabbt erbjöds de också mer tid, men jag uppfattar att kommissionen inte ville ha det och känner sig tillfreds med underlaget för att kunna göra sin slutrapport. Jag tycker att det är viktigt.

Anna Sibinska (MP): Jag har redan fått svar på min fråga. Det var många före mig som undrade om de här övervägandena. Jag vill tacka för utförliga svar!

Ordföranden: Vi har tid för ytterligare några frågor, men jag vill understryka att det är bra om de är kortfattade.

Ida Drougge (M): Jag har några frågor. Vi har varit inne på dem tidigare.

I Coronakommissionens slutbetänkande, och när de var här hos oss och vi ställde frågor, framgår det från dem att de anser att åtminstone sedan början av hösten 2021 borde det ha stått klart för Regeringskansliet vilka handlingar som de önskade ta del av.

Har du någon kommentar till det? Här har diskussionen kretsat väldigt mycket kring vad som hände sedan i december, men redan tidigare anser de att de borde ha kunnat få ut mycket av de här dokumentationerna, exempelvis de annoterade dagordningarna från GSS. Hade inte de kunnat lämnas ut redan under hösten?

Mikael Damberg: Fru ordförande! Jag kan inte exakt ange månader här, utan det är klart att när det stod klart för Regeringskansliet att det fanns uppgifter och handlingar som de ansåg sig inte ha fått ut kallade man till möte, hade en genomgång och kom fram till att det fanns fler handlingar som kunde lämnas ut.

Jag kan bara säga att under min tid nåddes inte jag av den diskussionen. Jag fick inte den informationen att det under hösten fanns önskemål som var kopplade till det här som inte hade lämnats ut av de handlingar som fanns att lämna ut.

Jag tycker att det var bra att man kallade till möte när det uppstod oklarheter och att man också redde ut det och såg till att kommissionen fick de underlag de behövde och att ordföranden bedömer att de underlag som man fick tillgång till var tillfyllest för att göra en bedömning och att man heller inte ville ha mer tid för att gå igenom det eftersom en del av handlingarna kom ganska sent.

Ida Drougge (M): De här bedömningarna av smittspridningen för covid-19 som Finansdepartementet har gjort – är det korrekt uppfattat att de inte har lämnats ut till kommissionen utan att de där enbart fick ett nekande svar om att sådana bedömningar inte fanns och inte togs fram i samband med diskussionerna med de här experterna?

Mikael Damberg: Alla de bedömningar som gjordes av smittspridningen är ju publicerade och öppna givet att vi har producerat prognoser. De prognoserna är ju baserade på den smittspridningsdiskussion som man har haft och den information som man gjorde. Så det är ju väldigt publikt att vi ändå har presenterat prognoser kopplat till detta.

Jag har inga andra kommentarer kring det än att vi har varit väldigt publika med de prognoser vi har gjort kring den ekonomiska utvecklingen.

Ida Drougge (M): Det är svårt för oss att kunna bedöma eftersom inte heller vi förrän i förra veckan har fått information om att det har förekommit kontakter mellan Finansdepartementet och Coronakommissionen om att man vill ha de här modelleringarna.

Det är min sista fråga. I det underlag som vi har fått från Regeringskansliet i mars i år finns en förteckning över alla kontakter då begäran av handlingar har gjorts av Coronakommissionen till olika delar av Regeringskansliet. I den förteckningen finns inget spår av att de har bett om smittspridningsmodelleringar från Finansdepartementet. Hur kommer det sig?

Mikael Damberg: Ordförande! Just det har jag inget ... Det får vi väl kommentera skriftligt längre fram eller så. Jag kan inte det. Var det från mars i år eller från mars förra året, eller när var den sammanställningen från? Jag har ingen information om det.

Ida Drougge (M): I konstitutionsutskottet fick vi svar på frågor. Vi bad om att få en sådan här sammanställning från Regeringskansliet, och det fick vi i mars i år. Men i den loggen är de här konversationerna som svaret vi fick i förra veckan berörde inte med.

Ordföranden: Det är en skrivelse från den 8 mars med svar från Regeringskansliet på ett antal frågor från konstitutionsutskottet.

Mikael Damberg: Ordförande! Det är väl en seriös fråga, så det återkommer jag gärna skriftligen om eftersom jag inte har något muntligt svar i dag.

Ordföranden: Vi noterar det och ser om det finns ytterligare frågor i den här rundan. Vi har hållit på ganska länge och ställt många frågor. Inga ytterligare frågor?

Då ser vi fram emot det skriftliga svaret, och jag vill också å hela utskottets vägnar tacka statsrådet för att ha kommit hit och svarat på utskottets många och ibland långa frågor.

Därmed kan vi avsluta punkten 1. Utskottet ajournerar nu sitt sammanträde till klockan 13.05, och vi kommer att återuppta vårt sammanträde i RÖ7-08.

Bilaga B9 Utrikesminister Ann Linde

Torsdagen den 28 april 2022

Granskningsärende 13 – Evakueringen av tolkar och andra lokalanställda från Afghanistan (se avsnitt 2.5) – delvis sluten utfrågning

Granskningsärende 8 – Utrikesministerns agerande i samband med ett telefonsamtal (se avsnitt 4.18) – delvis sluten utfrågning

Öppen del

Ordföranden: Klockan är 10.30, och konstitutionsutskottet återupptar sitt sammanträde. Vi är på punkt 7.

Innan jag går in på det vill jag ge lite praktisk information. Alla är välkomna till vår offentliga utfrågning här i riksdagens förstakammarsal. Den här utfrågningen sänds direkt via riksdagens webb-tv. När utfrågningen börjar kommer jag att ge den utfrågade möjlighet att göra en kortare inledning per ärende. Vi kommer att ta ärendena ett i taget. I varje ärende, efter inledningen, får ledamöterna ställa sina frågor. Anmälände parti börjar, och därefter är det partierna i storleksordning. Skulle det föreligga fler än en anmälan börjar det största partiet.

Jag vill också informera om att om vi skulle komma in på sekretessbelagda uppgifter har vi möjlighet att övergå till en sluten utfrågning efter att vi har gått igenom den offentliga delen av de två ärendena. I båda ärendena finns det alltså möjlighet att övergå till sluten utfrågning. Då kommer vi att byta lokal och vidta de åtgärder som krävs.

Jag vill hälsa utrikesminister Ann Linde välkommen till KU för att svara på utskottets frågor. Vi kommer att börja med granskningsärende 13, G13. Rubriken är Regeringens agerande vad gäller evakueringen av lokalanställda tolkar i Afghanistan m.m.

Ann Linde: Fru ordförande! Utskottsledamöter! Jag kommer att fokusera på de frågor som hör till mitt ansvarsområde eller där jag delar ansvaret med andra statsråd. Till att börja med skulle jag vilja ge en kort bild av själva evakueringen.

I augusti 2021 försämrades säkerhetsläget i Afghanistan snabbt. På mycket kort tid kollapsade den demokratiskt valda regimen, och talibanrörelsen tog makten. En intensiv evakueringsinsats genomfördes mellan den 15 och den 27 augusti 2021. Arbetet skedde genom samarbete mellan Regeringskansliet, ambassader i regionen, Försvarsmakten, Migrationsverket och andra myndigheter. Drygt 1 100 personer omfattades av insatsen.

Det operativa arbetet inleddes med fokus på säkerhet för och evakuering av utsänd ambassadpersonal enligt den fastställda planen för stängning och evakuering. Evakueringen gick utomordentligt snabbt. Två timmar efter beslut om stängning den 15 augusti befann sig samtlig svensk personal i säkerhet i Kabul. Inom tolv timmar hade de lämnat landet.

Den 16 augusti flyttades ambassadens verksamhet till UD i Stockholm. Evakueringen skedde på uppmaning av säkerhetsansvariga vid USA:s ambassad. Uppmaningen omfattade enbart utsänd personal.

Den 19 augusti anlände svensk personal till Kabuls flygplats för att inleda arbetet med att bistå andra svenska medborgare och personer med permanent uppehållstillstånd med utresa. Dessutom arbetades det intensivt med att hjälpa lokalt anställd ambassadpersonal och vissa andra skyddsbehövande afghaner ut ur landet genom vidarebosättning. Att evakueringsarbetet inte uteslutande omfattade svenskar utan även ett stort antal skyddsbehövande utländska medborgare, inklusive lokalanställda, utgjorde ett avsteg från den rådande ordningen, där värdlandet har ansvar för lokalanställd personal.

När UD:s krisorganisation aktiverades den 13 augusti 2021 förstärktes den konsulära enheten med ett femtontal medarbetare från andra enheter och UD-jouren med bland annat personal ur UD:s beredskapsstyrka.

Det fanns flera utmaningar i arbetet. Säkerhetssituationen i Kabul var mycket osäker. Möjligheten till rörelse i Kabul var starkt nedsatt, flygplatsen hade stängt för civil flygtrafik och tusentals nödställda försökte ta sig in på flygplatsen under tumultartade scener. Evakueringsarbetet behövde också ske inom några dagar innan kontrollen av flygplatsen lämnades över av USA till talibanrörelsen.

I augusti 2021 försämrades säkerhetsläget i landet snabbt. Men så sent som den 11 augusti hade jag ett samtal med utsända på ambassaden i Kabul, inklusive ambassadören. Från ambassadens sida framförde man då att det fanns en stor osäkerhet kring utvecklingen framöver. Ambassadens prognos var att sista regeringsfästet i Kabul riskerade att falla inom 30–60 dagar. Ambassaden underströk också att de utsända ville arbeta kvar så länge förutsättningarna tillät. Fyra dagar senare var ambassaden tvungen att stänga och evakueras.

Flera länder, inklusive Sverige, evakuerade då sina medborgare och hjälpte sina lokalt anställda och akut skyddsbehövande afghanska medborgare med vidarebosättning under en intensiv period. Inom ramen för den internationella samordningen bidrog svensk personal i allra högsta grad till att fler nödställda kunde ta sig in på flygplatsen under svåra omständigheter.

Det skedde även en nära nordisk samordning i evakueringsarbetet. Samtliga andra nordiska länder avslutade sina insatser den 26 augusti, och Sveriges sista flyg lämnade den 27 augusti. Under lördagen den 28 augusti avslutade även Kanada, Tyskland, Frankrike, Italien och Storbritannien sina insatser. Därefter lämnade även USA, och kontrollen över flygplatsen överlämnades till talibanerna den 31 augusti.

Efter den akuta evakueringsinsatsen var det främsta målet under hösten 2021 att fortsatt bistå de personer som fanns på ambassadens i Kabul listor över skyddsbehövande afghaner med koppling till Sverige. Under denna fas av arbetet arrangerade UD i samarbete med ambassaden i Kabul och några andra utlandsmyndigheter transporter, där större grupper afghanska skyddsbehövande fick hjälp att lämna Afghanistan. I tredjeland genomgick sedan

personerna, genom Migrationsverkets försorg, en process för vidarebosättning i Sverige. En majoritet av dem som hade accepterats för vidarebosättning kunde lämna Afghanistan på detta vis.

När det gäller frågan om vilka formella möjligheter och skyldigheter det har funnits för regeringen och Regeringskansliet att agera för att lokalanställda och tidigare lokalanställda vid svenska myndigheter i Afghanistan skulle komma till Sverige är det viktigt att komma ihåg att ingen av dessa personer vid processens början hade viseringar eller uppehållstillstånd och därför, enligt gällande lagstiftning, inte heller rätt att inresa till Sverige.

Ärendena om internationellt skydd och uppehållstillstånd prövas och beslutas av Migrationsverket. Regeringen och Regeringskansliet är förhindrade enligt regeringsformen att bestämma hur förvaltningsmyndigheter ska besluta eller tillämpa lagen i enskilda ärenden.

Det grundläggande ansvaret för säkerhet och mänskliga rättigheter för lokalanställd personal, precis som för alla andra personer som befinner sig inom territoriet, ligger enligt folkrätten hos värdlandet. Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser anger en skyldighet för värdlandet att möjliggöra evakuering av ambassadpersonal som inte är medborgare i landet. Något motsvarande rättsligt stöd finns inte för evakuering av värdlandets medborgare.

Genom det regeringsbeslut och det regeringskanslibeslut som fattades den 15 augusti 2021 möjliggjordes en större flexibilitet för Migrationsverket att bereda skydd för skyddsbehövande personer, vilket bland annat innefattade lokalanställda och tidigare lokalanställda vid ambassaden. Detta utgjorde som sagt ett avsteg från den rådande ordningen att värdlandet har ansvar för lokalt anställd personal men bedömdes nödvändigt, eftersom det fanns ett särskilt intresse av att kunna bereda skydd till de personer som i det här specifika fallet bedömdes ha akuta skyddsbehov.

Regeringsbeslutet den 15 augusti 2021 hade föregåtts av ett antal samtal inom EU, i nordisk krets och mellan Utrikesdepartementet, Justitiedepartementet och ambassaden i Kabul alltsedan april 2021 och över sommaren. Under början av augusti hölls löpande arbetsmöten mellan berörda myndigheter. Det skedde i olika konstellationer mellan ambassaden i Kabul, Migrationsverket, Utrikesdepartementet, Justitiedepartementet, Försvarsmakten och Försvarsdepartementet. När händelseutvecklingen i Afghanistan hastigt försämrades intensifierades arbetet, och Utrikesdepartementets kris-hanteringsmekanism aktiverades den 13 augusti.

När det gäller frågan om vilka identitets- eller säkerhetskontroller som gjordes av de personer som med svenskt stöd kunde lämna Afghanistan skedde det på flera sätt. För att få hjälp med utresa med svenska transporter från Kabuls flygplats ställdes det krav på att giltigt svenskt pass eller afghanskt pass med giltigt svenskt uppehållstillstånd kunde visas upp. Kontrollen skedde i den utsträckning som var möjlig i en stundtals kaotisk situation. De flesta svenska medborgare och personer med svenskt uppehållstillstånd som evakuerades fanns upptagna på Utrikesdepartementets och Sveriges ambassad

i Kabuls lista över personer i Afghanistan med anknytning till Sverige. För de skyddsbehövande afghaner som kom i fråga för vidarebosättning ställdes krav på att ett av Sverige utfärdat intyg kunde visas upp. Vidare gjordes kontroller mot listor som hade upprättats av Sveriges ambassad i Kabul i samråd med Migrationsverket.

Identifiering och kontroll av de evakuerades handlingar skedde vid inpassering till flygplatsen i Kabul och vid två ytterligare tillfällen inne på flygplatsen. Kontrollerna utfördes av utsänd personal från Utrikesdepartementet. Utrikesdepartementet hade stöd av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, deras stödstyrka, vid insatsen på Kabuls flygplats. I stödstyrkan ingick två svenska poliser. Identitets- och säkerhetskontrollerna gjordes slutligen inom ramen för svensk gränskontroll av gränspoliserna på Arlanda. En kontroll av identitetshandlingar gjordes även av Migrationsverkets personal i de fall de fanns närvarande på transitorterna. För personer som kom i fråga för vidarebosättning gjorde Säkerhetspolisen i varje enskilt fall en bedömning av säkerhetsaspekterna.

När det gäller förankringen med riksdagen bedömde regeringen att det var viktigt att informera berörda utskott. Det skedde, som framgår, av de skriftliga svar som lämnats in till utskottet vid ett antal tillfällen. Utskottet har också ställt frågor om kontakterna mellan Sveriges ambassadör i Afghanistan och Utrikesdepartementet. I en rapport från ambassaden i Kabul den 29 juli 2021 beskrev ambassadören en oro för de lokalanställdas situation om ambassaden skulle tvingas stänga. Enligt ambassaden fanns det information som talade för att det skulle kunna bli aktuellt att lämna landet inom några månader.

Låt mig understryka att Utrikesdepartementet hade en löpande dialog med ambassadören under hela förloppet, där uppgifter i denna och andra rapporter behandlades, inte en och en utan i ett helhetsperspektiv. Frågor som rörde situationen för de lokalanställda vid ambassaden i Kabul var föremål för diskussioner inom Regeringskansliet redan före sommaren. Vid tidpunkten för talibanernas maktövertagande var arbetet långt framskridet. Planeringen fanns på plats, och UD hade chartrade flygplan klara för en ordnad transport ur landet för svenska medborgare och de personer som Migrationsverket bedömde kunde få uppehållstillstånd för vidarebosättning. Detta var, som nämnt, en förutsättning för att de lokalanställda utländska medborgarna skulle ha rätt till inresa i Sverige. Vidare krävdes att förutsättningar för vidarebosättning tillfälligt ändrades, vilket också skedde genom regeringsbeslut den 15 augusti 2021.

Fru ordförande! Låt mig avsluta med att konstatera att vidarebosättningen av de utländska medborgarna från Afghanistan i augusti 2021 utgjorde en extraordinär händelse efter två decennier av väpnad konflikt, där Sverige har varit aktivt engagerat. Det utgör ett unikt avsteg från den sedan länge rådande ordningen att det är värdlandet som har ansvaret för sina egna medborgare, inklusive för lokalt anställd personal.

Jag hänvisar i övrigt till de skriftliga svaren som har lämnats på konstitutionsutskottets frågor i detta ärende.

Därmed, fru ordförande, är jag beredd att svara på de frågor som utskottets ledamöter vill ställa till mig.

Erik Ottoson (M): Tack, utrikesministern, för den inledande beskrivningen av händelseförloppet! Det var mycket intressant att lyssna till.

Jag har några frågor som gäller de lokalanställda och evakueringen av dem. Det framgår av det som försvarsministern sa när han var här att man i mitten av maj 2021 inledde ett arbete med att kunna bereda skydd i Sverige för lokalanställd personal från Afghanistan. Det dröjer då tills det verkligen brinner till innan evakueringen av de här personerna börjar, alltså i augusti. Man fattar beslutet om ändringen som har beskrivits den 15 augusti.

Varför började man inte med evakueringen av de här lokalanställda – processen började i maj – tidigare när planen var chartrade och man ändå visste ungefär vilka personer det här rörde sig om? Varför sker det precis i sluttampen när det blir så kaotiskt på flygplatsen i Kabul? Det hade kanske kunnat gå att göra under mycket mer ordnade omständigheter tidigare under 2021?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Den enkla förklaringen är att ambassaden och de lokalanställda ville ha ambassaden öppen så länge det gick och ville vara kvar för att utföra sitt arbete.

Som jag sa hade jag en VTC med ambassaden den 11 augusti, och då sa man: Nu kan det gå fortare – vi räknar med att det kan ske inom 30–60 dagar. Man trodde ju att Kabul skulle klara sig ända till slutet av året, men alla hade fel. Det gick ju så extremt fort.

Det är anledningen. Man ville vara kvar. Redan på tisdagen hade vi chartrade plan som vi sedan fick ställa in, för det gick ju inte att göra, för vi ville ändå ha dem fortare.

Det är viktigt att veta att det internationella regelverket bara innebär en skyldighet för värdlandet med evakuering av ambassadpersonal om de inte är medborgare i värdlandet. De här personerna är ju medborgare i värdlandet. Och det finns inte något rättsligt stöd för evakuering av värdlandets egna medborgare. Ingen av de lokalt anställda var svenska medborgare, och därför kunde de heller inte ges viseringar och uppehållstillstånd till Sverige utan att det nu blev en sådan här snabb situation när vi fattade det regeringsbeslut som behövde fattas och sedan kunde plocka hem dem.

Erik Ottoson (M): Tack för förtydligandet! Då förstår jag att utrikesministern i huvudsak pratar om den lokalanställda personalen vid ambassaden under Utrikesdepartementets försorg. Men det finns även en ganska stor andel lokalanställd personal som hade varit under Försvarsmaktens försorg som också följde med i den här evakueringen och som enligt försvarsministern avslutade sina anställningsförhållanden 2014 redan och därför kanske inte hade jättemycket arbete kvar att göra de sista månaderna utan där en evakuering hade kunnat ske under ordnade former mycket tidigare.

Det är framför allt kanske kring den lite större gruppen personer som min fråga fokuserar. Varför gjordes inte det under ordnade former vid en tidigare

tidpunkt? Var inte planen att de här personerna skulle till Sverige som en del av den lojalitet vi som nation visar dem som har tjänat oss väl och gjort viktiga insatser, för att löst citera ungefär vad försvarsministern sa när han var här. De personerna har ju vi någon form av moralisk förpliktelse till ändå som vi till syvende och sist fullföljde men som hade kunnat fullföljas under mycket mer ordnade omständigheter om Sverige hade agerat på ett mycket tidigare stadium.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för den frågan! Försvarsministern var ju här och svarade på de frågorna, och frågorna om dem som var anställda vid Försvarsmakten ligger under försvarsministerns ansvarsområde, så den konstitutionella kontrollen får göras via försvarsministern. Det ligger inte under mitt ansvarsområde.

Erik Ottoson (M): Jag undrar ändå om inte utrikesministern skulle kunna säga någonting om vilken plan det var som fanns. Det var ju inom ramen för UD som allting ... Man var så att säga navet för organisationen av den här evakueringen.

Försvarsministern ville inte riktigt svara. Även han skjuter ifrån sig till utrikesministern och framställer sig själv som någon form av transportkompani. Det är lite svårt att avgöra vem det är som ska ta ansvar för tolkar och andra lokalanställda som Försvarsmakten har haft hand om. Försvarsministern verkar ta sina händer från dem 2014, men Sverige ska inte göra det förrän de befinner sig på svensk mark.

Det är svårt att hitta någon som är villig att ta ansvar för huruvida de här tas till Sverige förutom sista minuterna, sista timmarna, sista dagarna när man väl lyckas få dem ur Kabul under väldigt kaotiska omständigheter.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för den följdfrågan! UD har ansvar för sin personal, och Försvarsdepartementet har ansvar för Försvarsmaktens personal. Det förekom naturligtvis väldigt mycket kontakter mellan myndigheterna för att få ett fungerande samarbete, men man arbetade över alla gränser och resultatet blev ju till slut att den svenska evakueringsinsatsen omfattade i det första skedet 1 100 personer, vilket var betydligt mer än vad man hade räknat med, och i slutändan har 2 000 personer tagits hem.

Men att göra en beredskap för ett annat departements personal för någonting som var tidigare ligger inte under Utrikesdepartementets ansvar.

Erik Ottoson (M): Då tolkar jag det som att om en evakuering av den försvarsanställda lokala personalen skulle ha initierats tidigare är det försvarsministern som skulle ha initierat det inom ramen för Regeringskansliet.

Ann Linde: Tack för frågan! Låt mig svara så här: Det finns goda skäl till att vi i vanliga fall har en annan ordning än den som tillfälligt gällt under den här extraordinära krisen. Det normala är ju att UNHCR utvärderar skyddsbehoven och är presentatör av dem som ska få komma till Sverige, och de som UNHCR presenterar för vidarebosättning måste vara flyktingar. Ingen av de här

personerna var det. Det kan inte betraktas så länge man finns i sitt eget hemland.

Då är frågan om vi vill ha en ordning i Sverige där alla som jobbar för Sverige automatiskt ska få komma till Sverige. Det är därför det är en väldigt trög organisation. Det är inte så att bara för att du jobbar för Sverige har du rätt att bosätta dig i Sverige efteråt och hur länge och allting. Det är en enormt stor fråga.

När det gäller frågan om just tolkarna kan man naturligtvis ha en diskussion med Försvarsmakten och Försvarsdepartementet: Är det så att alla som jobbar för svensk försvarsmakt runt om i hela världen ska ha rätt att bosätta sig i Sverige och få uppehållstillstånd och medborgarskap och allt möjligt i Sverige? Det är en helt annan fråga än den som jag har ansvar för här och som jag svarar på i den här utfrågningen.

Det är en väldigt intressant fråga, men den ligger inte här under mitt ansvarsområde i denna fråga som jag har ansvar för.

Laila Naraghi (S): Ordförande! Tack, utrikesministern, för svaren hittills!

Jag kommer att lyfta en fråga, eller en aspekt av den här granskningen, som vi också lyfte från utskottets sida med din kollega försvarsministern vid utfrågningen av honom.

Frågan om asyl och stöd till lokalanställda i Afghanistan har ju diskuterats under väldigt lång tid. Det är en fråga som har varit på tapeten i många, många år. Ett exempel som kan lyftas är att redan 2013 krävde dåvarande ÖB Sverker Göranson någon form av asylprogram för de afghanska tolkar som hade arbetat åt Sverige. ÖB talade då om tolkarnas betydelse, om hoten och om medmänsklighet. Han är inte den enda som har varit ute i den här frågan, utan det har varit en stor fråga om hur Sverige ska kunna stödja lokalanställda.

För att följa upp något av det som togs upp här av Moderaterna tidigare om det här med ordnade former för att hjälpa människor undrar jag: Vilken beredskap, alltså förberedelse, för en snabb evakuering har funnits på Utrikesdepartementet sedan dess, alltså sedan när det begav sig 2013 och därefter? Har det funnits planer för evakuering av tolkar och lokalanställda?

Jag förstår av svaren tidigare att du kanske enbart kan svara kring lokalanställda. Om det har funnits förberedelser sedan 2013, har de då uppdaterats över tid?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Det finns mycket detaljerade planer för evakuering av de utsända. Det är så enligt folkkrätten och Wienkonventionen att man har ansvar för sina utsända, men man har inte ansvar för lokalanställda. Det skulle bli en helt annan situation – jag tror inte att vi skulle kunna ha några lokalanställda om det var så att om du är lokalanställd har du rätt till asyl och att få komma till Sverige bara för att du jobbar på en svensk ambassad, en svensk NGO eller någonting sådant.

Den frågan har också diskuterats i många år, alltså om vi ska ändra systemet. Då är vi inne på tusentals och åter tusentals människor. Vi har bara

vid ambassaderna vid varje givet tillfälle 14 000–15 000², och det byts hela tiden. Det kommer upp enorma frågeställningar. Om du har varit städare i sex månader, har du rätt till asyl? Om du har jobbat i köket i 20 år, har du rätt till asyl?

Normalt sett är krig i sig och konflikt i sig per automatik inte en grund för ett individuellt skyddsbehov. Det som vi gjorde nu här var att ska vi göra en så stor, akut ändring som detta var – och det var också det som diskussionerna började med redan i april och sedan maj: Det kan komma att bli så att en stor grupp människor vid våra ambassader blir måltavlor och därmed får anses ha skyddsbehov just för att de jobbar på västerländska ambassader. Men bara att du jobbar på en ambassad med kris och krig är inte tillräckligt för att du ska få komma till Sverige.

Men nu blev det så i sista ändan att talibanerna visade med all önskvärd tydlighet att bara det faktum att du jobbade för en ambassad vars land hade varit indraget i de här striderna ... Det gjorde att man ansåg att det fanns skyddsbehov. Därför ändrade vi snabbt genom regeringsbeslut grunderna för att kunna ta de här besluten fort.

Jag vill understryka att detta inte ska ses som att vi har ändrat på hur vi ser på skydd för lokalanställda över hela världen. Det är möjligt att en annan regering gör en annan bedömning att nej, alla som jobbar för svenska myndigheter ska vi ge asyl. Då får man ha den diskussionen. Det är en helt annan diskussion än det som vi gjorde nu.

Men för de utsända, som vi har ansvar för enligt folkrätten, finns det hela tiden uppdaterade evakueringsplaner. Och som jag sa tog det två timmar från att amerikanerna sa: Vi lämnar den gröna zonen. Då fanns det inget skydd för oss, och de kunde ta sig hem – alla utsända som vi har ansvar för. Sedan tog det då ett antal veckor till innan den stora evakueringsinsatsen var avslutad. Och alla lokalanställda kom hem. Det är ganska fantastiskt!

Samarbetet mellan myndigheterna och allting sådant fungerade trots att det var en så kaotisk situation att det är svårt att ens föreställa sig.

Men frågan om vi ska ge alla asyl som jobbar på alla ställen är en mycket större fråga än vad som rör den här utfrågningens ansvarsutkrävande.

Laila Naraghi (S): Tack för svaret och förtydligandena! Jag uppfattar att jag fick svar att det inte sedan 2013 har funnits den här typen av planer eftersom det inte har varit ansvaret helt enkelt utifrån folkrätten.

Jag har en följdfråga utifrån det som sas här i svaret. När det begav sig 2012–2013 och så slog dåvarande migrationsministern fast den dåvarande alliansregeringens hållning kring de här sakerna. Han sa: Det skulle vara helt orimligt om en person som varit anställd av svenska staten fick en förmånligare behandling än en person som inte varit det.

Det här har hängt med just i frågorna kring hanteringen av dem som varit anställda och arbetat för Sverige i Afghanistan. Bara för att förstå det som sas

² Ann Linde har efter utfrågningen meddelat att det var en felsägning. Ska rätteligen vara 1 400–1 500 personer.

i det senaste svaret: Jag uppfattar det som att det som nu gjordes av regeringen under de här två timmarna och med det här regeringsbeslutet var ett undantag från hur regeringar tidigare har arbetat.

Ordföranden: Innan jag ger ordet till utrikesministern ska jag också upplysa alla om att det uttalandet och den delen är granskade av konstitutionsutskottet tidigare, bara så att det är klart.

Ann Linde: Tack för följdfrågan! Man hade, som sagt – vi har säkert alla i det här rummet läst om dem – KU-utfrågningar då. Det fanns ingenting från Justitieombudsmannen, och inte från KU som hade sina uttalanden, som klagade på hanteringen av dem som man bedömde ha skyddsbehov och behövde komma hem. Men det är som sagt inget som jag har ansvar för nu.

Men det generella som jag vill slå fast och som har lett regeringens arbete är att det är mycket tydligt i folkrätten vad som gäller. Sedan kan det vara så att det finns särskilda skyddsskäl för lokalanställda, till exempel, vilket vi bedömde att det gjorde i det här fallet. Då fattade vi de regeringsbeslut som behövdes för att kunna plocka hem dem, och det gjorde vi också på väldigt kort tid.

Den andra frågan – jag är säker på att det kommer att fortsätta att vara diskussioner i riksdag och regering om hur man ska göra framöver. Men jag understryker också att det är otroligt stora beslut.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Tack, ministern, för din redogörelse och för svaren! Jag har en fråga kring den initiala evakueringsinsatsen. Enligt Migrationsverket var det 660 personer som kom till Sverige, överfördes från Afghanistan, till den 27 augusti. Jag vet inte om det stämmer överens med dina uppgifter.

Det andra var att regeringen då hade en presskonferens där man sa att evakueringsinsatsen var avslutad. Sedan har det under hösten kommit ytterligare evakueringsinsatser, i oktober och november. Enligt Migrationsverket är det cirka 2 000 evakuerade i december 2021. Min andra fråga är: Är evakueringsinsatsen avslutad, eller kommer evakueringarna att fortsätta?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Jag förstår att det kan verka lite förvirrande, för det är olika delar. Den första, akuta evakueringsinsatsen avslutades den 27 augusti. Det var för att talibanerna skulle ta över flygplatsen som man var tvungen att avsluta den akuta insatsen. Det var också väldigt viktigt att säga detta, för människor dog ju när de försökte ta sig till flygplatsen. Det var alltså väldigt viktigt att säga att nu är den här avslutad, och talibanerna kommer inte att låta fler komma in på flygplatsen och komma hem; ni kan orsaka er själva skada. Det måste man vara tydlig med. Den akuta evakueringsinsatsen avslutades den 27 augusti.

Vi hade inte lyckats få hem alla som fanns på de här listorna och som hade blivit godkända för vidarebosättning av Migrationsverket. Det fanns sådana som hade svenska kopplingar och bedömdes ha skyddsbehov, och vi fick inte hem alla dem. Då fortsatte vi med arbetet att få hem dem som fanns på listorna.

I december hade vi fått hem nästan alla dem som fanns på listorna. Listorna är det konsulära uppdrag som UD har, det vill säga att svenska medborgare ska få hjälp i den här typen av situationer. Men det gällde också dem som utpekats, som hade jobbat för Sverige och kunde antas vara target, eller måltavlor, för talibanerna och därmed fick den här godkändstämpeln, om man säger så för att underlätta pedagogiskt. De fick ett vidarebostättningsbeslut av Migrationsverket.

Det finns fortfarande ett antal kvar, ett mycket litet antal. Vi har inte fått tag på dem, eller så. Och det fortsätter genom ordinarie sätt för hur man vidarebosätter.

Det betyder att den stora evakueringsinsatsen slutade den 27:e. Vi hade inte fått hem alla då. Då fortsatte vi under hösten. Vi fick hem de allra flesta som stod på listorna till december. Det finns fortfarande ett antal kvar, av olika skäl, som inte har kommit hem.

Per Schöldberg (C): Ordförande! Tack, utrikesministern, för svaren och redogörelsen så här långt!

Det är en tidsaxel här, som andra också har varit inne på, naturligtvis. Vi har fått en hel del material. I april kommer signaler om att alla amerikanska soldater ska lämna landet senast den 11 september. Den 18 april skickar Sveriges ambassadör en varning till UD om säkerhetsläget. I mitten av maj sker diskussioner mellan UD och ambassaden i Kabul. Och den 29 juli skickar Sveriges ambassadör ett meddelande till UD om att det behövs en plan för att rädda de lokalanställda undan talibanerna.

För att jag ska förklara i tiden och förstå hela händelseförloppet i ljuset av att det fanns signaler och att det sedan under kaotiska förhållanden, kanske av naturliga eller andra skäl, blev som det blev och vi fick hem väldigt mycket människor i slutet av augusti är min fråga: Vilka slutsatser drog utrikesministern av de diskussioner som skedde mellan UD och ambassaden i mitten av maj? Och vilka slutsatser drog utrikesministern av de kontakter med ambassadören som togs den 29 juli om en plan för att rädda undan de lokalanställda? Vilken action följde på de diskussionerna?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Låt mig då säga att ambassaden i Kabul och Utrikesdepartementet hade löpande och nära kontakt och också hade säkerhetskontakt nästan varje dag. Det är väldigt viktigt att det kommer in material till Utrikesdepartementet hela tiden, med både uppgifter som ger anledning till ökad oro och sådant som ger anledning till att det pekar i lugnande riktning. Därför är det väldigt viktigt att vi har otroligt kompetenta personer på UD, som får helhetsbilden. Det kommer alltid sådana här panikartade – nu är det panik! – och sedan efter två dagar: Det var inte så mycket panik; det var annat.

Man måste göra en sådan här bedömning och hantera den hela tiden. Vi har, som jag sa, otroligt kunnig personal på UD, diplomater som jobbar med detta hela tiden och kan avgöra vad vi gör. Måste vi agera nu, eller är det något vi kan hantera med ett lite längre perspektiv?

Som jag har sagt i tidigare svar vidtog ambassaden i samråd med UD säkerhetsåtgärder i vissa enskilda fall, där det fanns särskilda hot och så vidare. Men det fanns inte grund att på basis av de uppgifterna dra mer långtgående slutsatser. Det är incidenter som äger rum då och då. Som jag sa tidigare ville man från ambassaden, inklusive de lokalanställda, vara kvar så länge som det gick.

Så sent som den 11 augusti gjorde man också, som sagt var, bedömningen att Kabul kunde falla inom 30–60 dagar. Då måste man ha en plan, och det hade vi också. Redan veckan efter den 15:e hade vi chartrat flygplan, som fick ställas in. Så den planen fanns när det väl började bränna till.

Men det fanns ingen anledning att plocka hem de lokalanställda. Dels fanns det ingen laglig rätt att skicka hem dem – de har ingen rätt att komma till Sverige på det sättet. Men när det blev helt uppenbart att de var mål var vi tvungna att snabbt ändra lagstiftningen för att kunna ta hem dem. Och det gjorde vi också.

Per Schöldberg (C): Tack för svaret! Ska jag då tolka utrikesministern som att tankeläget var så här: Vi hade löpande information; vi låg nära frågan hela tiden men väntade in i det sista för att verkligen släppa lös och göra det som gjordes den 27 augusti, det vill säga få igång hela evakueringen. Man väntade in i det sista för att man hade gjort bedömningar som låg till grund för detta. När blev det klart för utrikesministern att det som gjordes den 26:e–27:e verkligen måste göras?

Ann Linde: Tack så mycket för följdfrågan! Det var inte den 26:e–27:e, utan UD:s krishanteringsberedskapsorganisation igångsattes den 13 augusti. Och det var den 15 augusti som amerikanerna lämnade gröna zonen och uppmanade alla utsända att evakuera omedelbart, som vi gjorde. Sedan började evakueringsarbetet avseende de lokalanställda den 19 augusti och avslutades den 27 augusti.

Vi hade som sagt den 13 augusti, när krishanteringsorganisationen satte igång, mer konkreta planer, det vill säga bokad flygplan, vilket vi då gjorde. Vi hade två flygplan som vi bokade till veckan därefter. Nu gick det som sagt på fyra dagar i stället för de 30–60 dagar som ambassaden hade sagt. Så det fanns inte något sådant att vi inte agerade på det, utan vi agerade på det. Men det fanns heller ingen anledning att plocka hem folk innan man såg att talibanerna skulle inta Kabul.

Mia Sydow Mölleby (V): Ordförande! Tack för svaren så långt! Jag är inne på samma område, med tidsaspekterna här. Jag har ändå lite svårt att förstå. Redan tidigt – maj juni juli – diskuteras behovet av att möjliggöra för lokalanställda också, att man ser de riskerna, och ambassadören påtalar ju det vid flera tillfällen.

Jag har lite svårt att förstå. Jag har hört ministern säga att man inte har någon skyldighet att ta hand om den lokala personalen. Men jag har inte uppfattat det som att det är ett förbud mot att ändra i det egna regelverket. Vi har ju också tidigare, som Laila lyfte här, låtit tolkar – det var ju Försvars-

maktens personal, men ändå lokalanställd personal – komma till Sverige. Så det finns ju möjlighet att ändra regelverket.

Varför väntade man då med att ta de besluten och göra planeringen för att kunna ta lokalanställda till Sverige så pass länge som in i augusti? Jag förstår liksom inte varför man inte kunde förbereda för detta, när man fick så många signaler. Det betydde ju inte att man var tvungen att evakuera lokalanställd personal. Jag har inte fattat.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Jag upprepar att det är viktigt att veta det internationella regelverket. Det är en skyldighet för värdlandet att möjliggöra evakuering av ambassadpersonal som inte är medborgare i värdlandet. Men det finns inte något rättsligt stöd för evakuering av värdlandets egna medborgare.

Det är också viktigt att vi inte ger de signalerna, om det inte fattas ett beslut i riksdagen, såklart, om att alla som är lokalanställda ska tas hem till Sverige. Då har vi en annan situation. Men att ge signalerna att kommer ni och jobbar på svenska ambassaden eller svenska konsulatet eller svenska NGO:er, då är det fritt pass in till Sverige – vi har inte det, och vi har inte velat ha det. Vi har inte velat ge de signalerna heller, utan vi har velat ha en tröghet i systemet så att det ska fungera.

De som har asylskäl och de som är hotade ska komma till Sverige. Att det nu var en hel grupp som blev hotad bara för att de jobbar på en västlig ambassad som varit inblandad i kriget gjorde att vi möjliggjorde för Migrationsverket att fatta de här besluten i varje fall. De diskussionerna började redan tidigt för att vi skulle veta, om vi kommer till en sådan här situation, vad vi ska göra då – så att vi hade en förberedelse för det.

Därför gick det så fort när det väl brände till. Den 15:e intas Kabul, och veckan efter har vi chartrade plan för att plocka hem alla lokalanställda därför att vi hade möjliggjort det med regeringsbeslutet och Migrationsverket hade fattat beslutet om att de skulle få möjlighet att komma till Sverige. Det är så det hänger ihop.

Mia Sydow Mölleby (V): Då uppfattar jag att det egentligen inte blev bråttom i Regeringskansliet, utan man höll på med planeringen för detta hela tiden sedan i maj för att möjliggöra att fatta ett snabbt beslut. Men man ville inte gå ut med det offentligt.

Är det så jag ska förstå det då? För det lät nu som att planeringen för ett sådant här beslut, som man fattade med anledning av Migrationsverkets begäran, påbörjades tidigt. Men man ville inte ge signaler om att alla lokalanställda skulle kunna evakueras till Sverige just.

Ann Linde: Tack så mycket, ledamoten, för följdfrågan!

Det är ju så att det normala är att UNHCR är den organisation som utvärderar skyddsbehovet för personer och sedan presenterar det för vidarebosättning. Då är det ju att de måste vara flyktingar, och när man befinner sig i sitt eget hemland kan man inte vara flykting. Så UNHCR kan normalt sett inte säga att ”de lokalanställda som befinner sig i det här landet,

dem presenterar vi för vidarebosättning”, för det har de inte rätt till. Det skulle riskera att skapa stor obalans i systemet om enskilda ambassader som huvudregel skulle kunna presentera att ”alla våra lokalanställda anser vi ska kunna få vidarebosättning i Sverige”.

Det är också så att UNHCR har hela bilden av vilka som ska erbjudas vidarebosättning.

Här fattade vi regeringsbeslutet om att man skulle kunna vara kvar i landet; man behövde inte vara i ett tredje land. Det var också en sådan sak som vi hade diskuterat. Måste man snabbt kunna flytta över dem till ett tredje land för att regelverket ska gälla? Men nu kunde vi fatta regeringsbeslut som gjorde att man kunde göra det från hemlandet. Så är det inte normalt. Vi har tagit bort det nu, för vi vill inte ha det på det viset.

Det var naturligtvis också så att vi började diskutera med de nordiska länderna, med EU-länderna och med andra västliga ambassader. Om en sådan här situation uppstår, hur ska man då göra? Vi trodde ju att vi hade längre tid på oss om det skulle komma till en sådan här situation.

Det blev alldeles för snabbt och alldeles för kaotiskt därför att det blev 4 dagar i stället för 30–60 dagar, som var den senaste informationen som vi hade. Men vi hade inga liksom enskilda, att den och den ska göra så här, utan helt enkelt scenarioplanering. Vad händer om detta sker? Hur agerar vi då?

Det ledde som sagt till att vi ... Det var en lyckad evakuering i extremt kaotiska förhållanden. Vi tog hem 1 100 personer, inklusive alla lokalanställda, så det fungerade ju trots detta. Och jag kan inte nog understryka vilket heroiskt arbete som de anställda på alla dessa myndigheter och departement gjorde när människor låg och dog vid sidan om dem. Det var ingen som önskade att det hade gått till på det sättet, men det var ingenting som vi kunde kontrollera.

Mia Sydow Mölleby (V): Jag beklagar att jag trots det långa svaret måste ställa en följdfråga.

Jag uppfattade inte att jag fick svar på den fråga jag ställde. Jag frågade alltså inte om en normalsituation eller om UNHCR:s roll i det här, utan jag frågade hur regeringen förberedde från att man fick de här signalerna redan tidigt i maj om vad som var på gång – hur man då förberedde för att inte få bråttom i augusti med att snabbt fatta besluten. Det var ju ingen normal-situation. Det var ju en helt annan situation i Afghanistan.

Man har också tidigare varit i lägen när tolkar har flyttats över till Sverige. Vi hade en ambassadör som bedömde att det här var ett allvarligt läge, och man var tvungen att göra en plan för den lokalanställda personalen.

Min fråga är liksom vad man gjorde däremellan för att slippa få bråttom med lagändringar och ändringar i beslutet till Migrationsverket i augusti – i den onormala situation som var.

Ann Linde: Tack för följdfrågan! Det som förbereddes redan från våren var just vad det finns för juridiska aspekter och vad det finns för möjligheter om det skulle komma till en sådan katastrofal situation att talibanerna fullständigt tar över. De hade ju inte intagit en enda stad då, utan det var ju för att man såg

att amerikanerna skulle lämna och gjorde bedömningen att det kommer att ske något.

Redan i april gav jag Utrikesdepartementet i uppgift att göra en analys. Vad händer om amerikanerna bestämmer sig för att lämna och det blir kaotiskt och talibanerna kommer fram?

Man ska komma ihåg att det var bara två veckor innan talibanerna intog Kabul som de intog den första staden. Det gick otroligt snabbt. Ingen hade räknat med att det skulle gå på det sättet, utan de diskussioner som fördes handlade om vilken befintlig lagstiftning som finns för att föra ut lokalanställd personal om de kommer att bedömas ha skyddsbehov. Om de kommer att bedömas ha skyddsbehov är det viktigt att säga det. Vid de tillfällena hade de inget skyddsbehov. Det fanns inte något skyddsbehov. Men man måste naturligtvis ha diskussioner. Om de kommer att behöva anses ha skyddsbehov, hur gör vi då?

Då hade vi naturligtvis en längre planeringshorisont. Det är inte, tycker jag, okej att säga att alla kunde förstå att det skulle gå på fyra dagar när den senaste informationen överallt ifrån var en till två månader. Då måste man vara trollkarl för att göra det.

Jag menar ju att det sättet som vi hanterade det på, också genom att vi hade gjort möjligheten till diskussioner med de nordiska länderna och de västliga länderna, gjorde att vi gjorde en lyckad evakuering under kaotiska förhållanden.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Tack, utrikesministern, för svaren så här långt!

Jag vill ta upp en annan aspekt. KU hanterar ju formalia och granskar inte, som Utrikesnämnden eller utrikesutskottet, den sakliga processen utan sådana saker som dokumentation och andra formella aspekter.

Utrikesministern sa i sitt anförande alldeles i inledningen angående året 2021 att möten hölls i olika konstellationer mellan ambassaden i Kabul, Migrationsverket, Utrikesdepartementet och Justitiedepartementet samt Försvarsmakten och Försvarsdepartementet.

Jag ställde frågor till försvarsministern tidigare. Vi har fått beskedet att det inte finns några handlingar från dessa kontakter som har identifierats i Regeringskansliet. När han utfrågades om var de här handlingarna fanns kunde han inte närmare precisera det utan sa att det bara hade varit muntligt.

Kan utrikesministern säga någonting om att det från ett års olika möten i konstellationer av grupperna som jag nämnde inte finns några som helst handlingar av dokumentation?

Ann Linde: Ordförande! Tack, ledamoten, för frågan!

Ja, kontakterna i fråga om det här fallet har varit både muntliga och skriftliga. Det förekommer naturligtvis olika typer av kontakter i det löpande arbete som skett hela tiden, och utskottet har fått en del av en mängd skriftlig korrespondens från och till ambassaden där de här diskussionerna tas upp och där de här samtalen redogörs för.

När det gäller muntlig kontakt görs det tjänsteanteckningar i de fall där informationen som kommer fram tillför ärendet sakuppgifter. Sådana anteckningar registreras då i ärendet.

Tuve Skånberg (KD): I det besked som vi fick, ett pm daterat den 24 mars med svar på frågor från konstitutionsutskottet, står det uttryckligen att några handlingar från dessa kontakter inte har identifierats i Regeringskansliet. Därför fick vi inte ut dem.

Men det finns alltså sådana handlingar, och utrikesministern har uppenbarligen inte varit tillfrågad om att lämna dem till konstitutionsutskottet.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Vi har som sagt skickat till utskottet en mängd av den korrespondens som funnits mellan till exempel ambassaden och Utrikesdepartementet där de här samtalen och diskussionerna framgår.

Om det är någon annan typ av dokument eller någonting sådant finns det inte om vi inte har skickat det redan, och vi har skickat det. Det är de här mejlkonversationerna, till exempel.

Nina Lundström (L): Ordförande! Tack, utrikesministern, för svaren så här långt!

Utrikesministern har ju uppmärksammat det kaotiska läge som rådde. Jag skulle gärna vilja att utrikesministern utvecklade hur framförhållningen såg ut. Fanns det en sorts generell plan för hur ett läge hanteras om det finns ett skyddsbehov för lokalanställda som arbetar för Sverige?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Jag uppfattar att jag har svarat på det här flera gånger nu. Jag svarar på det återigen.

Den detaljerade evakueringsplanen gäller – och det är enligt folkrätten – för de utsända. Den uppdateras hela tiden och finns för alla ambassader, särskilt för ambassader i konfliktområden. Den planen följdes av dem som var utsända från Sverige.

När det gäller de andra som var anställda av ambassaden är det ju värdlandet som har ansvar för deras säkerhet. Nu pratar jag inte om säkerheten när de jobbar på ambassaden, för då är det naturligtvis ambassaden som har det, utan den generella säkerheten.

Men som jag nu har sagt flera gånger började vi redan på våren säga att ”tänk om det kommer att bli en sådan här utveckling. Då måste vi se hur vi ska göra, för det kan ju finnas en, två eller många av de lokalanställda som då anses ha skyddsbehov”.

I det läget var det inte självklart att det var samtliga lokalanställda. Det är ju inte säkert att du för att du har en anställning på en ambassad som inte är till exempel att du vaktar ambassaden – du kanske jobbar i köket eller gör någonting annat – är utsatt för det som normalt är skyddsbehovsgrundande.

Det var inte alls säkert att man skulle säga att alla lokalanställda skulle ha skyddsbehov. Detta därför att vi inte har den principen i Sverige att bara för att du är anställd på en svensk ambassad har du rätt att komma till Sverige. Vi har inte det. Men vi diskuterade redan från våren tillsammans med de nordiska länderna. Om det blir så att bedömningen är att alla anses ha skyddsbehov och

att våra respektive migrationsverk i så fall kommer att ge dem, hur ska vi då agera?

Du kan inte heller ge en sådan här stor grupp som befinner sig i det här landet rätt att få asyl eller vidarebosättas, för då måste de vara i ett tredje land. Sådana diskussioner hölls ju fram och tillbaka.

Nina Lundström (L): Ordförande! Regeringsbeslutet den 15 augusti – hade det varit möjligt att i formell mening fatta det beslutet redan tidigare, innan det blev kaotiskt?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! I princip hade det varit det om vi hade velat göra det, om vi hade velat ge signalen att alla lokalanställda ska tas hem. Men vid det tillfället, 4 dagar efter att vi hade fått veta att bedömningen var 30–60 dagar tills Kabul skulle falla, var inte det aktuellt. Men så fort det blev akut fattade vi regeringsbeslutet på en gång. Vi visste ju att det var en sådan sak som vi skulle kunna göra, och det gjorde vi också.

Anna Sibinska (MP): Tack, statsrådet, för svaren hittills.

Jag undrar över frågan om krishanteringsmekanism, som statsrådet nämnde. Den gick igång den 13 augusti. Nu vet vi hur detta har hanterats.

Mot bakgrund av den kritik som har kommit efteråt om hur man hanterat situationen för de lokalanställda på ambassaden i Kabul undrar jag om statsrådet anser att det finns en anledning att förbättra rutinerna, och då särskilt vad avser akuta krissituationer.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan.

Man kan dra en hel del lärdomar av det här naturligtvis. När det gäller samverkan mellan utlandsmyndigheter, departement och myndigheter är det viktigt med nära samverkan också tidigt i en krissituation. Det handlar om att man ger tydliga råd och information till lokalanställda.

Det är inte hjälpsamt när man ger signaler till lokalanställda att: Händer det något kommer ni allihop att få åka till Sverige. Det är inte hjälpsamt. Det sker inte i en normal situation.

Vi kan också lära oss att evakuering är väldigt svårt och att det nordiska samarbetet är oerhört värdefullt. Med tanke på andra ansvarsutkrävande utfrågningar kan jag säga att vi lärde oss väldigt mycket om evakueringar för covid.

Då plockade vi hem 9 000 svenskar och 30, 40, 50 diplomater fick lära sig hur man beställde Easyjet-flygplan och allting sådant som man normalt inte alls gör. Den lärdomen kunde vi ha nytta av nu. Diplomater hade agerat resebyråtjänstepersoner under covid. Det tog vi med oss nu som en lärdom in i detta.

Dessutom behöver vi fler mobila säkra kommunikationsmedel. Det är någonting som är väldigt svårt. Det är väldigt dyrt. Men i den här situationen hade vi säkert behövt ännu fler sådana. Det är någonting som vi tar med oss till nästa kris.

Kravet på överflygningstillstånd sätter gränser för hur snabbt Försvarsmakten kan stödja oss. Det är samma sak. Det är en sådan sak som vi också

lärde oss från covid. Vi behövde ta ut folket snabbt, och vi hade ett antal hubbar på ställen runt om. Då måste vi få tillstånd för dem att vara där. Det är hela gången.

Jag ringde till olika utrikesministrar och sa: Kan vi få vara här, trots det? Sedan behöver vi formella tillstånd. Sedan behövde Försvarsmakten tillstånd. Det är en otrolig apparat allt detta.

Det har vi lärt oss mer av under covidevakueringen av 9 000 personer och Afghanistanevakueringen i det akuta fallet av 1 100 personer. Jag hoppas inte att det ska ske igen, men det kan ske igen. Svaret är: Ja, vi har lärt oss av detta.

Däremot tycker jag att det var ett rimligt datum när vi satte igång den konkreta krisberedskapsorganisationen. Det är ett helt maskineri.

Erik Ottoson (M): Tack, utrikesministern.

Några saker har blivit lite tydligare under den här utfrågningen. Det var inte intentionen att ta hem de lokalanställda förrän någon gång i augusti. Då blev det regeringens intention. Det har blivit tydligt under den här utfrågningen.

Det som ändå förbryllar mig lite grann är att man inleder en process tidigt under våren. Där tittar man på möjliga behov. Men man vill samtidigt inte säga att man vill göra det. Det blir väldigt otydliga signaler här.

Utrikesministern säger samtidigt att ”om det uppstår en kaotisk situation”. Innebär det då att vi, med den hållning som utrikesministern ger uttryck för, har byggt in i systemet att det krävs en nära nog kaotisk situation för att vi ska börja på att evakuera folk, och att det uppstår en sådant omedelbart skyddsbehov?

Bara det faktum att allting inte rör Kabul. De här personerna och deras behov av skydd är utspridda över hela landet Afghanistan där det finns olika säkerhetssituationer. Det är skälet till min inledande fråga som jag började med: Varför började man inte tidigare?

Jag noterar också de exempel på scenarier som utrikesministern ger uttryck för. Det är också väldigt svårt att hitta andra tyckare som ger uttryck för någon annan slutsats än att över tid kommer talibanerna i praktiken att ta över, befinna sig över hela landet och utgöra ett säkerhetshot mot personer som har jobbat för Sverige över hela landet. Det finns inget scenario där någonting annat är slutsatsen.

Varför började man då inte tidigare och gjorde det här under ordnade former när alla scenarier pekar i den riktningen och att det skulle bli ett sådant skyddsbehov för alla de här personerna?

Ordföranden: Jag får be om lite kortare frågor så att fler hinner ställa dem.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan.

Nu vill jag understryka att det här handlar om lokalanställda på ambassaden, inte övriga lokalanställda. Jag vill också säga att det inte alls är säkert att alla lokalanställda även om talibanerna tog över skulle ha ett skyddsbehov.

Som jag sa tidigare är det väldigt olika uppgifter som de lokalanställda har. Det är mer troligt att de som vaktade ambassaden utanför med vapen i hand

skulle ha skyddsbehov. Men det är inte alls säkert att de som jobbade inne på ambassaden, till exempel med matlagning eller andra saker, skulle ha ett skyddsbehov.

Det finns ingenting som säger att det skulle vara den bedömning som vi gjorde. Nu gjorde vi i samarbete med andra länder ändå en generös bedömning. Migrationsverket hade sedan samma bedömning när de gav rätt till vidarebosättning. Det är troligen så att det är alla. Det var den bedömning som Migrationsverket gjorde för att ge vidarebosättning.

Det är en sådan sak som man kan ställa frågor om till Migrationsverket. Vad gjorde ni den bedömningen på? Jag tror att det var rätt att i detta läge säga att alla är utsatta för någon form av hot. Men det är inte alls säkert att skulle vara så.

Jag återkommer till det. Vi är inte i det läget att vi vill att alla lokalanställda på ambassader runt om i världen i krigssituationer och i konfliktsituationer ska ha rätt bara för att de jobbar på svenska ambassaden att få komma till Sverige.

Erik Ottoson (M): Så av de 2 000 personer som har evakuerats ur Afghanistan, som utrikesministern här lite grann tar äran åt sig av att ha varit med om att leda den evakueringen och att ha varit ansvarig för den evakueringen, rör det sig i samtliga fall om Utrikesdepartementets lokalanställda personal.

Det måste väl rimligtvis där också ingå lokalanställd personal i Försvarsmakten. Man kan inte ha kakan och också äta den. Antingen har hon varit delaktig och ansvarig för evakueringen även av Försvarsmaktens tidigare lokalanställda personal eller så har hon inte varit det. Hon måste nästan bestämma sig.

Det är där min fråga grundar sig. Hon har oundvikligen varit en del av evakueringen av även Försvarsmaktens personal. Varför var hon inte också en del av att initiera det tidigare?

Ann Linde: Tack så mycket, ledamoten, för den partipolitiska frågan.

Det är självklart på det sättet att alla de som evakuerades inte var lokalanställda på ambassaden. Men utfrågningen och ansvarsutkrävandet här handlar om: Hur gjorde vi med de lokalanställda på ambassaden? Det handlar inte om hur vi gjorde med lokalanställda i till exempel Försvarsmakten.

När det sedan gäller att ta hem hela personalen var det ett samarbete, som jag har sagt gång på gång. Det samarbetet var unikt, och det var fantastiskt att det fungerade mellan Migrationsverket, Försvarsdepartementet, Försvarsmakten, kommunerna, MSB och säkerhetsföretagen.

Jag tycker att vi alla kan ta äran av det i Sverige. Vårt samhälle fungerade i en sådan otroligt kaotisk situation. Jag skäms inte för att Sverige tar äran av det.

Erik Ottoson (M): Jag vill bara förtydliga för utrikesministern att inga av mina frågor har någon annan grund än konstitutionsutskottets granskning. Jag har fler frågor till utrikesministern som jag gärna tar bakom lyckta dörrar eftersom de rör sekretessbelagd information.

Laila Naraghi (S): Tack för svaren hittills. Jag har en lite annan fråga som vi tycker är relevant i sammanhanget.

Det har uppdagats i mediernas rapportering att det under evakueringen funnits brister i Utrikesdepartementets hantering av sekretessbelagda uppgifter, sekretessbelagda dokument.

Konstitutionsutskottet har tidigare granskat Utrikesdepartementets arbete med OSL, om än senast ur ett annat perspektiv än det av medierna nu uppmärksammade.

Eftersom vi har uppmärksammat det här och försöker att följa frågan med Regeringskansliets hantering av OSL vill vi ställa frågan om och hur UD har uppmärksammat och hanterat de här bristerna i linjeorganisationen.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan. Jag försöker bara få fram: Är det några speciella handlingar som har läckt? Jag förstår inte riktigt frågan. Det förekommer ett väldigt stort generellt arbete på UD om offentlighet och sekretessbehandling. Det tar en väldigt stor del av det arbetet, eftersom det ständigt är sekretessprövningar av material som lämnas ut. Det är i stort sett varje vecka.

Menar ledamoten att några speciella handlingar skulle ha läckt i detta fall? Bara så att jag förstår vad frågan handlar om.

Laila Naraghi (S): Jag kan gärna förtydliga mig. Jag försökte att hålla det lite generellt för att inte riskera att peka ut någon.

Medierna har skrivit om det. Det handlar om generaldirektören för Myndigheten för psykologiskt försvars tidigare anställning på UD där han jobbade med evakueringen.

Det har i Dagens Nyheters granskning framkommit att mejlkommunikation kanske inte helt har följt gängse rutin. Eftersom då KU tidigare har granskat UD:s hantering av sekretessbelagda dokument, om än som sagt ur ett annat perspektiv, vill vi gärna ställa frågan. Det är något som har återkommit i vår granskning av Regeringskansliet.

Ann Linde: Tack, ledamoten. Då förstår jag mer. Det gäller den nuvarande generaldirektören för Myndigheten för psykologiskt försvar som hade ett stort ansvar när det gällde evakueringarna, och som jag menar skötte det på ett väldigt bra sätt.

Samtidigt är det så att vi naturligtvis säger till alla anställda att de ska följa alla rutiner som finns för hur man handhar sekretessbelagda uppgifter, hur man får läsa mejl och när man får läsa mejl och så vidare.

Här kan jag bara hänvisa till att vi har ett regelverk för detta. Det gäller också när man får lov att ta hem uppgifter när man till exempel har tillgång till det sekretessbelagda nätet för mejl. Då kan man ändå inte använda det fullt ut i hemmen, utan då får man bara öppna vissa mejl. Andra mejl är helt sekretessbelagda. Det är väldigt detaljerat.

Vi jobbar väldigt mycket med de här frågorna. Vi utbildar också all vår personal i detta. Det är inte helt enkelt att veta var gränserna går, till exempel när du får lov att öppna ett mejl när du arbetar i hemmet.

Det här har ju varit väldigt ... Under covid har de här frågorna blivit ännu mer uppmärksammade.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Tack, ministern, för svaren! Ministern har tagit upp synen på värdlandets medborgare lokalt och det internationella regelverk som ska reglera detta förhållande. Hon nämnde argument som att det bland annat skulle vara jämlika förhållanden mellan länders diplomatiska närvaro utomlands samt problematiken med att lova samtliga lokalanställda evakuering i alla lägen.

När regeringen gjorde ett undantag i det här fallet och i och med att det blev väldigt kaotiskt och gick väldigt snabbt, hann regeringen då göra en konsekvensanalys, sett till att och i och med att det ändå handlar om förhållanden till andra länder, av vår diplomatiska närvaro?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Vi följde ändå regelverket. Det var alltså inte regeringen som sa att alla ska få rätt till vidarebosättning, utan det var ju Migrationsverket som fattade de besluten. Och sedan får varje enskild person ... Sedan var det också kontroller i tre olika steg. Och varje enskild person blev också säkerhetsbedömd av Säkerhetspolisen.

Det var tur att det var tre steg, för i den här situationen är det naturligtvis så att allting inte kan fungera perfekt. Vid något tillfälle upptäcktes det vid den tredje kontrollen, nämligen på Arlanda, att personer inte hade goda avsikter. De var då tvungna att tas i förvar. Men vi hoppade så att säga inte över de här processerna.

Sedan är det så, och det är jag den första att erkänna, att i den kaotiska situation som rådde då kan det vara så att en eller annan som inte borde ha fått vidarebosättningsbeslut till exempel tog sig in på ett flygplan. Ibland var det bara stora flygplan där folk i princip trycktes in. Det är sådant som kan ha skett. Men vi försökte med alla till buds stående medel att följa alla de regelverk som finns när det gäller kontroller, vilka som tar beslut under en vidarebosättning och Säkerhetspolisens kontroll av om det finns någon säkerhetsrisk.

Ordföranden: Det är så att vi har ytterligare ett ärende, och den offentliga delen måste vi hinna klart med före tolv. Jag vill att både frågeställare och utrikesministern håller sig så kort som möjligt så att vi ändå hinner gå in på ärendet.

Fredrik Lindahl (SD): Tack, ministern! Min fråga gällde också det internationella regelverket sett till andra länder. Den diplomatiska närvaron, det vill säga med lokalanställda, vid alla länders ambassader ... Det skulle ... Jag antar att man har en sådan överenskommelse internationellt för att det ska vara lika förhållanden. Det ska inte finnas något annat land som hanterar förhållandena olika. Men i det här fallet ... Ministern har ju sagt att man gjorde ett undantag från det internationella regelverket. Min fråga är just: Har man tittat på konsekvenserna av att man har gjort ett undantag?

Ann Linde: Ordförande! Då kan jag vara kort. När det gäller just undantaget för vidarebosättning och Migrationsverket ligger det under justitieministerns ansvarsområde.

Ordföranden: Finns det någon fråga som känns absolut nödvändig i detta ärende?

Mia Sydow Mölleby (V): Jag tycker att den här frågan är viktig, därför att vi har fått höra att vi ... Som svar på Ninas fråga sa ministern att om man hade tagit det beslut som togs den 15 augusti tidigare ... Det hade man kunnat göra om man ville ge signalen att alla lokalanställda skulle tas till Sverige. Senare på Erics fråga, bland annat, så var det ändå så att alla lokalanställda som hade skyddsbehov ... Och senare i svaret på samma fråga var det så att man ändå på något sätt hade bestämt att det gällde alla lokalanställda.

Jag skulle vilja veta: Gäller det alla eller gäller det de lokalanställda som anses ha skyddsbehov? Jag tycker att det är ganska stor skillnad på det.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Det var varje individuell lokal anställd som Migrationsverket ansåg ha skyddsbehov.

Ordföranden: Då föreslår jag att vi lämnar denna punkt och går vidare till nästa ärende, som heter G8. Det har rubriken Utrikesministerns agerande i samband med ett telefonsamtal. Jag ger ordet direkt till utrikesministern för en inledning.

Ann Linde: Ordförande! Utskottsledamöter! Jag är här för att tala om Utrikesdepartementets hantering av förberedelserna av ett telefonsamtal som jag hade den 19 februari 2021 med två personer som utgav sig för att vara Leonid Volkov, som är företrädare för Aleksej Navalnyjs organisation, och Julia Navalnaja, som är Alexander... Aleksej Navalnyjs fru. Det visade sig senare att personerna inte var de som de utgav sig för att vara och att samtalet hade skett på falska premisser.

För mig är det viktigt att vara öppen och ha kontakter och dialog. Därför är det olyckligt att den här öppenheten har utnyttjats på detta sätt. Sådant utnyttjande har tyvärr också drabbat bland andra Frankrikes president Emmanuel Macron, Kanadas premiärminister Justin Trudeau, Storbritanniens försvarsminister Ben Wallace och i Sverige ordföranden och viceordföranden i riksdagens utrikesutskott, vilket man kan se på Youtube.

Jag kan konstatera att inga sekretessbelagda uppgifter röjdes. Under samtalet uttryckte jag stöd till det ryska civilsamhället och alla som verkade för demokratisk förändring i landet. Jag tog även upp tidigare kända svenska ståndpunkter.

Mina samtal förbereds av den ansvariga enheten i Utrikesdepartementet. Om det finns behov av det kan även utlandsmyndigheter vara delaktiga i förberedelsearbetet. Samtalsförberedelserna anpassas efter vem motparten är, vad samtalet är tänkt att handla om och var och hur det ska äga rum. Vissa moment ingår typiskt sett i arbetet. Det handlar bland annat om att välja en lämplig motpart på rätt nivå, göra överväganden rörande informations-säkerheten utifrån samtalets förväntade innehåll och den rådande hotbilden.

Att motparten är den han eller hon utger sig för att vara ingår som en naturlig del av det senare arbetet.

Utrikesdepartementet bedriver ett kontinuerligt förbättringsarbete avseende både arbetssätt och rutiner. När säkerhetshotbilden och säkerhetsincidenter utvärderas sker också en uppföljning av praxis och våra säkerhetsrutiner.

Vid tidpunkten för telefonsamtalet genomfördes kontroller av motparten enligt gällande praxis. Med anledning av det inträffade har befintliga rutiner förtydligats och nedtecknats. Kompletterande utbildning har också skett av ett antal nyckelaktörer. Den förtydligade rutinen upprättades den 1 december 2021. Rutinen har överlämnats som en del i det skriftliga svaret som har lämnats på utskottets frågor.

Jag kan inte redogöra för innehållet i rutinen utan att beröra uppgifter som omfattas av sekretess. Om utskottet önskar höra mer om detta skulle jag därför vilja återkomma under en särskild icke-offentlig del av utfrågningen. Jag hänvisar i övrigt till de skriftliga svar som har lämnats på utskottets frågor i detta ärende. Därmed, fru ordförande, är jag beredd att svara på de frågor som utskottets ledamöter vill ställa till mig.

Ordföranden: Vi tackar för det. Jag ger därmed ordet till anmälände parti. Det är Sverigedemokraterna och Lars Andersson.

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Tack, statsrådet, för redogörelsen och för möjligheten att ställa frågor i ärendet! Utfrågningen föranleddes inte bara av KU-anmälan, som statsrådet har nämnt, utan även av två stycken så kallade skriftliga frågor, som vi tidigare har fått redogjort för oss i KU. Vid svar på de här frågorna hävdades att ”Utrikesdepartementet har rutiner för att liknande samtal förbereds”.

Vid tiden för ministerns samtal med dessa två regimvänliga bedragare som uppträdde frekvent i inhemska medier har det vid ett senare tillfälle uppgivits att det inte fanns några nedtecknade rutiner för motpartsverifiering, men att då rådande rutiner, som statsrådet nyss nämnde, trots allt hade följts. UD har framhållit att då rådande till synes muntliga rutiner, som vi nu vet var ytterst bristfälliga sådana, bland annat gick ut på att anpassa samtalsförberedelserna utifrån vem motparten är.

Problematiken är att motparten i detta fall inte verifierades över huvud taget. Det hade varit en ganska enkel sak att göra, antingen med domäner eller offentlig tillgång till kontaktuppgifter med e-mail och så vidare. Min fråga blir således: Hur var detta ens möjligt?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Jo, det var möjligt för att personer som ville skada Sverige och skada mig utgav sig på ett väldigt skickligt sätt för att vara personer som de inte var. Som sagt var och som jag sa i mitt inledande anförande är det tyvärr inte bara jag som har råkat ut för detta utan även sådana som Frankrikes president och Kanadas president, som också, precis som i Sverige, har rutiner för hur det ska gå till. Det är tyvärr så att trots att man följde de rutiner som fanns för att kontrollera samtal var det inte tillräckligt i detta fall.

Detta är väl ett bra exempel på den positiva delen av konstitutionsutskottets ansvarsutkrävande: Nu har vi mycket detaljerat skrivit ned exakt vad som ska gälla. Det har konstitutionsutskottet fått, hur exakt det ska gå till. Det är ju ett väldigt bra resultat av den här KU-anmälan, skulle jag vilja säga.

Lars Andersson (SD): Tack för svaret, naturligtvis! Jag har tagit del av de nedtecknade rutinerna, och jag finner dem fantastiskt bra så att vi kan undvik...

Ordföranden: Vi ska inte gå in på någon bedömning och inte kommentera det.

Lars Andersson (SD): Förlåt.

Ordföranden: Vi har väldigt kort tid kvar. Finns det någon kompletterande fråga som är offentlig?

Lars Andersson (SD): Låt mig byta spår väldigt snabbt. Om vi byter spår så säger vi att det faktiskt var oppositionens stab som statsrådet pratade med. Anser statsrådet att det verkligen är lämpligt med att uttrycka saker som ... detaljer om att Sveriges regering aldrig kommer att driva frågan om sanktioner mot gasledningen Nord Stream 2 eftersom ”det skulle drabba företag i bland annat Tyskland och Österrike som har finansierat och varit med och byggt gasledningen”?

Kan det här uttalandet till och med givit regimen en viss känsla av trygghet inför sin hägrande invasion av ett grannland att statsrådet väldigt konkret uttryckt att någon enighet inom EU vad gäller sanktioner inte kommer att uppnås?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Nej, det var kända svenska åsikter, och det berörde ingenting som jag inte hade varit tydlig med tidigare. Sedan har situationen efter den 24 februari fullständigt förändrats, och framför allt har Tyskland i fråga om Nord Stream 2 helt ändrat sin bedömning. Som så mycket annat handlar det om förändringar efter den 24 februari och den ryska invasionen av Ukraina.

Ordföranden: Vi har väldigt ont om tid men jag vill ändå ge fler partier möjlighet. Ordet går vidare till... Ingen från Socialdemokraterna? Eller något annat parti?

Ida Drougge (M): Var... Statsrådet inledde här med att säga att i det senare arbetet i den här praxisen ingick att bekräfta motparten. Kan du specificera det? Var i den icke nedtecknade rutinen ingick det att verifiera och säkerställa motparten?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Det är en sekretessfråga. Den får vi ta i det slutna förhöret.

Ordföranden: Har vi några ytterligare frågor som kan ställas här? Vi har två minuter... nej, vi har en minut. Nej. Då vill jag tacka utrikesministern å konstitutionsutskottets vägnar för att hon har svarat på så många frågor hittills. Vi kommer att ajournera sammanträdet och återuppta det i konstitutionsutskottets sessionssal. Det gör vi klockan 12.10. Då ska vi på rätt sätt se till att teknik samlas in. För ledamöterna gäller att det görs i sessionssalen.

Jag finner att konstitutionsutskottet ajournerar sitt sammanträde till 12.10.

Sluten del³

Ordföranden: Då tittar jag på min analoga klocka, och den har slagit 12.10. Vi återupptar utskottets sammanträde.

Vi börjar då med det första ärendet, KU 13, och jag tänker: Vi går direkt på frågorna. Jag uppfattar det som att Erik Ottoson, Moderaterna, hade en sekretessbelagd fråga, kanske. Eller den kan komma att omfattas av sekretess.

Erik Ottoson (M): [sekretess]

[sekretess]

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Ja, det är ju så att Utrikesdepartementet och ambassaderna har en löpande uppföljning av politiska och säkerhetsmässiga risker från ett mycket stort antal källor och rapporter. I varje sådant här material är det uppgifter, som jag också nämnde i den öppna frågan, som ger skäl till oro och som ger skäl till mer lugnande.

Och det här förekommer liksom på väldigt många ställen i världen.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Ordföranden: Jag ska säga att ... för att klara ut sekretessdelarna här. Så nej, vi har inte ... Jag har inte uppfattat det som att det är behov av att fatta beslut om ovillkorlig tystnadsplikt för allt vi säger, utan snarare kommer det att formuleras i protokollet vilka uppgifter som omfattas av tystnadsplikt.

Ann Linde: Måste jag säga det nu? För det här får naturligtvis absolut inte komma ut.

Ordföranden: Innan vi är helt färdiga här brukar vi få hjälp av kanslichefen och av, om det är rättschefen. Så kommer vi att lösa det efter hand här. Men bara så att det står klart.

Erik Ottoson (M): [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Ann Linde: [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Ida Drougge (M): Min bedömning är att det här inte är en sluten fråga, utan att det är en öppen fråga. I ett svar på en fråga som Mia ställde här tidigare sa statsrådet att man bland annat förberedde och utredde juridiken under våren. Det gavs som ett exempel på vad man gjorde från och med maj månad. Jag

³ Under utfrågningen förekom uppgifter som kan omfattas av sekretess. De ställen där uppgifter har utslutits markeras med [sekretess].

undrar då hur det ... Jag har svårt att få det att gå ihop med att Morgan Johansson den 4/8 uttalade sig, att det skulle vara i strid med grundlagarna att agera. Vad var det kring juridiken som man utredde redan under våren?

Ann Linde: Tack, ledamoten! Vad Morgan Johansson har sagt får stå för Morgan Johansson. Och då får konstitutionsutskottet fråga honom, naturligtvis.

När det gäller juridiken handlar det just om sådana här saker, att vi var tvungna att veta: Går det i ett absolut krisläge att flytt ... bevilja vidarebosättning även om det inte är tredjeländ? Och om det inte går, vilket det inte gick, vilka regeringsbeslut måste i sådana fall fattas för att det ska gå att ta vidarebosättning också från det landet där man befinner sig? Den typen av juridik. Och kan man till exempel flytta över människor till grannländer utan att man har alla tillstånd? Vad är det för typ av tillstånd som behövs? Är det några ytterligare regeringsbeslut som behövs för det? Den typen av juridiska spörsmål. Och det var ju tur att vi hade gjort det, för då kunde vi snabbt fatta beslutet när vi behövde, den 15 augusti, så vi kunde klara evakuering.

Ida Drougge (M): Det har talats gott om samarbete här tidigare. Gjordes det här enskilt, liksom, på Utrikesdepartementet då, eller gjordes det i samarbete och avstämning med Justitiedepartementet?

Ann Linde: Tack, ledamoten! Alla eventuella regeringsbeslut som handlar om författningsändringar måste naturligtvis också diskuteras med Justitiedepartementet, om det är författnings- eller lagändringar som behövs. De bereder sina egna ärenden, och det här ligger under Justitiedepartementet och inte Utrikesdepartementet, så om man kommer fram till att det måste göras en författningsförändring under Justitiedepartementets ansvarsområde är det självklart Justitiedepartementet som är ansvarigt för det.

Ida Drougge (M): Kan du peka på någonting som ger oss spårbarhet i att det här har ägt rum i de här fallen, innan augusti?

Ann Linde: Som jag sa har diskussionerna pågått från departementet sedan april, maj. Och en hel del av detta finns i mejlkonversationer och tjänsteanteckningar och så vidare.

När det gäller hur man fattar regeringsbeslut är konstitutionsutskottets ledamöter väldigt, väldigt väl införstådda i hur det går till. Och där finns naturligtvis en spårbarhet som ankommer på fattade beslut om att ändra förordningar och lagar.

Ordföranden: Men kan utrikesministern förstå att vi ändå ställer de här frågorna med tanke på justitieministerns något kategoriska uttalande den 4 augusti? Vi måste ju förstå vad som har hänt.

Ann Linde: Jag måste ändå säga att jag vill inte tolka vad justitieministern säger. Samtidigt ser jag ju att här finns en vilja att tolka allting på en massa olika sätt. Därför är det ännu viktigare att jag inte går in och tolkar vad en annan minister säger.

Laila Naraghi (S): Ordförande! Jag är osäker på om detta är en fråga som är sekretessmärkt eller inte - möjligtvis. Det får andra hjälpa mig att bedöma, men nu sitter vi här.

Jag har en fråga av organisatorisk karaktär. I jämförelse med andra länder, utifrån syftet med våra granskningar att försöka lära av det som har varit och kunna göra det bättre framöver, kan vår organisatoriska systemkarta för utrikesförvaltningen där ambassader är enskilda myndigheter göra att saker har fördröjts av att en ambassad är en egen myndighet?

Jag är inte medveten om hur det fungerar i andra nordiska länder. Är det en och samma organisation? Jag tror att det är det i något av våra grannländer där de inte är självständiga myndigheter.

Jag är nyfiken på hur modellen kan ha påverkat detta. Jag tänker att det inte är en sekretessfråga. Sedan kanske främmande makt inte ska veta hur det fungerar, jag vet inte.

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Det finns ju en förordning för detta. Vi upplever inte att det faktum att varje ambassad är en enskild myndighet försvårar relationen, det gör vi inte. Vi har också möjligheter att styra ambassaderna, så som man styr andra myndigheter.

Dessutom har du en för Sveriges del väldigt positiv sak, skulle jag säga, och det är offentlighetsprincipen. Det är liksom lättare när det är enskilda myndigheter. Allting blir ju offentligt, det vill säga att man måste sekretesspröva om det är någonting. Det gör att både spårbarhet, öppenhet och transparens är större med det här systemet.

Laila Naraghi (S): Vet utrikesministern något om hur andra grannländer, likartade länder, är organiserade?

Ann Linde: Det vet jag tyvärr inte, men vi är naturligtvis beredda att skicka in information till konstitutionsutskottet om andra länders organisering av utrikesförvaltningarna. Jag tar i så fall gärna emot en lista över vilka länder ni vill veta.

Ordföranden: Det ser ut som att den efterfrågan inte finns. I så fall får vi återkomma till det. Vi skickar inte med den nu.

Nina Lundström (L): [sekretess]

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Som jag sa tidigare är det nordiska samarbetet otroligt viktigt. Det lärde vi oss inte minst under covid, när vi hade dagliga nordiska möten. Det hade vi väl i princip nu också, på tjänstepersonsnivå. Den här gången hade vi inte dagliga möten på ministernivå, men vi hade väldigt mycket kontakter ändå. Vi hjälpte varandra i den här situationen. Vi bestämde väldigt tidigt att vi skulle vara på varandras flyg, till exempel, som kom ut.

[sekretess]

[sekretess]

Nina Lundström (L): Ska jag då tolka svaret som att om regeringen hade velat fatta beslut tidigare än i augusti så hade det varit möjligt, inte minst sett till diskussionerna inom ramen för den nordiska kretsen?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för följdfrågan! Naturligtvis hade det varit möjligt att fatta ett sådant beslut. Men eftersom det här beslutet var att gå emot det sätt som vi normalt har när vi har vidarebosättning och ska bereda människor tillträde till Sverige, det vill säga ett vad jag tycker väldigt stort beslut, fanns det ingen anledning att ta det tidigare. Nu blev det ju så att i och med att vi inte hade 30–60 dagar till vårt förfogande - vi hade i princip 4 dagar till vårt förfogande - var vi tvungna att ta det här snabbt.

Men det är inget lätt beslut att ändra författningen så att man kan ha mycket enklare förfaranden för att människor ska få komma till Sverige, få uppehållstillstånd och så vidare. Man kan inte ta det om-utfall-att, utan man får ta det när det verkligen behövs.

Nu hade jag som sagt önskat att det skulle vara en lugnare situation, men det är ingenting som vi kan påverka.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Jag har också en fråga gällande själva beredningen.

Att evakuera i stort sett alla lokalanställda var ju, som ministern nämnt, ett undantag i det här enskilda fallet, och det är absolut inte regeringens hållning att det här ska implementeras i andra länder och fall. Men när regeringen landade i det här undantaget, hann det göras en grundlig beredning och analys av vilka konsekvenser ett undantag skulle kunna ge framgent? Det kanske inte sker varje dag, men fenomenet med regimskiften är ändå någonting som sker ibland i länder där vi har svenska ambassader.

Ann Linde: Jag måste ändå, eftersom det handlar om konsekvensbeskrivningar av beslut som ligger under Justitiedepartementet, hänvisa frågan till justitieministern.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Det är en utestående fråga med Morgan Johanssons deklARATION den 4 augusti att det var i strid med grundlagen. Han hade grundlagsenhetens expertis till sitt förfogande. Jag respekterar att utrikesministern inte vill tolka eller recensera hans påstående, men om jag går runt det och ställer frågan som: Var utrikesministern informerad om Morgan Johanssons åsikt eller hans tolkning? Hade UD konsulterats i förväg?

Det är viktigt att regeringen handlar entydigt så att det inte är olika bud. Fanns det en sådan samordning så att man gav ett besked och handlade enhetligt, eller spretade det mellan UD:s och Justitiedepartementets syn?

Ann Linde: Tack, ledamoten, för frågan! Jag kan bara säga så här: Jag vill inte uttala mig om justitieministerns uttalande. Men alla beslut gemensambereads. I alla beslut som har fattats som är under Justitiedepartementet och justitieministerns ansvar har vi varit involverade. Där har vi varit fullt informerade. Alla enskilda uttalanden som görs av alla ministrar gemensambereads inte, så där kan jag inte uttala mig. Men alla beslut gemensambereads. Alla beslut har jag varit informerad om i denna fråga - och mitt departement, naturligtvis.

Ordföranden: Med det lämnar vi det här ärendet.

Då kan vi gå över till nästa ärende, som heter G8. Det är utrikesministrernas agerande i samband med ett telefonsamtal, och det här är med anledning av en fråga från Ida Drougge, om jag minns rätt.

Ida Drougge (M): Min fråga gäller inte den nuvarande nedtecknade rutinen, utan dåvarandepraxis. Var och när i tid i den praxisen var det som man skulle ta sikte på att verifieramotparten? Vi har fått en beskrivning av vad som ingick i praxisen, och jag kan inte med min kunskap förstå att verifiering av motpart alls var en del av det.

Ann Linde: [sekretess]

[sekretess]

Per Schöldberg (C): Ordförande! Tack för svaren! Det gäller det här med praxis och sedan rutinerna som är nedtecknade. Utrikesministern har redogjort för den avgörande skillnaden här som man har tagit fram. Är det någon annan punkt i detta mellan praxis och det dokument som sedan är nedtecknat utifrån detta som vi bör känna till?

Ann Linde: [sekretess]

[sekretess]

Ida Drougge (M): Det kan vara så att vi har fått svar på den här frågan skriftligt, men jag hittar den inte här och nu. Därför ställer jag den ändå: På vilken nivå, om man kan säga så, har den här rutinen tagits fram? Alltså den rutin vi har nu - vilka är det som har varit ansvariga för att ta fram den?

Ann Linde: [sekretess]

Fredrik Lindahl (SD): Ja, precis: Finns den här rutinen bara på Utrikesdepartementet? Eller kommer man att delge den till övriga Regeringskansliet? Jag kan tänka mig att det finns andra fall, till exempel Forsvarsdepartementet.

Ann Linde: [sekretess]

Ordföranden: Då avslutar vi också den här delen. Jag tackar utrikesministern och rättschefen, och särskilt utrikesministern för att du tog dig tid att svara på utskottets frågor. Sammanträdet är avslutat.

Bilaga B10 Statsminister Magdalena Andersson

Fredagen den 29 april 2022

Granskningsärende 18–19 – Tillträdande statsministerns uttalande i samband med förundersökningen mot ett statsråd (se avsnitt 4.14)

Granskningsärende 33 – Regeringens krishanteringsorganisation under coronapandemin (se avsnitt 2.2)

Granskningsärende 30 och 32 – Regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen (se avsnitt 2.3)

Granskningsärende 14–15 och 22 – Statsministerns agerande vid Europeiska rådets möten i oktober och december 2021 (se avsnitt 1.1)

Ordföranden: Klockan är 9, och konstitutionsutskottet inleder sitt sammanträde.

Vi går in på punkt 1 på föredragningslistan, Offentlig utfrågning med statsminister Magdalena Andersson.

Innan vi går in på själva ärendena vill jag först hälsa statsministern välkommen. Du kommer hit till KU och svarar på våra frågor. Jag hälsar naturligtvis alla som lyssnar eller tittar också välkomna hit.

Rent praktiskt: Denna utfrågning sänds direkt via riksdagens webb-tv och sänds också på SVT. När utfrågningen börjar kommer statsministern att få möjlighet att göra en kortare inledning per ärende. Jag återkommer till det. I varje ärende får sedan ledamöterna ställa sina frågor. Anmälade parti inleder och därefter partierna i storleksordning. Om fler än en anmälan föreligger börjar det största partiet.

I dag har vi att hantera ett antal ärenden, och vi kommer att börja med det ärende som heter G18–19. Jag kommer tillbaka till vad det betyder. Därefter blir det G33. Sedan granskningsärende G30 och 32. Sedan kommer vi avslutningsvis i ett sammanhang att gå igenom ärendena G22 och G14–15. G står för granskningsärende – inte krångligare än så.

Vi börjar med den första ärendegruppen. Rubriken är Tillträdande statsminister Magdalena Anderssons uttalande i samband med förundersökningen mot ett statsråd – G18–19.

Återigen säger jag välkommen till statsministern. Jag ger ordet till dig för en inledning.

Magdalena Andersson: Fru ordförande och ärade ledamöter! Jag tackar för möjligheten att komma till utskottet och svara på utskottets frågor. Bredvid sitter chefen för rättschefens kansli i Statsrådsberedningen David Oredsson.

Den 30 november förra året läste jag upp en regeringsförklaring i riksdagens kammare, och på en efterföljande pressträff gav jag en närmare presentation av statsråden i min regering.

Under pressträffen ställdes flera frågor om mina överväganden vad gällde valet av olika statsråd. En fråga gällde infrastrukturminister Tomas Eneroth.

Det är svaret på den frågan som är föremål för konstitutionsutskottets granskning i ärendet.

Innan jag utsåg statsråden i min regering hade jag försäkrat mig om att det var personer jag kunde ha förtroende för i en regering. Det gällde självfallet också Tomas Eneroth. Avsikten med mitt svar på pressträffen var att ge uttryck för att jag hade förtroende för statsrådet. Med hänsyn till att svaret lämnades på en direkt fråga i samband med att jag presenterade statsråden i min regering tror jag också att det var tydligt för dem som tog del av pressträffen att det var min avsikt.

Därmed, fru ordförande, är jag beredd att svara på frågor.

Ida Drougge (M): Fru ordförande! När åklagaren inleder en förundersökning är det i syfte att pröva om det som har ägt rum har varit ett brott och om det finns tillräckliga bevis för att väcka åtal. Är det då lämpligt för en statsminister att uttala sig på det sättet, när man uttrycker en egen värdering av vad som har skett?

Magdalena Andersson: Jag tackar för frågan. Syftet med det svar jag gav, på en direkt fråga om jag bedömde att Tomas Eneroth kunde ingå i regeringen, var att förklara att jag hade förtroende för Tomas Eneroth. Därmed tog jag inte ställning i frågan om den rättsprocess som pågick, utan det här var i samband med att jag presenterade den nya regeringen där Tomas Eneroth ingick. Det var mitt förtroende som jag uttalade.

Ida Drougge (M): Det statsministern svarade på frågan var bland annat: ”Det finns ingen tvekan om vad som har hänt i det här fallet. Tomas Eneroth har bett kvinnan om ursäkt. Han är tydlig med att det var oavsiktligt från hans sida, och jag ser ingen anledning att inte tro på det.”

Kan statsministern i efterhand se och förstå att det här uppfattas som en bedömning av avsikten bakom Eneroths handlingar?

Magdalena Andersson: Jag tackar för frågan. Det är viktigt att göra detta tydligt. Jag tror att det för alla som var på pressträffen, där jag fick flera frågor om varför jag hade utsett olika statsråd och bakgrunden, var tydligt att jag uttryckte varför jag hade förtroende för Tomas Eneroth som statsråd, inte att jag tog ställning i den rättsprocess som då hade inletts. Jag tror att det var tydligt för dem som var där i och med att det var många frågor om varför jag hade utsett olika statsråd och om jag hade förtroende för dem. Det var min avsikt.

Ida Drougge (M): Men statsministern är medveten om att det är den här typen av bedömningar som Åklagarmyndigheten gör i en förundersökning?

Magdalena Andersson: Jag tackar för frågan igen.

Det var alltså en pressträff där jag presenterade alla statsråd i min regering, och jag fick flera olika frågor om varför jag hade utsett enskilda statsråd. Jag fick också frågan om Tomas Eneroth. Det jag gjorde på pressträffen var att förklara bakgrunden till att jag hade förtroende för Tomas Eneroth. Jag tror att det för alla som lyssnade på pressträffen var tydligt att det var min avsikt och inget annat.

Matheus Enholm (SD): Fru ordförande! Jag tackar statsministern för redogörelsen så här långt.

Jag har två frågor. Statsministern påpekade under sin pressträff den 30 november hur stolt hon är över att vara ordförande i ett parti där medlemmar tar upp sådana händelser och ser till att de utreds – med betoning på utreds.

Vi pratar alltså i det här fallet om sexuellt ofredande av en kvinna i partiet.

På samma pressträff säger statsministern att det finns ingen tvekan om vad som har hänt i det här fallet och att det var oavsiktligt.

Vilken utredning är det som har hunnit ske, eftersom man kan göra det uttalandet? Detta rimmar dåligt både för kvinnan, som eventuellt blivit utsatt, och för principen om statsråds försiktighet kring uttalanden som kan riskera domstolarnas självständighet. Vilken utredning är det egentligen som statsministern har som grund i sitt uttalande? Kan du i efterhand se olämpligheten i uttalandet som gjordes då? Borde man ha avstått från att ha yttrat sig om det var avsiktligt eller inte, då även en oavsiktlig handling kan vara brottslig?

Magdalena Andersson: Avsikten var att svara på frågan om mitt förtroende för Tomas Eneroth. Jag hade naturligtvis samtalat med honom om händelsen, men det hade också gjorts en intern partiutredning. Den handlade naturligtvis inte om ett rättsligt ställningstagande utan om Tomas Eneroths uppdrag i partiet. Det jag gjorde när jag svarade på frågan på pressträffen var att visa att det var viktigt för mig att signalera att jag inte på något sätt förnekade att detta hade hänt och varför jag har förtroende för honom som statsråd. Däremot tog jag naturligtvis inte ställning i den rättsliga frågan.

Hans Ekström (S): Jag tackar statsministern för svaren.

Jag tycker att jag har fått svar på de frågor jag har och i det skriftliga underlag som finns. Det räcker för vårt ställningstagande.

Malin Björk (C): Jag tackar statsministern för redogörelsen så här långt.

Statsministerns uttalande vid det här tillfället innehöll även en formulering om att Tomas Eneroth bett kvinnan om ursäkt. Hade statsministern funderat över det uttalandet och vad det spelade för roll för statsministern i det här sammanhanget.

Magdalena Andersson: Jag tackar för frågan. Innan jag utsåg statsråden hade jag naturligtvis samtal med alla statsråd, så även med Tomas Eneroth. Jag hade ett flertal samtal med honom. Det är mot den bakgrunden som jag bedömde att han kunde sitta i min regering. Det var också viktigt, som jag sa tidigare, för mig att signalera att jag inte på något sätt ifrågasätter att händelsen har skett. Det är naturligtvis viktigt att det skedde ett arbete i partidistriktet kring händelsen. Det var det jag ville redogöra för.

Mia Sydow Mölleby (V): Fru ordförande! Jag tackar statsministern för svaren på frågorna. Jag har inga frågor utöver det vi har fått skriftligt.

Tuve Skånberg (KD): Jag tackar statsministern för svaren så här långt.

Den 30 november 2021 publicerade Åklagarmyndigheten ett pressmeddelande om att en förundersökning om misstänkt sexuellt ofredande av Tomas Eneroth inletts. Låt mig först vara klar och tydlig med att det så

småningom inte ledde till något väckande av åtal. Det finns ingenting som skulle peka på att han skulle ha blivit fälld i en domstol. Det är inte Tomas Eneroths fall vi diskuterar utan det är hur statsministern samma dag, fast lite senare, hanterade en presskonferens.

Först måste jag fråga: Visste statsministern att Åklagarmyndigheten hade publicerat pressmeddelandet om förundersökning?

Magdalena Andersson: Jag tackar för frågan. Jag har i efterhand förstått att pressmeddelandet kom 20 minuter före vi hade pressträffen. Som jag minns det tror jag att jag fick reda på det före pressträffen.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Statsministern hade inte varit statsminister om hon inte var mycket väl medveten om 12 kap. 2 § regeringsformen, som inte tillåter statsråd, eller för övrigt riksdagsledamöter, att gå in och försöka påverka myndigheter, till exempel en domstol eller en åklagarmyndighet. På de 20 minuterna, drog det igenom statsministerns huvud att hon inte fick uttala sig om den rättsliga processen?

Magdalena Andersson: Jag tackar för frågan. Jag är en välutbildad ekonom, men jag är ingen jurist. Jag skulle inte på något sätt i något sammanhang uttala mig om några rättsprocesser – så naturligtvis inte i det här fallet heller.

I och med att jag presenterade nya statsråd var jag tvungen att svara på frågor varför jag hade förtroende för de statsråden, så även varför jag hade förtroende för Tomas Eneroth. Det var vad jag gjorde på pressträffen, förklarade varför jag hade förtroende för honom. Jag tog inte ställning i rättsfrågan.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Något som jag finner besvärande är uttrycket: ”Det finns ingen tvekan om vad som har hänt i det här fallet.” Det låter som en bevisvärdering. Är det lämpligt att en statsminister gör en bevisvärdering i en inledd förundersökning?

Magdalena Andersson: Fru talman! Syftet var naturligtvis inte att göra en bevisvärdering, utan syftet med det uttalandet var att vara tydlig med att jag inte ifrågasatte händelsen.

Ordföranden: Jag är inte talman utan ordförande. Det räcker bra!

Magdalena Andersson: Ursäkta! Det gick på autopilot, eller så såg jag in i framtiden.

Nina Lundström (L): Ordförande! Tack så långt, statsministern, för svaren! Min fråga handlar om statsministerns speciella ställning och om statsministern vid någon tidpunkt övervägde hur det kunde se ut med hennes speciella ställning sett till domstolarnas och myndigheternas självständighet.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Självklart har statsministern en speciell ställning. Men det gör också att statsministern, när den utser nya statsråd, behöver kunna förklara varför statsministern har förtroende för dessa statsråd. Det var det som jag gjorde på pressträffen.

Jag tror att alla som lyssnade på pressträffen och såg vilka frågor jag fick kring varför jag hade utsett olika statsråd och de förklaringar ... svar som jag

gav på frågorna ... Jag tror att det för dem var tydligt att i det sammanhanget handlade det om mitt förtroende för statsrådet, inte att jag tog ställning i rättsprocessen eller att jag försökte påverka den.

Anna Sibinska (MP): Fru ordförande! Tack, statsministern, för svaren hittills! Jag har ingen kompletterande fråga.

Ordföranden: Då har alla partier fått möjlighet att ställa frågor. Jag undrar om det finns fler frågor.

Ida Drougge (M): Det har tydligt framgått vad statsministerns syfte med svaret var. Men syfte är inte samma sak som effekt eller konsekvens. Så jag undrar: Om statsministern sätter sig in i situationen att vara åklagare, kan hon då se och förstå att det kan tolkas som att statsministern har gjort en värdering av Eneroths trovärdighet?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! I och med att det var i det sammanhang som det var, när jag just hade presenterat nya statsråd, och ett sammanhang där jag fick många olika frågor kring varför jag hade utsett olika statsråd, också en fråga om Tomas Eneroth, är min bedömning att det i det sammanhanget var väldigt tydligt att jag uttalade mig om varför jag hade förtroende för Tomas Eneroth och att jag inte tog ställning i rättsprocessen eller rättsfrågan eller på något sätt försökte påverka åklagaren eller andra inom rättsväsendet, utan att det enbart handlade om mina bevekelsegrunder för varför jag hade utsett Tomas Eneroth till statsråd.

Ida Drougge (M): Så bara för att vara tydlig: Inte ens så här i efterhand kan statsministern förstå att det hade kunnat uppfattas på det sättet?

Magdalena Andersson: Tack för möjligheten att ytterligare förtydliga detta! Min bedömning är att det var väldigt tydligt i det sammanhanget och att det framgick i sammanhanget att det handlade om varför jag hade utsett Tomas Eneroth till statsråd och mitt förtroende för honom.

Ida Drougge (M): I konstitutionsutskottet brukar vi ofta prata om att man ska hålla säkerhetsavstånd till olika saker, bland annat till frågor där man riskerar att göra en bedömning i rättsak eller strida mot regelverk. Anser statsministern att hon har haft ett sådant säkerhetsavstånd i det här fallet?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Jag tror att, som jag har sagt, givet sammanhanget – att jag precis hade utsett en ny regering och att jag fick frågor kring varför jag hade utsett enskilda statsråd – att jag också fick frågan om varför jag hade utsett Tomas Eneroth är min bedömning att det tydligt framgick av sammanhanget att det handlade om varför jag hade förtroende för Tomas Eneroth att kunna vara statsråd i min regering, och ingenting annat.

Matheus Enhelm (SD): Statsministern har ju länge varit finansminister i Stefan Löfvens regering, en regering som är den mest kritiserade regeringen i KU:s moderna historia. Flera statsråd i regeringen har fått kritik för att just inte har hållit armlängds avstånd till myndigheterna, i synnerhet under pågående

utredningar. Har statsministern inte nåtts av den informationen och kritiken om att hålla just den här typen av avstånd och tagit del av och lärt sig av detta?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan, återigen! Jag ska försöka svara också på den. Det är, som jag har sagt ... Jag tror att det är ... Min bedömning är att det framgick väldigt tydligt av sammanhanget att jag naturligtvis måste kunna svara på varför jag har förtroende för Tomas Eneroth, eftersom han just hade utsetts till statsråd i min regering. Jag bedömer att det var tydligt för alla som lyssnade på den här pressträffen.

Tuve Skånberg (KD): Innan vi avslutar ärendet vill jag ändå ge statsministern möjligheten att förhålla sig till hur det hade varit idealt ... Om man nu tittar i backspegeln ska man ju få möjlighet att reflektera och tänka: Jag kunde ha uttryckt mig lite annorlunda. Är det så statsministern tänker?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Däremot är det klart att det var en speciell situation och att förundersökningen inleddes i princip samtidigt som jag presenterade mina statsråd. Men jag var naturligtvis tvungen att kunna svara på varför jag hade utsett de statsråd som jag hade. Givet att det var en pressträff när statsråden just hade utsetts – jag fick frågor om varför jag hade förtroende för Tomas Eneroth – är det min bedömning att alla som såg på detta, inklusive om det var någon från rättsväsendet ... att det var tydligt och framgick av sammanhanget att jag inte på något sätt försökte påverka rättsprocessen. Men däremot, naturligtvis, som ny statsminister som just utsett en ny regering var jag tvungen att kunna svara på varför jag hade förtroende för mina statsråd.

Ordföranden: Kan vi därmed avsluta utfrågningen i denna del?

Då går vi vidare till nästa ärende, som är granskningsärende 33, och som har rubriken Regeringens krishantering och dokumentation av densamma under coronapandemin. Jag ger ordet till statsministern för en inledning.

Magdalena Andersson: Fru ordförande! Ärade ledamöter! Regeringen styr riket och är ansvarig för den strategiska krishanteringen på nationell nivå. Under större delen av pandemin var ju jag finansminister. Under januari och februari 2020 var den allmänna bedömningen att spridningen av covid-19 skulle få en mycket begränsad effekt på världsekonomin, så inledningsvis gjorde Finansdepartementet, i likhet med andra aktörer, bedömningen att sjukdomen kunde begränsas och att den inte skulle få någon större spridning utanför Kina. Därför var det främst en svagare kinesisk ekonomi och dess följd effekter på svensk ekonomi som förutsågs.

Men den fortsatta utvecklingen ledde dock till att regeringen i 2020 års vårproposition bedömde att den ekonomiska aktiviteten i Sverige skulle minska kraftigt 2020. Sveriges exportinriktade industrier väntades drabbas hårt av efterfrågechocken i omvärlden. Den inhemska efterfrågan förväntades samtidigt påverkas i högre utsträckning, både av åtgärder som hade vidtagits för att minska smittspridningen och av frivilliga beteendeförändringar i form av minskad fysisk kontakt.

Vi visste ju inte hur omfattande krisen skulle bli. En viktig slutsats i de inledande analyserna var att den här ekonomiska krisen skilde sig från tidigare kriser därför att krisen var en konsekvens av beteendeförändringar till följd av restriktioner och smittspridning, en så kallad exogen chock för ekonomin.

Vidare innebar olika typer av gränshinder att det uppstod problem med många leveranskedjor, vilket framför allt påverkade industrin. Det var ju inte, som ofta i tidigare kriser, en följd av inneboende strukturella obalanser i ekonomin. Förloppet var också snabbare än vad vi någonsin tidigare hade sett.

Departementet tog därför höjd för en mycket djup ekonomisk kris, och vi gjorde samtidigt, förhållandevis tidigt, bedömningen att aktiviteten i svensk ekonomi relativt snabbt kunde återhämta sig när pandemin var över, att det därför var viktigt att stödja livskraftiga företag under krisen och att vi kunde besluta om åtgärder som kunde mildra krisens effekter.

Inriktningen var att rätt åtgärd skulle sättas in vid rätt tillfälle. Departementet gjorde löpande bedömningar av vilka åtgärder som behövde vidtas omgående. Parallellt pågick ett arbete för att kunna vidta ytterligare åtgärder på sikt. Vi tittade på aktuell statistik, omvärldsbevakning och modellberäkningar. Dessutom undersöktes ekonomiska effekter av omfattande virusutbrott tidigare.

Fru ordförande! I min nuvarande roll som statsminister och chef för Regeringskansliet har ju jag det övergripande ansvaret för Regeringskansliets organisation och det krishanteringsarbete som beskrivs. Hur arbetet närmare bedrivs och hur gruppen för strategisk samordning, GSS, fungerar har ju redan flera statsråd och statssekreterare redogjort för inför utskottet.

När jag tillträdde som statsminister i november förra året tog jag initiativ till att flytta krishanteringsorganisationen från Justitiedepartementet till Statsrådsberedningen. Jag beslutade också att GSS skulle ledas av min statssekreterare. Det innebär att Statsrådsberedningen nu samordnar både det interna krisarbetet i Regeringskansliet och de åtgärder som ska vidtas för att hantera en uppkommen kris.

För krishanteringen är tillgången till information central, och förutom den information som löpande förmedlas till departementen orienteras jag regelbundet om utvecklingen av en kris. Dessutom får hela regeringen vid allmänberedningen redogörelser för läget. Om krisen har säkerhetspolitiska aspekter träffas det säkerhetspolitiska rådet under min ledning.

Fru ordförande! Det här ärendet handlar också om dokumentation. Krishanteringsorganisationen tar fram en samlad lägesbild som gemensambereads med berörda departement. Lägesbilden sammanställs löpande och gör det också möjligt att i efterhand ta del av information som vid varje tidpunkt var tillgänglig för regeringen. Inom krishanteringsorganisationen sammanställs dessutom löpande information om bland annat de samordningsmöten som hålls. Det förs också en loggbok över kriskoordineringscentralens löpande kontakter.

Regeringens beslut och andra åtgärder med anledning av en kris dokumenteras dock inte i krishanteringsorganisationen utan i departementen.

Det här sker enligt normala rutiner inom ramen för beredning av regeringsärenden. Information om de överväganden och vägval som regeringen gör finns alltså där. Min uppfattning är att denna dokumentation gör det möjligt att i efterhand bedöma hur en kris har hanterats.

Därmed är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Tack för inledningen! Anmälande parti är Moderaterna, och jag ger ordet till mig själv. Mycket praktiskt!

Coronapandemin och dess följder är ju en kris som Sverige och världen egentligen inte har upplevt i modern tid, så det är av stor vikt att vi går till botten. Vår uppgift här i KU är att granska regeringens och statsrådets roll i detta. Vi har naturligtvis tagit del av den kommission som tillsattes av regeringen, Coronakommissionen, vars uppgift var att granska och inte minst dra lärdomar av hur man hanterat pandemin.

I kommissionens slutsatser skriver man, och framgår det, att regeringens ledarskap vid hanteringen av pandemin var otydligt och att regeringen inte kan undgå det yttersta ansvaret. Kommissionen konstaterar att regeringen har ett politiskt ansvar för krishanteringen som den inte kan vältra över på någon annan. Det här är mycket allvarlig kritik från en oberoende kommission.

Hur har du, som hade en mycket central roll i regeringen, uppfattat den här kritiken? Och vad är statsministerns kommentarer?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Det är naturligtvis så att regeringen har det övergripande ansvaret för hanteringen av en kris. Men i Sverige har, om vi tittar på just den här krisen, Folkhälsomyndigheten i uppgift att samordna, följa och utveckla smittskyddet på nationell nivå och tar också initiativ inom sitt ansvarsområde. Det är ett ansvar som man har också under normala omständigheter.

Det är klart att när regeringen då fattar beslut i de här frågorna är det naturligt att inhämta synpunkter från Folkhälsomyndigheten men också andra berörda myndigheter. Men med det sagt är det naturligtvis regeringen som styr riket, men när vi gör det vill vi naturligtvis inhämta information från de experter som finns på området. Där har ju Folkhälsomyndigheten varit central.

Ordföranden: Jag tycker väl inte riktigt att jag får ett svar på hur statsministern både i sin nuvarande och sin tidigare position uppfattar kritiken.

Vi har verkligen försökt borra i krishanteringen – hela krishanteringen, ansvaret för krishanteringen. Precis som statsministern nämnt har vi haft flera utfrågningar i KU den senaste tiden, så sent som i tisdags med Mikael Damberg.

Min uppfattning var att han i den utfrågningen egentligen slog ifrån sig och sa att han inte hade något ansvar för hanteringen av pandemin, trots att själva krishanteringskansliet låg under Justitiedepartementet.

Men vilket ansvar hade enskilda statsråd? Du deltog i besluten som finansminister som satt i regeringen och i den senare delen, det vill säga från den 30 november, också som statsminister.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Min minnesbild av våren 2020 är att regeringen naturligtvis ledde den krishantering som skedde. Jag var själv då väldigt fokuserad på den ekonomiska krisen. Vi jobbade ju ... ja, i det närmaste dygnet runt alla dagar i veckan med att ta fram ekonomiska krispaket, så utifrån min bild råder det ingen tvekan om att det var regeringen som ledde och styrde krishanteringen.

Just nu befinner vi oss i en annan kris. Där är det naturligtvis så att vi i regeringen har löpande information och också diskussion om vilka åtgärder som är lämpliga att vidta i den här krisen som vi befinner oss i. Vi gör det naturligtvis med löpande kontakt med myndigheter, för vi har ju den svenska förvaltningsmodellen. Väldigt mycket av expertisen finns ju på myndigheterna.

Ordföranden: Kan man säga att det beslut som du som statsminister fattade att flytta över, tillbaka, ansvaret för krishanteringen till Statsrådsberedningen var en effekt av att det kanske inte fungerade så bra under pandemitiden? Var det de, eller vilka andra överväganden ... stod för dörren eller var aktuella för statsministern i de här avvägningarna att flytta tillbaka ansvaret för krishanteringen?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Nej, det var inte en utvärdering av hur förloppet hade varit under pandemin som var grunden till det, utan den utvärderingen kom ju nu med Coronakommissionens slutbetänkande.

Det finns ju både för- och nackdelar med att ha krishanteringsorganisationen i Statsrådsberedningen snarare än på Justitiedepartementet.

Det som är fördelen med att ha den på Statsrådsberedningen är att ansvaret i form av Regeringskansliets interna krishantering men också den generella krishanteringen hamnar på samma plats. Det finns det poänger med.

Å andra sidan finns det poänger med att vara på Justitiedepartementet därför att i en kris är det flera av de myndigheter som finns på Justitiedepartementet, inte minst MSB men även andra, som nästan alltid är involverade.

Jag ser alltså att det finns för- och nackdelar med båda de sakerna. Men jag gjorde när jag blev statsminister bedömningen att fördelarna med att ha det på Statsrådsberedningen övervägde.

Ordföranden: Bara en kort följdfråga, för jag uppfattade inte riktigt ... Var det ett resultat av Coronakommissionens kritik, eller var det inte det? Jag uppfattade inte riktigt vad statsministern sa.

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Coronakommissionens slutbetänkande kom ju efter att jag hade flyttat, så det är tidsmässigt inte möjligt.

Hans Ekström (S): Tack så hemskt mycket, statsministern, för svaren så här långt!

Jag kommer att ställa en fråga som jag försökte ställa till Mikael Damberg också. Det är närmast en lite förvaltningsfilosofisk fråga.

Coronakommissionen har ju riktat kritik mot det man uppfattar som brist på politisk styrning i början av pandemin, som man delvis kan tolka som ett

resultat av den svenska förvaltningsmodellen och även att normala strukturer ska gälla och därigenom att väldigt mycket kommer att skötas ute på myndigheterna. Det gör att politiken – till synes, i alla fall – är längre från åtgärder med den svenska förvaltningsmodellen. Coronakommissionen har sagt att en del avvägningar som man menar borde vara politiska har hamnat på förvaltningsnivå.

Sedan kan man konstatera att ... Jag såg i går att den norska coronakommissionen har kommit med sina slutsatser. Där får den norska regeringen kritik för att den liksom skjutit lite för mycket från höften och inte lyssnat på expertis.

Det verkar finnas ett inneboende dilemma i den här situationen. Jag skulle vilja höra om statsministern har några funderingar runt det här dilemmat.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Jag tycker att det är viktigt också i en kris att den regering som styr i krisen lyssnar på dem som är experter på området – det ser jag själv stora poänger med – och att man även när det är ett tidspressat schema med stort politiskt tryck agerar seriöst och lyssnar på dem som har stor kunskap i ämnet.

Här finns också poänger med den svenska förvaltningsmodellen med mycket av personal och kompetens som finns på våra myndigheter. I andra länder har man väldigt mycket större regeringskansli, och då kan det naturligtvis se annorlunda ut.

Det är väldigt viktigt, tycker jag, att det också i ett akut krisskede finns en nära dialog mellan regeringen och de myndigheter man har, där mycket av expertisen finns.

Det var ju det som var utgångspunkten för regeringens arbete under själva krisen. Även om jag själv som finansminister framför allt fokuserade på de ekonomiska krispaketen var det tydligt att det var en nära dialog mellan regeringen och Folkhälsomyndigheten för att hitta den bästa vägen framåt i det akuta krisläget.

Hans Ekström (S): Vi i konstitutionsutskottet mötte under krisens inledning också en snabb signal från regeringen att den saknade instrument för att kunna bestämma saker. Det kom lagförslag om ... som till...

I många andra länder har det funnits regler om fredstida kriser som kan stärka regeringsmakten även i fredstida kris. Är det någonting som statsministern vill säga någonting om – det här behovet av att regeringen i fredstida kris har starkare möjligheter än den hade tidigare?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Ja, det är naturligtvis ... Med det sagt var det ju en väldigt snabb hantering i riksdagen som gjorde att regeringen fick verktyg som man annars inte hade haft. Där tycker jag att den svenska politiken verkligen visade sig från sin bästa sida under coronapandemins akuta skede när man väldigt snabbt i samverkan mellan regering och riksdag kunde fatta stora beslut, bland annat pandemilagen men också på det område som jag hade då med de mycket stora ekonomiska paketen.

Men naturligtvis är det en av de frågor som det finns anledning att fundera över framöver om man skulle ha en mer permanent lagstiftning kring ytterligare instrument för regeringen under ett akut krisskede.

Mikael Strandman (SD): Ordförande! Tack, statsministern, för dina svar!

Jag tänker citera ur ett mejl från Joakim Sonnegård på Coronakommissionen till Regeringskansliet. Han skriver så här:

Angående de krisdagböcker vi efterfrågar kan det inte vara riktigt att sådana inte finns. Att de inte skulle vara tillgängliga för Regeringskansliet stämmer inte. Vi vet att tjänstemän har fört minnesanteckningar vid kris- hanteringsrådets, GSS och expeditionschefernas möten.

Dessa anteckningar utgör en organisk del av det beredningsunderlag som ligger till grund för regeringens beslut och ställningstaganden. I sådana anteckningar bör det bland annat framgå när viss information har nått Regeringskansliet och regeringen samt vilka bedömningar av läget man gjort vid en viss tidpunkt.

Kommissionen menar att sådana anteckningar utgör väsentlig information för bedömningen av regeringens och Regeringskansliets pandemihantering.

Då frågar jag statsministern om hon håller med om det som Joakim skriver.

Ordföranden: Jag ska bara påminna om att det här ärendet ju ... kan handla om detta, för det handlar om dokumentation och krishantering. Sedan har vi ytterligare två ärenden som handlar om förhållandet mellan regeringen och Coronakommissionen, bara så att det är tydligt.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Coronakommissionen har fått ta del av en mängd handlingar, både det som är offentliga handlingar och därutöver en lång rad av dokumentation. Det är bland annat det material som har förevisats för regeringen, mejl mellan statssekreterare under den akuta fasen och annoterade dagordningar till GSS. Där har Regeringskansliet lämnat ut mycket material till Coronakommissionen och faktiskt lämnat ut allt material som Regeringskansliet som myndighet förfogar över.

Däremot de privata anteckningsböckerna som tjänstemännen har haft som stöd för minnet är material där bedömningen är att det är material som Regeringskansliet inte förfogar över och därför inte heller kan lämna ut till Coronakommissionen. Men allt material som Regeringskansliet förfogar över och som Coronakommissionen har bett om har den fått.

Ordföranden: Den frågan återkommer vi till i nästa granskning. Jag uppfattar det som att då får Mikael Strandman formulera sig förtydligt kring dokumentation, inte vilken dokumentation som Coronakommissionen har fått eller inte utan kring dokumentation.

Mikael Strandman (SD): Då återkommer jag till den frågan i nästa ärende.

Per Schöldberg (C): Ordförande! Tack, statsministern, för redogörelsen så här långt!

Min fråga är kopplad till relationerna mellan statsråd och krisledningen.

På en fråga till Mikael Damberg i hans egenskap av inrikesminister om hur ministern var kopplad till eller var nära krisledningsorganisationen då den fanns svarade Mikael Damberg så här om ansvarsfrågan: ”Jag hade inget direkt ansvar för den löpande krishantering i Regeringskansliet. Detta ansvarade chefstjänstemannen och min statssekreterare för. Självklart höll jag mig uppdaterad och fick information löpande.”

Statsministern har nu flyttat över – hon gjorde det i november – och gjort en organisatorisk förändring som statsministern har redogjort för. Då är min fråga: Är det någon förändring i så att säga relationen mellan statsministern och krisledningen? Har man kommit närmare, eller är det tätare dialog eller uppdateringar på något annat sätt som har gjorts som förändring kontra det som var när inrikesministern ledde krisledningen eller hade ansvar för krisledningen i Justitiedepartementet?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Den stora skillnaden är att min statssekreterare är ansvarig för hela krisarbetet. Tidigare hade statsministerns statssekreterare ... eller inrikesministerns statssekreterare hade ett ansvar och rapporterade då också till statsministern. Men nu är det min statssekreterare som rapporterar allting till mig.

Per Schöldberg (C): Kan jag då dra slutsatsen att från och med november ligger det närmare statsministern än det gjorde tidigare? Kan man dra den slutsatsen?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Det kanske en jurist ska svara på. Det är ju så att alla statssekreterare är anställda av regeringen, så ... jag tror att en förvaltningsjurist svarar på den frågan bättre än jag.

Mia Sydow Mölleby (V): Jag har faktiskt också en fråga på temat flytten av kansliet för krishantering.

Med reservation för att jag inte har full koll på hur Regeringskansliet och de olika departementen funkar sinsemellan: I de mejl som har gått från krishanteringskansliet eller kansliet för krishantering i januari i år står det att det ligger under Justitiedepartementet. Är det alltså så att kansliet ligger kvar på Justitiedepartementet men leds av en statssekreterare från Statsrådsberedningen? På vilket sätt blir det då egentligen någon större skillnad, och vilket departement är då ansvarigt för hur krishanteringskansliet sköter krishantering?

Jag får inte riktigt det där att bli så väldigt tydligt. Jag skulle gärna vilja ha ett förtydligande av det.

Magdalena Andersson: Tack för möjligheten att få förtydliga. Den formella flytten skedde den 1 februari i år till Statsrådsberedningen.

Mia Sydow Mölleby (V): Då är i alla fall det upplärat.

Sedan hade jag en fundering runt just det här med taktpinnen, som det har pratats om. Väldigt ofta när det diskuteras och lyfts fram återkommer man till att det är Folkhälsomyndigheten som är expertmyndighet på smittskydds. Men de här avvägningarna mot andra intressen, hur hanterades avvägningen mellan smittskydd kontra andra rättigheter, till exempel när det gällde att stänga

ålderdomshem eller mer eller mindre säga att man inte fick ta emot besökare och så vidare? När det gäller fri- och rättigheter är det helt andra ingångar där det måste göras en avvägning. Det ligger ju på regeringen. Men finns det någon myndighet som stöder det, eller är det regeringens egen grundlagsenhet och så vidare som är med i de avvägningarna?

Magdalena Andersson: Tack så mycket. Ja, det finns en del smittskyddsåtgärder som Folkhälsomyndigheten självständigt har beslutanderätt över. Men det är ett beslut som har fattats av regeringen och, antar jag, i vissa fall också av riksdagen var någonstans ansvaret för vissa beslut ska ligga. Men därutöver finns det en lång rad beslutsansvar som ligger på regeringen, där regeringen också via pandemilagen, som väldigt snabbt behandlades av riksdagen, ges utökade möjligheter att fatta sådana beslut och göra den typen av avvägningar.

Mia Sydow Mölleby (V): Jag tänker att det finns många avvägningar som behöver göras vid i princip varje beslut mellan smittskyddsåtgärder och inskränkningar i människors liv och rättigheter. Men när de här frågorna kommer upp hänvisas det nästan alltid till att Folkhälsomyndigheten är experter på smittskydd. Men det finns ingen annan myndighet som nämns eller något annat organ som nämns som expert på den andra sidan i vågskålarna.

Då undrar jag: Är det någon myndighet som man har haft inblandad där, eller är det internt inom Regeringskansliet och Folkhälsomyndigheten som man har gjort avvägningarna i denna hantering?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Jag var finansminister under den här tiden. Där kan jag säga att vi naturligtvis hade en löpande dialog med de myndigheter som låg under Finansdepartementet under hela krisen. Jag hade därutöver, som jag har redovisat till Coronakommissionen, kontinuerliga samtal med generaldirektörer och företrädare för faktiskt inte bara mina myndigheter utan också andra myndigheter som hade koll på det ekonomiska läget. Det var för att ha en väldigt bra och löpande information om hur ekonomin utvecklade sig.

Jag tror att det var Lena Hallengren som sa att när man diskuterade till exempel ett tak för antalet personer hade Folkhälsomyndigheten ett förslag ur en smittskyddssynpunkt. Men det är klart att om regeringen hade tyckt att det som Folkhälsomyndigheten hade föreslagit var väldigt konstigt och kanske inskränkte på ett sätt som man hade svårt att förstå kan man naturligtvis ha en dialog med Folkhälsomyndigheten. Det fanns naturligtvis möjlighet för regeringen att i olika ärenden, där det naturligtvis var regeringsbeslut, fatta andra beslut om man tyckte att Folkhälsomyndighetens rekommendationer skulle bli annorlunda när man vägde dem mot andra intressen.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Tack, statsministern, för svaren så här långt.

Under våra utfrågningar och genom de skriftliga frågor som vi har ställt till olika statsråd och statssekreterare undflyr, åtminstone för min del, svaret på vem som hade ansvaret för krishantering under coronapandemin. Den ena

efter den andra svarar: ”Det var inte jag, utan det var någon annan” och pekar på någon annan i den stora hierarkin. Det är som att jaga en tvål i badkaret att finna den som vill ta ansvar för vem som hade ansvar för krishantering. Var det statsministern som hade ansvaret?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Jag kan bara svara för mig, och jag är statsminister nu och är chef för Regeringskansliet och har det övergripande ansvaret för arbetet i Regeringskansliet. Dessutom har jag krishanteringsorganisationen i Statsrådsberedningen. Så det är ingen tvekan om att jag är ansvarig för krishantering i den kris som just nu pågår i Sverige.

Tuve Skånberg (KD): Då är det en särskild aspekt på ansvarstagandet som jag skulle vilja få belyst. Det fanns en central grupp som hanterade krishantering som hette GSS, gruppen för strategisk samordning. Där träffades statssekreterarna från olika departement för att på daglig basis – flera hundra möten under den här tiden – lägga upp just den strategiska samordningen. Men det finns ingen dokumentation på deras sammanträden. Vi har frågat och frågat igen. Ingen kan tala om mer än att det fanns en dagordning för vad de skulle tala om men inte hur det har gått vidare. Och det finns bara muntlig redovisning från den här gruppen vidare till departementen. Ingen tar ansvar för att det blev på det viset.

Har statsministern gett direktiv om att också den här gruppen naturligtvis bör ha dokumentation för sitt arbete?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Det är ju statssekreterarna som har den här gruppen. Men vad jag har förstått var det även tidigare dokumentation kring arbetet i form av dagordningar, men det fanns också någon form av loggbok eller krisdagbok. Men där tycker jag också att det är viktigt att understryka att själva beredningen av ärenden sker på departementet, och där finns naturligtvis dokumentation kring beredningen av de enskilda ärendena.

Men med det sagt har min statssekreterare som nu leder GSS tagit initiativ till att det förs vissa minnesanteckningar på dessa möten för att utöka möjligheterna att lära sig av kriser i efterhand. Men det är ett initiativ som hon har tagit.

Tuve Skånberg (KD): Det initiativet är ju berömvärt. Det skulle, menar jag, ha tagits mycket tidigare. Statsministern säger att hon tog det på eget initiativ. Är det ändå inte så att statssekreterarna ska ta direktiv från sina statsråd, ytterst från statsministern? Det måste ju komma någonstans ifrån. Peka med hela handen och säg: ”Så här dokumenterar vi en krishantering.” Här är det en stor lucka där den mest centrala gruppen, GSS, inte har haft tillfredsställande dokumentation.

Om det nu behövdes, möjligen på statsministerns initiativ, hur kommer det sig att det inte fanns tidigare?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Dokumentationen från GSS har sett likadan utan hela tiden sedan GSS startades 2008 under Fredrik Reinfeldts tid som statsminister. Men sedan kom Coronakommissionen som

bland annat efterfrågade bättre möjligheter att lära sig från kriser och sa att det här kunde finnas en lucka. Det var mot den bakgrunden som min statssekreterare tog initiativ till att införa dessa minnesanteckningar på GSS. Det var ett initiativ som hon tog väldigt snabbt, ett eget initiativ. Det är inte helt ovanligt, eller det är snarare viktigt, att statssekreterare också tar egna initiativ, inte minst för arbetsgrupper som de själva har. Med det sagt, om inte hon hade tagit detta initiativ så här fort, hade jag då tagit detta initiativ? Det är en hypotetisk fråga. Men det är inte omöjligt att det hade varit så. Men min statssekreterare är snabbfotad men eftertänksam.

Nina Lundström (L): Fru ordförande! Jag tackar statsministern för svaren så långt.

Kommissionen har påtalat väldigt tydligt vikten av dokumentation och också svårigheterna med att kunna följa upp krishantering i brist på dokumentation. Under utfrågningarna har ju den här frågan om just dokumentation och GSS varit väldigt accentuerad, också i våra utfrågningar med andra statsråd och med statssekreterare.

Några argument som har framförts om varför det inte fanns minnesanteckningar från GSS har varit att det har varit praxis och att det har varit samma praxis sedan 2008 och att GSS inte är ett beslutsorgan och därför av formella skäl inte ska ha minnesanteckningar. Men nu får vi information om att det numera finns minnesanteckningar i GSS.

Då är min följdfråga: Har GSS roll förändrats, eller vad är skälet till att det nu finns minnesanteckningar?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Nej, GSS roll har inte förändrats. Och det är inte ett beslutsorgan, utan det som man diskuterar där tas sedan vidare till departementen där den formella beredningen sker. Bakgrunden till att man har infört anteckningar och förändrat den ordning som har rått sedan Fredrik Reinfeldts tid när han inrättade GSS är just den kritik som har kommit från Coronakommissionen om möjligheter att lära sig från kriser och att vi nu via dessa anteckningar utökar möjligheterna för regeringen och framtida regeringar att lära sig av de kriser som vi genomgår.

Nina Lundström (L): Fru ordförande! Statsministern redogjorde också för en rad förändringar i krishantering nu i närtid, allt från flytten av organiseringen från Justitiedepartementet till Statsrådsberedningen och dokumentationen. Ska det tolkas som åtgärder för att hantera brister som har funnits?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Nej, men som jag svarade tidigare, det finns både för- och nackdelar att ha krishanteringsorganisationen på Statsrådsberedningen. Och det finns för- och nackdelar att ha den på Justitiedepartementet. Då får man väga dem mot varandra. Min bedömning är att fördelarna att ha dem på Statsrådsberedningen överväger. Men jag förstår att man kan göra en annan bedömning. Så det är inte mot bakgrund av coronapandemin som flytten sker utan det är väl att jag gjorde en annan bedömning för att jag är jag. Så det tror jag mer är en personfråga än något annat.

Däremot är dokumentationen mot bakgrund av Coronakommissionens kritik och att man tror att man kan lära mer av kriser om man har en annan form av dokumentation från de här mötena. Det får man utvärdera sedan. Det kan också vara så att Coronakommissionen tror att det sker diskussioner och samtal på de här mötena som inte sker och att det skulle ge hjälp att lära av kriser på ett sätt som det kanske inte gör. Men det får man utvärdera. Nu gör vi på det här sättet. Så får vi se sedan om det underlättar lärande i kriser.

Anna Sibinska (MP): Fru ordförande! Tack, statsministern, för svaren hittills. Jag har också en fråga om dokumentation. Precis som statsministern nämnde i sitt inledningsanförande är informationen central för krishanteringen. Men det är också väldigt viktigt att dokumentera möten för att i ett senare skede underlätta granskningen av händelseförloppet. Det är inte bara Coronakommissionen utan även utskottet som tidigare har uttalat att det är viktigt med dokumentation även av möten av informell karaktär.

Min fråga är kanske lite generell, men jag undrar om statsministern bedömer att dokumentationen är tillfredsställande.

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Jag tycker också att det är viktigt att säga att det har varit en dokumentation också från GSS i form av både dagordningarna och krisdagboken. Så det har inte varit utan dokumentation. Men framför allt tror jag att det är viktigt att också understryka att själva beredningen av ärendena sker på departementet och där det naturligtvis sker en löpande dokumentation i form av både material som kommer in och tjänsteanteckningar som tjänstemännen har att göra.

Där är det naturligtvis oerhört viktigt att det finns en fullödig dokumentation.

Men därutöver, i och med att det har varit en diskussion om ifall en utökad dokumentation från GSS skulle kunna underlätta att man lär sig av kriser framöver, har min statssekreterare beslutat att nu ha minnesanteckningar också från GSS. Det får vi sedan utvärdera och se om det har varit en meningsfull arbetsinsats.

Ordföranden: Då har samtliga partier fått möjlighet att ställa frågor, och vi kan ta ytterligare en runda om det finns intresse.

Erik Ottoson (M): Fru ordförande! Tack så mycket, statsministern!

Låt mig börja med att framföra min tacksamhet till statsministern för att hon gör en ansats att beskriva denna mycket svåra avvägning i krissituationer mellan olika expertisområden. Det har varit lite av en utmaning att få tidigare statsråd att försöka beskriva den.

Under hennes tid som finansminister har jag förstått att Finansdepartementet, som ju på något sätt ska försöka hantera den ekonomiska krisen, gjorde vissa egna modelleringar för att försöka beräkna vilka åtgärder som var nödvändiga och vilka åtgärder som kunde vara lämpliga. Om jag inte har fått helt fel information finns det ett inslag av någon form av prognos eller bedömning och olika scenarier av hur detta skulle kunna utvecklas.

Ingen modellering är ju bättre än sina indata, och Coronakommissionen har ju uttryckt att man tycker att regeringen skulle ha lyssnat på en bredare expertis än bara den som har ett anställningsavtal med Folkhälsomyndigheten när det gäller just epidemiologi. Vilka data tog man in i sina bedömningar på Finansdepartementet av det här epidemiologiska läget? Var det någonting mer än det Folkhälsomyndigheten försåg Regeringskansliet med, eller var det blott och endast Folkhälsomyndighetens data som man använde som grund för sina bedömningar?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Finansdepartementet gör ju prognoser över den ekonomiska utvecklingen, och i det arbetet har man naturligtvis en kontinuerlig omvärldsbevakning och har kontakt med en lång rad olika experter på olika områden för att förstå hur man ska se på den ekonomiska utvecklingen.

Det är klart att när coronaviruset kom var det en helt ny fråga som ju också kunde ha betydelse för den ekonomiska utvecklingen, och mot den bakgrunden tog ju Finansdepartementet kontakt med olika experter – inklusive virologer – för att försöka förstå hur ett virus kan utvecklas. Där finns det också så att säga standardmodeller för virusutveckling, och man ville kunna förstå de modellerna på ett bättre sätt.

Men med det sagt gör vi sedan bedömningar av den ekonomiska utvecklingen, och i dessa indata finns det alltid en så att säga kvalitativ bedömning som man gör av till exempel hur konsumtionen ska utvecklas, investeringar utvecklas eller arbetskraftsutbudet utvecklas.

Erik Ottoson (M): Menar statsministern då att Coronakommissionens kritik om att regeringen borde ha lyssnat på fler experter inom epidemiologi och virologi är felaktig? Om jag tolkar henne rätt har Finansdepartementet nämligen gjort det. Och om Finansdepartementet gjorde det, hur såg man i sådana fall till att dessa indata – den information som kom in – också kom andra berörda departement till del? Det är nämligen i sådana fall sannolikt mycket intressant och viktig information även för deras verksamheter. Hur fungerade den kommunikationen?

När vi lyssnar på socialministern och tidigare inrikesministern och en rad andra är bilden man får att man har lyssnat på Folkhälsomyndigheten därför att de är experter avlönade av staten, och då är man lite mer expert än alla andra. Men här låter det ändå som att det har funnits ett inflöde av information även från andra håll, vilket skulle slå hål på Coronakommissionens kritik.

Magdalena Andersson: Vad jag har fått till mig är att syftet med kontakterna med virologer var att bättre kunna förstå de modeller som finns för smittspridning. Syftet var alltså att tjänstemännen på Finansdepartementet, som är mycket skickliga ekonomer men inte virologer, skulle kunna bättre förstå de modeller som finns för virusutbrott. Det finns liksom, om jag har förstått det rätt, standardmodeller för detta, och då ville man kunna lära sig och förstå de modellerna bättre än man gjorde tidigare.

Anledningen, har jag fått förklarat för mig, till att man tog kontakt med utomstående var ju bland annat att Folkhälsomyndigheten var väldigt upptagna. Men det är ju också så att vi från Finansdepartementets sida ofta har kontakt med olika experter för att bättre kunna förstå händelseutvecklingen i samhället och på så sätt kunna göra bra ekonomiska prognoser. Med det sagt var det väldigt svårt att göra ekonomiska prognoser under just den här perioden.

Erik Ottoson (M): Då tolkar jag det som att den informationen sedan inte sökte sig vidare i Regeringskansliet.

Men den slutliga frågan blir: När det då kom in en rad ärenden och hemställningar om att regeringen skulle vidta åtgärder, var det då så att Finansdepartementet kände att man var i en position att ifrågasätta bedömningar från Folkhälsomyndigheten och andra myndigheter? Och gjordes den här balansgången verkligen? Det är framför allt det inledande skedet jag är intresserad av.

När man tittar på det utifrån blir det nämligen väldigt likt att Folkhälsomyndigheten kommer med en hemställan, och regeringen klarerar snarare än handlägger och antingen lämnar över till riksdagen eller fattar det beslut som Folkhälsomyndigheten har bett om. Jag antar att statsministern delar min uppfattning att Folkhälsomyndigheten har en epidemiologisk och folkhälsomässig expertis och inte en rad andra expertiser.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan, även om jag nog återigen måste förklara vad jag har fått information om att tjänstemännen gjorde med sina kontakter med experterna. Det handlade alltså inte om att ... Syftet var inte att få in ny information till Regeringskansliet utan att man själv skulle förstå de här smittspridningsmodellerna på ett bättre sätt.

Man ska jämföra det med om jag som inte är jurist hade varit tjänsteman och skulle behöva veta mer om någon särskild lagstiftning; då skulle man ha kunnat ringa någon juridisk expert för att bättre förstå vad som står i lagstiftningen. Eller om jag som ekonom, om tjänstemännen på jämställdhetsenheten skulle försöka förstå kvinnors arbetskraftsutbud bättre ... att man skulle kunna ringa någon arbetsmarknadsekonom för att förstå skillnaden på sysselsättningsgrad och arbetskraftsutbud och hur det mäts utifrån befolkningen – var någonstans räknas studenter och värnpliktiga in i den statistiken? Det är så att säga kunskap som finns i Regeringskansliet eller på myndigheten men kanske inte just hos den enheten.

Jag tror alltså att det är så man ska se den information som man sökte: Det var för att man själv skulle lära sig att förstå saker som det naturligtvis finns kunskap om i myndigheter eller i andra delar av Regeringskansliet. Det var alltså inte för att få in information av det slaget utan för att man själv skulle lära sig hur de här modellerna fungerade.

Vad gäller Folkhälsomyndighetens förslag till åtgärder och de regeringsbeslut vi fattade är det naturligtvis så att de är beredda på sedvanligt sätt i Regeringskansliet men också med externa aktörer. Hade det varit så att regeringen hade bedömt att åtgärderna skulle se annorlunda ut när det gäller

det regeringen fattade beslut om hade det naturligtvis varit fullt möjligt för regeringen att göra det.

Hans Ekström (S): Tack så mycket för svaren så här långt, statsministern!

Vi gräver ju i det här, och det beror naturligtvis på de slutsatser som har kommit i Coronakommissionen och annat. En av de saker man pekar på och som gör, kan man säga, att politiken har fattat färre beslut i Sverige är delvis Folkhälsomyndighetens konstruktion – att man i Folkhälsomyndigheten har lagt in så pass många avvägningar genom att man inte bara har smittskyddet. Man har till exempel folkhälsan och hur skolbarn mår om de inte får gå till skolan; det finns inbyggt i Folkhälsomyndigheten.

Då menar ju Coronakommissionen att det som på något vis är per definition politiska avvägningar mellan de här olika delarna så att säga görs på förvaltningsnivå. Jag skulle vilja höra om statsministern har någon typ av kommentar till den funderingen, för det är i så fall en lärdom för en framtida konstruktion av Myndighetssverige.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Det finns naturligtvis både för- och nackdelar med att ha en konstruktion där du har en folkhälso-myndighet och för- och nackdelar med att ha en konstruktion där man har smittskyddet på ett sätt och övrig folkhälsa ... Det är mycket möjligt att Folkhälsomyndigheten med den konstruktion vi har haft i Sverige har kommit fram till andra beslut eller rekommendationer än man hade gjort annars, men det är en något hypotetisk fråga som är svår att svara på. Men jag skulle inte dra slutsatsen att alla myndigheter borde vara en för att göra alla avvägningar, utan den typen av avvägningar ska naturligtvis göras av regeringen. Så har det också varit.

Mikael Strandman (SD): Tack för dina svar, statsministern! Jag har bara en kort fråga.

Om du hade fått göra om det här, skulle regeringen då på samma sätt ha överlåtit så mycket makt till myndigheterna i stället för att titta på 6 § i regeringsformens 1 kap. om att regeringen styr riket? Anser ministern att man kanske lade sig lite för långt åt det ena hållet och kanske skulle ha gjort annorlunda om man fick göra om det här?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Det är en hypotetisk fråga om en tid när jag inte heller var statsminister och hade det samlade ansvaret, men frågan utgår ifrån att regeringen inte styrde riket. Där är det naturligtvis så att även i den här krisen var det regeringen som styrde riket. Från min roll då, liksom i den nuvarande krisen, och från min roll som finansminister på den tiden råder det ingen tvekan om att den ekonomiska politiken drevs från Finansdepartementet – med stöd från och ett mycket gott samarbete med riksdagen.

Ordföranden: Då ska vi se – har Centerpartiet någon ytterligare fråga? Nej. Vänsterpartiet? Nej. Då går ordet till Kristdemokraterna.

Tuve Skånberg (KD): Tack, fru ordförande! Jag funderar på: När är tillfället för en regering att deklarera vad man lär av kritiken och synpunkterna som har

kommit om coronapandemin och dess hantering? Jag tänker att det är det bästa tillfället nu. Statsministern har varit delaktig som centralt statsråd under hela den tid som vi har haft den här förfärliga krisen, som har kostat 18 000 svenskar livet och många, många fler ute i världen. Vi har haft tid att ta in Coronakommissionens och andras synpunkter, och KU har arbetat med detta.

Om nu statsministern får uppdraget att sammanfatta: Vad tar jag till mig, som statsminister och ytterst ansvarig, av kritiken och bär med mig vidare – vill statsministern ta den frågan nu? Var så god!

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Den är naturligtvis oerhört viktig.

Men med det sagt: Vi fick ett oerhört omfattande material av Coronakommissionen, och det är inte så länge sedan vi fick det till Regeringskansliet. Just nu arbetar vi i Regeringskansliet för att titta igenom materialet noggrant och se vad det är för någonting som vi kan lära oss från det och ta vidare med in i nästa kris. Jag vill inte föregripa den beredning som nu sker i Regeringskansliet, för jag tycker att det är viktigt att ha ett väldigt seriöst förhållningssätt till det stora arbete som Coronakommissionen har gjort, för att kunna dra slutsatser om hur vi på bästa sätt ska arbeta framöver.

En slutsats, som har varit uppe här, har vi dock dragit väldigt snabbt. Det är att vi ska dokumentera GSS på ett annat sätt. Det är därför vi nu har minnesanteckningar.

Det kan säkert finnas slutsatser som vi löpande kommer att dra, men att sammanfatta slutsatserna skulle jag vilja avvakta med till efter den beredning som nu sker i Regeringskansliet.

Nina Lundström (L): Ordförande! Tack, statsministern, för svaren!

Jag skulle gärna vilja att statsministern utvecklar lite grann den diskussion som var kring virologerna, Finansdepartementets egen kunskapsutveckling och simuleringarna. Samtidigt är det ju också så att regeringen har lyssnat på expertmyndigheten Folkhälsomyndigheten. Var de här virologerna Folkhälsomyndighetens virologer, eller var de andra typer av experter? Och fanns det någonting i det här som återfördes till GSS och som hade en sådan karaktär att det behövde diskuteras i ett bredare sammanhang?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Det var externa virologer. Sedan är det möjligt att man också hade kontakt med Folkhälsomyndighetens virologer, men jag vet att Folkhälsomyndigheten var en väldigt trång sektor där i början av krisen. När tjänstemännen på Finansdepartementet ville lära sig mer för att förstå de här modellerna tog man också kontakt med externa experter.

Syftet var ju, som jag har sagt tidigare, att man själv skulle lära sig hur de här modellerna fungerade. Syftet var alltså en inläring för tjänstemännen på Finansdepartementet. Det var inte så att man inhämtade ny information om virologi eller andra expert... Det är vad jag har förstått; det var ju inte jag som hade kontaktarna. Man tog inte in ny information om virologi eller bad om andra bedömningar av virusets utveckling, utan syftet var att lära sig hur de

här standardmodellerna, som det är i virologi, fungerar. Det var ingen, så att säga, informationsinhämtning eller efterfrågan av andra scenarier eller andra bedömningar, utan det var en kunskapsuppbyggnad hos tjänstemännen.

Nina Lundström (L): Ska jag tolka det som att det här inte var någonting som var föremål för att lyfta in i GSS som en diskussion?

Magdalena Andersson: Tack för att jag får klargöra! Nej, det var en ren faktainhämtning. Det fanns ju ingen anledning att föra vidare till GSS, utan det var en faktainhämtning av fakta, som är välkänt och icke, antar jag ... Det var grundläggande smittspridningsmodeller som man ville lära sig mer om. Det var inget som det fanns behov av att föra vidare till GSS.

Tuve Skånberg (KD): Det var naturligtvis ett mycket hedervärt och gott svar att säga att vi skjuter på utvärderingen tills den kan göras seriöst, men jag vill nog ändå ha ett svar på hur statsministern ser på Coronakommissionens kritik. Det behöver inte vara heltäckande, men något vill vi gärna veta.

Magdalena Andersson: Det finns naturligtvis saker som ... Vi bereder nu hela Coronakommissionens material, som är väldigt omfattande. Jag är säker på att det finns saker i den kritiken som regeringen kommer att tycka är relevanta och också kommer att lära sig av i framtiden. Sedan kan det säkert finnas kritik i Coronakommissionen där regeringen kanske tänker att Coronakommissionen har missuppfattat saker och ting och därför inte kommer att vidta åtgärder med anledning av det.

Där behöver vi ju ha ett rejält arbete i Regeringskansliet för att kunna se vad av det som har kommit fram som ger anledning till att göra på ett annat sätt i framtiden och vad man inte gör en sådan bedömning av. Jag vill nog att vi har en – och det sker ju nu – ordentlig beredning i Regeringskansliet av det här.

Ordföranden: Kan vi med detta avsluta också detta ärende, G33? Jag finner så.

Då föreslår jag att utskottet ajournerar sig till klockan 10.30.

Ordföranden: Då är klockan 10.31, och utskottet återupptar sitt sammanträde. Det ser ut som att vi har tappat några ledamöter på vägen; jag hoppas att de snart kommer tillbaka.

Vi är fortfarande på punkt 1 i den offentliga utfrågningen med statsminister Magdalena Andersson. Vi ska gå in på den tredje punkten, granskningssärendena 30 och 32, regeringens och socialministerns agerande i förhållande till Coronakommissionen. Jag kommer först att ge statsministern ordet för en kortare inledning.

Magdalena Andersson: Fru ordförande och ärade ledamöter! Coronapandemin är en av de värsta kriserna i modern tid, och vi såg tidigt ett behov av att dra lärdomar av hur krisen hanterades. Regeringen tillsatte därför Coronakommissionen i juni 2020 för att utvärdera bland annat regeringens åtgärder för att begränsa smittspridningen och dess effekter.

Regeringen och Regeringskansliet har därefter på olika sätt verkat för att kommissionen ska ha goda förutsättningar att utföra sitt uppdrag. En del i detta var att säkerställa att kommissionen skulle få de uppgifter den behövde för sin granskning. Regeringen beslutade därför om två förordningar som möjliggjorde detta.

I min tidigare roll som finansminister intervjuades jag av kommissionen i början av december förra året och kunde då redogöra för de åtgärder vi vidtagit för att begränsa pandemins effekter på Sveriges ekonomi. Inför den intervjun hade jag också svarat skriftligt på frågor. Även den tidigare statsministern och andra statsråd liksom statssekreterare och andra tjänstemän intervjuades av kommissionen.

Kommissionen har löpande fått ta del av en stor mängd material från Regeringskansliet, bland annat sammanställningar över alla regeringsbeslut med anledning av pandemin och lägesbilder som presenterats för regeringen.

Efter att jag tillträtt som statsminister uppkom en diskussion mellan Regeringskansliet och Coronakommissionen om material som kommissionen ville ta del av för sin granskning. Diskussionen resulterade i att kommissionen i januari i år fick ytterligare material, bland annat material från beredning av begränsningar av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar samt beredning av pandemilagen.

För att kommissionen skulle ha möjlighet att gå igenom detta material kontaktade socialministerns statssekreterare kommissionens ordförande i slutet av januari och erbjöd kommissionen mer tid för sitt uppdrag. Jag har förstått att ordföranden tackade nej till detta.

Kommissionen lämnade sitt slutbetänkande den 25 februari, och betänkandet analyseras nu i Regeringskansliet. Jag ser fram emot att ta del av den analysen.

Därmed är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Tack för det! Anmälade partier är Moderaterna och Sverigedemokraterna. Vi börjar med Moderaterna, och jag börjar.

Vi har ju till del varit inne, men lite mer på ytan, på förhållandet mellan regeringen och Coronakommissionen – en kommission tillsatt av regeringen med en otroligt viktig uppgift: att granska krishanteringen av hela coronapandemin.

Vi har läst kommissionens rapport, och vi har också haft företrädare för kommissionen här. Det vi har fått beskrivet för oss från Coronakommissionens ordförande här i detta rum var hur ”förtvivlat långsamt” det har gått att få ut material. Coronakommissionen har upplevt att regeringen inte har varit samarbetsvillig utan har försvårat för kommissionen att få ut material. Det har tagit lång tid, och man har upplevt att man har stött på motstånd. Detta är naturligtvis allvarligt när det är en kommission som har ett uppdrag från regeringen att göra just detta arbete.

Du är statsminister, och du har varit finansminister under lång tid. Vad kan skälet vara till att det har tagit så lång tid att få ut de handlingar man har

efterfrågat? Varför har inte de här handlingarna kunnat lämnas ut i snabbare takt?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Jag delar helt uppfattningen att Coronakommissionen har haft ett viktigt arbete i att kunna granska och analysera regeringens krisarbete så att vi kan lära oss inför framtida kriser.

Regeringskansliet har också gjort stora ansträngningar för att säkerställa att Coronakommissionen ska ha goda förutsättningar för sitt arbete och kunna ta del av material. Det är också så att Coronakommissionen har fått allt det material som man har efterfrågat och som Regeringskansliet förfogar över.

Sedan jag blev statsminister kom kommissionen den 6 december med en begäran om att få ta del av ytterligare handlingar. Sedan kom de den 20 december för att ta del av de handlingarna. Men det var på Coronakommissionens egen begäran – man ville komma den 20 december och inte tidigare. Just i det avseendet, om man menar att de 14 dagarna var lång tid, var det kommissionens egen begäran att få komma just den 20 december. Det är den information som jag har fått.

Ordföranden: Tack för det! Coronakommissionen har ju arbetat under en lång tid, och man kan ana en väldigt stark frustration i den mejlkontakt som har varit mellan kommissionen och Regeringskansliet.

Vi har i tidigare utfrågningar frågat vem som egentligen har ansvar. I och med att statsministern har varit statsminister sedan den 13 november och under den tid då den kanske mer intensiva utväxlingen skedde, där frustrationen blev ännu större än tidigare, borde inte du som statsminister se till att kommissionen fick ut det material som de behövde för att göra sitt arbete? Vilka åtgärder vidtog du som statsminister för att försöka bistå kommissionen i ett läge där man uppenbarligen inte tyckte att man fick ut det man behövde?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Frågan har ställts till kommissionens ordförande från rättschefen på Statsrådsberedningen om de har det material de behöver, och svaret från kommissionens ordförande på den frågan har varit ja. Det är viktigt.

Sedan jag blev statsminister kom den här begäran den 6 december. Sedan önskade Coronakommissionen själva komma och ta del av handlingarna den 20 december, vilket de fick göra.

Då bad de också om e-posttrafik – de hade bett om e-postmeddelanden. Då gjorde vi bedömningen att det inte gav en rättvisande bild och undrade då om Coronakommissionen verkligen ville ha de handlingarna. Det visade sig sedan att de återupprepade denna förfrågan, och då fick de också ta del av den e-posttrafiken. Vi var först tvungna att kolla för de två statssekreterare som hade lämnat Regeringskansliet att det var möjligt att återskapa den e-posttrafiken. Det gjorde vi under julhelgerna, och det var möjligt att göra. Sedan fick de fyra statssekreterarna gå igenom sina mejl och gjorde det under julhelgerna. Sedan kunde Coronakommissionen ta del av det materialet också.

Ordföranden: Tack för det! Jag måste ändå fortsätta på det här spåret. På statsministern låter det som att det var frid och fröjd, men det måste ju finnas skäl till att vi kan läsa följande i kommissionens slutsatser:

”Något bistånd från Regeringskansliets sida med att identifiera vilka handlingar i dess förvar som kunde vara av intresse för oss fick vi emellertid först sedan våra mellanhavanden med kansliet kommit till allmän kännedom. Det skedde sedan tidningen Dagens Medicin begärt att få ta del av e-postkommunikation mellan kommissionen och Regeringskansliet. Ett slag av handlingar av intresse kunde också identifieras sedan uppgiftslämnare vänt sig till Svenska Dagbladet.”

Det man säger här är att Regeringskansliet ger ut material först efter att medier har rapporterat. Det här kan väl ändå inte statsministern tycka är en bra ordning?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan, fru ordförande! Det är inte så att Regeringskansliet inte har lämnat ut mycket material till Coronakommissionen utan att medierna har efterfrågat de handlingarna, utan det har gått oerhört mycket material till Coronakommissionen.

Att det finns e-post mellan statssekreterare har ju rimligen varit väl känt för Coronakommissionen under hela deras arbete. Det var sent i processen som de begärde ut de e-postmeddelandena. Men det är klart att statssekreterare skickar e-post mellan varandra.

Det frågan kanske specifikt handlar om är de annoterade dagordningarna, där väl Regeringskansliet inte har gjort bedömningen att de kunde vara av intresse. Men när det visade sig att Coronakommissionen tyckte att det var intressant har vi naturligtvis delgivit dem också de annoterade dagordningarna.

Men med detta sagt tycker jag att det är viktigt att säga när det gäller en annoterad dagordning, där du alltså har talepunkter för den som håller i mötet, att det i alla fall enligt min erfarenhet inte alls är säkert att de kommentarerna sedan används på mötet, utan man kan säga något helt annat. I alla fall håller jag mig inte alltid, eller snarare ganska sällan, till det underlaget för exakt vad man ska säga utan har egna tankar – tänker själv på vad jag säger.

Ordföranden: Tack för svaret, statsministern, men var inte skälet till det att det inte fanns någon som helst övrig dokumentation? Det fanns inga minnesanteckningar. Då kanske man frågar efter något som kan ge ledning i detta.

Jag tycker att jag fortfarande inte har fått svar på om det är så det ska gå till: att en av regeringen tillsatt kommission ska famla efter handlingar. Det är ganska naturligt att kommissionen inte i förväg vet exakt vilka handlingar som kan vara av intresse för att den ska kunna fullgöra sin uppgift. Att då säga att de måste ha förstått att det kanske fanns e-post – jag skulle nog vilja ha en lite tydligare kommentar. Är det så en kommission ska behöva arbeta för att få ut information, att man ska behöva läsa det i medier? Det skulle jag vilja ha svar på från statsministern.

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Självklart har Regeringskansliet lämnat ut ett mycket stort antal handlingar till Coronakommissionen. Att det

finns e-post mellan statssekreterare – jag tycker att det vore konstigt om regeringen ska upplysa en granskningskommission om att man skickar e-post mellan varandra. Då ska vi i så fall också gå igenom exakt hur dokumentationen sker i Regeringskansliet – att det finns handlingar, tjänsteanteckningar och mycket annat.

Men Regeringskansliet har lämnat ut oerhört mycket material, faktiskt allt material som Regeringskansliet förfogar över och det material som kan vara relevant för Coronakommissionen. Men självklart är det viktigt att kommissionen också själva funderar igenom vilket material de kan behöva.

Ordföranden: Tack för det! Det svar man först fick när det gäller e-post var att det inte skulle ge en rättvisande och fullödlig bild av skeendet, vilket hade varit ganska konstigt. Det finns väl inte något enskilt dokument som skulle kunna ge det.

Jag har fler frågor men ger ordet vidare till Sverigedemokraterna.

Magdalena Andersson: De akter som ger en fullständig bild är de som finns på departementen och som är beredningsunderlaget för regeringsbesluten. All information som är relevant för ärendet finns i den akten, och där finns tjänsteanteckningar, inkomna handlingar och allt annat. Så där finns den samlade dokumentationen för ärendena. Det är så dokumentation i Regeringskansliet ser ut.

Mikael Strandman (SD): Tack, statsministern, för dina svar! Jag tänkte ta det här med gruppen för strategisk samordning, GSS. De samordnar ju regeringens krishanteringsarbete på strategisk nivå. Gruppen består av statssekreterare i de departement vars verksamhetsområden berörs av en allvarlig händelse eller uppkommen situation.

Även om de inte har någon beredande, beslutande eller expedierande uppgift är det ofta där som de kanske intressantaste diskussionerna i början hamnar.

Det finns en förståelse för att Coronakommissionen inte bara vill se de andra handlingarna, många av dem offentliga, utan även vill se steget tidigare hur man tänkte då när man gjorde det här och så.

I GSS har de statssekreterare som varit med där fört information vidare till sina departement om vad de ska göra, hur vi ska samordna det här.

Coronakommissionen är inte en konstitutionell granskning. Den är någonting som är tillsatt för att Sverige ska bli bättre på att krishantera i framtiden om det uppstår.

När man ser mejlkonversationen verkar det mycket som att man säger: Vi har ingen skyldighet att göra det, och så och så. När förordningen gjordes av regeringen själv efter begäran av Coronakommissionen var väl syftet att det material som myndigheterna hade skulle lämnas ut. Man antog även en sekretessbrytande bestämmelse. Det gällde allt det som kunde vara intressant.

Då är min fråga till statsministern följande. Ni säger att det inte finns några minnesanteckningar alls från de hundratals mötena i den viktigaste gruppen

som har träffats dagligen. Det låter egentligen ganska orimligt. Det är klart att det finns minnesanteckningar där.

Varför gjorde ni inte mer? Jag kan förstå att enskilda tjänstemän om de verkligen inte vill ...

Ordföranden: Kan du komma till frågan?

Mikael Strandman (SD): ... går det säkert inte att tvinga dem att göra det. Men har det gjorts några försök? De här problemen har inte varit på Folkhälsomyndigheten eller så enligt Coronakommissionen. Det är just på Regeringskansliet som man liksom tvärt har vägrat att lämna ut allting som man då säger att man inte har förfogande över.

Jag skulle vilja veta: På vilket sätt har ni ändå försökt att få tjänstemännen hjälpliga med att lämna ut det de har?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan. Jag vill nog börja med att korrigera faktum. Det har sedan GSS startade inte förts minnesanteckningar på de mötena och att det därför inte finns minnesanteckningar.

Däremot har Coronakommissionen naturligtvis kunnat ta del av den dokumentation som finns på GSS, krisdagbok och annan dokumentation.

Det frågan kanske gäller är tjänstemännens personliga anteckningar som de för över sitt arbete i många olika forum. De är till för tjänstemännens eget minne.

Där är bedömningen att det inte är material som Regeringskansliet förfogar över och därför inte heller kan lämnas ut till Coronakommissionen. Sådana anteckningsböcker har heller aldrig lämnats ut i någon granskning och heller faktiskt aldrig begärts av någon granskning tidigare.

Det är bakgrunden till att det materialet, som är personligt material för tjänstemännen, inte lämnats ut.

Mikael Strandman (SD): Tack för svaret, statsministern.

Har ni gjort några försök då? Har ni sagt: Har ni några viktiga grejer som Coronakommissionen kan behöva här som ni har tecknat ned i minnesanteckningar och så som vi bistå dem med så att de kan få en djupare förståelse för hur vi tänkte i den situationen och så? Har det gjorts några som helst sådana försök?

Magdalena Andersson: Tack så mycket. Eftersom det är personliga anteckningar med stöd för minnet, där tjänstemännen inte har räknat med att någon annan ska läsa det, är det inte min bedömning att det är rimligt att uppmana tjänstemän att uppvisa någonting sådant.

Per-Arne Håkansson (S): Vi har ett omfattande material att ta ställning till. Vi har också tagit del av Coronakommissionens slutsatser och uppdrag, och vi har också haft Coronakommissionen här på utfrågning.

Där framkom mycket av det som beskrivs här kring dokumentationen. Vi ser att vi har anoterade dagordningar. Vi har också det som begärts av enskilda medarbetares tjänsteanteckningar. Vi kan följa material från beredningsgrupperna och krisdagboken.

Vi kan också se att under den här perioden var det 200 möten som statssekreterargruppen hade under den intensiva tiden för att utbyta information och dela kunskaper och tankar som uppstod med varandra.

Så har det uppstått. Allt detta har vi tillgång till. Vi har det materialet utifrån vårt arbete.

Sedan har det uppstått diskussion kring enskilda minnesanteckningar och hur enskilda tjänstemäns noteringar i olika sammanhang skulle kunna ge ytterligare kunskap om arbetet med krishantering.

Då kan man fundera på detta. Hur ser statsministern på att man som medarbetare ska tänka på: Varje notering jag skriver ned kan det hända att jag behöver lämna ut i ett kommande scenario? Hur påverkar det effektiviteten och arbetet i krishantering i regeringen och i statsförvaltningen?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan.

Framför allt tänker jag att om sådant material ska delas ut är det viktigt att tjänstemännen känner till det i förväg så att de antecknar på ett sådant sätt att det också är handlingar som lämnas ut.

Sådana här handlingar har aldrig efterfrågats. Handlingar är ju fel ord. Det är egna dagböcker i det närmaste. Det har ju aldrig efterfrågats tidigare och därmed heller aldrig lämnats ut. Bedömningen är att Regeringskansliet inte förfogar över det. Är det så att det skulle vara saker man förfogar över och därmed lämnar ut är det viktigt att tjänstemännen känner till det i förväg.

Per-Arne Håkansson (S): Det är bara för att det här krisarbetet har vad jag förstår baserats på det som infördes 2008 och de rutiner och den ordning som har gällt då. Syftet kan jag tänka mig var just att ha en övergripande syn och kunna agera på ett handlingskraftigt sätt. Hur ser statsministern på det?

Magdalena Andersson: Tack så mycket. Det är också viktigt att säga att vi har förändrat rutinerna på GSS där vi nu har minnesanteckningar från de mötena. Det gör också för framtida kriser att det kommer att finnas en ökad möjlighet att kanske lära sig från den krisen. Vi får naturligtvis utvärdera den nya ordningen i framtiden.

Per Schöldberg (C): Tack, statsministern, för svaren så här långt.

Jag var inne lite grann på det som ordföranden tidigare flaggade för, det vill säga processen under hösten med överlämnande av handlingar och dokument.

Det har redogjorts för att väldigt mycket har lämnats över. Men det har också naturligtvis framgått en frustration. Däremot den 6 december börjar saker hända ytterligare.

På vilket sätt var statsministern informerad och kanske involverad i den diskussion och, som jag i varje fall kan utläsa, den frustration över eventuell dokumentation i processen när statsministern tillträdde? Sedan gjordes det ytterligare insatser, vad jag förstår. Material lämnades över.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan. Jag vill inledningsvis säga att jag naturligtvis inte kan kommentera den personlighet som finns hos dem som har skrivit de här mejlen och bakgrunden vill varför de olika personerna blir olika lätt frustrerade.

Med det sagt fick vi en begäran den 6 december. Sedan ville Coronakommissionen komma den 20 december. Vi gjorde då bedömningen av den e-post som man hade begärt ut. Vi svarade att vi bedömde att det inte gav en rättvisande bild. Sedan vidhöll Coronakommissionen att de ville ha de mejlen. Då arbetade vi under julhelgen med att det skulle vara möjligt för Coronakommissionen att ta del av de mejlen. Min statssekreterare höll mig löpande informerad om händelseutvecklingen.

Per Schöldberg (C): Kan statsministern utveckla lite grann detta med rättvisande bild? Den utredning, kommission, som ska titta på saker har högt kvalificerade medarbetare och så vidare. Kan du utveckla mer hur ni resonerade kring begreppet rättvisande bild?

Magdalena Andersson: Det är klart att i en kontakt mellan två statssekreterare eller tre statssekreterare är det så att man ibland säger något på ett möte, ibland skickar man ett mejl, ibland inger man ett samtal, ibland springer man på varandra i korridoren och ibland har man ett möte.

Det är klart att i en interaktion mellan dem är mejlen bara en liten skärva av det samlade utbytet. Det kan också vara så att det kanske bara är viss del av utbytet man skickar på mejl och sedan blir det så att en helt annan del av det som är väl så viktig tar man av en händelse eller av systematik på telefon i stället. Det är det som är bakgrunden till att det på riktigt är så att bara en mejlkonversation inte ger en fullständig bild.

Men det är också så att när Coronakommissionen, trots att det var vår bedömning, ville ha de mejlen gick vi in och jobbade över julhelgen för att de skulle kunna få dem skyndsamt.

Mia Sydow Mölleby (V): Tack, statsministern, för svar på frågorna.

Statsministern nämnde i svar på någon tidigare fråga att det känns konstigt att man ska vara tvungen att gå igenom hur dokumentation sker i Regeringskansliet och att man kan skicka mejl mellan varandra. Det är kanske något som behövs framöver. Jag kan konstatera att frågorna om vad man vill ha utlämnat i varje fall i mina ögon var lite märkliga.

Det verkar som att man tror att det finns material i Regeringskansliet som inte alls finns. Efterfrågan av dagböcker är inte något som jag heller har sett någonsin att någon har efterfrågat på det sättet.

Det är uppenbart att kunskaperna om hur dokumentationen går till kanske ibland brister lite. Trots det tycker jag att det är väldigt märkligt med just det som flera har varit inne på med rättvisande bild.

Statsministern sa att den samlade dokumentationen finns i akterna. Men det har ju hänt genom historien att det saknas information i akterna. Det har KU konstaterat flera gånger. Det kan faktiskt vara så att man i en tjänsteanteckning har skrivit ned saker men missat några saker, och de dyker upp ibland på andra håll.

I det läget kan mycket väl en e-posttrafik vara ett viktigt komplement. Trots att det här med rättvisande bild har lyfts fram flera gånger, är det något som Regeringskansliet brukar väga in när det kommer förfrågningar om att lämna

ut e-posttrafik och olika former av handlingar, att vi lämnar ut det som ger en rättvisande bild?

Vilket lagstöd har man för den begränsningen?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan. Det var den bedömning som vi gjorde. Coronakommissionen gjorde en annan bedömning, och då lämnade vi ut dem. Regeringskansliet har lämnat ut alla uppgifter till Coronakommissionen som de har begärt och som Regeringskansliet förfogar över.

Det är ett omfattande arbete att ta fram den här e-posttrafiken. Det handlar inte bara om Coronakommissionen under den perioden, utan det var jättemånga olika mejl. Det var ett omfattande arbete för Regeringskansliet och för Coronakommissionen, för det är ett väldigt stort material som de fick.

När Coronakommissionen även med den kommentaren ville ha materialet såg vi till att de också fick ta del av det materialet.

Mia Sydow Mölleby (V): Det har jag förstått att man fick det när man frågade igen. Men min fundering är: Är det här en grund som brukar tas med i bedömningen när någon begär ut handlingar? Jag tycker att det låter lite konstigt att man först frånar den som ska lämna ut saker värderar om det ger en rättvisande bild. Det måste den som vill ha det göra.

Det här var en speciell situation med en kommission. Men själva tanken att vi lämnar ut det som ger en rättvisande bild är lite udda tycker jag. Jag förstår att det är ett hästjobb. Det är inte det. Det är mer vilken grund man gör bedömningen på.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan. I förordningen om skyldighet för myndigheter att lämna uppgifter till Coronakommissionen står det att man ska lämna uppgifter som man förfogar över om kommissionen behöver dem för att fullgöra sitt utredningsuppdrag.

I förordningen ligger en värdering i att det ska behövas för att man ska fullgöra sitt uppdrag. Det hade inte heller varit önskvärt om myndigheterna hade dränkt Coronakommissionen i material som de inte behövde för att fullgöra sitt uppdrag. Då hade det varit svårt att för dem att fullgöra sitt uppdrag, om vi hade dränkt dem i material. Det är klart att det alltid är en avvägning för att vi ska kunna bistå dem med att de ska kunna fullgöra sitt uppdrag.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Jag tackar statsministern för svaren så här långt.

Det står skrivet över hela regeringens respondering gentemot Coronakommissionen: "förtvivlat långsamt". Coronakommissionen skriver i sitt betänkande: "Regeringskansliets inledande ovilja att bistå kommissionen har gjort att kommissionen har haft svårt att förstå vilken dokumentation som å ena sidan finns men som kansliet inte har velat låta kommissionen ta del av, å andra sidan vilken dokumentation som helt saknas." Vidare skriver man: "Vi hade räknat med att få ta del av ett fullständigt underlag senast i december 2021, i god tid före jul- och nyårshelgerna. Nu har vi i stället successivt fått ta

del av dokumentationen under andra halvan av januari 2022. Det har försvårat vårt arbete.” Detta på temat ”förtvivlat långsamt”.

Är detta tillfredsställande, statsministern?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Jag kan bara svara på frågan om det utbyte med Coronakommissionen som jag har varit delaktig i under min tid som statsminister. De begärde ut den 6 december och ville själva komma till Regeringskansliet den 20 december och fick också komma till 20 december. När de ville ha e-posttrafiken var vi inne och arbetade under julhelgen för att återställa den e-posttrafik som fanns för de statssekreterare som hade slutat, och sedan arbetade alla fyra statssekreterare under julen för att sortera sin e-post så att Coronakommissionen kunde få den. Sedan kunde de komma och titta på den, och det tror jag var det datum som de själva hade bett om.

Det var ett väldigt omfattande material de fick, e-posten, så då ringde socialministerns statssekreterare och frågade om de ville ha förlängd tid med anledning av detta. Men det önskade de inte.

Tuve Skånberg (KD): Jag vill också följa upp de lösa trådarna efter en tidigare ledamots frågeställande gällande detta med rättvisande bild.

Det här är alltså en kommission som regeringen själv har tillsatt och som ska vara oberoende och redovisa sina resultat oberoende. Men när det gäller åtminstone en del av det material som de begär ut lämnas bara det ut som bedöms ge en rättvisande bild.

Var det en allmän bedömning att regeringen gav ut det man tyckte gav en rättvisande bild? Har kommissionen verkligen fått del av allt? Döljer man något?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för den raka frågan!

Kommissionen har fått del av alla de handlingar som finns i Regeringskansliet som man har frågat efter och som Regeringskansliet förfogar över. De har alltså fått samtligt material de har frågat efter som Regeringskansliet förfogar över.

Tuve Skånberg (KD): Betyder det, om jag tolkar statsministern rätt, att man inte hade detta raster och gjorde en censur och bara lämnade ut det som gav en rättvisande bild?

Magdalena Andersson: Det är korrekt att vi i det första svaret, den 6 december, svarade att vi inte bedömde att den här e-posttrafiken gav en rättvisande bild. Men när Coronakommissionen trots vår bedömning ville ha detta material gick vi in och jobbade över julhelgen för att se till att de skyndsamt kunde få ta del av detta material.

Sammanfattningsvis: När vi tittar igenom alla förfrågningar om material som har kommit från Coronakommissionen ser vi att de har fått ta del av samtligt material som de har efterfrågat som Regeringskansliet förfogar över.

Så svar nej.

Tuve Skånberg (KD): Vi har inte fått någon kommentar på deras bedömning om ”förtvivlat långsamt”.

Delar statsministern deras bedömning?

Magdalena Andersson: Jag kan konstatera när det gäller de interaktioner som jag har varit delaktig i under min tid som statsminister att de kom med en begäran den 6 december, att Coronakommissionen ville komma till Regeringskansliet den 20 december på egen begäran, att de också kom den 20 december, att de kom med en ny begäran den 3 januari och att de kom den 19 januari, enligt min bild på egen begäran. De satte alltså själva datumen för begäran och för hur lång tid efter det de kom och tittade på dem.

Nina Lundström (L): Ordförande! Jag tackar statsministern för svaren så långt.

Jag noterade att statsministern uttryckte något i stil med att relevant information finns i akten på departementen. Jag har också reagerat på kommissionens uttalande att en del av informationen man eftersökte inte kunde fås inledningsvis på grund av den här rättvisande bilden av Regeringskansliets arbete.

Vem eller vilka gjorde bedömningen av vad som var en rättvisande bild och vilket underlag som kunde täckas av det?

Magdalena Andersson: Jag kan bara tala för den tid då jag var statsminister. Det var vi på Statsrådsberedningen som gjorde bedömningen att det inte gav en rättvisande bild. I och med att det var ett väldigt omfattande material som det innebar många arbetstimmar för inte bara Regeringskansliet utan för kommissionen att gå igenom kändes det viktigt att berätta för dem att vi bedömde att det inte gav en rättvisande bild. Men när kommissionen trots denna information ville ha materialet såg vi till att skyndsamt möjliggöra för dem att ta del av det.

Nina Lundström (L): Man skulle kunna tänka sig att kommissionen har till uppgift att just göra en sådan kapabel bedömning av vad som är en rättvisande bild. Det är väl kanske tanken också med kommissionens arbete.

Men utifrån det som har framkommit om den rättvisande bilden och underlag, ser statsministern några behov av att i detta avseende vidta åtgärder? Statsministern har redogjort för ett antal åtgärder för att ändra krisorganisationen, men finns det anledning att säkra upp hur en kommission i framtiden kan få tillgång till underlag och vilken typ av underlag?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Det kan man säker fundera över, men det är väl inte orimligt att Regeringskansliet och kommissionen givet mängden material som finns i Regeringskansliet har en dialog om vilket material som kan vara relevant för en kommission att ta del av. Det är givetvis också rimligt att det är på det sätt som det var denna gång: att kommissionen har fått ta del av allt material som den har önskat men att regeringen ger viss vägledning i vad den själv bedömer kan vara relevant material. Men i slutändan ska givetvis kommissionen själv bestämma vad den tror är relevant material, och så har det också varit. Allt material som kommissionen har bedömt som relevant har den också fått ta del av.

Anna Sibinska (MP): Fru ordförande! Jag tackar statsministern för svaren hittills.

Coronakommissionen är inte som en kommitté eller något annat uppdrag, utan den särskiljer sig. Kommissionens granskning handlar inte bara om klagörande av fakta, och utvärderingen har stor bäring på hur Sverige som land kan stå starkare inför framtida omfattande samhällskriser, såsom en pandemi eller något annat. Intresset för att kommissionen obehindrat kan genomföra sitt uppdrag är därför mycket starkt.

Jag har lyssnat på svaren här i dag och förstår att statsministern anser att regeringen har fullföljt sina åtaganden gentemot Coronakommissionen vad gäller att lämna ut relevanta handlingar.

Jag vill dock ha en kommentar på tidsaspekten eftersom en del material kom väldigt sent.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Det kom en efterfrågan om ett väldigt omfattande material sent i Coronakommissionens hantering. Det hade varit fullt möjligt för kommissionen att efterfråga e-posttrafik tidigare i processen. Men när det här omfattande materialet kom ville vi från regeringens sida säkerställa att Coronakommissionen verkligen hade tid att sätta sig in i det materialet för att kunna använda det i sin granskning. Men här gjorde Coronakommissionen själv bedömningen att den inte behövde ytterligare tid för att kunna komma med sitt slutbetänkande.

Ordföranden: Då har samtliga partier fått möjlighet att ställa frågor. Finns det ytterligare frågor?

Ida Drougge (M): Fru ordförande! Den 6 december, när Coronakommissionen begärde ut handlingar, ville man ha handlingar som gällde anteckningar från samtliga möten i gruppen för strategisk samordning: dagböcker, loggböcker, anteckningsböcker eller annan dokumentation avsedd som stöd för minnet och uttryckligen även annat material som hade koppling till tidigare nämnda punkter och som kunde vara av betydelse för kommissionens granskning.

När jag läser detta blir det i varje fall för mig uppenbart att Coronakommissionen är ute efter att få allt det som kan tänkas finnas rörande gruppen för strategisk samordning. Den 17 december svarar man kommissionen att det inte finns handlingar att lämna ut, men sedan visar det sig ändå finnas exempelvis annoterade dagordningar. Vem var det som tog detta beslut inom Regeringskansliet, och var statsministern involverad i utlämnandet av handlingar?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Låt mig understryka det jag har sagt tidigare. I förordningen om de handlingar som Coronakommissionen ska ta del av står det att det ska vara handlingar som kommissionen behöver för att fullgöra sitt utredningsuppdrag. Det var mot denna bakgrund vi hade en dialogväxling med Coronakommissionen om det material vi skulle skicka över till den.

Vilka är det som fattar beslut om utlämnande av handlingar? Det är Regeringskansliet som myndighet som fattar detta beslut.

Ida Drougge (M): Vid utfrågningen av Emma Lennartsson fick vi svar att hon hade blivit tillfrågad och var involverad i utlämnandet av handlingar. Hon sa: ”När det gäller utlämnandefrågor tog tjänstemannaorganisationen fram ett förslag till hantering, men det stämdes också av politiskt; det stämdes av med mig, ja.”

Stämdes det alltså av politiskt men inte med statsministern?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan!

Det är Regeringskansliet som myndighet som fattar beslut. Jag är ju statsminister och chef, så självklart, när Emma Lennartsson fick information informerade hon också mig.

Ida Drougge (M): Var det så att statsministern enbart fick information? I och med uttrycket ”stämdes av” kan man ju tro att det är en dialog som förs.

Hade statsministern någon reaktion eller några råd till det?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Jag fick informationen av min statssekreterare.

Mikael Strandman (SD): Tack, det är bra – jag har fått svar på mina frågor!

Ordföranden: Är det någon annan än Ida Drougge som vill ställa en fråga? Jag säger så, så behöver vi inte gå igenom alla partierna. Nej.

Ida Drougge (M): I ett skriftligt svar som konstitutionsutskottet fick här den 21 april framgår det att Finansdepartementet har gjort bedömningar av smittspridningen av covid-19.

När vi frågade Mikael Damberg i tisdags hänvisade han till statsministern på frågor om varför dessa bedömningar inte lämnades ut till Coronakommissionen när man frågade om smittspridningsmodelleringar.

Det är min fråga: Varför lämnade man då inte ut de bedömningarna och det underlaget?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Finansdepartementet gör ju prognoser över den ekonomiska utvecklingen. Inför de prognoserna tar man del av en mängd material för att kunna göra en bedömning av hur man tror att olika parametrar i ekonomin ska utvecklas. Det handlar om konsumtionsbenägenhet, investeringsvilja, hur man tror att sysselsättningen ska utveckla sig, företagens anställningsplaner och mycket annat.

Men det är klart att under den här perioden var naturligtvis också smittspridningen någonting som skulle påverka människors agerande. Det var därför som Finansdepartementet försökte lära sig mer om smittspridning, för att kunna förstå hur en smittspridning kan utveckla sig.

Men det man gör bedömningar av och stoppar in i prognosen är konsumtionsbenägenhet, investeringsplaner och annat. Det är en kvalitativ bedömning av hur man tror att det ska utveckla sig.

Ida Drougge (M): Hur ska vi då tolka det svar som vi har fått från Regeringskansliet? Det står att departementet löpande har tagit fram information och

gjort bedömningar av smittspridningen av covid-19 som en del av underlaget för de här prognoserna. Men är inte då det en bedömning av smittspridningen av covid-19? Finns inte det då också däri?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! De ekonomiska prognoser som regeringen gör finns på Regeringskansliets hemsida. Där redogör man för hur man har gjort bedömningen av de olika parametrarna som finns i prognosen men också, tror jag, i vissa fall, om jag minns rätt där under våren, att vi var ... Det var ju ovanligt svårt att göra prognoser vid den tiden, och en osäkerhetsfaktor var verkligen virusets utveckling.

Jag tror också därför att vi där redovisade vad som låg till grund för prognoserna som vi gjorde men att en väldigt stor osäkerhetsfaktor där just var virusutvecklingen.

Ida Drougge (M): Så vad var då orsaken till att man inte lämnade ut det här underlaget för de bedömningar man hade till kommissionen när den bad om i princip det?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Min bild är att det man gjorde på Finansdepartementet var att försöka förstå bättre de smittspridningsmodeller som finns som standardlitteratur inom virologi – är det kanske? – eller epidemiologi för att på så sätt bättre kunna förstå hur smittspridning i samhället kan utvecklas givet olika antaganden som görs i de här standardmodellerna. Det var mot den bakgrunden som man också hade kontakt med de här experterna på området.

Det som vi sedan stoppar in i de ekonomiska prognoserna är ju inte en kvantitativ utan det är en kvalitativ bedömning av hur olika parametrar kan utveckla sig, till exempel konsumtionen som naturligtvis normalt sett inte påverkas av hur smittspridningen ser ut i samhället utan av helt andra faktorer. Men just i det här fallet var potentiell smittspridning, hur smittspridning kan se ut i samhället, någonting som man var tvungen att fundera över.

Ida Drougge (M): Frågan rörde varför man inte lämnade ut det här underlaget till kommissionen.

Magdalena Andersson: Förlåt, Ida Drougge – nu tror jag att jag förstår frågan!

Frågan var ju om man hade tagit fram några särskilda prognoser eller scenarier efter diskussion med de är experterna, och där har jag förstått det som att man inte tog fram några särskilda prognoser med anledning av detta. Däremot gjorde vi ekonomiska prognoser över den ekonomiska utvecklingen, och de finns ju på regeringens hemsida.

Ida Drougge (M): Då ska jag förstå det som att det här inte gavs ut till Corona-kommissionen för att de i sin fråga skrev att de ville ha smittspridningsmodeller efter kontakter med externa experter? Ska vi tolka det så? De gavs inte ut för att det inte hade gjorts efter diskussion med just externa experter?

Funderade man i sådana fall inte på att det kanske ändå vore intressant att lämna ut, oavsett hur de tagits fram?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Det är inte så att Finansdepartementet har egna modeller av smittspridning, utan det är virologer som tar fram modeller över smittspridning. Syftet med kontakten med experterna var att bättre kunna förstå hur de här modellerna fungerade eftersom vi inte har virologisk kunskap på Finansdepartementet, även om vi har bred kunskap på Finansdepartementet.

Hans Ekström (S): Så slutsatsen är: Det fanns inga egna prognoser som kunde lämnas ut. Är det så man ska förstå svaret?

Magdalena Andersson: Finansdepartementet gjorde såvitt jag vet inga modeller över smittspridningen. Det togs inte fram några särskilda modeller efter de här kontakterna. Däremot gör vi såklart prognoser av den ekonomiska utvecklingen. Där har vi också redovisat vad som var bakgrunden till de ekonomiska prognoserna som vi gör.

Ida Drougge (M): Men man gjorde ändå bedömningar av smittspridningen av covid? Det var ändå en del i de här prognoserna? Det är vad det står i de skriftliga svar vi har fått från Regeringskansliet.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Det man gör på Finansdepartementet är att göra bedömningar – alltså vi gör ju kvalitativa bedömningar av hur olika parametrar som är viktiga för den ekonomiska utvecklingen kommer att kunna utveckla sig. Det är bedömningar som man gör på en lång rad olika parametrar.

Det är klart att under pandemin var hur smittspridningen i olika scenarier skulle kunna utveckla sig naturligtvis en av de saker som kan påverka hur till exempel konsumtionen utvecklar sig. Jag utgår från att det var någonting som man funderade på, och det var i samband med det som man ville lära sig mer om de här standardmodellerna som finns.

Nina Lundström (L): Ordförande! Det väcktes en följdfråga utifrån den här diskussionen nu: Handlar det om modeller eller om modell, det vill säga fanns det anledning för Finansdepartementet att väga av olika modeller? Fanns det olika syn på hur modellerna kunde se ut? Och var det grund för att man ville ha mer information om det?

Magdalena Andersson: Tack så mycket! Det är inte jag som har haft de här kontakterna, men vad jag har förstått finns det en standardmodell, och det man ville var att försöka förstå den standardmodellen. Jag vet inte om det finns flera olika modeller för smittspridning, men min bild är att det finns en standardmodell och att det var den man försökte förstå.

Om det är så att det finns flera olika modeller – det känner inte jag till.

Ida Drougge (M): Då blir slutfrågan: Varför lämnade man inte ut den modellen?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Som jag har förstått det är det här en standardmodell. Det är som en utbud- och efterfrågefunktion för en ekonom. Det är alltså en teoretisk modell som finns i grundläggande

läroböcker. Modellen är alltså en modell som finns i grundläggande läroböcker. Så har jag förstått det med mycket begränsad kunskap i virologi.

Ida Drougge (M): Modell med tillhörande data då – den här bedömningen?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Data över smittspridning är ju ingenting som ... Jag kan återkomma till frågan, men jag tror inte att Finansdepartementet hade några egna data över smittspridning. Det skulle förvåna mig.

Ordföranden: Vi ägnar mycket tid åt det här, men det är ändå för att klara ut detta så att vi vet hur vi ska kunna tolka vårt material.

I ett skriftligt svar till KU som vi fick så sent som den 21 april står det att Finansdepartementet gjort bedömningar av smittspridningen av covid-19 som sedan kopplades till ekonomiska prognoser.

Hade det inte varit enklare att svara det till Coronakommissionen och säga att det inte fanns? Det är väl egentligen det vi undrar här i utskottet. Om statsministern har en kommentar till det kanske vi sedan kan komma vidare.

Så att vi ska förstå: Fanns det bedömningar av smittspridningen av covid-19 som Finansdepartementet gjorde? Det står i svaret, men de lämnades uppenbarligen inte ut. Vi vet inte av vilket skäl, men vi behöver ett svar för att komma vidare.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Jag ska svara efter bästa förmåga.

Frågan var ju om vi hade tagit fram några särskilda prognoser efter diskussion med de externa experterna, och det har jag då fått information om att man inte har gjort. Men däremot, som jag har sagt flera gånger, när vi på Finansdepartementet, eller tjänstemännen, gör bedömning av olika parametrar i en prognos ... Just i det här fallet var man också tvungen att fundera över hur viruset kunde utveckla sig. Det funderade man på utifrån de här standardmodellerna.

Det är min bild av hur arbetet på Finansdepartementet har skett, men då vill jag naturligtvis understryka att det inte är jag som har utfört arbetet, utan det har skett i tjänstemannaorganisationen.

Ordföranden: I och med att det inte exakt motsvarade det som kommissionen hade frågat efter gjordes bedömningen att det inte var av intresse för Coronakommissionens arbete. Är det så vi ska tolka det?

Magdalena Andersson: Jag tror att jag möjligen kan återkomma för att gräva vidare i det. Men om frågan var om det hade skett ytterligare ... Jag tror att frågan var om det hade tagits fram särskilda prognoser efter kontakterna med experterna, och svaret på den frågan är nej.

Däremot gör ju regeringen ekonomiska prognoser med regelbundenhet, fyra gånger om året, och de ligger på regeringens hemsida.

Ordföranden: Ja, de vore intressant att få. Vi vet vilken fråga som har ställts. Men vi kanske inte kommer längre.

Hade det varit ett problem att lämna ut det bakomliggande materialet till Coronakommissionen avseende bedömningen av smittspridningen av covid-19?

Magdalena Andersson: Vi har naturligtvis lämnat ut ... Jag menar, material som efterfrågas av Coronakommissionen har vi ju lämnat ut. Här var frågan om det fanns material efter de här kontakterna, och i och med att det inte fanns något sådant fanns det heller inget att lämna ut.

Däremot, som vi också har varit tydliga med, gör vi ju kvalitativa bedömningar av olika parametrar i de ekonomiska prognoserna, och det är klart att i de kvalitativa bedömningarna funderade man över smittspridning på ett sätt som man inte gör i normala fall.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Det är väldigt svårt att följa det här. Vi förstår att inte statsministern är expert på just den här vetenskapen, men det är inte vi heller.

Det här är vad jag har för underlag: Den 7 december fick statsministern personligen frågan av Coronakommissionen om smittspridningsmodeller som tagits fram på Finansdepartementet när statsministern var högsta chef där. Den 17 december 2021 återkommer statsministern, dåvarande departement, till Coronakommissionen, och svaret till kommissionen är att modelleringar av covid-19 inte finns. Men som sedan har visat sig fanns de faktiskt, i ett skriftligt svar till KU nu i april.

Det är en diskrepans mellan om de fanns, om de upptäcktes eller om de doldes. Trots att vi inte är experter på det här området får nog statsministern reda ut det.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Den information som jag fick från Finansdepartementet var att det som är i svaret, nämligen att ... Frågan var ju om det togs fram någonting efter de här diskussionerna med experterna, och då har jag fått informationen att det med anledning av diskussionerna med de här experterna inte togs fram några särskilda prognoser eller scenarier.

Däremot är det ju väl känt att regeringen gör ekonomiska prognoser fyra gånger om året. Under den här perioden, i de bedömningar som man gjorde över den ekonomiska utvecklingen och de enskilda parametrarna som ska in i modellerna när man gör omvärldsanalysen och funderar på hur man tror att olika parametrar ska utveckla sig, behövde man naturligtvis fundera på hur ett virus kan utveckla sig på ett sätt som man inte gör i vanliga fall.

Ordföranden: Vi har ytterligare ärenden, så jag undrar om vi därmed kan avsluta G30 och G32.

Sedan går vi över till de återstående ärendena. Det är två rubriker. Det är statsministerns agerande vid Europeiska rådets möte den 16–17 december 2021, granskningsärende 22, som vi sambehandlar med dåvarande statsministerns agerande på Europeiska rådets möte den 21–22 oktober 2021, och det heter G14–15.

Magdalena Andersson: Fru ordförande och ärade ledamöter! De här granskningsärendena handlar om samspelet mellan regeringen och EU-nämnden.

Regeringen har enligt regeringsformen och riksdagsordningen en skyldighet att informera riksdagen och samråda med EU-nämnden om vad som sker inom ramen för samarbetet i EU. Den här skyldigheten ska självklart uppfyllas. Ett nära samspel mellan riksdag och regering är viktigt för att Sverige ska kunna agera på ett kraftfullt och förtroendefullt sätt i EU-sammanhang.

Den 16–17 december förra året hölls ett möte i Europeiska rådet. En av punkterna på dagordningen avsåg en fortsättning på den diskussion som tidigare under hösten hade förts i rådet om höga energipriser. Inför mötet samrådde jag med EU-nämnden. Frågan om kärnkraftens inkludering i EU:s taxonomi hade vid tidigare samråd gett upphov till diskussioner, och den hade tagits upp inom ramen för Europeiska rådets tidigare diskussion om höga energipriser. Jag lyfte därför frågan vid samrådet och framförde att regeringens ståndpunkt var att kärnkraften kunde ingå i taxonomin men att det inte per automatik innebar att den kunde klassificeras som hållbar.

Liksom vid tidigare samråd uppstod en diskussion om ett tillägg till den svenska ståndpunkten rörande kärnkraftens klassificering som hållbar. Jag framförde att min bedömning var att EU-nämndens ståndpunkt i fråga om kärnkraftens hållbarhet inte representerade den rådande uppfattningen i riksdagens kammare. Om åsiktsförhållandena i riksdagen skulle följa de åsikter som partierna gav uttryck för i EU-nämnden skulle det inte finnas en majoritet för det aktuella tillägget.

Det fanns trots detta en majoritet i EU-nämnden för ett tillägg rörande kärnkraftens klassificering som hållbar. I den diskussionen valde jag att i Europeiska rådet framföra EU-nämndens ståndpunkt som Sveriges position. Jag redogjorde också faktamässigt för hur det fungerar i Sverige, att regeringen förankrar sina ståndpunkter i EU-nämnden och att en majoritet i den nämnden i detta fall ansåg att kärnkraften är hållbar. Därefter framförde jag också min bedömning att nämndens ståndpunkt i frågan inte med säkerhet kunde anses spegla de rådande åsiktsförhållandena i riksdagen.

Det jag framförde ska ses i ljuset av att det inte var aktuellt att fatta något beslut i fråga om kärnkraftens hållbarhet, utan diskussionerna i Europeiska rådet avsåg de höga energipriserna. På grund av bristande enighet vad gäller energifrågorna fick diskussionen inte heller något avtryck i slutsatserna från mötet.

Jag kan konstatera att kärnkraften nu är inkluderad i taxonomin som en så kallad övergångsteknologi genom den kompletterande delegerade akt som antogs av kommissionen i början av året.

Därmed, fru ordförande, är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: I alla dessa ärenden är anmälände parti Moderaterna, så det är moderater som börjar.

Jag börjar. Jag koncentrerar mig på det som hände i december 2021. Den 15 december samrådde statsministern med EU-nämnden inför Europeiska rådet den 16–17 december 2021, och precis som beskrivits här beslutade EU-nämnden att statsministern skulle argumentera för att svensk och europeisk kärnkraft ska klassas som en hållbar investering inom ramen för taxonomin. Men väl på själva mötet, alltså Europeiska rådets möte, valde statsministern att lägga fram just de här två motstridiga ställningstagandena. Både EU-nämndens ståndpunkt framfördes men också att EU-nämndens ståndpunkt inte reflekterade riksdagens.

Det här är en nyhet, i alla fall för mig. Vilken praxis lutade sig statsministern på när du agerade som du gjorde i Europeiska rådet? Det är min fråga.

Magdalena Andersson: Fru ordförande! Ja, det skulle vara en nyhet om jag hade lagt fram två ståndpunkter. Det gjorde jag självklart inte. Jag var tydlig med vad som var Sveriges ståndpunkt, och det var ju den ståndpunkt som EU-nämnden hade sagt att jag skulle framföra. Men sedan redogjorde jag också rent faktamässigt för hur det fungerar i Sveriges riksdag med en EU-nämnd. Det är en ovanlig institution och finns inte i så många andra länder, så jag redogjorde för vilken konstruktion som vi har men också för det faktum att den ståndpunkt som jag förde med mig inte nödvändigtvis återspeglade den majoritetsuppfattning som finns i riksdagen. Men det rådde ingen tveksamhet om vad som var Sveriges ståndpunkt i frågan.

Ordföranden: Vid återrapporteringen till EU-nämnden säger statsministern, i linje med vad hon sagt i Europeiska rådet: ”Det är nämligen så att EU-nämnden inte återspeglar de röster som svenska folket avgav i valet 2018, och Ludvig Aspling” – det är en ledamot i EU-nämnden – ”tycker att man nu ska ta tillfället i akt att köra över svenska folket.”

Givet det här uttalandet skulle jag vilja höra statsministerns syn, lite mer utvecklat, på EU-nämnden som organ, dess roll och mandat.

Magdalena Andersson: Fru ordförande! EU-nämnden är ju det organ som regeringen samråder med inför att man åker till Europeiska rådet och där vi naturligtvis inhämtar synpunkter från EU-nämnden. Den här gången var det tydligt vad EU-nämnden ville att jag skulle framföra som Sveriges ståndpunkt, och det gjorde jag också på mötet i Europeiska rådet.

Ordföranden: Med tanke på att det är ledare för alla europeiska länder i EU som sitter i Europeiska rådet, vilken bild tror statsministern att man fick av vad Sveriges uppfattning och Sveriges ståndpunkt i den här frågan egentligen var? Och vilken betydelse kan det sedan ha för resultatet om man ger två motstående bilder på ett och samma möte? Hur tror statsministern att detta uppfattades av kollegorna runt bordet på Europeiska rådets möte?

Magdalena Andersson: Fru ordförande! Det är fullt kapabla människor som är stats- och regeringschefer i Europa, med hög intellektuell kapacitet. Jag tror att de har full förmåga att förstå vad som var regeringens ståndpunkt men

också – de är ju också politiker – att förstå komplexiteten i den parlamentariska situationen i Sverige.

Det går ju inte att säga annat än att den åsikt som jag framförde som Sveriges åsikt inte nödvändigtvis speglar hur majoritetsförhållandena ser ut i riksdagen. Mot den bakgrunden tycker jag att det är väldigt bra att det här granskas av konstitutionsutskottet.

Marie Granlund (S): Fru ordförande! Jag vill tacka statsministern för redogörelsen tidigare.

Jag har själv suttit i EU-nämnden under två mandatperioder. Tidigare, innan 2018 och under såväl borgerlig regering som socialdemokratisk regering, har det varit självklart att man ... Alltså det har utvecklats en praxis att EU-nämnden inte bara är rådgivande utan att man mer eller mindre följer EU-nämnden – men självklart att det är riksdagens uppfattning. Valresultatet ska ju återspeglas i detta. Det har också KU vid ett flertal tillfällen fastslagit. Ett utskott eller EU-nämnden kan inte teckna firma, slarvigt uttryckt, för riksdagen. Men däremot kan man ju ha en åsikt, om den också överensstämmer med riksdagens.

Då har det ju blivit nu ... Den här gången överensstämde faktiskt inte EU-nämndens uppfattning med riksdagsmajoriteten. Där har vi en utmaning att arbeta med. Folkviljan måste ju vara det viktiga. Magdalena Andersson har väl utvecklat väldigt ... Jag hade tänkt ställa frågan just hur det är att komma till Europeiska rådet med delvis motstridiga uppfattningar. Det kan ju uppfattas, även om Magdalena Andersson hanterat detta på ett väldigt skickligt sätt, som att man inte riktigt vet vad Sverige tycker.

Magdalena Andersson: Jag tror att det var tydligt på mötet vad som var Sveriges ståndpunkt. Men det är också naturligtvis ... Jag menar, vi lever ju i ett samhälle där vi tycker att det är viktigt med fakta och att man inte ska förneka eller bortse från fakta, som vi ju ser en politisk utveckling mot i vissa andra länder. Där är vi lyckligtvis inte alls i Sverige, utan det är naturligtvis viktigt att man kan se på hur fakta ser ut ur olika aspekter och också naturligtvis redogöra för dem. Det var det som jag också gjorde på Europeiska rådet.

Det kan också vara viktigt att säga att det här var ju heller inte ett möte där vi skulle fatta beslut i frågan, utan det var en diskussion om de höga energipriserna. Så det var i grund och botten en diskussion om någonting helt annat. Men med det sagt: Det rådde ... Det var ingen tvekan om vad som var Sveriges ståndpunkt, för den var naturligtvis i enlighet med EU-nämnden.

Men om man ska säga något om EU-nämnden: Om man tittar historiskt kan utomstående betraktare lätt få intrycket av att man försöker sätta ihop EU-nämnden på ett sådant sätt att det ska återspegla majoritetsförhållandena i riksdagen.

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Sammantaget med dagens redogörelse och svar i tillägg till det skriftliga material vi har fått från tidigare tillfällen har jag inget övrigt att försöka få svar på i dag.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack så mycket, statsministern, för redogörelsen så här långt!

Flera ledamöter har varit inne på det här, men jag vill ändå ytterligare upprepa möjligtvis en fråga som handlar om att statsministern vid det här sammanträdet i december framförde två olika ståndpunkter eller i alla fall information om två olika ställningstaganden från Sveriges riksdag. Då undrar jag helt enkelt om statsministern ser något problem i detta och om förtroendet för Sveriges ståndpunkter i rådet kan försvagas av att ge så här, möjligen, dubbla budskap.

Magdalena Andersson: Jag tror inte att problemet är att man faktamässigt redogör för situationen i Sverige. Däremot är det ju viktigt att konstitutionsutskottet kan granska den här situationen som vi har nu med en EU-nämnd som inte nödvändigtvis reflekterar majoritetsförhållandena i riksdagen.

Där kan jag också konstatera att det är ingen som har protesterat när jag har sagt att majoritetsförhållandena i EU-nämnden inte tycks återspegla majoritetsförhållandena i riksdagen.

Med allt det sagt var det tydligt på mötet vad som var Sveriges ståndpunkt i frågan, och den framförde jag. Men jag redogjorde också faktamässigt för hur det fungerar i Sveriges riksdag.

Mia Sydow Mölleby (V): Fru ordförande! Tack, statsministern, för svar på frågorna! Jag har inte någon ytterligare fråga i det här ärendet.

Tuve Skånberg (KD): Fru ordförande! Tack, statsministern! Jag föreställer mig att KU:s ställningstagande så småningom rimligtvis måste svara på frågan om det är EU-nämnden eller riksdagen som helhet som ska vägleda en statsminister, om deras åsikter nu skiljer sig åt.

Vad anser statsministern?

Magdalena Andersson: Jag tror att det är viktigt att det är en fråga för riksdagen och konstitutionsutskottet att granska. Jag kan ju notera att det tycks som att riksdagen när man har satt ihop EU-nämnden har satt ihop den på ett sådant sätt att man försöker återspegla majoritetsförhållandena i riksdagen. Annars tror jag att EU-nämnden kanske hade sett annorlunda ut historiskt. Men det kan ju riksdagen svara på bättre än vad jag kan göra.

Men det jag valde att göra i december var att följa det mandat som jag fick från EU-nämnden.

Nina Lundström (L): Ordförande! Tack, statsministern, för svaret! Jag har inte heller några ytterligare frågor.

Anna Sibinska (MP): Fru ordförande! Tack, statsministern, för svaren hittills! Jag har en fundering. På utskottets fråga om det har förekommit andra tillfällen vid mötet i Europeiska rådet då regeringen funnit skäl att redovisa både EU-nämndens och riksdagens uppfattningar svarade regeringen att det såvitt känt inte har förekommit tidigare.

Jag vill därför fråga statsministern: Fanns det några faktorer som skilde detta tillfälle från andra?

Magdalena Andersson: Tack så mycket för frågan! Jag kan säga att under mina år som statsråd är det första gången som EU-nämnden har drivit fram en uppfattning som inte nödvändigtvis återspeglas i hur majoritetsförhållandena ser ut i Sveriges riksdag, som ju representerar valresultatet från svenska folket. Jag har inte varit med om det tidigare.

Däremot har det funnits andra tillfällen då jag har redovisat för mina kollegor hur det fungerar i Sverige med EU-nämnd, bland annat några gånger när förhandlingarna har rört på sig och man har varit tvungen att gå tillbaka och ringa in EU-nämnden för att kunna få ett förnyat mandat. Det har alltså funnits fler tillfällen där man har förklarat faktamässigt hur det ser ut i Sverige.

Men den här situationen, med en EU-nämnd som driver fram en ståndpunkt – om man tittar på partisammansättningen i EU-nämnden och de ståndpunkter de har där och hur partisammansättningen ser ut i Sveriges riksdag – där det inte tycks som att den återspeglar majoriteten i Sveriges riksdag, har under mina år som finansminister inte varit en situation som har uppstått tidigare.

Ida Drougge (M): Fru ordförande! Vad var då skälet för att redogöra för det som statsministern benämner som den svenska processen, om det inte var för att urholka eller minimera tyngden av den svenska ståndpunkten?

Magdalena Andersson: Där vill jag börja med att understryka det jag sa tidigare: att det här alltså inte var ett tillfälle då vi skulle diskutera just den här frågan utan ett tillfälle då vi skulle diskutera de höga energipriserna.

Men givet att EU-nämndens åsikt i den här frågan vid det här tillfället inte nödvändigtvis återspeglar majoriteten i riksdagen är det uppenbart att det är, så att säga, med små marginaler som en regering ska driva den ena eller den andra frågan. Det kändes viktigt att ... och också viktigt såklart vad som kommer att komma ut ur KU-granskningen i den här frågan. Då kändes det viktigt att redogöra för hur situationen är i Sveriges riksdag. Men det råder ingen tveksamhet i regeringens ståndpunkt – eller Sveriges ståndpunkt, så kanske jag ska uttrycka mig mer korrekt.

Ida Drougge (M): Jag frågade om skälet. Frågor som hanteras i EU-nämnden, till exempel den aktuella frågan om taxonomiförordningen, beslutas ju inte av riksdagens kammare. Varför var det då relevant att blanda in den parlamentariska situationen i Sveriges riksdag och en eventuell ... Vi har faktiskt inte ställt frågan till Sveriges riksdag och till kammaren hur uppfattningen var.

Brukar statsministern väga in den typen av bedömningar i mandatet?

Magdalena Andersson: Fru talman! Jag kan börja med att säga att jag tror att min bedömning är korrekt eftersom ingen har protesterat mot den bedömningen. Att majoriteten i EU-nämnden inte återspeglar majoriteten i kammaren – om jag hade haft en felaktig uppfattning i bedömning i den frågan tror jag att någon hade protesterat vid det här laget.

Det är inte första gången som jag redogör för hur det fungerar i Sveriges riksdag. Det är en ordning som inte finns i särskilt många andra länder. Men det här var också en unik situation. Jag hade tidigare aldrig varit med om att

en majoritet i EU-nämnden väljer att driva igenom ett ställningstagande som de rimligen också själva kan bedöma inte nödvändigtvis har majoritet i Sveriges riksdag. Mot den bakgrunden tyckte jag att det fanns anledning att redogöra rent faktamässigt för hur saker och ting ser ut i Sverige.

Jag tycker att det är viktigt med fakta, och det är någonting som vi brukar hålla hårt vid i svensk politik. Det tycker jag är en förtjänst.

Ida Drougge (M): Jag har också en fråga kring det här med att inte lyfta frågor när de inte står på dagordningen och att använda det som skäl till att inte lyfta en fråga, ett mandat som EU-nämnden har beslutat om.

Vad anser statsministern i den frågan? Är det ett giltigt skäl?

Magdalena Andersson: Fru ordförande! Tack för frågan! Jag tror att det är viktigt för att Sverige ska kunna ha maximalt inflytande i EU att det finns en viss handlingsfrihet för ministrarna att man utifrån vad som händer på mötet kan göra en bedömning av när det är lämpligt att gå in och göra ett inlägg och när det inte är det. Det går heller inte att alla ministrar pratar på alla dagordningspunkter. Alla stats- och regeringschefer kan inte ta upp alla frågor som har någon som helst anknytning till ärendet i alla frågor, för då blir mötena helt ohanterliga.

För att Sverige ska anses vara ett land som är konstruktivt och för att vi ska kunna ha maximalt inflytande i EU är det bra att det finns ett visst handlingsutrymme för statsministern och statsråden att använda sitt omdöme om när i diskussionen det är lämpligt att Sverige går in.

Marie Granlund (S): Fru ordförande! Jag skulle bara vilja säga att jag delar statsministerns slutsats att det här är en sak som riksdagen måste hantera – hur man ser på detta. Det här har ju varit ett kontinuerligt arbete. KU, bland andra, har granskat det här flera gånger, alltså hur man ska förhålla sig med EU-nämnd och utskott till riksdagsmajoritet.

Inte minst 2005 framhöll KU att det endast är riksdagens kammare som kan uttala sig å riksdagens vägnar. Uttalande av utskott eller EU-nämnd kan således inte vara bindande för hela riksdagen men kan såklart vara uttryck för rådande åsiktsförhållanden i riksdagen. Så var det inte i det här fallet, så det här är någonting att jobba vidare med.

Ordföranden: Vi kommer till bedömningen så småningom.

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Det är klart att det är en komplicerad situation som har uppstått, och då bedömde jag att det var lämpligt att framföra det som var EU-nämndens ståndpunkt som Sveriges ståndpunkt. Men det är klart att det inte är okomplicerat, det faktum att det inte tycks återspegla hur majoritetsförhållandena ser ut i riksdagen. Därför tycker jag att det är väldigt bra att KU nu tittar på den här frågan.

Ida Drougge (M): Jag hoppas att det här blir sista frågan. Om man ser på den dagordning som låg på bordet när Stefan Löfven var i Europeiska rådet och inte lyfte frågan om kärnkraften och att den skulle anses som hållbar, trots att EU-nämnden ville det, var ju dagordningen väldigt kortfattad. Den hade temat energipriser.

Så här i efterhand kan man också notera att flera andra länder lyfte frågan om taxonomin under mötet, även om det inte uttryckligen stod på dagordningen, och att dåvarande statsministern då ändå inte lyfte Sveriges ståndpunkt.

Är det rimligt? Hade det inte då varit bättre att när några andra dessutom tog upp frågan agera för att vara proaktiv och få inflytande?

Magdalena Andersson: Jag förstår att det är en av de saker som KU ska titta på. Med det sagt: Jag var själv inte närvarande vid det mötet, men jag är helt säker på att Stefan Löfven gjorde det som han uppfattade var bäst för att Sverige skulle kunna få gehör för viktiga punkter på den dagordningen.

Ordföranden: Därmed avslutar vi också den här punkten. Jag skulle vilja tacka statsministern för att hon har kommit hit och svarat på utskottets frågor. Därmed avslutar vi också sammanträdet.